សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royale de Droit et des Sciences Economiques

Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

របបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ស្រាវជ្រាវពីថ្ងៃទី ០៣ ខែ មេសា ដល់ថ្ងៃទី ៣១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ២០១៧

ស្រាវជ្រាវដោយ

និស្សិតឈ្មោះ ៖ **ក.យ៉េន ទណ្ឌីដា**

ក.អ៊ឹង ហ៊ុយគង់

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ

លោកស្រី **ម៉ូលី បញ្ញា**

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រ

ជំនាន់ទី២១ (អាហារូបករណ៍)

ឆ្នាំចូលសិក្សា ២០១២

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០១៧

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

យើងខ្ញុំឈ្មោះ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់ ជានិស្សិតថ្នាក់ បរិញ្ញាបត្រផ្នែកនីតិសាស្ត្រ ថ្នាក់អាហារូបករណ៍ ជំនាន់ទី២១ ក្រុមL_4C_4 និង L_4A_5 នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច។

សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះ៖

- លោកឪពុក អ្នកម្តាយ អ្នកមានគុណ ដែលបានផ្តល់កំណើត ថែមទាំងបានបាច់បីថែរក្សាទំនុកបម្រុងផ្នែកស្មារតី និងសម្ភារៈ និងជំបូន្មានល្អៗដល់កូនៗគ្រប់ពេលវេលា ហើយតែងតែអធ្យាស្រ័យរាល់កំហុសខុសឆ្គងរបស់កូន។ ពិសេសជាងនេះទៅទៀតលោកទាំងបួនបានខិតខំប្រឹងប្រែងអស់ពីកម្លាំងកាយចិត្ត ដើម្បីឱ្យកូនបានសិក្សាជ្រៅជ្រះ និងមានអនាគតល្អ។ គុណរបស់លោកទាំងបួនធ្ងន់ជាងប្រថពី ដែលមិនអាចឱ្យកូនបំភ្លេចបាន ហើយកូនប្តេជ្ញាថា នឹងខិតខំបំពេញនូវបំណងប្រាថ្នារបស់លោកទាំងបួនជាការតបស្នងសងគុណ ។

- ឯកឧត្តម **លុយ ចណ្ណា** សាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង និងលោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានផ្តល់នូវទីកន្លែងសិក្សា និងឯកសារផ្សេងៗ នៅក្នុងបណ្ណាល័យ ដើម្បីជាជំនួយក្នុងការស្រាវជ្រាវរបស់យើងខ្ញុំ ។

- លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ **ម៉ូលី បញ្ញា** ដែលមិនត្រឹមតែបង្ហាត់បង្រៀនដល់យើងខ្ញុំប៉ុណ្ណោះទេតែ ថែមទាំងចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃ ជួយណែនាំពន្យល់ក្នុងការធ្វើសារណាបញ្ចប់ការសិក្សានេះ ដោយយកចិត្តទុកដាក់ជាទីបំផុត ។

- ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលផ្តល់ឱកាស និងការស្វាគមន៍ ទំនុកបម្រុងយ៉ាងកក់ក្តៅ ជាពិសេស លោក **អ៊ឹម ភុយ** ជាអនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និងលោក **កែវ ម៉ុនថេង** ជាមន្ត្រីនៃការិយាល័យច្បាប់ពាណិជ្ជកម្ម ដែលបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃក្នុងការស្រាយបំភ្លឺនូវរាល់ចម្ងល់ទាំងឡាយ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការចុះទៅសិក្សាស្រាវជ្រាវនៅក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និងបានណែនាំយើងខ្ញុំនូវឯកសារពិគ្រោះនានាដែលចូលរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការតាក់តែងសារណានេះឡើង។

ជាចុងក្រោយ យើងខ្ញុំសូមលំឱនកាយបួងសួងដល់ទេព្តា និងវត្ថុសក្តិសិទ្ធិទាំងអស់ សូមឱ្យលោកឪពុក អ្នកម្តាយ សាស្ត្រាចារ្យ និងបុគ្គលដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ ជួបប្រទះតែសេចក្តីសុខសុភមង្គល និងពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការគឺ អាយុ វណ្ណៈ សុខ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ៕

អារម្ភកថា

យើងខ្ញុំជានិស្សិតបរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រឆ្នាំទី៤ មានសេចក្តីសោមនស្ស រីករាយ ដោយបានតាក់តែងនូវសារណាមួយក្រោមប្រធានបទ **"របបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក"** ឱ្យលេចចេញជារូបរាងឡើង។ សមិទ្ធផលនេះបានកើតចេញពីការស្រាវជ្រាវ លើឯកសារពាក់ព័ន្ធទាំងឡាយរួមមានលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តនានា ឯកសារពិគ្រោះរបស់សាស្ត្រាចារ្យ និងស្ថាប័ននានាទាំងក្នុងស្រុក និងបរទេស កិច្ចពិគ្រោះយោបល់ជាមួយអ្នកជំនាញ ព្រមទាំងការប្រមូលផ្តុំចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់ ដែលទទួលបានក្នុងរយៈពេល៤ឆ្នាំកន្លងមកនេះ។

យើងខ្ញុំយល់ឃើញថាប្រធានបទនេះពិតជាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងដល់យើងទាំងពីរ និងអ្នកអានដើម្បីស្វែងយល់ឱ្យកាន់តែច្បាស់ពីការធ្វើទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងនីតិពាណិជ្ជ-កម្ម និងជាពិសេសទៅទៀតនោះ គឺយល់ដឹងពីរបត់ថ្មីមួយនៅក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម ដែលគេអាចធ្វើសកម្មភាពនេះបានដោយប្រើប្រាស់បច្ចេកវិទ្យាថ្មី នោះគឺប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ថ្វីត្បិតតែ មានការអភិវឌ្ឍខ្លាំង ហើយប្រទេសជាច្រើនលើពិភពលោកបាន និងកំពុងតែប្រើប្រាស់ និងទាញយកផលប្រយោជន៍ ពីបច្ចេកវិទ្យាទំនើបនេះ ប៉ុន្តែសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធបច្ចេក-វិទ្យានេះ គឺជាគំនិតថ្មីមួយនៅឡើយ។ ជាក់ស្តែង ប្រទេសកម្ពុជា មិនទាន់មានច្បាប់គ្រប់គ្រងលើសកម្មភាពនោះទេ។ ដូច្នេះ យើងខ្ញុំសង្ឃឹមថា ការសិក្សានេះអាចចូលរួមចំណែកជាចំណេះដឹង និងការផ្សព្វផ្សាយឱ្យបានកាន់តែទូលំទូលាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

ក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ យើងក៏បានជួបប្រទះនូវឧបសគ្គមួយចំនួន ដូចជាកង្វះខាតនូវឯកសារពិគ្រោះនានា ដោយសារនីតិពាណិជ្ជកម្មជាមុខវិជ្ជាមួយដែលមានសាស្ត្រាចារ្យតិចតួចដែលចាប់យកជំនាញផ្នែកនេះនិងតាក់តែងជាឯកសារពិគ្រោះឡើង។ ម្យ៉ាងទៀត ប្រធានបទនៃការស្រាវជ្រាវក៏មានលក្ខណៈថ្មី សម្រាប់បរិបទនៃប្រទេសកម្ពុជា។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ តាមរយៈការស្រាវជ្រាវលើឯកសារពិគ្រោះទាំងក្នុងស្រុក និងបរទេស ការសំណេះសំណាលសុំយោបល់ពីសាស្ត្រាចារ្យ និង មន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ធ្វើឱ្យយើងអាចជំនះនូវឧបសគ្គទាំងឡាយហើយធ្វើការបញ្ចប់សារណានេះ ជាមួយចំណេះដឹងជាច្រើនពីការស្រាវជ្រាវ។

ដោយសារណានេះ គឺជាស្នាដៃដំបូង យើងខ្ញុំជឿជាក់ថាការខ្វះខាតដោយប្រការណាមួយដូចជា ការបកស្រាយ ការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ ឃ្លាឃ្លោង អក្ខរាវិរុទ្ធ ជាដើម ប្រាកដជាជៀសមិនផុត។ អាស្រ័យហេតុនេះ យើងខ្ញុំសូមអភ័យទោសជាមុនរាល់កំហុសទាំងឡាយដែលកើតឡើងដោយឥតព្រាងទុក និងទទួលយកនូវមតិរិះគន់ក្នុងន័យស្ថាបនា ដើម្បីឱ្យសារណានេះមានខ្លឹមសារកាន់តែល្អប្រសើរឡើងមួយកម្រិតទៀត។

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្ដីផ្ដើម

ជំពូកទី១

សញ្ញាណទូទៅនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

១.១. ប្រវត្តិនៃការបង្កើតពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ៤

១.១.១. អត្ថន័យនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកតាមច្បាប់អន្តរជាតិ ៧

១.១.១.១. អង្គការសហប្រតិបត្តិការសេដ្ឋកិច្ចនិងការអភិវឌ្ឍ ១៩៩៧ (Organization for Economic Co-operation and Development "OECD", 1997) ៧

១.១.១.២. ក្រុមខណ្ឌអ៊ីអាស៊ាន (E-ASEAN) ៨

១.១.២. ភាពខុសគ្នានៃរបបពាណិជ្ជកម្មទូទៅ និងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូ–និក ៩

១.១.២.១. លក្ខណៈទូទៅ ៩

ក. តម្លៃ និងពេលវេលា ១០

ខ. លទ្ធភាពនៃការទទួលព័ត៌មានទំនិញនិងជម្រើសរបស់អ្នកប្រើប្រាស់ ១០

គ. ព័ត៌មានវិទ្យា (Information Technology) ១០

១.១.២.២. លក្ខណៈច្បាប់ ១០

ក. ការបង្កើតកិច្ចសន្យា ១០

ខ.សមត្ថភាពរបស់ភាគី ១១

គ. ការបង្ហាញឆន្ទៈ ១២

១.២. សញ្ញាណនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា ១៣

១.២.១. បច្ចុប្បន្នភាព និងភាពចាំបាច់នៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា ១៣

១.២.២. សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ១៤

១.២.២.១. និយមន័យនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ១៤

១.២.២.២. បច្ចុប្បន្នភាពនៃសេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូ-និកនៅប្រទេសកម្ពុជា និងខ្លឹមសារសំខាន់ៗ ១៧

ជំពូកទី២

របបគតិយុត្តនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

២.១. ការបង្កើតកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ២១

២.១.១. លក្ខខណ្ឌសុពលភាពគតិយុត្តនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ២១

២.១.១.១. ទម្រង់លាយលក្ខណ៍អក្សរ ២២

២.១.១.២. ហត្ថលេខា ២៥

២.១.១.៣. ទម្រង់ដើម ២៩

២.១.១.៤. តស្តុតាង ៣២

២.១.២. ការបង្កើត និងអានុភាពគតិយុត្តនៃកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិច-ត្រូនិក ៣៤

២.២. កិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ៣៥

២.២.១. កិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា ៣៦

២.២.១.១. ការជ្រើសរើសទំនិញ ៣៧

២.២.១.២. ការបញ្ជាទិញ ៣៧

២.២.១.៣. ការទូទាត់ប្រាក់ ៣៧

២.២.១.៤. ការដឹកជញ្ជូន និងការទទួលទំនិញ ៣៩

២.២.២. កិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសដទៃ ៣៩

២.២.២.១. ការជ្រើសរើសទំនិញ ៤០

២.២.២.២. ការបញ្ជាទិញ ៤០

២.២.២.៣. ការទូទាត់ប្រាក់ ៤១

២.២.២.៤. ការដឹកជញ្ជូននិងការទទួលទំនិញ ៤១

ជំពូកទី៣

ឱកាស និងបញ្ហាប្រឈមនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

៣.១. ឱកាសនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ៤២

៣.២. បញ្ហាដែលអាចប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ៤៣

៣.២.១. បញ្ហាប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា ៥៤

៣.២.២. ការសិក្សាទៅលើបញ្ហា និងរកដំណោះស្រាយដោយសិក្សាពីប្រទេសជនៃ ៥៦

៣.២.២.១. ការទូទាត់ និងការផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិច (e-payment) ៥៦

ក. បញ្ហា ៥៧

ខ. ដំណោះស្រាយ ៥៨

៣.២.២.២. ការដោះស្រាយវិវាទ ៥៩

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន ៦២

ឯកសារយោង

ឧបសម្ព័ន្ធទី១ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ២០១៦

ឧបសម្ព័ន្ធទី២ UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣ រូបភាពនៃប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសជប៉ុន

សេចក្តីផ្តើម

សញ្ញាណនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានគេរកឃើញថាមានវត្តមានជាយូរក្រាស់ក្រែលមកហើយ។ យ៉ាងណាមិញ បន្តិចម្តងៗ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បាន និងកំពុងលេចចេញជារូបរាងឡើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ស្របពេលដែលចំនួនប្រជាជន ដែលប្រើប្រាស់អ៊ីនធើណេត និងឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិក ជាពិសេសទូរសព្ទដៃទំនើប នៅប្រទេសកម្ពុជាមានចំនួនកាន់តែច្រើនឡើងៗ។ ម្យ៉ាងទៀត ការចូលជាសមាជិកអាស៊ាន និងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក គួបផ្សំនឹងស្ថានភាពពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិករបស់ប្រទេសជាច្រើន នៅលើ ពិភពលោក រួមទាំងប្រទេសជាសមាជិកនៃអាស៊ាន ដែលជាប្រទេសជិតខាងរបស់ប្រទេសកម្ពុជា កំពុងតែមានការលូតលាស់គួរឱ្យកត់សម្គាល់ វាជាការចាំបាច់ដែលប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវរៀបចំខ្លួនដើរឱ្យទាន់ការវិវត្តនៃពិភពលោក តាមរយៈការកែលម្អចំណុចខ្វះខាតទាំងឡាយ ធ្វើយ៉ាងណាធានាថាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក អាចដំណើរការទៅបានដោយរលូន។ អាស្រ័យដោយហេតុនេះហើយ ទើបប្រទេសកម្ពុជា បាន និងកំពុងធ្វើការតាក់តែង សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឱ្យលេចចេញជារូបរាងឡើង ហើយស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធនានាបានព្យាយាម និងរំពឹងថាសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ នឹងត្រូវបានអនុម័តដាក់ឱ្យអនុវត្តនៅក្នុងរវាងឆ្នាំ ២០១៧ នេះ។

ដោយយកគំរូតាមច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកឆ្នាំ១៩៩៨ (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998) សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេ-ឡិចត្រូនិក មានគោលបំណងសំខាន់ក្នុងការបង្កើតឱ្យមានជាបទដ្ឋានច្បាប់ សម្រាប់គ្រប់គ្រងសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជា ដែលមានលក្ខណៈថ្មីស្រឡាងនៅឡើយចំពោះប្រជាជនភាគច្រើន។ ជាក់ស្តែង សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ បានផ្តល់និយមន័យ និងបញ្ញត្តិពីលក្ខខណ្ឌសំខាន់នានា របស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក្នុងគោលបំណងបញ្ជ្រាបពីសញ្ញាណនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ទៅក្នុងស្រទាប់ប្រជាជន។ ជាងនេះទៅទៀត សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ ក៏មានគោលបំណងដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមសម្រាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកផងដែរ ដូចជាបញ្ញត្តិពីការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏ដូចជាបទ-ល្មើសមួយចំនួន ក្នុងគោលបំណងការពារដល់អ្នកប្រើប្រាស់ នៅក្នុងទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

បើទោះជា មានការខិតខំប្រឹងប្រែងពីស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធនានា ក្នុងការតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះយ៉ាងណាក៏ដោយ បញ្ហាប្រឈមជាច្រើននៅតែត្រូវបានគេមើលឃើញ ហើយទាមទារឱ្យ

មានការចូលរួមពីគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីធានាបានថា ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា អាចដើរទាន់បណ្ដាប្រទេសដទៃទៀតលើសកលលោក ដែលមានប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកយ៉ាងជឿនលឿន ដូចជាប្រទេសជប៉ុន កូរ៉េជាដើម។ មួយវិញទៀត ដោយសារពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ជាគំនិតមួយថ្មីសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុ-ជា ហេតុនេះ ការផ្សព្វផ្សាយខ្លឹមសារ និងវិធានស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ទៅក្នុងស្រទាប់ប្រជាជន បន្ទាប់ពីបានអនុម័តរួច ជាកត្តាសំខាន់ដែលធ្វើឱ្យគ្រប់ជ្រុងជ្រោយចំពោះការដាក់ឱ្យអនុវត្តច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនាពេលអនាគត ដើម្បីធានាថា ជាបឋមយ៉ាងហោចណាស់ប្រជាជន អាចបានទទួលបានការយល់ជាមូលដ្ឋានខ្លះពាក់ព័ន្ធនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ។

អាស្រ័យដូចបានរៀបរាប់ខាងលើនេះហើយ ទើបសារណា ដែលសិក្សាអំពីរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ សិក្សាឱ្យបានស៊ីជម្រៅទៅលើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ថាតើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ មានដើមចមនិងភាពចាំបាច់យ៉ាងណានៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា សកម្មភាពអ្វីខ្លះដែលគេហៅថាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ហើយតើសកម្មភាពនោះខុសគ្នាយ៉ាងដូចម្ដេចទៅនឹងពាណិជ្ជកម្មទូទៅ ចុះតើបច្ចុប្បន្នពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូ-និកនេះបានវិវត្តដល់ណាហើយ ហើយដំណើរការទំនាក់ទំនងប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងដូចម្ដេចដែរ អ្វីខ្លះជាបញ្ហាប្រឈម និងគួរមានដំណោះស្រាយយ៉ាងណាវិញចំពោះបញ្ហាប្រឈមទាំងនោះ។

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ដោយសារតែពេលវេលាមានកំណត់ រីឯ ឯកសារស្រាវជ្រាវទៀតសោតមិនមានភាពទូលំទូលាយ ហើយជាពិសេសទៅទៀតនោះ វិសាលភាពដ៏ធំទូលាយនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកផ្ទាល់ ការសិក្សានេះ មិនរំពឹងថានឹងអាចសិក្សាឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយទៅលើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះទេ ដោយសារណានេះត្រូវបានរៀបរៀងឡើងជា បី ជំពូក។ ជំពូកទី១ រៀបរាប់ពីសញ្ញាណទូទៅនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដែលរួមមានទាំង ប្រវត្តិនៃការបង្កើតពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និងសញ្ញាណនៃពាណិជ្ជ-កម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា។ ជំពូកទី២ សិក្សាអំពីរបបគតិយុត្តនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយផ្ដោតទៅលើការបង្កើតកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និងកិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ជំពូកទី ៣ លើកឡើងពីឱកាស និងបញ្ហាប្រឈមនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដែលក្នុងនោះរួមមាន ឱកាស

ពេលគឺគុណសម្បត្តិនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និងបញ្ហាដែលអាចប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

ជំពូកទី១

សញ្ញាណទូទៅនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមានទម្រង់ បែបបទស្រដៀងគ្នានៅទូទាំងពិភពលោក តែច្បាប់គ្រប់គ្រងមានលក្ខណៈខុសគ្នាទៅតាមបរិបទប្រទេសនីមួយៗ។ ប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ គេឃើញមានសន្ទុះនៃការកើនឡើង ដ៏គួរឱ្យកត់សម្គាល់នៃទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជាទាំងក្នុងទីផ្សារជាតិ និងអន្តរជាតិ ជាពិសេសនៅក្នុងវិស័យឯកជនចំពោះក្រុមហ៊ុនធុនតូច។ នៅក្នុងជំពូកនេះ យើងនឹងសិក្សាអំពីប្រវត្តិនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (១.១) ដោយរៀបរាប់ពីប្រវត្តិនៃការបង្កើត និងផ្តោតសំខាន់ទៅលើអត្ថន័យនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកស្របតាមវចនានុក្រម និងវិធានច្បាប់អន្តរជាតិដែលមានបញ្ញត្តិពីសញ្ញាណនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា (១.២) ដែលបកស្រាយពីអត្ថន័យទៅតាមច្បាប់វិជ្ជមានរបស់ប្រទេសកម្ពុជា រៀបរាប់អំពីស្ថានភាពនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជានិងភាពចាំបាច់នៃប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្ម និងច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

១.១. ប្រវត្តិនៃការបង្កើតពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានលេចរូបរាងឡើងដំបូង នាពាក់កណ្តាលសតវត្សទី១៨ ស្របពេលទៅនឹងការបង្កើតកិច្ចសន្យាដំបូងបំផុត ដោយប្រើប្រាស់ម៉ាស៊ីនទូរលេខ និងទូរសព្ទ។ ការវិវត្តបន្ទាប់មកទៀតនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានគេសម្គាល់ថាជាប្រតិបត្តិការនៃទំនិញ និងសេវាតាមរយៈប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ដោយចាប់ផ្តើមជាប់ទាក់ទងទៅនឹងសកម្មភាពជំនួញ។ បន្ទាប់មកនៅឆ្នាំ១៩៨០ ប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេតបានក្លាយទៅជាវិធីដ៏សមស្របមួយដែលផ្តល់លទ្ធភាពឱ្យកុំព្យូទ័រទាំងអស់អាចផ្លាស់ប្តូរ និងផ្ទេរទិន្នន័យព័ត៌មានបានយ៉ាងស្មើភាព។

លើសពីនេះ នៅក្រោយពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៦០ កិច្ចប្រតិបត្តិការធនាគារតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានចាប់ផ្តើម។ បន្ទាប់មក ប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេតក៏បានរីកលូតលាស់ដោយតភ្ជាប់បណ្តាញពីក្រុមហ៊ុនមួយទៅក្រុមហ៊ុនផ្សេងៗជាច្រើនដែលនាំឱ្យរាល់ការបញ្ជូនព័ត៌មាន និងទំនាក់ទំនងធ្វើឡើងក្នុងលក្ខខណ្ឌដ៏រហ័ស និងងាយស្រួល ហើយវាក៏ត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាប្រព័ន្ធស្តង់ដារមួយដែលជំរុញឱ្យការផ្លាស់ប្តូរទិន្នន័យរវាងក្រុមហ៊ុននិងក្រុមហ៊ុនតាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (Electronic Data Interchange) ផងដែរ។ នៅឆ្នាំ១៩៩១ ចំនួនអ្នកប្រើប្រាស់អ៊ីនធើណេត មានមិនដល់ ៣ លាននាក់ទេ នៅទូទាំងពិភពលោក ហើយការប្រើប្រាស់អ៊ីនធើណេតនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធ

អេឡិចត្រូនិកក៏មិនឃើញមានវត្តមានដែរ។ ប្រហែល ១ ទសវត្សក្រោយមក ក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៩៩ ទិន្នន័យបានបង្ហាញថា អ្នកដែលចូលប្រើប្រាស់ដំណើរការប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេតបានកើនឡើងដល់ ៣០០លាននាក់ ស្មើ១ភាគ៤ នៃអ្នកប្រើប្រាស់ទាំងនោះបានធ្វើការទិញទំនិញតាមរយៈអនឡាញពីគេហទំព័រពាណិជ្ជកម្មអេឡិចត្រូនិក ដែលមានតម្លៃប្រហែល ១១០ កោដដុល្លារអាមេរិក។[1]

នៅឆ្នាំ១៩៩៦ គណៈកម្មការច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (United Nations Commission on International Trade Law "UNCITRAL") បានអនុម័តនូវច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce) ក្នុងគោលបំណងដើម្បីជួយសម្រួលដល់មធ្យោបាយទំនើបក្នុងការទំនាក់ទំនង និងការផ្ទុកនូវព័ត៌មានដូចជាការផ្លាស់ប្តូរទិន្នន័យតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (Electronic Data Interchange) សារអេឡិចត្រូនិក ដោយអាចប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ឬ មិនប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត។ ទាំងនេះ គឺពឹងផ្អែកទាំងស្រុងទៅលើការបង្កើតឱ្យមានមុខងារដូចគ្នាទៅនឹងខ្លឹមសារនៅលើក្រដាស ដូចជា ទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហត្ថលេខា និងទម្រង់ដើមជាដើម។ គោលការណ៍ចម្បងដែលមាននៅក្នុងច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គឺ "ភាពស្មើគ្នានៃទម្រង់អេឡិចត្រូនិក (electronic equivalence)" ដែលមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងមាត្រា ៥ នៃច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ។ ថ្វីត្បិតតែ ច្បាប់គំរូ មិនបានចាត់ទុកទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកថាមានសុពលភាពដូចឯកសារជាក្រដាស ប៉ុន្តែច្បាប់គំរូបានកំណត់ថាព័ត៌មាន ឬ ឯកសារ ទាំងឡាយនឹងមិនត្រូវបានបដិសេធពីសុពលភាពគតិយុត្ត និងភាពដែលអាចអនុវត្ត ដោយសំអាងតែលើហេតុផលថា វាត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក។

ចាប់ពីថ្ងៃទី១៨ ដល់ថ្ងៃទី២៩ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០០ ក្រុមការងារនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក របស់គណៈកម្មការច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UNCITRAL Working Group on Electronic Commerce) បានឯកភាពលើច្បាប់គំរូស្តីពីហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures) នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំលើកទី៣៧ របស់ខ្លួន នៅទីក្រុងហ្សឺណែវ។ ច្បាប់គំរូស្តីពីហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ចូលជាធរមាននៅក្នុងឆ្នាំ២០០១។ មាត្រា ១ នៃច្បាប់គំរូនេះ បានបញ្ញត្តិថាច្បាប់នេះត្រូវអនុវត្តនៅក្នុងករណីដែលហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកត្រូវបាននៅក្នុងសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្ម ។ ដោយ

[1] World Trade Organization 'E-commerce in Developing Countries' 2013 , ទំព័រ 3

ទៀត ច្បាប់នេះមិនបដិសេធវិធាននៃច្បាប់ណាដែលមានគោលបំណងការពារអ្នកប្រើប្រាស់នោះទឡើយ។

បន្ថែមពីនេះ នៅថ្ងៃទី២៣ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៥ មហាសន្និបាតរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (United Nations General Assembly) បានអនុម័តនូវសន្ធិសញ្ញាស្តីពីការប្រើប្រាស់ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនៅក្នុងកិច្ចសន្យាអន្តរជាតិ (The United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts "The Electronic Communications Convention" or "ECC") ដែលរៀបចំឡើងដោយ គណៈកម្មការច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UNCITRAL) ក្នុងគោលបំណងជួយសម្រួលដល់ ការប្រើប្រាស់ទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិច-ត្រូនិកនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ។ សន្ធិសញ្ញានេះត្រូវបានបង្កើតឡើងពីព្រោះថាបើទោះបីជា ច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce) និងច្បាប់គំរូស្តីពីហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures) ត្រូវបានអនុម័តនៅឆ្នាំ១៩៩៦ និងឆ្នាំ១៩៩៨ ប៉ុន្តែបញ្ហាមួយចំនួននៅតែមិនត្រូវបានដោះស្រាយ ដែលរួមមានភាពដែលអាចធ្វើទៅបាននូវការជម្រុញឱ្យមានការប្រើប្រាស់ទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក្នុងករណីដែលមានការទាមទារជាចាំបាច់ឱ្យប្រើប្រាស់ទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដោយសន្ធិសញ្ញាផ្សេង (ជាទូទៅសន្ធិសញ្ញានោះត្រូវបានតាក់តែងឡើង នៅមុនពេលមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយ) ។ មួយវិញទៀត ច្បាប់គំរូទាំងពីរនោះត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយផ្អែកលើភាពផ្សេងៗគ្នានៃយុត្តាធិការមួយចំនួន ហេតុនេះការបង្កើតឱ្យមានវិធានច្បាប់ជាក់លាក់មួយ អាចបង្កើននូវភាពស្របគ្នានៃច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ មានការព្រួយបារម្ភថាវិធាននៃច្បាប់គំរូទាំងពីរ អាចមានលក្ខណៈចាស់គំរឹល មិនស្របតាមការវិវត្តនៃសម័យកាល។ ដោយយោងលើហេតុផលទាំងនេះ ហើយទើបសន្ធិសញ្ញាស្តីពីការប្រើប្រាស់ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនៅក្នុងកិច្ចសន្យាអន្តរជាតិ (The United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts) ត្រូវបានអនុម័តឡើង។

មុននឹងឈានដល់ការបកស្រាយឱ្យបានជ្រាលជ្រៅ អំពីរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិច-ត្រូនិក យើងត្រូវយល់ឱ្យច្បាស់នូវនិយមន័យនៃពាក្យគន្លឹះ ដែលនៅក្នុងផ្នែកនេះ នឹងធ្វើការសិក្សាអំពី អត្ថន័យនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក **(១.១.១)** ដែលនឹងកំណត់សម្គាល់អត្ថន័យនៃពាណិជ្ជកម្ម និងអេឡិចត្រូនិក ទៅតាមវចនានុក្រម លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តជាតិ និងអន្តរជាតិ។

លើសពីនេះ ក៏បង្ហាញពីភាពខុសគ្នានៃរបបពាណិជ្ជកម្មទូទៅ និងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (១.១.២) ផងដែរ។

១.១.១. អត្ថន័យនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកតាមច្បាប់អន្តរជាតិ

ដោយយោងតាមវចនានុក្រមភាសាអង់គ្លេសអន្តរជាតិ[2]ពាក្យ *ពាណិជ្ជកម្ម (Commerce)* ថ្នាក់ពាក្យជានាម គឺជាការទិញ និងលក់នៃទំនិញ និងសេវា។ ចំណែកឯពាក្យ *អេឡិចត្រូនិក (Electronic)* ថ្នាក់ពាក្យជាគុណនាម ជាឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិកដែលប្រើបន្ទះឈីប (chip) ដែលអាចឆ្លងចរន្តអគ្គិសនីបាន។ ស្រដៀងគ្នានេះផងដែរ វចនានុក្រមធុរកិច្ចជាភាសាអង់គ្លេស[3] ក៏បានពន្យល់ពីអត្ថន័យនៃពាក្យ *ពាណិជ្ជកម្ម* ថាជាការផ្លាស់ប្តូររវាងទំនិញ ឬសេវា ជាមួយនឹងប្រាក់ ឬវត្ថុផ្សេងៗដែលជាទូទៅធ្វើឡើងនៅលើចម្ងាយដ៏ឆ្ងាយល្មម ដែលចាំបាច់ត្រូវមានការដឹកជញ្ជូនពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយ ឬ ឆ្លងទីក្រុង រដ្ឋ ឬព្រំប្រទល់នៃជាតិណាមួយ ។ ពាក្យ *អេឡិចត្រូនិក* ត្រូវបានផ្តល់អត្ថន័យថាជា ឧបករណ៍ ឬប្រព័ន្ធតិចណូឡូជី ដែលបញ្ចូលគ្នារវាងរ៉ុលទាប និង បន្ទះរឹង ដែលមានបង្គុំនឹងសមាសភាគតូចៗច្រើន ដែលជាធម្មតាប្រើក្នុងការបញ្ជូន ឬដំណើរការនៃទិន្នន័យឌីជីថល។

លើសពីនេះ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានគេឱ្យនិយមន័យយ៉ាងទូលាយផ្សេងៗគ្នាជាច្រើនទៅតាមច្បាប់អន្តរជាតិ ដែលខាងក្រោមនេះ នឹងយកច្បាប់អន្តរជាតិសំខាន់ៗដែលទាក់ទងនឹង ការកំណត់និយមន័យនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មកសិក្សាបន្ថែម។

១.១.១.១. អង្គការសហប្រតិបត្តិការសេដ្ឋកិច្ចនិងការអភិវឌ្ឍ ១៩៩៧ (Organization for Economic Co-operation and Development “OECD”, 1997)

យោងតាមអង្គការសហប្រតិបត្តិការសេដ្ឋកិច្ចនិងការអភិវឌ្ឍ ១៩៩៧ (OECD, 1997) បានកំណត់និយមន័យនៃពាណិជ្ជកម្មអេឡិចត្រូនិកថាជា គ្រប់ទម្រង់នៃប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មទាំងអស់ដែលជាប់ទាក់ទងទៅនឹងសកម្មភាពជំនួញ ដោយផ្អែកទៅលើដំណើរការ និងការបញ្ជូនទិន្នន័យឌីជីថល មានទាំងឯកសារសម្លេង និងរូបភាព ដែលរាប់បញ្ចូលទាំងនីតិបុគ្គល រូបវន្តបុគ្គល ។

១.១.១.២. ក្របខណ្ឌអ៊ីអាស៊ាន (E-ASEAN)[4]

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុង ក្របខណ្ឌអ៊ីអាស៊ាន (E-ASEAN) គឺចង់សំដៅទៅលើប្រតិបត្តិការអេឡិចត្រូនិកនៅលើបណ្តាញអ៊ីនធើណេត ឬនៅលើ

[2] វចនានុក្រម Longman , បោះពុម្ពលើកទី៣ , ទំព័រ២៦៤ និង៨៤៥

[3] Business Dictionary 〈http://www.businessdictionary.com/definition.html〉 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយ ថ្ងៃទី២៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៧)

[4] E-ASEAN Reference Framework For Electronic Commerce Legal Infrastructure, 2001, page 2

បណ្តាញបើកទូលាយផ្សេងទៀត។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ក្រុបខណ្ឌអ៊ីអាស៊ាន (E-ASEAN) នេះ បានបែងចែកប្រតិបត្តិការអេឡិចត្រូនិកខាងលើទៅជា២ប្រភេទ គឺប្រតិបត្តិការដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការលក់ទំនិញឬសេវារូបិយដែលជាប្រតិបត្តិការទី១ និងប្រតិបត្តិការដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទៅនឹងការផ្ទេរដោយផ្ទាល់នៅលើបណ្តាញអ៊ីនធើណេតនូវព័ត៌មានព្រមទាំងទំនិញ និងសេវាដែលមានលក្ខណៈឌីជីថល ឧទាហរណ៍៖ សូហ្វវែរ បទភ្លេង វីដេអូ។

នៅក្នុងប្រភេទប្រតិបត្តិការទី១ បណ្តាញអ៊ីនធើណែត ឬបណ្តាញបើកទូលាយផ្សេងទៀតត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាមធ្យោបាយសម្រាប់ដាក់បញ្ជាទិញ និងទទួលការដាក់បញ្ជាទិញទំនិញ ឬសេវា ព្រមទាំងការបង់ប្រាក់ទៀតផង ប៉ុន្តែការបញ្ជូនទំនិញ ឬសេវាទៅកាន់អតិថិជនត្រូវធ្វើឡើងជាធម្មតា ដូចពាណិជ្ជកម្មទូទៅដែលជាក់ស្តែងគឺបញ្ជូនតាមមធ្យោបាយដឹកទំនិញដូចជា រថយន្តជាដើម។

ចំណែកប្រភេទប្រតិបត្តិការទី២វិញ បណ្តាញអ៊ីនធើណេត ឬបណ្តាញបើកទូលាយផ្សេងទៀត ត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាមធ្យោបាយទំនាក់ទំនង ក៏ដូចជាមធ្យោបាយដោះដូរព័ត៌មាន ទំនិញ និងសេវាក្នុងលក្ខណៈឌីជីថល ។

ដោយឡែក យោងតាមច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិករបស់ប្រទេសជប៉ុន និយមន័យនៃវាក្យសព្ទ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនត្រូវបានឃើញកំណត់និយមន័យច្បាស់លាស់ទេ គ្រាន់តែចង្អុលបង្ហាញជាទូទៅថា គឺជាការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអ៊ីន-ធើណេត ឬកុំព្យូទ័រ ឬបណ្តាញប្រព័ន្ធផ្សេងៗ ក្នុងការទិញលក់ទំនិញនិងសេវាជាដើម ហើយក៏ជាសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចដែលធ្វើការផ្ញើរ ឬបញ្ជូនប្រាក់ ឬទិន្នន័យ។[5]

ក្រោយពីបានសិក្សាស្វែងយល់ពីនិយមន័យដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ គេសង្កេតឃើញមានចំណុច២ ដែលសម្គាល់ពីសញ្ញាណនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ទី១ គឺ សណ្ឋាននៃពាណិជ្ជកម្ម ត្រូវធ្វើឡើងជាលក្ខណៈឌីជីថល និង ទៅតាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត។ ទី២ បរិយាកាស ឬសង្គមនៃពាណិជ្ជកម្មដែលឆ្លងកាត់ឌីជីថល និងប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត គឺជាសណ្ឋាននៃពាណិជ្ជកម្មថ្មីមួយ ដែលបង្កើតនូវតម្លៃមន្ថែមទៅលើទីផ្សារសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គម ដែលមកដល់ពេលនេះមិនធ្លាប់មានវត្តមានឡើយ។

១.១.២. ភាពខុសគ្នានៃរបបពាណិជ្ជកម្មទូទៅ និងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ពាណិជ្ជកម្មទូទៅ ទាំងការព្រមព្រៀងគ្នានៅលើកិច្ចសន្យា និងការផ្ទេរសិទ្ធិកម្មសិទ្ធិ ការ

[5] Mastui Shigenori, Suzuki Hidemi, Yamaguchi Itsuko,「インターネット法 (Internet Law)」,有斐閣、2015、ទំព័រ១៦៨

ក្តោបក្តាប់នៃព័ត៌មានទំនិញ ការចរចា ការសម្រេចពីឆន្ទៈ ការបង្កើតកិច្ចសន្យា ការដឹកជញ្ជូន និងដំណើរទូទាត់ប្រាក់ ត្រូវបានគេសម្គាល់ថាជានីតិវិធីនៃការធ្វើជំនួញទៅតាមលំដាប់លំដោយ ពោលគឺត្រូវបានធ្វើឡើង ជាទម្រង់ដោយផ្ទាល់រវាងអ្នកទិញ និងអ្នកលក់ ដោយអ្នកលក់ និងអ្នកទិញធ្វើការចរចាពីតម្លៃ ពិនិត្យគុណភាពទំនិញជាក់ស្តែងមុននឹងជាវ ឬបង្ហាញពីឆន្ទៈផ្សេងៗដោយឃើញមុខគ្នា។ ចំណែកឯ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក៏មានលំដាប់លំដោយដូចបានរៀបរាប់ខាងលើដែរ តែត្រូវបានគេកំណត់សម្គាល់ថា គឺរាល់សកម្មភាពទាំងអស់ធ្វើឡើងដោយឆ្លងកាត់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និងឌីជីថល ។

បន្ទាប់ពីបានយល់ដឹងពីនិយមន័យនៃពាក្យ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ខាងលើរួចមក ខាងក្រោមនេះយើងនឹងបង្ហាញថាតើរបបពាណិជ្ជកម្មទូទៅ និងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានលក្ខណៈខុសគ្នាយ៉ាងដូចម្តេច ។

១.១.២.១. លក្ខណៈទូទៅ

ក. <u>តម្លៃ និងពេលវេលា</u> ៖ ជាការពិតណាស់ អ្នកប្រើប្រាស់ ឬអ្នកទិញ តែងតែប្រាថ្នាចង់បានតម្លៃថោក ដូចនេះ ការប្រៀបធៀបរវាងតម្លៃទំនិញទៅតាមហាងនីមួយៗនៅក្នុងទីផ្សារសេរីបែបនេះ ត្រូវគេដឹងថាជារឿងធម្មតា ប៉ុន្តែទាមទារត្រូវចំណាយពេលច្រើន ក្នុងការបន្លាស់ទីពីហាងទំនិញមួយទៅហាងទំនិញមួយទៀត។ ផ្ទុយទៅវិញ ការទិញទំនិញនៅតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមានការងាយស្រួលក្នុងការស្រាវជ្រាវនិងប្រៀបធៀប ពីតម្លៃទំនិញក្នុងហាងរាប់រយដែលតម្រៀបគ្នាជាច្រើន នៅលើគេហទំព័រទំនិញដោយគ្រាន់តែចុចជ្រើសរើសប្រភេទទំនិញបានយ៉ាងរហ័ស និងចំណាយពេលតិច។

ខ. <u>លទ្ធភាពនៃការទទួលព័ត៌មានទំនិញនិងជម្រើសរបស់អ្នកប្រើប្រាស់</u> ៖ នៅលើទីផ្សារទូទៅ វាពិតជាមិនងាយស្រួលក្នុងការទទួលបាននូវព័ត៌មាននៃទំនិញដែលគេដាក់លក់នៅក្នុងហាងទេ។ ប៉ុន្តែ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិករាល់ព័ត៌មាននៃទំនិញទាំងអស់នឹងត្រូវបានរៀបរាប់ បង្ហាញយ៉ាងលម្អិតរួមមាន ទាំងសារធាតុផលិតផល ទំហំ ប្រទេសដែលផលិត តម្លៃជាដើម ស្របពេលដែលអាចឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ជ្រើសរើសនូវអ្វីដែលចាំបាច់។ នេះជាគម្លាតដ៏ធំអំពីលទ្ធភាពនៃការទទួលនៃព័ត៌មានទំនិញសម្រាប់អ្នកទិញរវាងពាណិជ្ជកម្មទូទៅ និងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ លើសពីនេះទៅទៀត អ្នកទិញក៏អាចពិនិត្យមើលការវាយតម្លៃ ឬមតិយោបល់ទៅលើទំនិញទាំងនោះពីអ្នកទិញមុនៗ ដោយបន្ថែមទំនុកចិត្តលើទំនិញមួយកម្រិតថែមទៀតតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

គ. ព័ត៌មានវិទ្យា (Information Technology)៖ប្រព័ន្ធព័ត៌មានវិទ្យា គឺដើរតួយ៉ាងសំខាន់ដោយជួយសម្រួល និងបញ្ជូនព័ត៌មានក្នុងលក្ខណៈជាសកលភាវូបនីយកម្ម និងសមាហរណកម្មជាពិសេស ការផ្ញើទំនិញដែលជាប្រភេទឌីជីថល ដោយមិនចាំបាច់ធ្វើការដឹកជញ្ជូនទេ គឺអាចផ្ញើបញ្ជូនតាមអ៊ីនធើណេតតែម្តង។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា អ្នកបង្កើតផលិតផលទាំងនោះក៏អាចឆ្លើយឆ្លងផ្ទាល់ ជាមួយអ្នកទិញ ដែលនេះជាការប្តូរវិធីធ្វើជំនួញ។

១.១.២.២. លក្ខណៈច្បាប់

ក. ការបង្កើតកិច្ចសន្យា

នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មទូទៅ កិច្ចសន្យាត្រូវបានធ្វើឡើងរវាងរូបវ័ន្តបុគ្គល និងរូបវ័ន្តបុគ្គល ដែលជាលក្ខណៈខុសគ្នាដ៏ធំមួយជាមួយនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ពីព្រោះនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងតាមរយៈមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ពោលគឺ នីតិវិធីនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យាត្រូវធ្វើឡើងតាមការចង្អុលបង្ហាញទៅតាមប្រព័ន្ធកុំព្យូទ័រដែលបានបង្ហាញនៅលើកញ្ចក់កុំព្យូទ័រ។

ជាគោលការណ៍ កិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើង នៅពេលដែល សំណើ និងស្វីការត្រូវគ្នា។[6] កិច្ចសន្យាត្រូវកើតឡើងនៅពេលដែលដំណឹងអំពីស្វីការ បានមកដល់អ្នកស្នើ (មាត្រា៣៤០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីខ្មែរ ឆ្នាំ២០០៧)។

ដោយយោងតាម សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មាត្រា១១ បានចែងថា "ការបង្កើតកិច្ចសន្យា សំណើ និងស្វីការអាចត្រូវបានធ្វើឡើងតាមមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក។" គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា ការចុចចូលមើលរាល់ទំនិញដែលបានដាក់លើប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ដែលមិនសំដៅដល់បុគ្គលណាមួយជាក់លាក់ ត្រូវចាត់ទុកថាជាការអញ្ជើញឱ្យធ្វើសំណើបង្កើតកិច្ចសន្យា[7] ពោលគឺ ទោះបីជាអ្នកប្រើប្រាស់បានបង្ហាញឆន្ទៈ ថាចង់ទិញទំនិញមួយក៏ដោយ ក៏វាមិនមែនជាស្វីការដែរ។ ប្រការនេះដូចគ្នាផងដែរ ចំពោះការផ្ញើសារតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកទៅកាន់អ្នកប្រើប្រាស់នៃចំនួនណាមួយ។ ប៉ុន្តែ សំណើបង្កើតកិច្ចសន្យាបានបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់អំពីឆន្ទៈរបស់បុគ្គលដែលបានបង្កើតសំណើនោះ ថាខ្លួននឹងត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ចលុះត្រាតែមានស្វីការ ហើយនៅពេលដែលមានស្វីការអញ្ជើញនោះត្រូវចាត់ទុកថាជាសំណើ គឺ មិនត្រូវចាត់ទុកថាជាការអញ្ជើញឱ្យធ្វើសំណើទេ។ កិច្ចសន្យាមានអានុភាពដោយមានការព្រមព្រៀងគ្នាទៅវិញទៅមករបស់ភាគីទាំងពីរតែប៉ុណ្ណោះ។

[6] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីខ្មែរ ឆ្នាំ២០០៧ មាត្រា ៣៣៦

[7] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា១៥

បន្ថែមពីនេះ គួររំលឹកដែរថា កិច្ចសន្យាដែលបង្កើតឡើង ដោយអន្តរកម្មរវាងប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិជាអេឡិចត្រូនិក គឺត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ពីសុពលភាពដូចកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងធម្មតាដែរ ពោលគឺ មិនត្រូវបានបដិសេធអំពីសុពលភាព ឬភាពដែលអាចតតាំងបានរបស់កិច្ចសន្យានោះ ដោយយកហេតុផលថាវាធ្វើឡើងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ព្រោះថាសំណើ និងស្ទីការបានត្រូវគ្នាទៅតាមឆន្ទៈរបស់ពាណិជ្ជករ និងអ្នកប្រើប្រាស់។[8]

ខ. <u>សមត្ថភាពរបស់ភាគី</u>

នៅក្នុងប្រតិបត្តិការទិញ លក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គេពិបាកក្នុងការកំណត់ពីសមត្ថភាពរបស់ភាគីម្ខាងទៀត (អ្នកទិញ) ណាស់ ពីព្រោះការប្រព្រឹត្តធ្វើឡើងដោយប្រយោល ពោលគឺមិនបានឃើញជួបមុខគ្នាដោយផ្ទាល់ឡើយ។

ជាគោលការណ៍ សកម្មភាពដែលអនីតិជនបានធ្វើ ដោយមិនបានទទួលការយល់ព្រមពីអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចមេបា ឬ អ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន អាចលុបចោលបាន ទោះបីជាករណីអនុវត្តក្នុងប្រតិបត្តិការតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក៏ដោយ។ អ្នកដែលអាចលុបចោលបាននូវសកម្មភាពនេះ គឺអនីតិជនសាមីខ្លួន ព្រមទាំងអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចមេបា។[9]

ទន្ទឹមនឹងនេះផងដែរ មាត្រា៣៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីខ្មែរឆ្នាំ២០០៧ បានកំណត់ថា ៖

"ប្រសិនបើជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាព បានប្រើប្រាស់មធ្យោបាយឆបោក ដើម្បីឱ្យគេជឿជាក់ថាខ្លួនជាសមត្ថជន ជននោះមិនអាចលុបចោលសកម្មភាពបានទេ។"

ក្នុងករណីដែលជនដែលត្រូវបានកម្រិតនូវសមត្ថភាព បានប្រើវិធីឆបោកធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀតយល់ច្រឡំថាជនដែលត្រូវបានកម្រិតនូវសមត្ថភាពនោះជាសមត្ថជន ហើយបានធ្វើកិច្ចសន្យាជួញដូរជាមួយអ្នកនោះ មិនបាច់ការពារជនដែលត្រូវបានកម្រិតនូវសមត្ថភាពនោះទេ ដូច្នេះក្នុងករណីនេះ មិនត្រូវទទួលស្គាល់ឱ្យលុបចោលបានទេ។

ដូចនេះ វាជាការចាំបាច់ដែលត្រូវបង្កើតប្រព័ន្ធមួយដើម្បីកំណត់ពីសមត្ថភាពរបស់ភាគីថាជាជនប្រភេទណា (អនីតិជន) ជៀសវាងមានបញ្ហាណាមួយកើតឡើង ពោលគឺត្រូវពិចារណាថាកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងដោយអនីតិជនតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកអាចមានដល់កម្រិតណា លទ្ធភាពដែលអាចត្រូវលុបកិច្ចសន្យា ដែលធ្វើឡើងដោយអនីតិជន ពិចារណាពីប្រព័ន្ធកម្មវិធីដែលអាចបញ្ជាក់ និងបង្ហាញ ក្រោយពីជាអ្នកប្រើប្រាស់ដែលជាអនីតិជនទទួលបានការយល់ព្រមពីអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចមេបា ឬ អ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជនជាដើម។

[8] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា១៦

[9] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគទី១ គន្ថីទី២, ទំព័រ១០ ភ្នំពេញ៖ក្រសួងយុត្តិធម៌ (២០១០)

គ. ការបង្ហាញឆន្ទៈ

ការស្ថាបនាគេហទំព័រ ចំណេះដឹងរបស់បុគ្គល ការរចនាពីដំណើរការនៅក្នុងអាស័យដ្ឋានអេឡិចត្រូនិកនីមួយៗអាចមានលក្ខណៈខុសគ្នាទៅតាមអ្នកបង្កើត។ ចំណុចទាំងនេះ អាចបណ្តាលឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់បញ្ចូលព័ត៌មានខុស ឬច្រឡំក្នុងការចុចចំណុចណាមួយដោយយល់ខុស ដែលនាំឱ្យខុសពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន។ ជាការពិបាកក្នុងការកំណត់ពីឆន្ទៈពិតប្រាកដ របស់បុគ្គលពីព្រោះ វាមិនត្រូវបានបង្ហាញចេញមកខាងក្រៅ ហើយបុគ្គលម្ខាងទៀតជាប្រព័ន្ធកុំព្យូទ័រ។

នៅក្នុងចំណុចនេះ មាត្រា ១៧ នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិករបស់ប្រទេសកម្ពុជា ឆ្នាំ២០១៦ ក៏បានកំណត់ដូចខាងក្រោមដែរថា ៖

"នៅពេលដែលរូបវន្តបុគ្គលបញ្ចូលព័ត៌មានខុសនៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក មួយ ដែលបានដោះដូរជាមួយភាគីម្ខាងទៀតតាមរយៈប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិ ហើយប្រព័ន្ធស្វ័យប្រវត្តិនោះមិនផ្តល់ឱកាសឱ្យរូបវន្តបុគ្គលនោះធ្វើការកែប្រែព័ត៌មានដែលខុស នោះរូបវន្តបុគ្គល ឬភាគីដែលជំនួសមុខឱ្យរូបវន្តបុគ្គលដែលធ្វើសកម្មភាពនោះ មានសិទ្ធិកែ តម្រូវ ឬដកចេញពីទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនូវព័ត៌មានដែលខុសនោះបាន ក្នុងករណីដែល៖

១. រូបវន្តបុគ្គលនោះ ជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀតអំពីកំហុសដែលបានកើតឡើង ឱ្យបានឆាប់បំផុតតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើទៅបាន ក្រោយពីបានដឹងអំពីកំហុសនោះ ហើយត្រូវបង្ហាញថាខ្លួនបានបញ្ចូលព័ត៌មាន ដែលខុសនៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ ។

២. រូបវន្តបុគ្គលនោះមិនទទួលបានផលប្រយោជន៍ណាមួយ ដោយសារការបញ្ចូលព័ត៌មានខុសនេះ មុនពេលដែលខ្លួនធ្វើការជូនដំណឹងទៅឱ្យភាគីម្ខាងទៀត។"

១.២. សញ្ញាណនៃរបបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា

ផ្នែកនេះ នឹងធ្វើការសិក្សាអំពី បច្ចុប្បន្នភាព និងភាពចាំបាច់នៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា (១.២.១) និង សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្ម តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (១.២.២)។

១.២.១. បច្ចុប្បន្នភាព និងភាពចាំបាច់នៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា

សក្តានុពលភាពនៃការអភិវឌ្ឍពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ពីព្រោះពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកធានាបាននូវពិពិធកម្មសេដ្ឋកិច្ច ការបង្កើតការងារថ្មី និងការបង្កើនចំណូលបន្ថែម ក៏ដូចជាការចូលរួមចំណែកក្នុងការធ្វើឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងនូវជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា។ ម្យ៉ាងទៀត បច្ចុប្បន្នប្រទេសកម្ពុជា

ស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលអភិវឌ្ឍមួយ ដែលពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក កំពុងតែលេច ចេញជារូបរាងឡើង ស្របពេលដែលបច្ចេកវិទ្យា បាន និងកំពុងបញ្ជ្រាបខ្លួនចូលទៅក្នុងស្រទាប់ប្រជាជនទីក្រុងដែលមានជីវភាពមធ្យម អស់រយៈពេលប្រមាណជា ១០ ឆ្នាំ មកហើយ។[10]

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គេសង្កេតឃើញថា អ្នកប្រើប្រាស់ភាគច្រើន នៅតែគាំទ្រទីផ្សារដែលមានលក្ខណៈប្រពៃណី ពោលគឺទីផ្សារហិរញ្ញវត្ថុនៅតែត្រូវពឹងផ្អែកខ្លាំងលើក្រដាសប្រាក់។ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានភាពចាំបាច់ សម្រាប់តែទំនិញដែលគេមិនអាចរកបាននៅក្នុងនៅក្នុងហាងលក់ទំនិញធម្មតាទូទៅប៉ុណ្ណោះ។

ប៉ុន្តែ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា សហគ្រាសធុនតូចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា នៅតែមានឱកាសក្នុងការទិញទំនិញពីបរទេស មកលក់តាមប្រព័ន្ធអនឡាញ ដូចជាតាមរយៈ ហ្វេសប៊ុក (Facebook) ឬ អ៊ីនស្តាក្រាម (Instagram) ដែលបម្រើដល់អតិថិជនប្រមាណជា ១៥, ០០០ នាក់។ បន្លាស់ប្តូរសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាឱ្យមានលក្ខណៈទំនើប កំពុងត្រូវបានធ្វើឡើងយ៉ាងឆាប់រហ័ស ជាមួយនឹងភាពងាយស្រួល និងតម្លៃសមរម្យក្នុងការប្រើប្រាស់សេវាអ៊ីនធើណេត។ ក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរ-គមនាគមន៍កម្ពុជា រំពឹងថាចំនួនប្រជាជនដែលប្រើប្រាស់អ៊ីនធើណេតនឹងកើនឡើងទ្វេដងរហូតដល់ចំនួន ៩.៥ លាន នាក់ ឬ ស្មើនឹង ៦០ ភាគរយ នៃចំនួនប្រជាជនសរុប នៅក្នុងឆ្នាំ២០២០។ នាពេលឆាប់ៗខាងមុខ ការពង្រឹងទំនាក់ទំនងតាមរយៈអ៊ីនធើណេត នឹងបង្កើតជាឱកាសថ្មីៗ សម្រាប់ទម្រង់នៃកិច្ចប្រតិបត្តិការជំនួញតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏ដូចជាដើម្បីបម្រើដល់អតិថិជន និងសេដ្ឋកិច្ចទូទៅ ហើយឱកាសទាំងនេះចូលរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការធ្វើឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងនៃស្ថានភាពហិរញ្ញវត្ថុ ការរីកចម្រើននៃសេដ្ឋកិច្ច និងការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តភាពរបស់ប្រទេសកម្ពុជា។

ទន្ទឹមនឹងសញ្ញាណជាវិជ្ជមាននៃសេវាអ៊ីនធើណេត ទំនើបកម្មនៃបច្ចេកវិទ្យា ការយល់ដឹង និងការរួមចំណែករបស់ប្រជាជន ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា ក៏នៅមានកម្រិតនៅឡើយ បើធៀបទៅនឹងបណ្តាប្រទេសអាស៊ានផ្សេងទៀត ហើយសក្តានុពលភាពនៃការនាំចេញទៀតសោតក៏មានភាពទន់ខ្សោយ។ ឧបសគ្គនៃការអភិវឌ្ឍពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូ-និក នៅប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានគេមើលឃើញថា រួមមាន កង្វះខាតនៃប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត (នៅតំបន់ជនបទ) មធ្យោបាយទូទាត់ប្រាក់ ប្រព័ន្ធដឹកជញ្ជូន ការកសាងទំនុកចិត្ត ប្រព័ន្ធច្បាប់ដែលមាន

[10] វង្វាយតម្លៃចំពោះភាពរួចរាល់សម្រាប់ការធ្វើជំនួញតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា, ២០១៧

ភាពមិនច្បាស់លាស់ ជាដើម ។ *(បញ្ហាប្រឈមដែលជាឧបសគ្គនៃការអភិវឌ្ឍពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធ អេឡិចត្រូនិក នឹងត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមនៅក្នុងជំពូកទី ៣)*

ស្ថិតនៅក្នុងបរិបទដែលប្រទេសជិតខាង នៅក្នុងតំបន់ មានការអភិវឌ្ឍខ្លាំង និងដោយមើលឃើញពីសក្តានុពលនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ព្រមទាំងបញ្ហារាំងស្ទះចំពោះការអភិវឌ្ឍពាណិជ្ជកម្មប្រភេទនេះ ដូច្នេះហើយ ទើបប្រទេសកម្ពុជា បានចាប់ផ្តើមតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកចាប់ពីឆ្នាំ២០០៤ មក ដើម្បីអាចគ្រប់គ្រងបានល្អប្រសើរនូវទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម ដែលមានលក្ខណៈទំនើបនេះ។ ដោយឡែក អស់រយៈកាលជាង ១០ ឆ្នាំ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក របស់ប្រទេសកម្ពុជាទើបតែត្រូវបានក្រសួងជំនាញ (ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម) បញ្ជូនទៅទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ពិនិត្យ នៅដើមឆ្នាំ ២០១៧ នេះទេ។ ប៉ុន្តែ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មមានសុទិដ្ឋិនិយម យ៉ាងមុតមាំថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះនឹងត្រូវបានអនុម័តដាក់ឱ្យប្រើប្រាស់ ដោយជោគជ័យនៅក្នុងរវាងឆ្នាំ ២០១៧ នេះតែម្តង។[11]

១.២.២. សេចក្តីព្រាងច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

១.២.២.១. និយមន័យនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក របស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម មិនបានផ្តល់និយមន័យជាក់លាក់ណាមួយចំពោះ វាក្យសព្ទ **ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក** នោះទេ។ ដោយឡែក បើយោងតាមអ្នកជំនាញពាក់ព័ន្ធ ដែលចូលរួមតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ *"ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក"* អាចត្រូវបានពន្យល់បាន ដោយប្រើវិធីបំបែកពាក្យ ដោយគេនឹងទទួលបាន ពាក្យ *"ពាណិជ្ជកម្ម"* និង *"ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក"* ។ គេអាចឱ្យនិយមន័យពាក្យ *"ពាណិជ្ជកម្ម "* ដោយផ្អែកទៅតាមច្បាប់ជាធរមាននៃប្រទេសកម្ពុជា ដែលរួមមានច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ។ យ៉ាងណាមិញ ចំពោះពាក្យថា *"ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក"* នឹងត្រូវបានបកស្រាយ ដោយផ្អែកលើនិយមន័យ ដែលមាននៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ទំព័រទី៣២។

[11] អ៊ឹម កុយ (អនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម), បទសម្ភាសន៍ដោយ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់, ៣១ ឧសភា ២០១៧

មាត្រា ២ ចំណុច "ឈ" នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្ទែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦ បានផ្តល់និយមន័យចំពោះពាក្យ "ពាណិជ្ជកម្ម" ដោយបានចែងថា៖

> "ពាក្យថា "ពាណិជ្ជកម្ម" ត្រូវបានបកស្រាយឱ្យបានទូលំទូលាយ ដើម្បីគ្របដណ្តប់លើធុរកិច្ចដែលមានប្រភេទជាពាណិជ្ជកម្ម ទោះបីជាមានកិច្ចសន្យា ឬ គ្មានកិច្ចសន្យាក៏ដោយ។ ធុរកិច្ចដែលមានប្រភេទជាពាណិជ្ជកម្មមានជាអាទ៍ : កិច្ចការជំនួញដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ ឬ ការផ្លាស់ប្តូរទំនិញ ឬ សេវាផ្សេងៗ កិច្ចព្រមព្រៀងនៃការចែកចាយតំណាង ឬ ទីភ្នាក់ងារពាណិជ្ជកម្ម ការទិញ-លក់គណនីក្រុមហ៊ុន ការជួលទីតាំង ឬ សម្ភារៈវត្ថុ ការងារស្ថាបនាការពិគ្រោះយោបល់វិស្វកម្ម ការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ ការវិនិយោគទុន ការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុ ការធ្វើអាជីវកម្មធនាគារ ការធានារ៉ាប់រង កិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើអាជីវកម្ម ឬ សម្បទាន ក្រុមហ៊ុនចំរុះ និងប្រភេទផ្សេងៗទៀតនៃសហប្រតិបត្តិការឧស្សាហកម្ម ឬ ពាណិជ្ជកម្ម និងការដឹកជញ្ជូនទំនិញ ឬអ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស ផ្លូវទឹក ផ្លូវគោក។"

យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្ទែកពាណិជ្ជកម្មខាងលើ គេអាចសន្និដ្ឋានដោយខ្លីបានថា ពាណិជ្ជកម្ម សំដៅទៅដល់សកម្មភាពរបស់បុគ្គល ឬ សហគ្រាស ក្នុងការផ្គត់ផ្គង់ ឬ ផ្លាស់ប្តូរទំនិញ ឬ សេវាផ្សេងៗ ការទិញ លក់ ឬជួល ការពិគ្រោះយោបល់ ការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុ ការធានារ៉ាប់រង ការព្រមព្រៀងធ្វើអាជីវកម្មផ្សេងៗដូចជា ការដឹកជញ្ជូននានា។

យ៉ាងណាមិញ យោងតាមសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិករបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ពាក្យ *"ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក" (Electronic system)* ត្រូវបានពន្យល់ នៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ទំព័រទី ៣២ ថា៖

> "សំដៅដល់ឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិក ឬបណ្តុំឧបករណ៍តភ្ជាប់គ្នា ឬទាក់ទងគ្នា តាមរយៈកម្មវិធីអេឡិចត្រូនិក អាចធ្វើឱ្យមានដំណើរការស្វ័យប្រវត្តិនៃទិន្នន័យ និងរួមបញ្ចូលទាំងឧបករណ៍រក្សាទុកបែបអេឡិចត្រូនិក ។"

ពាក្យគន្លឹះមួយទៀត ដែលចូលរួមចំណែកក្នុងការពន្យល់ពីអត្ថន័យរបស់ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ហើយត្រូវបានពន្យល់នៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ទំព័រទី ៣២ នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ផងដែរនោះ គឺពាក្យ "*ទម្រង់អេឡិចត្រូនិក*" ដែលត្រូវបានបកស្រាយថា៖

> "ទាក់ទងនឹងព័ត៌មាន សំដៅដល់ព័ត៌មានដែលបង្កើត ដែលបានបញ្ជូន ដែលទទួលបាន ឬដែលរក្សាទុកក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ក្នុងទម្រង់ម៉ាញ៉េទិច ក្នុងទម្រង់អុបទិច ក្នុងអង្គចងចាំរបស់កុំព្យូទ័រ ក្នុងមីក្រូហ្វីល ក្នុងកុំព្យូទ័រ ឬក្នុងឧបករណ៍ដែលមានមុខងារស្រដៀងគ្នា។"

ក្រោយពីបានសិក្សាទៅលើអត្ថន័យ ខ្លឹមសារ ការពន្យល់ នៃពាក្យគន្លឹះពាក់ព័ន្ធរួចមក ពាក្យប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក អាចត្រូវពន្យល់ក្នុងន័យសាមញ្ញថា ជាប្រព័ន្ធមួយដែលរួមផ្គុំដោយឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិកតភ្ជាប់គ្នា ទាក់ទងគ្នាតាមកម្មវិធីអេឡិចត្រូនិក ក្នុងទម្រង់ម៉ាញ៉េទិច អុបទិច ក្នុងអង្គចងចាំរបស់កុំព្យូទ័រ មីក្រូហ្វីល ជាដើម ដើម្បីបង្កើតឱ្យមានដំណើរស្វ័យប្រវត្តិ និងការរក្សាទុកនៃទិន្នន័យ។

បន្ទាប់ពីបានធ្វើការបកស្រាយដាច់ដោយឡែក នូវខ្លឹមសារនៃបំណែកផ្សេងគ្នារបស់ពាក្យគន្លឹះរួចហើយ ពាក្យ*ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក* អាចត្រូវគេយល់បានថា ជាការផ្គត់ផ្គង់ ឬ ផ្លាស់ប្តូរទំនិញ ឬ សេវាផ្សេងៗ ការទិញ លក់ ជួល ការពិគ្រោះយោបល់ ការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុ ការធានារ៉ាប់រង ការព្រមព្រៀងធ្វើអាជីវកម្មផ្សេងៗ ដែលត្រូវបានធ្វើឡើង តាមរយៈប្រព័ន្ធមួយដែលរួមផ្គុំដោយឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិកតភ្ជាប់គ្នា ហើយទាក់ទងគ្នាតាមកម្មវិធីអេឡិចត្រូនិក ក្នុងទម្រង់ម៉ាញ៉េទិច អុបទិច អង្គចងចាំរបស់កុំព្យូទ័រ ជាដើម ដើម្បីបង្កើតឱ្យមានដំណើរការស្វ័យប្រវត្តិ និងការរក្សាទុកនៃទិន្នន័យ។

ការធ្វើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬ E-Commerce សំដៅលើសកម្មភាពទិញលក់ទំនិញ និងទូទាត់សេវាកម្មតាមរយៈប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ដែលអាចនាំមកនូវកាលានុវត្តភាពអាជីវកម្មថ្មីៗយ៉ាងច្រើនសម្រាប់សហគ្រិនវ័យក្មេង នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក្នុងការចូលរួមពង្រីកកំណើនសេដ្ឋកិច្ចជាតិ។[12]

សរុបសេចក្តីមក ពាក្យថាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដែលជាពាក្យគន្លឹះដ៏សំខាន់មួយ នៃការសិក្សានេះ ហើយអាចជាពាក្យគន្លឹះថ្មីមួយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន អាចត្រូវបានគេឱ្យនិយមន័យដោយផ្អែកលើច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ (ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម) និងសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកផ្ទាល់។ ម្យ៉ាងទៀត គួរកត់សម្គាល់ថា ពាក្យថា "ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក" នេះទៀតសោតអាចត្រូវបានគេយល់ក្នុងន័យសាមញ្ញបំផុតថាវាក៏ដូចជា សកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មទូទៅដែរ ដោយគ្រាន់តែវាមានបន្ថែមលក្ខណៈពិសេសមួយគឺ ការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានន័យថាសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មប្រភេទនេះ បានប្រើប្រាស់នូវមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងដែលជាប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

[12] សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មថ្ងៃទី០៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦

១.២.២.២. បច្ចុប្បន្នភាពនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជា និងខ្លឹមសារសំខាន់ៗ

អស់រយៈកាលជាងមួយទសវត្ស មកហើយ ដែលប្រទេសកម្ពុជា បាន និងកំពុងធ្វើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដើម្បីជួយសម្រួល ក៏ដូចជាគ្រប់គ្រងការធ្វើជំនួញតាមប្រព័ន្ធអនឡាញរវាងវិនិយោគិន ជាមួយនឹងអតិថិជន។ [13] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកចុងក្រោយ ដែលរៀបចំឡើងដោយក្រសួងពាណិជ្ជកម្មចុះថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៦ ហើយដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីសម្រាប់ធ្វើការពិនិត្យនៅថ្ងៃទី១២ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៧ មានចំនួន ១១ ជំពូក ចែកចេញជា ៥៨ មាត្រា និងកំពុងស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី មុននឹងបញ្ជូនទៅរដ្ឋសភា ដើម្បីធ្វើការអនុម័ត។

នៅថ្ងៃទី០៨ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦ នៅសាកលវិទ្យាល័យបញ្ញាសាស្ត្រ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ឯកឧត្តម ប៉ាន សូរស័ក្តិ នៅក្នុងឱកាសនៃពិធីបើកដាក់ឱ្យដំណើរការកម្មវិធី ជំនួញនៅក្នុងលំហ (Cloud Business) ដែលជាគម្រោងមួយនៃសាកលវិទ្យាល័យបញ្ញាសាស្ត្រ (PUC ITC 2016) បានលើកឡើងថាសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនមែនសម្រាប់តែបរិបទនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានោះទេ ប៉ុន្តែគឺសម្រាប់ពិភពលោកទាំងមូល ពីព្រោះពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ មិនមានព្រំដែននោះឡើយ។ ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បង្កើតបែបបទជំនួញថ្មីមួយ នៅក្នុងលំហ (អ៊ីនធើណេត) និងអនុញ្ញាតឱ្យយុវជនធ្វើជំនួញ ដោយមិនមានព្រំដែនកំណត់ គ្រប់ពេលវេលា នៅជុំវិញពិភពលោក ដើម្បីនាំយកចំណូលឱ្យក្រុមហ៊ុននានានៅប្រទេសកម្ពុជា។[14]

ប្រធាននាយកដ្ឋាននៃនាយកដ្ឋាននីតិកម្ម របស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម អ្នកស្រី គីម សារឿង បានលើកឡើងថាច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានតាក់តែងឡើងក្នុងគោលបំណងដើម្បីការពារ ទាំងវិនិយោគិន និងអ្នកប្រើប្រាស់ ដោយអ្នកស្រីបានបញ្ជាក់ថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ នឹងគ្របដណ្តប់ ការទូទាត់/ផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (E-Payment)[15]។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ការទូទាត់ និងផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ ស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ធនាគារជាតិ នៃប្រទេសកម្ពុជា។ ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធ

---

[13] សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មថ្ងៃទី០៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦

[14] សុន្ទរកថារបស់ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម នៅថ្ងៃទី០៨ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦ នៅសាកលវិទ្យាល័យបញ្ញាសាស្ត្រ

[15] ជំពូកទី៩ ការទូទាត់/ផ្ទេរប្រាក់ជាអេឡិចត្រូនិក នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ចុះថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៦

អេឡិចត្រូនិកនេះ ក៏មានបញ្ញត្តិពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹងប្រព័ន្ធព័ត៌មាន និងទិន្នន័យកុំព្យូទ័រ[16] ព្រមទាំងទោសពិន័យចំពោះបទល្មើសទាំងនោះផងដែរ។[17]

ខាងក្រោមនេះ ជាការបង្ហាញយ៉ាងសង្ខេបពី បទបញ្ញត្តិនៃសេចក្តីព្រាងចុងក្រោយនៃ ច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ៖

ជំពូកទី ១ បទប្បញ្ញត្តិទូទៅ ដែលមានចំនួន ៣ មាត្រា បញ្ញត្តិពីគោលបំណង គោលដៅ និងវិសាលភាព នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ដែលមានសារៈសំខាន់ក្នុងការកំណត់ទំនាក់ទំនងទាំងឡាយដែលមិនស្ថិតនៅក្រោមវិសាលភាពនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ ដូចដែលមានបញ្ជាក់នៅក្នុងជំពូកទី ២ នៃការសិក្សានេះ។

ជំពូកទី២ សុពលភាពនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ដែលមានចំនួន ១០ មាត្រា បញ្ញត្តិពីការផ្តល់សុពលភាពចំពោះទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកទាំងឡាយ រួមមានទាំងលក្ខខណ្ឌទាំង ៤ និងអានុភាពរវាងគូភាគីនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក។

ជំពូកទី ៣ ដំណើរការទំនាក់ទំនង ដែលមានចំនួន ៤ មាត្រា បញ្ញត្តិលម្អិតពីដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយរួមបញ្ចូលទាំង ពេលវេលា និងទីកន្លែងនៃការបញ្ជូនចេញ និងទទួលបាននូវព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិក ដែលជាដំណាក់កាលបង្កើតឱ្យមានជាកិច្ចសន្យាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

ជំពូកទី ៤ កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក និងហត្ថលេខា អេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព មានចំនួន ៤ មាត្រា ។ ជំពូកនេះ ហាក់មានគោលបំណងក្នុងការបញ្ជាក់បន្ថែមពីលើជំពូកទី ២ ដោយបញ្ញត្តិពីកំណត់ត្រា និងហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក ដែលអាចចាត់ទុកបានថាមានសុវត្ថិភាព។

ជំពូកទី ៥ អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានចំនួន ៣ មាត្រា បានបញ្ញត្តិពីការការពារចំពោះអន្តរការី ក៏ដូចជាអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិច-ត្រូនិក ព្រមទាំងកំណត់ពីវិធានការដែលអន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាត្រូវចូលនៅក្នុងករណីដែលព័ត៌មានដែលមានលក្ខណៈខុសច្បាប់ និងមិនសមស្រប។

ជំពូកទី ៦ កិច្ចការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ដែលមានចំនួន ៤ មាត្រា បញ្ញត្តិពីការពារមួយចំនួនចំពោះអ្នកប្រើប្រាស់ ដូចជា ការពារទិន្នន័យ និងទំនាក់ទំនងដែលមិនបានស្នើសុំ ជាដើម។ ប៉ុន្តែ

[16] ជំពូកទី១០ បទល្មើសប្រឆាំង នឹងប្រព័ន្ធព័ត៌មាន និងទិន្នន័យកុំព្យូទ័រ នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ចុះថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៦

[17] សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មថ្ងៃទី០៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦

បញ្ញត្តិនៅក្នុងជំពូកទី ៦នេះមិនមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការពារអ្នកប្រើប្រាស់នោះទេ ពោលគឺការពារដែលមានលក្ខណៈលម្អិតគឺមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់។[18]

ជំពូកទី ៧ នីតិវិធី និងស៊ើបអង្កេត ដែលមានចំនួន ១ មាត្រា បញ្ញត្តិពីលទ្ធភាពដែលស្ថាប័នរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល អាចប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក សម្រាប់សកម្មភាពជាក់លាក់មួយចំនួន។

ជំពូកទី ៨ ភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិក ដែលមានចំនួន ៩ មាត្រា បានបញ្ញត្តិលម្អិតបន្ថែមពីលើជំពូកទី ២ ដែលផ្តល់សុពលភាព ដល់លក្ខខណ្ឌសំខាន់ៗទាំងបួននោះ ដោយកំណត់ពីការទទួលយកជាទូទៅនៃភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិក និងសុក្រឹតភាពរបស់ព័ត៌មាន និងពង្រីកវិសាលភាពនៃភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិកនេះ ដោយទទួលស្គាល់ព័ត៌មានពីបណ្តាប្រទេសផ្សេងៗ។

ជំពូកទី ៩ ការទូទាត់/ផ្ទេរប្រាក់ជាអេឡិចត្រូនិក ដែលមានចំនួន ៤ មាត្រា ចែងអំពីប្រតិបត្តិការទូទាត់ និងផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយអ្នកដែលបំណងបម្រើសេវា ចាំបាច់ត្រូវស្នើសុំការអនុញ្ញាតពីធនាគារជាតិ ហើយទាំងអ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ និងអតិថិជន សុទ្ធសឹងតែមានការទទួលខុសត្រូវផ្សេងៗគ្នា។

ជំពូកទី ១០ បទល្មើសប្រឆាំង នឹងប្រព័ន្ធព័ត៌មាន និងទិន្នន័យកុំព្យូទ័រ ដែលមានចំនួន ១៣ មាត្រា បានកំណត់ពីនិយមន័យនៃបទល្មើសផ្សេងៗនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ ក៏ដូចជាការផាកពិន័យសម្រាប់បទល្មើសទាំងនោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ទោសពិន័យនៃបទល្មើសដែលត្រូវបានចែងទាំងនោះ មិនត្រូវបានកំណត់នៅឡើយទេ ដោយក្រសួងរង់ចាំពិភាក្សាជាមួយក្រសួងយុត្តិធម៌ ដែលជាក្រសួងជំនាញ។[19]

ជំពូកទី ១១ អវសានប្បញ្ញត្តិ ដែលមានចំនួន ៣ មាត្រា ដែលបញ្ញត្តិពីការដាក់ឱ្យអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក តាមរយៈការបង្កើតឱ្យមានគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងដែលមានសមាសភាពនៃគណៈកម្មការនេះត្រូវតែងតាំងដោយរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងទទួលបន្ទុកទូរគមនាគមន៍ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន និងទេសាភិបាលធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាដើម្បីអនុវត្តជំពូកនេះ។ ជំពូកនេះ ក៏បានបញ្ញត្តិពីការនិរាករណ៍នៃបញ្ញត្តិ ដែលផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ ប៉ុន្តែមិនបានចង្អុលបង្ហាញឱ្យជាក់លាក់ថាបញ្ញត្តិណាមួយនឹងត្រូវនិរាករណ៍នោះទេ ដែលកត្តានេះអាចបង្កជាផលលំបាកក្នុងការអនុវត្តផងដែរ។

[18] អ៊ឹម កុយ (អនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម), បទសម្ភាសន៍ដោយ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់, ៣១ ឧសភា ២០១៧

[19] អ៊ឹម កុយ (អនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម), បទសម្ភាសន៍ដោយ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់, ៣១ ឧសភា ២០១៧

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ចុងក្រោយនេះ ជាសេចក្តីព្រាងដែលមានចំនួនជំពូក និងមាត្រា តិចជាងសេចក្តីព្រាងច្បាប់មុនៗទាំងអស់របស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ដែលបើតាមអ្នកជំនាញរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ដែលចូលរួមតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ បញ្ជាក់ថាការណ៍នេះ ដោយសារក្រុមអ្នកជំនាញដែលតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ព្យាយាមប្រើពាក្យពេចន៍សាមញ្ញ ងាយស្រួលយល់ ពីសេចក្តីព្រាងមួយ ទៅសេចក្តីព្រាងមួយ។[20]

[20] អ៊ឹម កុយ (អនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម), បទសម្ភាសន៍ដោយ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់, ៣១ ឧសភា ២០១៧

ជំពូកទី២

របបគតិយុត្ត នៃការបង្កើតកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្ម តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ការទិញ លក់ទំនិញ និងសេវាតាមតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏ចាំបាច់ទាមទារឱ្យមានកិច្ចសន្យាជាក់លាក់ផងដែរ ដើម្បីធ្វើការអះអាងទុកជាភស្តុតាង បញ្ជាក់នៅពេលដែលមានវិវាទកើតឡើង ហើយកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏មិនត្រូវអាចជំទាស់ការទទួលស្គាល់ទំនាក់ទំនង និងបដិសេធពីសុពលភាពឡើយ ពោលគឺមានអានុភាព និងសុពលភាពដូចកិច្ចសន្យាធម្មតាដែរ។ ប៉ុន្តែ កិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានគ្រប់គ្រង ដោយរបបគតិយុត្តថ្មីមួយដែលហៅថា ច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា នៅប្រទេសកម្ពុជាច្បាប់នេះគឺស្ថិតនៅដំណាក់កាលសេចក្តីព្រាងនៅឡើយទេ។ ការបង្កើតកិច្ច-សន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (២.១) ដែលទីនេះនឹងសិក្សាពីលក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក តាមសេចក្តីព្រាងខាងលើនេះ និងកិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (២.២)ដែលកំពុងអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅប្រទេសកម្ពុជា។

២.១. ការបង្កើតកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

លក្ខខណ្ឌសុពលភាពគតិយុត្តនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក (២.១.១) និង ការបង្កើត និងអានុភាពគតិយុត្ត នៃកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (២.១.២) នឹងត្រូវបានលើកយកមកសិក្សាលម្អិតនៅក្នុងផ្នែកនេះ។

២.១.១. លក្ខខណ្ឌសុពលភាពគតិយុត្តនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក

កថាខណ្ឌនេះ នឹងធ្វើការសិក្សាទៅលើលក្ខខណ្ឌសំខាន់ៗចំនួន ៤ ដែលធ្វើឱ្យកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមានសុពលភាព ដែលក្នុងនោះរួមមាន (ក) ទម្រង់លាយលក្ខណ៍អក្សរ (ខ) ហត្ថលេខា (គ) ទម្រង់ដើម (ឃ) ភស្តុតាង។

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា លក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក សំដៅទៅលើលក្ខខណ្ឌទាំងឡាយ ដែលភាគីបានបំពេញស្របតាមបទប្បញ្ញត្តិ នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកហើយ ប្រតិបត្តិការ ឬ ទំនាក់ទំនងនោះ នឹងត្រូវបានចាត់ទុកថាមានសុពលភាព ស្របតាមសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ពោលគឺសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះទទួលស្គាល់នូវសុពលភាពគតិយុត្ត នៃប្រតិបត្តិការ ឬ ទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយមិនមានភាគីណាមួយ អាចបដិសេធមិនទទួលស្គាល់សុពលភាព

គតិយុត្ត ឬ ភាពតតាំងជាមួយតតិយជនបាន ដោយគ្រាន់តែអះអាងថាទំនាក់ទំនងនោះត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនោះឡើយ។[21]

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏បានកំណត់ពីវិសាលភាពនៃការអនុវត្ត ចំពោះទំនាក់ទំនងជាក់លាក់មួយចំនួនផងដែរថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ មិនទទួលស្គាល់នូវសុពលភាពគតិយុត្តរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះទេ ចំពោះសកម្មភាព ឯកសារ និងប្រតិបត្តិការដែលទាក់ទងនឹង៖

- ការបង្កើត ឬការអនុវត្តលិខិតប្រគល់សិទ្ធិ។

- ការបង្កើត ឬការចុះហត្ថលេខាលើមតកសាសន៍ លិខិតកែមតកសាសន៍ ឬ បញ្ហាផ្សេងៗទៀតទាក់ទិននឹងការស្នងមរតក។

- រាល់កិច្ចសន្យាសម្រាប់ការលក់ ការផ្ទេរ ឬការបោះបង់សិទ្ធិលើអចលនទ្រព្យ ឬផលប្រយោជន៍ផ្សេងៗទៀតក្នុងទ្រព្យនោះ។

- ការផ្ទេរអចលនវត្ថុ ឬផលប្រយោជន៍ណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអចលនវត្ថុនោះ។

- ឧបករណ៍អាចជួញដូរបាន។

- ករណីលើកលែងផ្សេងទៀតដែលត្រូវកំណត់ដោយអនុក្រឹត្យ។[22]

២.១.១.១. ទម្រង់លាយលក្ខណ៍អក្សរ

កិច្ចសន្យា ឬ ការប្រាស្រ័យទាក់ទង (សេចក្តីថ្លែងការ សេចក្តីប្រកាស ការទាមទារ ការជូនដំណឹង ស្ទីការ ដែលធ្វើឡើងពាក់ព័ន្ធនឹងការបង្កើត ឬ ការបំពេញកាតព្វកិច្ចនៃកិច្ចសន្យា) ដែលតម្រូវឱ្យធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ នឹងមិនអាចត្រូវបានបដិសេធអំពីសុពលភាព ដោយគ្រាន់តែសំអាងលើហេតុផលថាវាត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនោះឡើយ។ ទម្រង់អេឡិច-ត្រូនិក រក្សានូវសុចរិតភាព និងភាពដែលអាចទុកចិត្តបាន ហើយអាចត្រូវបញ្ជាក់ដើម្បីប្រើប្រាស់ជាសំអាងនៅពេលក្រោយបាន។ ការកត់ត្រាទុកក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិកដែលអាចទុកចិត្តបាន ត្រូវបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌច្បាប់ជាក់លាក់ ដែលតម្រូវឱ្យព័ត៌មានស្ថិតនៅក្នុងទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬ សម្រាប់ធ្វើការបង្ហាញជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។[23]

---

[21] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា ៨ "ការទទួលស្គាល់លក្ខណៈគតិយុត្តនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក"

[22] ដូច ២០, មាត្រា ៣ "វិសាលភាព"

[23] សារណាបញ្ចប់ថ្នាក់អនុបណ្ឌិត អំពី បទដ្ឋានច្បាប់សម្រាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅអាស៊ាន៖ច្បាប់គំរូ ឆ្នាំ២០០៦/E-COMMERCE LEGAL FRAMEWORK FOR ASEAN: a MODEL CODE, National University of Singapore, 2006

មាត្រា ៦ នៃ ច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៨ (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998) បានចែងពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរថា៖

"១. នៅពេលដែលច្បាប់តម្រូវឱ្យការផ្តល់ព័ត៌មាន ត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ លក្ខខណ្ឌនោះនឹងត្រូវបំពេញប្រសិនបើព័ត៌មាននោះ អាចចូលទៅប្រើប្រាស់ជាសំអាងបាននៅពេលក្រោយ។

២. កថាខណ្ឌទី១ ខាងលើនេះត្រូវយកអនុវត្តក្នុងករណីដែលលក្ខខណ្ឌនេះគឺជាកាតព្វកិច្ច ឬក្នុងករណីដែលច្បាប់មានបញ្ញត្តិពីលទ្ធផលនៃអវត្តមានលក្ខខណ្ឌទម្រង់ ដែលមិនមែនជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ។

៣. បទបញ្ញត្តិនេះ មិនត្រូវបានអនុវត្តក្នុងករណីដូចតទៅ។ [...]"[24]

យោងទៅតាម សេចក្តីណែនាំឱ្យអនុម័ត ច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មាត្រា ៦ នៃច្បាប់ខាងលើនេះ មានគោលបំណងក្នុងការកំណត់ពីមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃទិន្នន័យដើម្បីក្លាយជាព័ត៌មានមួយ ដែលមានទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬ ជាព័ត៌មានដែលមានផ្ទុកនៅក្នុងឯកសារជាក្រដាស សមស្របទៅតាមច្បាប់ លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តនានា និងយុត្តិសាស្ត្រ។

នៅក្នុងការរៀបចំតាក់តែងច្បាប់គំរូនេះ តួនាទីជាប្រពៃណីនៃលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅលើក្រដាស ត្រូវបានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់។ ជាក់ស្តែង តួនាទីដ៏ច្រើនដែលមិនអាចរៀបរាប់ឱ្យអស់បាន ហើយត្រូវបានលើកឡើងខ្លះៗខាងក្រោមនេះ បញ្ជាក់ពីហេតុផលដែល ច្បាប់ជាតិនីមួយៗតម្រូវឱ្យមានការធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលក្នុងនោះរួមមាន ភស្តុតាងរូបីដើម្បីបង្ហាញពីអត្ថិភាព និងភាពពិតនៃចេតនារបស់ភាគីក្នុងការចងកាតព្វកិច្ចខ្លួនឯង រំលឹកភាគីពីលទ្ធផលនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា ផ្តល់ឯកសារមួយដែលមិនអាចកែប្រែបាន និងកត់ត្រាជាអចិន្ត្រៃយ៍នូវប្រតិបត្តិការនានា ឯកសារមួយដែលអាចទទួលយកបានដោយអាជ្ញាធរសាធារណៈ និងតុលាការ ។ល។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងដំណើរការរៀបចំច្បាប់គំរូនេះដែរ គេរកឃើញថា មិនមែនជាការត្រឹមត្រូវនោះទេ ក្នុងការផ្តល់មុខងារធំទូលាយពេកដល់លក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ។

---

[24] UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998, Article 6. Writing

(1) Where the law requires information to be in writing, that requirement is met by a data message if the information contained therein is accessible so as to be usable for subsequent reference.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the information not being in writing.

(3) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

លក្ខខណ្ឌតម្រូវបច្ចុប្បន្នដែលទិន្នន័យត្រូវផ្តល់ក្នុងទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ តែងតែមានភ្ជាប់នូវលក្ខខណ្ឌផ្សេងទៀត ដែលជាយល់ឃើញខុស តួយ៉ាងដូចជា លក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា លក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើម ជាដើម។ ដោយសារកត្តានេះហើយ ទើបនៅពេលតាក់តែងពីតួនាទីរបស់លក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ គេត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់ចំពោះការពិតដែលលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរនេះ គួរត្រូវបានចាត់ទុកជាស្រទាប់មួយទាបបំផុតរបស់ឋានានុក្រមនៃលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ ពោលគឺដើម្បីបង្ហាញពីកម្រិតខុសគ្នានៃភាពជឿទុកចិត្តបាន ភាពអាចតាមដានបាន និងភាពដែលមិនអាចកែតម្រូវបាន នៃឯកសារជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅលើក្រដាស។ ហេតុនេះ មិនគួរមានការយល់ច្រឡំរវាងលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនទៀតដែលបញ្ជាក់ពីភាពច្បាស់លាស់ និងអាចជឿទុកចិត្តបាន ដូចជាការចុះហត្ថលេខាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬអត្ថបទដើមដែលបានត្រូវបានចុះហត្ថលេខា នោះឡើយ។ ឧទាហរណ៍ យោងតាមទៅតាមវិធានច្បាប់នៃប្រទេសមួយចំនួន ឯកសារជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមួយចំនួន ដែលមិនមានបញ្ជាក់ពីកាលបរិច្ឆេទ ឬ មិនត្រូវបានចុះហត្ថលេខា ឬ មិនបានបង្ហាញពីអ្នកសរសេរ ក៏នឹងត្រូវចាត់ទុកថាបានបំពេញលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរផងដែរ បើទោះបីជាឯកសារប្រភេទទាំងនេះមានទម្ងន់ភស្តុតាងបន្តិចបន្តួចក៏ដោយ។ បន្ថែមពីនេះ ភាពមិនអាចកែប្រែបាន ក៏មិនគួរចាត់ទុកថាជាផ្នែកមួយដែលមិនអាចខ្វះបានក្នុងការបង្កើតលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរផងដែរ ពីព្រោះថា ការសរសេរដោយប្រើខ្មៅដៃ ក៏អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជា លក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដោយផ្អែកតាមអត្ថបទច្បាប់ជាក់លាក់មួយចំនួនផងដែរ។[25]

ពាក់ព័ន្ធនឹងមាត្រា ៦ ខាងលើនេះ វាក្យសព្ទ "*អាចចូលទៅប្រើប្រាស់បាន*" សំដៅទៅលើព័ត៌មាននៅក្នុងទិន្នន័យកុំព្យូទ័រដែលរក្សាទុក សម្រាប់អាចអានបាន និងបកស្រាយបាន ដើម្បីមនុស្សអាចប្រើប្រាស់ និងដំណើរការនៅក្នុងកុំព្យូទ័រ។

ចំណែកឯ "*ជាសំអាងនៅពេលក្រោយ*" សំដៅដល់ភាពយូរអង្វែង និងមិនអាចកែប្រែបាន ដែលកត្តានេះបានបង្កើតជាស្តង់ដារខ្ពស់មួយ។

ដោយឡែក កថាខណ្ឌទី៣ នៃមាត្រានេះ មិនត្រូវបានបំពេញនោះឡើយ ក្នុងគោលបំណងពង្រឹងបន្ថែមនូវភាពដែលអាចទទួលយកបាននៃច្បាប់គំរូ តាមរយៈការផ្តល់សិទ្ធិដល់រដ្ឋ ដែលអនុវត្តច្បាប់គំរូ ដែលអាចបញ្ញត្តិពីករណីលើកលែងរៀងៗខ្លួន។[26]

---

[25] សេចក្តីណែនាំឱ្យអនុម័ត ច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (Guide to Enactment of the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996))

[26] សេចក្តីណែនាំឱ្យអនុម័ត ច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៦ ទំព័រទី៣៥-៣៧

យ៉ាងណាមិញ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជា[27] ក៏ត្រូវបានតាក់តែងឡើងស្រដៀងគ្នាទៅនឹងច្បាប់គំរូផងដែរ ដោយចាត់ទុកថាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះត្រូវបានបំពេញប្រសិនបើព័ត៌មាន ដែលធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក អាចចូលទៅប្រើប្រាស់បាន និងយកជាសំអាងបាននៅពេលក្រោយ ពោលគឺត្រូវបានចូលប្រើប្រាស់ និងអាចយកជាសំអាងនៅពេលក្រោយ។ បន្ថែមពីនេះ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកកម្ពុជា បានកម្រិតអំពីទម្រង់លាយលក្ខណ៍អក្សរ ដោយឡែកពីលក្ខខណ្ឌផ្សេងទៀត ដោយបញ្ញត្តិថា នៅពេលដែលកថាខណ្ឌទី១នេះ ត្រូវបានយកអនុវត្ត ហើយច្បាប់ទាមទារឱ្យបុគ្គលណាមួយផ្តល់សំណៅចម្លងច្រើនច្បាប់ក្នុងពេលតែមួយ ទៅឱ្យបុគ្គលផ្សេងទៀត នោះគេអាចបំពេញលក្ខខណ្ឌនេះបានដោយគ្រាន់តែផ្តល់ក្រោមទម្រង់អេឡិចត្រូនិកតែមួយច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ។

ជារួមមក ជាសេចក្តីសន្និដ្ឋាន លក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ ត្រូវបានបំពេញប្រសិនបើព័ត៌មានណាមួយធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ហើយអាចចូលទៅប្រើប្រាស់បាន និងអាចយកជាសំអាងនៅពេលក្រោយបាន ជាមួយនឹងមុខងារជាក់លាក់របស់លក្ខខណ្ឌមួយនេះ។

២.១.១.២. ហត្ថលេខា

ហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវតែបំពេញលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ ដូចគ្នានឹងហត្ថលេខាដែលសរសេរដោយដៃ។[28]

មាត្រា ៧ នៃ ច្បាប់គំរូស្តីពីណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៨ (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998) បានចែងពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខខណ្ឌហត្ថលេខាថា៖

"១. នៅពេលដែលច្បាប់តម្រូវឱ្យមានហត្ថលេខារបស់បុគ្គលណាមួយ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនោះត្រូវបានបំពេញ ពាក់ព័ន្ធនឹងទិន្នន័យ ប្រសិនបើ៖

ក. មធ្យោបាយមួយ ត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់កំណត់ពីបុគ្គលនោះ និងបង្ហាញពីការព្រមព្រៀងរបស់បុគ្គលនោះចំពោះព័ត៌មានដែលមាននៅក្នុងទិន្នន័យ, និង

ខ. មធ្យោបាយប្រើប្រាស់នោះ អាចទុកចិត្តបាន ហើយសមស្របទៅនឹងគោលបំណងដែលទិន្នន័យត្រូវបានបង្កើតឡើង ឬ យកមកប្រាស្រ័យទាក់ទងដោយបានពិចារណាពីកាលៈទេសៈនៅជុំវិញ រួមទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងទាំងឡាយដែលពាក់ព័ន្ធ។

[27] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកមមតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា ៥(១) "លក្ខខណ្ឌតម្រូវជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ"

[28] សារណាបញ្ចប់ថ្នាក់អនុបណ្ឌិត អំពី បទដ្ឋានច្បាប់សម្រាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅអាស៊ាន៖ច្បាប់គំរូ ឆ្នាំ២០០៦/E-COMMERCE LEGAL FRAMEWORK FOR ASEAN: a MODEL CODE, National University of Singapore, 2006

២. កថាខណ្ឌទី១ ត្រូវអនុវត្ត ក្នុងករណីដែលលក្ខខណ្ឌនេះគឺជាកាតព្វកិច្ច ឬ ក្នុងករណីដែលច្បាប់មានបញ្ញត្តិពីលទ្ធផលនៃអវត្តមានហត្ថលេខា។

៣. បទបញ្ញត្តិនេះ មិនត្រូវបានអនុវត្តក្នុងករណីដូចតទៅ។ [...] ”។[29]

មាត្រា៧ ខាងលើនេះ ផ្អែកទៅលើការទទួលស្គាល់តួនាទីរបស់ហត្ថលេខា នៅក្នុងបរិបទនៃការចុះហត្ថលេខានៅលើក្រដាស។ នៅក្នុងដំណាក់កាលរៀបចំច្បាប់គំរូ តួនាទីនៃហត្ថលេខាមួយចំនួនត្រូវបានពិចារណា ដូចជា ការកំណត់ពីមនុស្ស ការផ្តល់ភាពច្បាស់លាស់អំពីការពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់របស់មនុស្សម្នាក់ជាមួយនឹងការចុះហត្ថលេខា ការផ្សារភ្ជាប់មនុស្សម្នាក់ទៅនឹងខ្លឹមសារនៃឯកសារណាមួយ។ បន្ថែមពីនេះ គួរកត់សម្គាល់ថា ហត្ថលេខា អាចដើរតួនាទីផ្សេងៗទៀត អាស្រ័យទៅតាមច្បាប់ដើមនៃឯកសារដែលត្រូវបានចុះហត្ថលេខា។ ឧទាហរណ៍ ហត្ថលេខា អាចជាភស្តុតាងបង្ហាញពីការបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ភាគី ក្នុងការចងកាតព្វកិច្ចខ្លួនឯង តាមរយៈការចុះហត្ថលេខាលើ កិច្ចសន្យាណាមួយ ចេតនារបស់មនុស្សម្នាក់ក្នុងការគាំទ្រស្នាដៃនិពន្ធណាមួយ ចេតនារបស់មនុស្សក្នុងការចងភ្ជាប់ខ្លួនឯង ជាមួយនឹងខ្លឹមសារនៃឯកសារណាមួយ ដែលត្រូវបានសរសេរឡើងដោយអ្នកដទៃ ។

ការចុះហត្ថលេខាតាមបែបប្រពៃណី មាននីតិវិធីច្រើនប្រភេទផ្សេងៗគ្នា ដូចជា ការបោះត្រា ការចោះក្រដាស ពេលខ្លះក៏ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាហត្ថលេខាផងដែរ ហើយដែលបង្កើតឱ្យមានកម្រិតផ្សេងគ្នានៃភាពច្បាស់លាស់ ជឿជាក់បាន។ ឧទាហរណ៍ ប្រទេសខ្លះ លក្ខខណ្ឌទូទៅដែលកិច្ចសន្យាលក់ទំនិញ នៅក្នុងចំនួនណាមួយត្រូវមានចុះហត្ថលេខា ដើម្បីអាចអនុវត្តបាន។ ដោយឡែក ផ្ទុតគំនិតពីក្រោយហត្ថលេខា នៅប្រទេសទាំងនោះ គឺអាចជាការបោះត្រា ការចោះក្រដាស ការចុះហត្ថលេខាដោយផ្ទាល់ដៃ ការប្រើលិខិតដែលមានក្បាលលិខិតបញ្ជាក់ ក៏អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបំពេញលក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា។

---

[29] UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998, Article 7. Signature

(1) Where the law requires a signature of a person, that requirement is met in relation to a data message if:

(a) a method is used to identify that person and to indicate that person′s approval of the information contained in the data message; and

(b) that method is as reliable as was appropriate for the purpose for which the data message was generated or communicated, in the light of all the circumstances, including any relevant agreement.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the absence of a signature.

(3) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

ដើម្បីធានាថា ខ្លឹមសារដែលទាមទារឱ្យមានភាពដែលអាចជឿជាក់បាន មិនត្រូវបានជំទាស់ពីសុពលភាពគតិយុត្ត ដោយសារតែខ្លឹមសារណាមួយនោះ មិនត្រូវបានចុះហត្ថលេខានៅលើក្រដាស មាត្រា ៧ នៃច្បាប់គំរូបានអនុម័តនូវ មធ្យោបាយដ៏ធំទូលាយ ដោយបានបង្កើតនូវលក្ខខណ្ឌទូទៅ ដែលខ្លឹមសារ ឬ ទិន្នន័យ នឹងត្រូវបានចាត់ទុកថាបានផ្ទៀងផ្ទាត់ត្រឹមត្រូវ ហើយអាចអនុវត្តបាន ដោយគ្រាន់តែបំពេញលក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា ដូចដែលមាននៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ មាត្រា ៧ នេះ ផ្តោតសំខាន់ទៅលើ តួនាទីជាមូលដ្ឋានចំនួន ២ របស់លក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា ដែលរួមមាន ភាពដែលអាចកំណត់ពីអ្នកសរសេរឯកសារ ហើយអ្នកសរសេរនោះឯកភាពចំពោះ ខ្លឹមសារនៅក្នុងឯកសារនោះ។ កថាខណ្ឌទី១ ត្រង់ចំណុច ក បង្កើតនូវគោលការណ៍មួយសម្រាប់នៅក្នុងបរិបទអេឡិចត្រូនិក ដោយបានកំណត់ថា សុពលភាពគតិយុត្តជាមូលដ្ឋាននៃលក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា នឹងត្រូវបានបំពេញ ដោយគ្រាន់តែមានមធ្យោបាយដើម្បីកំណត់ពីម្ចាស់របស់ទិន្នន័យ និងអាចបញ្ជាក់បានថាម្ចាស់ទិន្នន័យនោះយល់ព្រមចំពោះខ្លឹមសារនោះ។

កថាខណ្ឌទី១ ដដែល ប៉ុន្តែត្រង់ចំណុច ខ បង្កើតឱ្យមាននូវនីតិវិធីបត់បែនពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាសុវត្ថិភាព ដែលត្រូវសម្រេចបានដោយនីតិវិធីកំណត់ពីអត្តសញ្ញាណ ដែលបានបញ្ញត្តិនៅក្នុងកថា-ខណ្ឌទី១ ចំណុច ក។ មធ្យោបាយដែលប្រើនៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ ចំណុច ក ត្រូវតែសមស្របទៅនឹងគោលបំណង ដែលទិន្នន័យត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយបានគ្របដណ្តប់ទៅលើលក្ខខណ្ឌជុំវិញ រួមទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអ្នកបង្កើត និងអ្នកទទួលបានទិន្នន័យនោះ។

ក្នុងការកំណត់ថាតើ មធ្យោបាយប្រើប្រាស់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ មានភាពសមរម្យឬយ៉ាងណានោះ កត្តាច្បាប់ បច្ចេកទេស ពាណិជ្ជកម្ម មួយចំនួនត្រូវបានយកមកពិចារណាដែលរួមមានភាពដែលអាចទទួលយកបាននៃសម្ភារប្រើប្រាស់ដោយភាគី ចរិតលក្ខណៈនៃសកម្មភាពពាណិជ្ជ-កម្ម ភាពញឹកញាប់ដែលសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មរវាងភាគីត្រូវបានធ្វើឡើង ប្រភេទ និងទំហំនៃសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្ម តួនាទីនៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវហត្ថលេខានៅក្នុងបរិបទច្បាប់នៃប្រទេសណាមួយលទ្ធភាពនៃប្រព័ន្ធទំនាក់ទំនង ការអនុវត្តបាននូវនីតិវិធីផ្ទៀងផ្ទាត់ពីភាពដែលអាចជឿជាក់បានដែលកំណត់ដោយអន្តរការី ការអនុវត្តតាមទំនៀមទំលាប់ និងការអនុវត្តកន្លងមកនៃពាណិជ្ជកម្មយន្តការសម្រាប់ប្រើប្រាស់ប្រឆាំងនឹងខ្លឹមសារ ដែលមិនត្រូវបានអនុញ្ញាត សារៈសំខាន់នៃខ្លឹមសារដែលមាននៅក្នុងទិន្នន័យ ។ល។

មាត្រា ៧ នៃច្បាប់គំរូ មិនបានបង្ហាញពីភាពខុសគ្នារវាងស្ថានភាព ដែលអ្នកប្រើប្រាស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់ដោយកិច្ចព្រមព្រៀងទំនាក់ទំនង និងស្ថាន-

ភាពដែលភាគីមិនធ្លាប់មានទំនាក់ទំនងកិច្ចសន្យាពីមុន ពាក់ព័ន្ធនឹងការប្រើប្រាស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ហេតុនេះ មាត្រា ៧ អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការបង្កើតនូវស្តង់ដារជាមូលដ្ឋាននៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ភាព ដែលអាចជឿជាក់បានរបស់ទិន្នន័យ សម្រាប់ជំនួសនៅពេលអវត្តមាននៃទំនាក់ទំនងកិច្ចសន្យាពីមុនមក ហើយក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះផ្តល់នូវការណែនាំថាតើអ្វីដែលអាចជាថ្នូរទៅនឹងហត្ថលេខា ប្រសិនបើភាគីប្រើប្រាស់ទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនៅក្នុងការប្រាស្រ័យទាក់ទងនៅក្នុងការបង្កើតកិច្ចព្រមព្រៀង។ ច្បាប់គំរូ មានគោលបំណងផ្តល់នូវគោលការណ៍ណែនាំ ដែលមានប្រយោជន៍ដល់ បរិបទដែលច្បាប់ជាតិផ្តល់សិទ្ធិពេញលេញឱ្យទៅភាគីក្នុងការកំណត់ពីភាពដែលអាចជឿជាក់បាននៃទិន្នន័យ និងនៅក្នុងបរិបទដែលលក្ខខណ្ឌតម្រូវហត្ថលេខាដែលជាទូទៅត្រូវបានកំណត់ជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ដោយច្បាប់ជាតិ មិនអាចត្រូវបានកែប្រែដោយកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីនោះឡើយ។

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា យោងតាមច្បាប់គំរូ ការចុះហត្ថលេខាតែមួយមុខទៅលើទិន្នន័យតាមមធ្យោបាយប្រហាក់ប្រហែលនឹងការចុះហត្ថលេខាដោយផ្ទាល់ដៃ មិនមានចេតនាក្នុងការបង្កើតនូវសុពលភាពគតិយុត្តដល់ទិន្នន័យនោះទេ ពោលគឺខ្លឹមសារ ឬ ទិន្នន័យនោះ នឹងបំពេញលក្ខខណ្ឌតម្រូវកិច្ចសន្យា យោងទៅតាមការកំណត់របស់ច្បាប់មួយផ្សេង ពីច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៨ (ច្បាប់ផ្សេងនោះគឺ ច្បាប់គំរូស្តីពីហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ ២០០១ UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures 2001)។

ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានឹង មាត្រា ៧ នៃច្បាប់គំរូខាងលើ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជា[30] ចាត់ទុកថាលក្ខខណ្ឌតម្រូវចំពោះហត្ថលេខាត្រូវបានបំពេញតាមរយៈការចុះហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយហត្ថលេខានោះត្រូវតែអាចជឿជាក់បាន សមស្របតាមគោលបំណងដែលទំនាក់ទំនងនោះត្រូវបានបង្កើតឡើង ហើយឆ្លុះបញ្ចាំងពីកាលៈទេសៈជាក់ស្តែង រួមទាំងកិច្ចសន្យាដែលពាក់ព័ន្ធ។ម្យ៉ាងទៀត ដើម្បីកំណត់ពីភាពដែលអាចជឿជាក់បាននៃហត្ថលេខា មានលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដែលគេត្រូវគោរព ដូចជា ៖ ការផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងហត្ថលេខីតែម្នាក់គត់ ការអាចកំណត់បានពីហត្ថលេខីនោះ មធ្យោបាយប្រើប្រាស់ស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ហត្ថលេខី និងព័ត៌មានដែលនៅក្នុងទិន្នន័យអាចឱ្យបុគ្គលណាមួយកែប្រែបាននៅពេលក្រោយ។

[30] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា ៦ "លក្ខខណ្ឌតម្រូវចំពោះហត្ថលេខា"

ជាងនេះទៅទៀត គេសង្កេតឃើញថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា ត្រង់កថាខណ្ឌទី៤ សបង្ហាញឱ្យឃើញថាប្រទេសកម្ពុជាស្ថិតនៅក្នុងបរិបទមួយថា ដែលបុគ្គលជាភាគីមានសិទ្ធិពេញលេញ ក្នុងការកំណត់ពីលក្ខខណ្ឌផ្សេងទៀតដើម្បីបញ្ជាក់ភាពដែលអាចជឿជាក់បានរបស់ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក និងអាចលើកភស្តុតាងពីភាពមិនអាចជឿជាក់បាននៃហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកផងដែរ។

សរុបសេចក្តីមក លក្ខខណ្ឌតម្រូវចំពោះហត្ថលេខា ចាំបាច់ត្រូវតែបំពេញក្នុងករណីដែលបទប្បញ្ញត្តិណាមួយកំណត់ពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះ ឬ បទប្បញ្ញត្តិនោះគ្រាន់តែកំណត់ពីផលវិបាកនៃការមិនចុះហត្ថលេខា។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះទៀតសោត អាចត្រូវបានបំពេញដោយ បង្ហាញពីភាពដែលអាចជឿជាក់បាន និងភាពសមស្របទៅនឹងគោលបំណងដែលទំនាក់ទំនងនោះបង្កើតឡើងព្រមទាំងឆ្លុះបញ្ចាំងពីកាលៈទេសៈជាក់ស្តែង។

២.១.១.៣. ទម្រង់ដើម

មាត្រា ៨ នៃ ច្បាប់គំរូស្តីពីណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៨ (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998) បានចែងពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើមថា៖

"(១) នៅពេលដែលច្បាប់ទាមទារឱ្យមានការផ្តល់ព័ត៌មាននៅក្នុងទម្រង់ដើម លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះនឹងត្រូវបានបំពេញ ដោយទិន្នន័យ ប្រសិនបើ៖

(ក) មានការធានាច្បាស់លាស់ពាក់ព័ន្ធនឹងសុចរិតភាពនៃព័ត៌មាន ចាប់ពីពេលដែលវាត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងទម្រង់ចុងក្រោយថាជាទិន្នន័យ ឬ មិនមែន; ហើយ

(ខ) នៅពេលដែលមានការតម្រូវឱ្យធ្វើការបង្ហាញព័ត៌មាន ហើយព័ត៌មាននោះអាចត្រូវបានបង្ហាញទៅឱ្យបុគ្គល ដែលតម្រូវឱ្យមានការធ្វើការបង្ហាញចំពោះខ្លួន។

(២) កថាខណ្ឌទី១ ត្រូវអនុវត្តនៅពេលដែលមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងទម្រង់ជាកាតព្វកិច្ច ឬ នៅពេលដែលច្បាប់គ្រាន់តែបញ្ញត្តិពីផលវិបាកនៃការមិនបង្ហាញព័ត៌មាន នៅក្នុងទម្រង់ដើម។

(៣) ចំពោះ ចំណុច (ក) កថាខណ្ឌទី (១)៖

(ក) លក្ខខណ្ឌសម្រាប់ធ្វើការវាយតម្លៃពីភាពសុចរិត គឺព័ត៌មាននោះមានភាពពេញលេញ និងមិនអាចកែប្រែបាន ដាច់ដោយឡែកពីការកែប្រែដែលអាចកើតចេញពីទំនាក់ទំនងធម្មតា ការផ្ទុក និងការបង្ហាញ។

(ខ) ស្តង់ដារនៃភាពដែលអាចជឿជាក់បានដែលតម្រូវ នឹងត្រូវវាយតម្លៃ ដោយពិនិត្យទៅលើគោលបំណង ដែលព័ត៌មាននោះត្រូវបានបង្កើតឡើង និងឆ្លុះបញ្ចាំងពីកាលៈទេសៈជាក់ស្តែង។

(៤) បទបញ្ញត្តិនៃមាត្រានេះ មិនត្រូវបានអនុវត្តក្នុងករណីដូចតទៅ។ [...]"។[31]

ទម្រង់ដើម នៅក្នុងមាត្រា ៨ នៃច្បាប់គំរូ មានសារៈសំខាន់ ពីព្រោះនៅក្នុងការអនុវត្ត ជម្លោះជាច្រើនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់ដើមនៃឯកសារ ចំណែកឯនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃការបង្ហាញច្បាប់ដើម គឺជាឧបសគ្គចំបងមួយ ដែលច្បាប់គំរូព្យាយាមលុបបំបាត់ ។ ទោះជានៅក្នុងយុត្តាធិការខ្លះ លក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ លក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា និងលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើម អាចជាន់គ្នាក៏ដោយ ច្បាប់គំរូបានកំណត់ថា លក្ខខណ្ឌទាំង ៣ ត្រូវបានចែកដាច់ពីគ្នា។ មាត្រា ៨ នៃច្បាប់គំរូ ក៏អាចបញ្ជាក់បន្ថែមពី លក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងទម្រង់ដើម ជាពិសេសពាក់ព័ន្ធនឹងសារសំខាន់នៃភស្តុតាង។

មាត្រា ៨ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឯកសារផ្លូវការសិទ្ធិ-កម្មសិទ្ធិ និងឯកសារខាងពាណិជ្ជកម្មដូចជាវិក្កយបត្រ ឬ សែក (cheque) ដែលទាមទារឱ្យមានលក្ខណៈពិសេសនៃទម្រង់ដើម។ ដោយឡែកគួរកត់សម្គាល់ថាច្បាប់គំរូ មិនមានគោលបំណងអនុវត្តចំពោះតែឯកសារដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើនេះ ឬ សម្រាប់ផ្នែកណាមួយនៃច្បាប់ដែលទាមទារឱ្យមានលក្ខខណ្ឌពិសេសក្នុងការចុះបញ្ជី ឬ សម្រាប់ប្រភេទលិខិតយថាភូតនោះទេ ដូចជាការទិញ លក់ អចលនវត្ថុនោះទេ។ ឧទាហរណ៍នៃឯកសារ ដែលអាចទាមទារឱ្យមានទម្រង់ដើម រួមមាន ឯកសារពាក់ព័ន្ធនឹងពាណិជ្ជកិច្ច ដូចជាវិញ្ញាបនបត្របញ្ជាក់ពីទំងន់ វិញ្ញាបនបត្រកសិកម្ម វិញ្ញាបនបត្របញ្ជាក់ពីគុណភាព ឬ បរិមាណរបាយការណ៍ស្តីពីអធិការកិច្ច វិញ្ញាបនបត្របញ្ជាក់ពីការធានារ៉ាប់រង ជាដើម។ ខណៈពេលដែល

[31] UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998, Article 8. Original

(1) Where the law requires information to be presented or retained in its original form, that requirement is met by a data message if:

(a) there exists a reliable assurance as to the integrity of the information from the time when it was first generated in its final form, as a data message or otherwise; and

(b) where it is required that information be presented, that information is capable of being displayed to the person to whom it is to be presented.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the information not being presented or retained in its original form.

(3) For the purposes of subparagraph *(a)* of paragraph (1):

(a) the criteria for assessing integrity shall be whether the information has remained complete and unaltered, apart from the addition of any endorsement and any change which arises in the normal course of communication, storage and display; and

(b) the standard of reliability required shall be assessed in the light of the purpose for which the information was generated and in the light of all the relevant circumstances.

(4) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

ឯកសារទាំងនេះ មិនមែនជាប្រភេទឯកសារសម្រាប់ចរចា ឬ ប្រើប្រាស់សម្រាប់ផ្ទេរសិទ្ធិកម្មសិទ្ធិ វាមានសារៈសំខាន់ដែលឯកសារទាំងនេះមិនអាចកែប្រែ ហើយស្ថិតនៅក្នុងទម្រង់ដើម ពីព្រោះដើម្បីធានាថាភាគីម្ខាងទៀតនៅក្នុងទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម មានទំនុកចិត្តចំពោះខ្លឹមសារនៅក្នុងឯកសារទាំងនោះ។ នៅក្នុងបរិបទនៃការប្រើប្រាស់ក្រដាស ឯកសារប្រភេទនេះអាចទទួលយកបានតែក្នុងករណីដែលវាជាឯកសារច្បាប់ដើម ដើម្បីកាត់បន្ថយលទ្ធភាពដែលវាអាចត្រូវបានកែប្រែ ពីព្រោះចំពោះឯកសារជាក្រដាស មានការលំបាកក្នុងការកំណត់ថាវាជាឯកសារច្បាប់ដើម ឬ ចតចម្លង។ មធ្យោបាយបច្ចេកទេសមួយចំនួន អាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវនៃខ្លឹមសាររបស់ទិន្នន័យណាមួយ។ ប្រសិនបើគ្មានមធ្យោបាយបច្ចេកទេសនេះ ការលក់ទំនិញតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក អាចត្រូវបានរាំងស្ទះ ពីព្រោះអ្នកដែលចេញនូវឯកសារទាំងនោះ នឹងត្រូវបានតម្រូវឱ្យបញ្ជូនទិន្នន័យរបស់ខ្លួនរៀងរាល់ពេលដែលមានការលក់ទំនិញ។ បើមិនដូច្នោះទេ ភាគីនឹងត្រូវបង្ខំចិត្តប្រើឯកសារក្រដាស ជំនួសឱ្យការធ្វើទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

មាត្រា ៨ នៃច្បាប់គំរូ បង្ហាញពីសារសំខាន់នៃសុចរិតភាពរបស់ព័ត៌មាន ដែលបំពេញទម្រង់ដើម និងកំណត់ពីលក្ខខណ្ឌចាំបាច់សម្រាប់វាយតម្លៃសុចរិតភាព ដោយយោងទៅលើការកត់ត្រានៃព័ត៌មានជាប្រព័ន្ធ ការធានាថាព័ត៌មានត្រូវបានកត់ត្រាដោយមិនមានចន្លោះប្រហោង ហើយទិន្នន័យមានការការពារប្រឆាំងនឹងការកែប្រែ។ វាផ្សារភ្ជាប់នូវទម្រង់ដើម ទៅនឹងវិធីសាស្ត្រនៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ពីភាពដែលអាចជឿជាក់បាន ហើយផ្តោតសំខាន់ទៅលើមធ្យោបាយនៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ដែលត្រូវធ្វើដើម្បីបំពេញលក្ខខណ្ឌ។ មធ្យោបាយនោះមានធាតុផ្សំដូចជា លក្ខខណ្ឌសាមញ្ញពាក់ព័ន្ធនឹងសុចរិតភាពរបស់ទិន្នន័យ ការរៀបរាប់ពីធាតុផ្សំដែលចាំបាច់សម្រាប់វាយតម្លៃសុចរិតភាព និងធាតុផ្សំនៃការបត់បែន។

ដូចដែលមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ ត្រង់ចំណុច ក *"ពេលដែលវាត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងទម្រង់ចុងក្រោយ"* គួរកត់សម្គាល់ថាខ្លឹមសារនេះ មានគោលបំណងបង្ហាញពីស្ថានភាពមួយដែលព័ត៌មានត្រូវបានបង្កើតឡើងដំបូងនៅលើក្រដាស ហើយបន្ទាប់មកត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងកុំព្យូទ័រ។ នៅក្នុងករណីបែបនេះ កថាខណ្ឌទី១ ចំណុច ក ត្រូវបានបកស្រាយថាជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលព័ត៌មានចាំបាច់ត្រូវតែពេញលេញ និងមិនអាចកែប្រែបាន ចាប់ពីពេលដែលវាត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងក្រដាស ពោលគឺមិនមែនគិតចាប់ពីពេលដែលវាត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនោះទេ។ ប៉ុន្តែ ចំពោះករណីដែលមានសេចក្តីព្រាងមួយចំនួនត្រូវបានបង្កើតឡើង

និងរក្សាទុក មុនពេលដែលទិន្នន័យចុងក្រោយត្រូវបានបង្កើតឡើង កថាខណ្ឌទី១ ចំណុច ក មិនត្រូវធ្វើការបកស្រាយដោយតម្រូវឱ្យមានសុចរិតភាពនៅក្នុងសេចក្ដីព្រាងនោះទេ។

កថាខណ្ឌទី៣ ចំណុច ក ចែងពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់វាយតម្លៃសុចរិតភាព បញ្ជាក់ពីករណីលើកលែងចំពោះលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើមនៃទិន្នន័យ ដូចជា ការបញ្ជាក់ ជាដើម ដែលត្រូវបានញែកដាច់ចេញពីការកែប្រែ។ ដរាបណាខ្លឹមសារនៃទិន្នន័យ ពេញលេញ និងមិនមានការកែប្រែ ការបន្ថែមផ្សេងៗទៅលើទិន្នន័យនោះនឹងមិនប៉ះពាល់ដល់លក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើមនេះទេ។ ដូច្នេះ នៅពេលដែលវិញ្ញាបនបត្រអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានបន្ថែមទៅលើទិន្នន័យដើម ដើម្បីគាំទ្រលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើម ឬ នៅពេលដែលទិន្នន័យត្រូវបានដាក់បញ្ចូលជាស្វ័យប្រវត្តិដោយប្រព័ន្ធកុំព្យូទ័រ នៅចំណុចចាប់ផ្ដើម និងចុងបញ្ចប់នៃទិន្នន័យ ដើម្បីបញ្ជូនទិន្នន័យនោះ សកម្មភាពនេះត្រូវចាត់ទុកថាជាក្រដាសបន្ថែមដែលមានភ្ជាប់នូវទម្រង់ដើម ឬ ជាស្រោមសំបុត្រ ដែលមានបិទតែម៍ ដើម្បីបញ្ជូនក្រដាសដែលមានទម្រង់ដើម។

ពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើមនេះ សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជា[32] ហាក់ដូចជាមិនបានធ្វើការ កំណត់លម្អិតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសុចរិតភាពនៃព័ត៌មាន ពេលវេលា ឬ កាលៈទេសៈដែលលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើមនេះត្រូវតែបំពេញនោះទេ ពោលគឺសេចក្ដីព្រាងច្បាប់នេះគ្រាន់តែធ្វើការផ្ដល់សុពលភាពគតិយុត្ត ដល់ការរក្សាព័ត៌មានដែលមិនត្រូវបានធ្វើឡើងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ហើយដែលព័ត៌មាននោះអាចត្រូវបានរក្សាក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ដោយគ្រាន់តែបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌមួយចំនួន ដូចជា ទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនោះជាមធ្យោបាយដែលអាចទុកចិត្តបាន ដើម្បីកំណត់ពីភាពពេញលេញរបស់ព័ត៌មាន ហើយអាចចូលទៅប្រើប្រាស់ដោយងាយស្រួលបាននៅពេលក្រោយតែប៉ុណ្ណោះ។

ហេតុនេះ សរុបសេចក្ដីមក លក្ខខណ្ឌតម្រូវដើម្បីបញ្ជាក់ពីទម្រង់ដើម នៅក្នុងបរិបទនៃប្រទេសកម្ពុជា មានគោលបំណងសំខាន់មួយគឺផ្ដល់សុពលភាពគតិយុត្ត ដល់រាល់ព័ត៌មានទាំងឡាយ ដែលត្រូវបានរក្សាទុកក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក បើទោះជាព័ត៌មាននោះមិនត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិកក៏ដោយ។

២.១.១.៤. ភស្តុតាង

មាត្រា ៩ នៃ ច្បាប់គំរូស្ដីពីណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៨ (UNCITRAL Model

[32] សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា ៧ "លក្ខខណ្ឌតម្រូវដើម្បីបញ្ជាក់ពីទម្រង់ដើម"

Law on Electronic Commerce, 1998) បានចែងពាក់ព័ន្ធនឹងភាពដែលអាចទទួលបាន និងទម្ងន់នៃភស្តុតាងរបស់ទិន្នន័យ ថា៖

"(១) នៅក្នុងនីតិវិធីច្បាប់ មិនមានបទបញ្ញត្តិអំពីភស្តុតាងណាមួយ ដែលនឹងត្រូវអនុវត្ត ដើម្បីបដិសេធនឹងភាពដែលអាចទទួលបានរបស់ទិន្នន័យដែលជាភស្តុតាង៖

(ក) ដោយមូលហេតុតែមួយគត់ គឺវាជាព័ត៌មានបែបទិន្នន័យ; ឬ

(ខ) ប្រសិនបើវាជាភស្តុតាងដែលល្អបំផុត ដោយមនុស្សប្រើប្រាស់វា អាចនឹងត្រូវបានរំពឹងថានឹងទទួលបាន ពីព្រោះតែវាមិនមែនស្ថិតនៅក្នុងទម្រង់ដើម។

(២) ព័ត៌មានដែលស្ថិតនៅក្នុងទម្រង់ជាទិន្នន័យ ត្រូវទទួលមានទម្ងន់ភស្តុតាងសមស្រប។ ក្នុងការវាយតម្លៃពីទម្ងន់នៃភស្តុតាងរបស់ទិន្នន័យ ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះភាពដែលអាចជឿជាក់បានរបស់មធ្យោបាយដែលទិន្នន័យត្រូវបានបង្កើត ផ្ទុក ប្រាស្រ័យទាក់ទង ចំពោះភាពដែលអាចជឿជាក់បាន របស់មធ្យោបាយដែលសុចរិតភាពរបស់ព័ត៌មានត្រូវបានការពារ ចំពោះមធ្យោបាយដែលអ្នកបង្កើតទិន្នន័យត្រូវបានកំណត់ឡើង និងចំពោះកត្តាដែលពាក់ព័ន្ធជាច្រើនទៀត។"។[33]

គោលបំណងនៃមាត្រា ៩ នៃច្បាប់គំរូ គឺបង្កើតភាពដែលអាចទទួលយកជាភស្តុតាងបានរបស់ទិន្នន័យនៅក្នុងនីតិវិធីច្បាប់ និងតម្លៃជាភស្តុតាងរបស់ទិន្នន័យទាំងនោះ។ ពាក់ព័ន្ធនឹងភាពដែលអាចទទួលយកបាន កថាខណ្ឌទី១ នៃមាត្រា ៨ នៃច្បាប់គំរូ ដែលហាមឃាត់មិនឱ្យមានការបដិសេធពីភាពដែលអាចទទួលយកបាន នៅក្នុងនីតិវិធីច្បាប់ ដោយសំអាងទៅលើហេតុផលតែមួយគត់ ពោលគឺទិន្នន័យទាំងនោះត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក បានផ្តោតទៅលើគោលការណ៍ទូទៅ ដែលចាំបាច់ដើម្បីបង្ហាញពីភាពដែលអាចទទួលបានរបស់ភស្តុតាង (ផ្នែកមួយដែលបញ្ហាស្មុគស្មាញអាចកើតមានឡើងនៅក្នុងយុត្តាធិការជាក់លាក់ណាមួយ)។ ពាក្យថា " ភស្តុ-

[33] UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, 1998, Article 9. Admissibility and evidential weight of data messages

(1) In any legal proceedings, nothing in the application of the rules of evidence shall apply so as to deny the admissibility of a data message in evidence:

(a) on the sole ground that it is a data message; or,

(b) if it is the best evidence that the person adducing it could reasonably be expected to obtain, on the grounds that it is not in its original form.

(2) Information in the form of a data message shall be given due evidential weight. In assessing the evidential weight of a data message, regard shall be had to the reliability of the manner in which the data message was generated, stored or communicated, to the reliability of the manner in which the integrity of the information was maintained, to the manner in which its originator was identified, and to any other relevant factor.

តាងល្អបំផុត " ត្រូវបានគេយល់ ហើយមានភាពចាំបាច់ នៅក្នុងយុត្តាធិការដាក់លាក់ណាមួយនៃប្រព័ន្ធ ខមមិនឡូ។ ដោយឡែក ពាក្យថា ភស្តុតាងល្អបំផុត អាចបង្កឱ្យមានភាពមិនច្បាស់លាស់មួយចំនួននៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ ដែលវិធាននេះមិនត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយ។ ចំពោះរដ្ឋដែលវិធាននេះ មិនមានអត្ថន័យ ខ្លឹមសារ អ្វីទាំងអស់ នឹងអនុម័តច្បាប់គំរូ ដោយមិនរួមបញ្ចូលនូវពាក្យ ភស្តុតាងល្អបំផុត ដែលមាននៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ នោះទេ។

ដូចដែលបញ្ជាក់នៅក្នុងការវាយតម្លៃនៃទម្ងន់ភស្តុតាងរបស់ទិន្នន័យ កថាខណ្ឌទី២ បានផ្តល់នូវសេចក្តីណែនាំដែលមានអត្ថប្រយោជន៍ ថាតើតម្លៃនៃភស្តុតាងរបស់ទិន្នន័យត្រូវបានវាយតម្លៃដោយរបៀបណា ឧទាហរណ៍ អាស្រ័យទៅលើមធ្យោបាយដែលទិន្នន័យត្រូវបានបង្កើតថែ-រក្សា ប្រាស្រ័យទាក់ទង នោះមានភាពជឿជាក់បាន ឬយ៉ាងណា។

សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជ[34] បានបញ្ញត្តិយ៉ាងសាមញ្ញ ពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវស្តីពីភស្តុតាងនេះថា ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកជា ភស្តុ-តាង មិនអាចត្រូវបានជំទាស់មិនឱ្យមានការទទួលស្គាល់បានដោយគ្រាន់តែឈរលើមូលដ្ឋានថា ភស្តុតាងនោះជាទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ហើយមិនស្ថិតនៅក្នុងទម្រង់ដើមនោះឡើយ។ សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ មិនបានបញ្ជាក់លម្អិតពីបញ្ហាទម្ងន់របស់ភស្តុតាងនេះឡើយ។

ហេតុនេះ ទាក់ទងនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវស្តីពីភស្តុតាង សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គ្រាន់តែផ្តល់សុពលភាពគតិយុត្តដល់ភស្តុតាង ដែលអាចមានទម្រង់ជាអេឡិចត្រូនិក ដោយមិនបានបង្ហាញពីទម្ងន់នៃភស្តុតាងប្រភេទនេះឡើយ។

២.១.២. ការបង្កើត និងសុពលភាពគតិយុត្ត នៃកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិច-ត្រូនិក

កិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏អាចត្រូវបានបង្កើតឡើងដូចគ្នាទៅនឹងកិច្ចសន្យាទូទៅដែរ ពោលគឺនៅពេលមានជំនួបរវាងសំណើ និងស្វីការ។ ដោយឡែក ចំណុចដែលខុសគ្នារវាងកិច្ចសន្យាទូទៅ និងកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះគឺ សំណើ និងស្វីការ នៅក្នុងកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក អាចត្រូវបានធ្វើឡើងតាមមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក [35] ពីព្រោះសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកបានផ្តល់សុពលភាពគតិយុត្តទៅដល់ទំនាក់ទំនងតាមមធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិក ដូចដែលមានរៀបរាប់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ ខាងលើ។

[34] សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា ១០ "លក្ខខណ្ឌតម្រូវស្តីពីភស្តុតាង"
[35] ដូច ៣៣, មាត្រា ១១ "ការបង្កើត និងសុពលភាពកិច្ចសន្យា"

បន្ថែមពីលើការផ្ដល់សុពលភាពគតិយុត្ត នៃទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏បានបញ្ញត្តិដំណើរការទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយបញ្ជាក់ពី ពេលវេលា និងទីកន្លែងនៃការបញ្ជូនចេញ និងទទួលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ដើម្បីបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ភាគីក្នុងការកំណត់ថាតើ កិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅពេលណាមួយឱ្យប្រាកដ។ ជាក់ស្ដែង ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមួយបានបញ្ជូនចេញនៅពេលដែលទំនាក់ទំនងនោះ ចាកចេញពីប្រព័ន្ធព័ត៌មានដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកផ្ញើ (ឬភាគីដែលផ្ញើជំនួស) ឬប្រសិនបើទំនាក់ទំនងនោះមិនទាន់បានចាកចេញពីប្រព័ន្ធព័ត៌មានរបស់អ្នកគ្រប់គ្រង ទំនាក់ទំនងនោះត្រូវបានផ្ញើចេញនៅពេលដែលទំនាក់ទំនងនោះត្រូវបានទទួល។ ម្យ៉ាងទៀត ទោះបីជាទំនាក់ទំនងនោះ ត្រូវបានផ្ញើចេញពីទីតាំងណាក៏ដោយ ក៏ត្រូវសន្មតថាទំនាក់ទំនងនោះ ត្រូវបានផ្ញើចេញពីទីតាំងអាជីវកម្មរបស់អ្នកផ្ញើដែរ។

យ៉ាងណាមិញ ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានទទួលនៅពេលដែលទំនាក់ទំនងនោះទៅដល់អាសយដ្ឋានអេឡិចត្រូនិករបស់អ្នកទទួល។ ចំពោះពេលវេលានៃការទទួលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក គឺនៅពេលដែលទំនាក់ទំនងនោះ ត្រូវបានទាញយកដោយអ្នកទទួលតាមរយៈអាសយដ្ឋានដែលអ្នកទទួលបានបញ្ជាក់ជាមុន។ នៅក្នុងករណីដែល ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមិនត្រូវបានផ្ដល់ឱ្យអ្នកទទួល នោះពេលវេលានៃការទទួល គឺជាពេលដែលអ្នកទទួលបានទាញយកព័ត៌មានពីអាសយដ្ឋានមួយ ហើយអ្នកទទួលបានដឹងអំពីការផ្ញើចេញទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ទៅកាន់អាសយដ្ឋាននោះ។ ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានសន្មតថា បានទទួលនៅទីកន្លែងដែលជាទីតាំងអាជីវកម្មរបស់អ្នកទទួល។

បន្ថែមពីលើការផ្ដល់សុពលភាពទៅលក្ខខណ្ឌសំខាន់ទាំង ៤ ដូចដែលមានរៀងរាប់នៅក្នុងកថាខណ្ឌខាងលើ សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បានបញ្ជាក់បន្ថែមពី "អានុភាពរវាងគូភាគី" ដោយគូភាគី ពោលគឺទាំងអ្នកផ្ញើ និងអ្នកទទួល ព័ត៌មានដែលត្រូវបានទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ភាគីទាំងពីរ មិនអាចបដិសេធពីសុពលភាពគតិយុត្ត និងភាពអាចអនុវត្តបាននៃការបង្ហាញឆន្ទៈ និងសេចក្ដីថ្លែងផ្សេងៗរបស់ខ្លួនឡើយ។[36]

២.២. កិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មទូទៅ ប្រតិបត្តិការមានលក្ខណៈងាយស្រួល ដោយមុនដំបូង ជ្រើសយក

[36] សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ២០១៦, មាត្រា ១២ "អានុភាពរវាងគូភាគី"

ទំនិញដែលខ្លួនពេញចិត្ត បង់ប្រាក់នៅបញ្ជរបង់ប្រាក់ ហើយទទួលយកទំនិញជាការស្រេច ពោលគឺអនុវត្តសកម្មភាពទាំងនោះភ្លាមៗ។ ដោយឡែក ប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក៏មានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាផងដែរ ប៉ុន្តែគឺយើងមិនអាចឃើញទំនិញផ្ទាល់ទេ ដរាបណាទំនិញមិនទាន់បានបញ្ជូនមកដល់ទីតាំង។ ដូចនេះ វាទាមទារឱ្យមានការផ្តល់ជំនឿទុកចិត្តខ្ពស់ពីសាធារណៈជនទាំងលើគុណភាពទំនិញ សេវាទូទាត់សងប្រាក់ និងភាពរឹងមាំនៃសេវាទូទាត់សងប្រាក់ សុវត្ថិភាពក្នុងការដឹកជញ្ជូនជាដើម។ នៅក្នុងផ្នែកនេះ នឹងធ្វើការសិក្សាអំពីប្រតិបត្តិការនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចនៅប្រទេសកម្ពុជា (២.២.១) និងកិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសដទៃ (២.២.២)។

២.២.១. កិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា

ជាទូទៅ ប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គឺមានលក្ខណៈដូចទៅនឹងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មតាមបែបធម្មតាដែរ គឺមានលំដាប់ដូចតទៅ។ ជាដំបូង ស្វែងយល់ពីព័ត៌មាននៃទំនិញ ជ្រើសរើសទំនិញ ការបញ្ជាទិញ ទូទាត់ប្រាក់ ដឹកជញ្ជូន តែប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមិនត្រូវបានអនុវត្តទាំងស្រុងដោយផ្អែកលើប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេតទេ ពោលគឺ ព័ត៌មាននៃទំនិញ ជ្រើសរើសទំនិញ ការបញ្ជាទិញ ធ្វើឡើងតាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ដោយឡែក ការទូទាត់ប្រាក់កន្លងមកឃើញមានការអនុវត្តដោយផ្ទេរប្រាក់តាមសេវាធនាគារ ឬការប្តូរប្រាក់ យើងអាចដឹងបានថាក្រៅពីអ្នកទិញ និងអ្នកលក់ ក៏មានអន្តរការី និងក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូន និងអ្នកផ្គត់ផ្គង់ទំនិញដែលចូលរួមចំណែកក្នុងប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក្នុងទម្រង់។ ចំពោះការដឹកជញ្ជូនទំនិញវិញ មិនរាប់បញ្ចូលទំនិញប្រភេទឌីជីថលដូចជា សូហ្វវែរ បទភ្លេង MP3 វីដេអូរឿងភាគត្រូវបានអនុវត្តដូចកន្លងមក ពោលតាមសេវាដឹកជញ្ជូន។

ដូចដែលបានរៀបរាប់ពីខាងលើរួចមកហើយថា បច្ចុប្បន្ននេះពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដែលបានគេប្រតិបត្តិនៅប្រទេសកម្ពុជា គឺមានត្រឹមជាលក្ខណៈក្រុមហ៊ុនឯកជនតូចៗ រវាងបុគ្គល និងបុគ្គលតែប៉ុណ្ណោះ។ ការបង្កើតទម្រង់ និងការរចនាគេហទំព័រលក់ដូរទំនិញទាំងនោះគឺមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នា ដោយមិនទាន់មានលក្ខណៈជាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកពេញលេញនោះទេ គឺគ្រាន់មានលក្ខណៈជាការទិញទំនិញលើប្រព័ន្ធអនឡាញតែប៉ុណ្ណោះ។ ខាងក្រោមនេះ យើងនឹងលើកយកប្រតិបត្តិការនៃការទិញទំនិញ តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកជាក់ស្តែងលើគេហទំព័រក្នុងស្រុកមួយដែលមានទម្រង់ជាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដែលកំពុងសិក្សាគឺពីគេហទំព័រ shop168។

២.២.១.១. ការជ្រើសរើសទំនិញ

ការចូលប្រើប្រាស់ទៅអាសយដ្ឋានគេហទំព័រទំនិញ ហើយពិនិត្យមើលប្រភេទទំនិញដែលចង់បាន។ ក្រោយពីប្រទះឃើញទំនិញដែលពេញចិត្តដែលមានភ្ជាប់បង្ហាញតម្លៃ ភាគរយនៃការបញ្ចុះតម្លៃ លេខកូដទំនិញ តម្លៃសម្រាប់អ្នកដែលជាសមាជិក ព័ត៌មានលម្អិតអំពីទំនិញ នៅក្បែររូបភាពទំនិញជាដើម។ លើសពីនេះ ក៏មានបង្ហាញពីរបៀប ឬនីតិវិធីនៃការជ្រើសរើសជាបន្តបន្ទាប់មុនឈានដល់ការបញ្ជាទិញ ដែលរៀបរាប់ជាលំដាប់លំដោយ ហើយអ្នកប្រើប្រាស់អាចអនុវត្តតាមការណែនាំទាំងនោះ។ គួយ៉ាងដូចជា ការជ្រើសរើសពីពណ៌ ទំហំជាដើម។

២.២.១.២. ការបញ្ជាទិញទំនិញ

ក្រោយពីបានមើល និងជ្រើសរើសទំនិញដែលពេញចិត្តរួចមក គេនឹងបញ្ជាទិញទំនិញដោយយកដាក់កន្រ្តកដែលបញ្ជាក់នៅលើផ្ទាំងកុំព្យូទ័រ។ នៅទីនេះ វានឹងចេញបញ្ជាក់ពីទំនិញ ដូចវិក្ក័យបត្រក្នុងការទិញទំនិញទូទៅដែរ ដូចជា ចំនួនទំនិញដែលកម្មង់ទិញ ពណ៌ ទំហំ តម្លៃរាយ តម្លៃសរុប ជាមួយនឹងពាក្យ ទូទាត់លុយ។ ក្រោយមក នីតិវិធីបន្ទាប់ នឹងតម្រូវឱ្យយើងបំពេញព័ត៌មានមួយចំនួន ថាតើអ្នកប្រើប្រាស់ជាអតិថិជនដែលជាសមាជិក ឬអតិថិជនថ្មី ។ ចំពោះអតិថិជនថ្មីនឹងតម្រូវឱ្យបង្កើតគណនី ដើម្បីប្រើវាក្នុងការទូទាត់ប្រាក់ និងងាយស្រួលក្នុងការជាវលើកក្រោយ ។ ចំពោះអតិថិជនដែលជាសមាជិកគ្រាន់តែបំពេញឈ្មោះគណនី និងលេខសម្ងាត់។ ចំណុចនេះអាចនិយាយបានថា កិច្ចសន្យាទិញ លក់បានកើតឡើងតាមប្រព័ន្ធទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ព្រោះជម្រើសចុងក្រោយដែលត្រូវចុច គឺការបញ្ជូនសំណើ ក្រោយពីអាននូវលក្ខខណ្ឌ និងយល់ស្របនឹងលក្ខខណ្ឌដែលបានកំណត់ដោយក្រុមហ៊ុន។

គេក៏បានបញ្ជាក់ផងដែរថា ការទំនាក់ទំនងទៅអតិថិជនក្រោយពីបានបញ្ជាទិញនឹងធ្វើតាមប្រព័ន្ធសារអេឡិចត្រូនិក ឬក៏តាមរយៈទូរសព្ទ ដែលភាគច្រើនការទំនាក់ទំនងគឺធ្វើឡើងតាមទូរសព្ទ។

២.២.១ ៣. ការទូទាត់ប្រាក់

ក្រោយកិច្ចសន្យាទិញ លក់បានកើតឡើងហើយ បន្ទាប់មកអ្នកទិញត្រូវមានកាតព្វកិច្ចទូទាត់ប្រាក់ដើម្បីទទួលបានទំនិញ។

នៅប្រទេសកម្ពុជា ទោះបីជាការប្រើប្រាស់សាច់ប្រាក់ក្នុងសេដ្ឋកិច្ចនៅមានកម្រិតខ្ពស់ ក៏ការអភិវឌ្ឍប្រព័ន្ធទូទាត់ត្រូវបានគេមើលឃើញថាមានការរីកចម្រើនគួរឱ្យកត់សម្គាល់ ក្នុងអំឡុងពេល

ជាងមួយទសវត្សនេះ ដោយក្នុងនោះរួមមានការដាក់ឱ្យ ប្រើប្រាស់ឧបករណ៍ទូទាត់ជាក្រដាស និងជាអេឡិចត្រូនិកដោយធនាគារពាណិជ្ជ និងអ្នកដំណើរការតតិយភាគី មួយចំនួន។[37]

ប័ណ្ណទូទាត់ដែលប្រើប្រាស់ទូលំទូលាយនាពេលបច្ចុប្បន្នមានបួនប្រភេទ [38] គឺ ប័ណ្ណឥណទាន[39] ប័ណ្ណឥណពន្ធ[40] ប័ណ្ណម៉ាស៊ីនទូទាត់សងប្រាក់ដោយស្វ័យប្រវត្តិ (ប័ណ្ណATM)[41] និងប័ណ្ណបង់ប្រាក់ជាមុន[42] ។

ជាក់ស្តែងក្នុងសង្គមពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកបច្ចុប្បន្ន អ្នកប្រើប្រាស់អាចបង់ប្រាក់តាមអ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ប្រាក់ ដែលសហការជាដៃគូជាមួយ ពោលគឺទូទាត់ទៅតាមធនាគារ ឬគ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុណាមួយ ដែលបានកំណត់ដោយក្រុមហ៊ុនសហគ្រាសទាំងនោះ។ សព្វថ្ងៃគ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុ ដែលត្រូវបានដាក់ឱ្យមានការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមាន ដូចជា អ៊ីម៉ាន់នី (e-money) ស្មាតលុយ (SmartLuy) ផេហ្គោ (PayGo) ក្រុមហ៊ុនវីង (Wing) ធនាគារអេស៊ីលីដា ធនាគារ ANZ ធនាគារ ABA ជាពិសេសគឺការ បង់ប្រាក់ផ្ទាល់ពេលទទួលទំនិញ។

ធនាគារជាតិ បានចេញនូវបទបញ្ញា ដែលណែនាំអំពីអាជ្ញាប័ណ្ណ នៃអ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ គឺតម្រូវឱ្យគ្រឹះស្ថានទាំងនោះ ផ្តល់សេវាអនឡាញ ក្នុងការទទួលកាតទូទាត់តាមអេឡិចត្រូនិក ត្រូវមានដើមទុនចុះបញ្ជីអប្បបរមាសម្រាប់ធ្វើប្រតិបត្តិការចំនួន ៨.០០០.០០០.០០០ (ប្រាំបីពាន់លានរៀលជាសាច់ប្រាក់ (ប្រការ១៣នៃប្រកាសស្តីពីការគ្រប់គ្រងគ្រឹះស្ថានផ្តល់សេវាទូទាត់សងប្រាក់) ។ មកដល់ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៤ មានធនាគារពាណិជ្ជចំនួន ៣៦ ធនាគារឯកទេស ១១ គ្រឹះស្ថានមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ ៤០ ប្រតិបត្តិករឥណទានដែលបានចុះបញ្ជី ៣៨ និងមានអ្នកដំណើរការតតិយភាគីចំនួន៦ ដែលទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាគឺក្រុមហ៊ុនវីង ក្រុមហ៊ុន វៀតថែល ក្រុមហ៊ុន

[37] ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា , ប្រវត្តិនៃការទូទាត់ 「https://www.nbc.org.kh/payment_systems/background_of_payment_systems.php」 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

[38] ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា , កាត 「https://www.nbc.org.kh/payment_systems/payment_cards.php」 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

[39] ប័ណ្ណឥណទាន ជាប័ណ្ណមួយប្រភេទដែលផ្តល់សិទ្ធិឱ្យអ្នកកាន់ប័ណ្ណប្រើប្រាស់សម្រាប់ធ្វើការទូទាត់សងលើការទិញទំនិញនិងសេវា ដោយផ្អែកលើការសន្យាសងប្រាក់វិញរបស់អ្នកកាន់ប័ណ្ណលើការទិញទំនិញនិងសេវានេះ។

[40] ប័ណ្ណឥណពន្ធ ជាប័ណ្ណមួយប្រភេទដែលអាចធ្វើការទូទាត់ជំនួសឱ្យសាច់ប្រាក់ នៅពេលទិញទំនិញ។

[41] ប័ណ្ណ ATM ជាប័ណ្ណដែលអាចប្រើបាន ជាមួយម៉ាស៊ីន ATM សម្រាប់ធ្វើប្រតិបត្តិការ ដូចជា ការមើលសមតុល្យគណនី និងការដកប្រាក់ជាដើម ប៉ុន្តែមិនអាចត្រូវបានប្រើសម្រាប់ទិញទំនិញបាននោះទេ។

[42] ប័ណ្ណបង់ប្រាក់ជាមុន ជាប័ណ្ណមួយប្រភេទដែលប្រាក់ត្រូវបានបញ្ចូលតាមរយៈការដាក់ប្រាក់ក្នុងគណនីមួយដែលភ្ជាប់ទៅនឹងប័ណ្ណនោះ ហើយចំនួនប្រាក់នោះអាចត្រូវបានចំណាយ នៅតាមហាងលក់ទំនិញដែលចូលរួមជាសមាជិក ។

អាយអឹម-អ៊ី ក្រុមហ៊ុនវេសស្ទើន យូនៀន (Western Union) ក្រុមហ៊ុនម៉ាន់នីក្រាម (Money Gram) និងក្រុមហ៊ុនផេហ្គោស៊ី។[43]

២.២.១.៤. ការដឹកជញ្ជូន និងការទទួលបានទំនិញ

នៅប្រទេសកម្ពុជា សេវាដឹកជញ្ជូនដែលជាប់ទាក់ទងនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកស្ទើរតែត្រូវបានអនុវត្តទាំងស្រុង ដោយក្រុមហ៊ុនឯកជន ពោលគឺ សេវាកម្មប្រៃសណីយ៍ក្នុងប្រទេសមិនបានចូលរួមក្នុងទម្រង់ពាណិជ្ជកម្មនេះទេ។ ប៉ុន្តែ ជំនួសឱ្យសេវានេះ គេឃើញមានសេវាដឹកជញ្ជូនដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាទូទៅ គឺជារបស់សហគ្រាសឯកជនបរទេស (DHL FEDEX ជាដើម)។

ជាក់ស្តែង ក្រៅពីសេវាដឹកជញ្ជូនតាមក្រុមហ៊ុនឯកជនខាងលើ សព្វថ្ងៃ មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនដែលឃើញមានអនុវត្ត គឺមាន ម៉ូតូឌុប ដែលនេះជាការរៀបចំរបស់អ្នកលក់ក្នុងការដឹកជញ្ជូនទៅកាន់អតិថិជនដែលមិនសូវឆ្ងាយពីទីតាំងហាងរបស់ខ្លួន។ ចំពោះ ការដឹកជញ្ជូនទៅតាមបណ្តាខេត្ត ក្រុងឆ្ងាយៗ ពីទីតាំងក្រុមហ៊ុនដែលផ្តល់ទំនិញ គេឃើញមានប្រើរថយន្តក្រុង រថយន្តតាក់ស៊ីដែលភាគច្រើន ការចំណាយទៅលើសេវានេះ គឺជាការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកទិញ។ ចំពោះរយៈពេលនៃការទទួលទំនិញ គឺអាស្រ័យទៅតាមទីតាំងអាសយដ្ឋានរបស់អ្នកទិញ ពោលគឺ ចំណាយប្រហែលមួយថ្ងៃ ចំពោះខេត្ត ឬក្រុងដែលឆ្ងាយទីតាំងក្រុមហ៊ុនដែលផ្តល់ទំនិញ។ នៅពេលដែលទំនិញបានទៅដល់អ្នកទិញ នឹងបង់ប្រាក់ផ្ទាល់។

គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា ការដឹកជញ្ជូនទំនិញមកកាន់អតិថិជនដែលបានជាវទំនិញតាមគេហទំព័រ Shop168 គឺជាការដឹកជញ្ជូនផ្ទាល់របស់Shop168។ បញ្ហាដែលកើតឡើងត្រង់ចំណុចនេះគឺការខូចទ្រង់ទ្រាយនៃទំនិញ ដែលធ្វើឱ្យទំនិញ ប្រើការមិនបាន ដែលមូលហេតុអាចមកពីការវេចខ្ចប់របស់អ្នកលក់ ឬក្រុមហ៊ុនសហគ្រាសមិនបានត្រឹមត្រូវ ឬក៏ជាការធ្វេសប្រហែសរបស់អ្នកដឹកជញ្ជូនដែលភាគច្រើនមានបញ្ហាទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវ។

២.២.២. កិច្ចប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសដទៃ

ដោយហេតុថាប្រតិបត្តិការនៃការទិញទំនិញតាម ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសនានាដែលអនុវត្តពាណិជ្ជកម្មអេឡិចត្រូនិកក៏មានលក្ខណៈស្រដៀងនឹងប្រព័ន្ធដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ

[43] ក្រុមហ៊ុនខាងលើត្រូវបានគេស្គាល់ថាគ្រឹះស្ថានមិនមែនធនាគារ ពោលគឺដើរតួនាទីជាអ្នកដំណើរការតតិយភាគី។ អ្នកដំណើរការតតិយភាគី គឺជាគ្រឹះស្ថានមួយដែលផ្តល់សិទ្ធដោយធនាគារក្នុងការផ្តល់នូវសេវាទូទាត់សងប្រាក់មួយឬច្រើនប្រភេទឱ្យទៅអតិថិជន។ ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាបានចេញនូវប្រកាសមួយស្តីពី អ្នកដំណើរការតតិយភាគីនៅឆ្នាំ ២០១០។

ដែរ ដូចនេះយើងគ្រាន់តែរៀបរាប់បន្ថែមទៅលើចំណុចដែលកម្ពុជាមិនបានយកមកអនុវត្តតែប៉ុណ្ណោះនៅខាងក្រោមនេះ។

២.២.២.១. ការជ្រើសរើសទំនិញ

ដំណាក់កាលដំបូងនេះគឺមានលក្ខណៈស្រដៀងទៅនឹងប្រតិបត្តិការ ដែលបានរៀបរាប់នៅខាងលើដែរ គឺ ក្រោយពីចូលក្នុងអាស័យដ្ឋានគេហទំព័រទំនិញរួចមក ហើយរកឃើញទំនិញដែលពេញចិត្តដែលមានភ្ជាប់បង្ហាញតម្លៃ និងព័ត៌មានច្រើនដែលទាក់ទងលម្អិតពីទំនិញរួចមក គេនឹងធ្វើការចុចរើសទំនិញនោះ*(សូមមើលឧបសម្ព័ន្ធទី៣ .១ ៖ ការរាយមុខទំនិញទូទៅនៃគេហទំព័រQoo10 របស់ប្រទេសជប៉ុន (www.qoo10.jp), ឧបសម្ព័ន្ធទី៣ .២ ៖ ក្រោយពីការជ្រើសរើស និងការបញ្ជាទិញ និង ឧបសម្ព័ន្ធទី៣ .៣ ៖ បញ្ជីរាយមុខទំនិញដែលបានជ្រើសរើស)*។

២.២.២.២. ការបញ្ជាទិញ

ក្រោយពីបានជ្រើសរើស និងបំពេញលក្ខខណ្ឌរួចហើយ ជាទូទៅ ការជូនដំណឹងពីស្វីការ នឹងត្រូវបញ្ជាក់តាមវិធី២ គឺទី១ តាមរយៈការបង្ហាញនៅលើផ្ទាំងកញ្ចក់កុំព្យូទ័រ និងទី២ តាមរយៈសារអេឡិចត្រូនិក។

ទី១ តាមរយៈការបង្ហាញនៅលើផ្ទាំងកញ្ចក់កុំព្យូទ័រ ក្រោយពីបានបំពេញនូវ ឈ្មោះ និងចំនួនទំនិញ អាស័យដ្ឋាន ឈ្មោះអ្នកប្រើប្រាស់ជាដើមរួចហើយ ចុចលើប៊ូតុងការបញ្ជូនសំណើបន្ទាប់មកការបញ្ជាក់ពីស្វីការទៅនឹងសំណើ នឹងបង្ហាញនៅលើផ្ទាំងកញ្ចក់កុំព្យូទ័រ។ នៅទីនេះទាំងសំណើ ទាំងការបញ្ជូនដំណឹងពីស្វីការសុទ្ធតែត្រូវបានធ្វើដោយឆ្លងការផ្ទាំងកញ្ចក់កុំព្យូទ័រ ដូចនេះ វេលាដែលការបញ្ជូនដំណឹងពីស្វីការដែលបង្ហាញនៅលើផ្ទាំងកញ្ចក់កុំព្យូទ័រត្រូវបានគិតថាជាពេលវេលានៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា។ ដោយឡែកចំពោះសារអេឡិចត្រូនិកវិញ នឹងត្រូវបានបញ្ជូនមកអ្នកប្រើប្រាស់ក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លី ក្រោយពីបានបំពេញលក្ខខណ្ឌដែលបានកំណត់ទុករួចរាល់ហើយ ដើម្បីទុកជាភស្តុតាងដែលមានតម្លៃដូចជាវិក័យប័ត្រ។ វាមានសរសេរសង្ខេបដូចជា កាលបរិច្ឆេទនៃការទិញទំនិញ លេខកូដទំនិញ មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន ទិន្នន័យនៃការដឹកជញ្ជូន (ក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូន ពេលវេលាចេញទំនិញ ពេលវេលាមកដល់នៃទំនិញ) លក្ខខណ្ឌនិងពេលវេលានៃការទូទាត់ប្រាក់ អាស័យដ្ឋានអ្នកប្រើប្រាស់ លេខទំនិញ អ្នកទទួលការចំណាយសេវាដឹកជញ្ជូន ករណីទំនិញមានលក្ខណៈមិនប្រក្រតី(លក្ខខណ្ឌនៃការដូរ ឬលុបចោលទំនិញ) ករណីមានការភាន់ច្រឡំក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការទិញដោយសារដំណើរមិនប្រក្រតីនៃប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ការបញ្ជូនសារសំណើដោយអនិតិជនជាដើម *(សូម*

មើលឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៥ ៖ ការចុះឈ្មោះដើម្បីទិញទំនិញ, ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៦ ៖ ការបញ្ជាទិញ (ទឹកប្រាក់ដែលត្រូវបង់), ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៧ ៖ ការបញ្ជាទិញ (ព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងការដឹកជញ្ជូន), ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៨ ៖ ការបញ្ជាទិញ (ការជ្រើសរើសប្រភេទនៃការទូទាត់ប្រាក់) និង ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៩ ៖ ព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងការដឹកជញ្ជូន) ។

២.២.២.៣. ការទូទាត់ប្រាក់

ការទូទាត់ប្រាក់នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានមធ្យោបាយជាច្រើនដែលត្រូវបានអនុវត្តពីដើមមកដូចជា ការផ្ទេរប្រាក់តាមធនាគារ ការបង់ប្រាក់ពេលទទួលបានទំនិញ ហើយបច្ចុប្បន្នក៏មានវិធីជាលុយអេឡិចត្រូនិក ប័ណ្ណឥណទាន ការផ្ទេរប្រាក់តាមប៉ុស្តិ៍ប្រៃសនីយ កាតក្រេឌីត ការទូទាត់តាមម៉ាស៊ីនដែលដាក់នៅក្នុងហាងទំនិញ[44] (នៅប្រទេសជប៉ុន)។ ជាទូទៅការទូទាត់ប្រាក់ នឹងត្រូវគិតថ្លៃសេវាទទួលប្រាក់ផងដែរ *(សូមមើលឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១០ ៖ ការណែនាំអំពីការទូទាត់ប្រាក់)* ។

២.២.២.៤. ការដឹកជញ្ជូន និងការទទួលបានទំនិញ

សេវាដឹកជញ្ជូន ត្រូវបានចូលរួមយ៉ាងសកម្មពី ក្រុមហ៊ុនឯកជន ។ ក្រោយពីបានប្រគល់ទំនិញទៅឱ្យអ្នកដឹកជញ្ជូនពីអ្នកលក់រួចហើយ ដំណឹងពេលវេលានៃការមកដល់នៃទំនិញ ការមកដល់យឺតយ៉ាវនៃទំនិញ អតិថិជននឹងទាក់ទងដោយផ្ទាល់ទៅក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូន។ នៅក្នុងនោះលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗដែលបានកំណត់របស់ក្រុមហ៊ុនត្រូវបានអនុវត្តមានដូចជា ការខូចខាតនៃទំនិញ ការដឹកជញ្ជូនទំនិញមានការយឺតយ៉ាវ ករណីគ្មានអ្នកទទួលទំនិញពេលទំនិញមកដល់ជាដើម។

គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា រយៈពេលនៃដំណើរដឹកជញ្ជូនអតិថិជនអាចតាមដាននៅលើគេហទំព័ររបស់ក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូន ដោយដំណាក់កាលនីមួយៗ នៃការដឹកជញ្ជូនបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់លាស់ ពេលវេលាជាក់លាក់នៃការមកដល់នៃទំនិញក៏ត្រូវបានបង្ហាញ *(សូមមើលឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១១ ៖ ការចូលមើលព័ត៌មាននៃការបញ្ជាទិញ និងឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១២ ៖ សារអេឡិចត្រូនិកបញ្ជាក់ពីការបញ្ជាទិញពីក្រុមហ៊ុន Qoo10)* ។

[44] Mastui Shigenori, Suzuki Hidemi, Yamaguchi Itsuko,「インターネット法 (Internet Law)」,有斐閣、2015、ទំព័រ១៩៩

ជំពូកទី៣

ឱកាស និងបញ្ហាប្រឈមនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

សកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនត្រឹមតែបង្កើតឱកាសដល់ការរីកលូតលាស់នៃក្រុមហ៊ុន សហគ្រាស ក្នុងស្រុក និងអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ជួយជំរុញដល់ការអភិវឌ្ឍនៃសេដ្ឋកិច្ចជាតិមួយកម្រិតធំផងដែរ។ ប៉ុន្តែ ទន្ទឹមនឹងនេះ ភាពវិវឌ្ឍមិនចេះចប់នៃបច្ចេកវិទ្យាដែលជាផ្នែកយ៉ាងសំខាន់នៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏បង្កជាផលវិបាក ឬបញ្ហានានា ដែលចាំបាច់ទាមទារឱ្យមានការចូលរួម និងយកចិត្តទុកដាក់ពីគ្រប់មជ្ឈដ្ឋាន។ ឱកាសនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នឹងត្រូវយកមកសិក្សាដោយផ្ដោតទៅលើពាណិជ្ជករ អតិថិជន និងសង្គមជាតិ (៣.១) ហើយក៏បញ្ជាក់ពីបញ្ហា ដែលអាចប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកផងដែរ (៣.២)។

៣.១. ឱកាសនៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

យោងទៅតាមគេហទំព័រ Tutorialpoint.com ដែលជាគេហទំព័រដែលផ្ដល់នូវការអប់រំតាមប្រព័ន្ធអនឡាញទាក់ទងនឹង វិទ្យាសាស្ត្រកុំព្យូទ័រ និងព័ត៌មានបច្ចេកវិទ្យា ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បានផ្ដល់នូវអត្ថប្រយោជន៍ជាច្រើន ដែលអត្ថប្រយោជន៍ទាំងនោះត្រូវបានគេបែងចែកជា ៣ ផ្នែកផ្សេងគ្នា គឺអត្ថប្រយោជន៍សម្រាប់ពាណិជ្ជករ អតិថិជន និងសង្គមជាតិ។

❖ ពាណិជ្ជករ

តាមរយៈការធ្វើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ពាណិជ្ជករអាចពង្រីកទីផ្សាររបស់ខ្លួនទៅដល់ទីផ្សារទាំងថ្នាក់ជាតិ និងអន្តរជាតិ ដោយចំណាយដើមទុនបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ហើយពាណិជ្ជករអាចទាក់ទាញអតិថិជនច្រើនជាងមុន ស្វែងរកអ្នកផ្គត់ផ្គង់ដែលសមស្របបំផុត និងអាចបង្កើតដៃគូពាណិជ្ជកម្មនៅជុំវិញពិភពលោក។

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ៖

- ជួយឱ្យពាណិជ្ជករកាត់បន្ថយការចំណាយទៅលើ ដំណើរការនៃការបង្កើត ចែកចាយ ទាញយក និងគ្រប់គ្រងព័ត៌មាននៅលើក្រដាស តាមរយៈការប្រើប្រាស់ព័ត៌មានតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក
- ធ្វើឱ្យយីហោ របស់ក្រុមហ៊ុន មានភាពប្រសើរឡើង
- ធ្វើឱ្យជំនួញ ដំណើរការទៅដោយសាមញ្ញ មានភាពរហ័ស និងប្រកបដោយប្រសិទ្ធិផល

- បង្កើនផលិតផលរបស់ក្រុមហ៊ុន ដោយពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកគាំទ្រនូវការគ្រប់គ្រងមួយ ដែលធ្វើឡើងដោយឆ្លើយតបនឹងការបញ្ជាទិញរបស់អតិថិជន ហើយប្រើប្រាស់ពេលវេលា ដែលមានលក្ខណៈសមរម្យ។

❖ អតិថិជន

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ផ្តល់នូវការបម្រើសេវាកម្ម ២៤ ម៉ោង ក្នុងមួយថ្ងៃ ហើយចំនួន ៧ ថ្ងៃ ក្នុងមួយសប្តាហ៍ ដោយអតិថិជន អាចធ្វើប្រតិបត្តិការ ដើម្បីទទួលបានផលិតផល ឬ ការឆ្លើយតបចំពោះសំនួរអ្វីមួយពាក់ព័ន្ធនឹងផលិតផល ឬ សេវា ដែលផ្គត់ផ្គង់ដោយក្រុមហ៊ុន ឬ សហគ្រាសនោះ ដែលនៅគ្រប់ទីកន្លែង និងនៅគ្រប់ពេលវេលា ទោះបីជាអតិថិជននោះមានទីតាំងនៅទីណាក៏ដោយ។

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ផ្តល់ឱ្យអតិថិជននូវជម្រើសច្រើន ដែលអាចឱ្យអតិថិជនធ្វើការប្រៀបធៀប និងជ្រើសរើសយកជម្រើសដែលល្អប្រសើរ និងមានតម្លៃថោកសម្រាប់ពួកគាត់ ការដឹកជញ្ជូនទំនិញដែលមានភាពរហ័ស។ អតិថិជន ក៏អាចចូលទៅមើលព័ត៌មានទាក់ទងនឹងផលិតផលណាមួយ ដោយមិនចំណាយពេលយូរ ព្រមទាំងមើលមតិយោបល់របស់អតិថិជនដទៃទៀត ហើយថាតើអតិថិជនដទៃទាំងនោះចង់បានផលិតផលណាមួយ មុននឹងធ្វើការសម្រេចទិញផលិតផល ។ ពាណិជ្ជកម្មតាមបែបទំនើបនេះ ក៏បង្កលក្ខណៈឱ្យមានការប្រកួតប្រជែងរវាងពាណិជ្ជករ ដែលកត្តានេះនឹងនាំឱ្យមានការបញ្ចុះតម្លៃច្រើន ដើម្បីទាក់ទាញអតិថិជន។

❖ សង្គមជាតិ

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នឹងធ្វើឱ្យអតិថិជន មិនចាំបាច់ធ្វើដំណើរទៅហាងលក់ទំនិញ ហេតុនេះការកកស្ទះចរាចរណ៍ និងការបំពុលខ្យល់អាកាសនឹងត្រូវបានកាត់បន្ថយ។ រាជរដ្ឋាភិបាល ក៏អាចប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក្នុងការបម្រើសេវាសាធារណៈដល់ប្រជាពលរដ្ឋ ដូចជាសេវាសុខាភិបាល ការអប់រំ និងសេវាសង្គមផ្សេងៗ ដែលកត្តានេះ នឹងការបន្ថយការចំណាយ និងធ្វើឱ្យការបម្រើសេវានោះមានលក្ខណៈប្រសើរឡើង។

ជារួមមក ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បានផ្តល់គុណសម្បត្តិជាច្រើន ទៅដល់គ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ដែលក្នុងនោះរួមមានទាំងពាណិជ្ជករ អតិថិជន និងរាជរដ្ឋាភិបាលពោលគឺសង្គមជាតិទាំងមូល។

៣.២. បញ្ហាដែលអាចប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ស្របពេលនឹងការរីកលូតលាស់ដ៏សម្បើម នៃប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេតទៅតាមសម័យកាលបច្ចុ-

ប្បន្ន និងអនាគត បទបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលបានតាក់តែងកន្លងមក ត្រូវបានគេបារម្ភថា តើត្រូវសម្រប ឬបកស្រាយសម្រួលយ៉ាងដូចម្ដេច ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងបញ្ហាដែលធ្លាប់កើតឡើង ពោលគឺគេអាចហៅថាជាបញ្ហាច្បាប់មួយផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ក៏ដូចជាច្បាប់ការពារអ្នកប្រើប្រាស់[45] ដែលស្ថិតនៅក្នុងផ្នែកនីតិឯកជន។

ទាក់ទិននឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅក្នុងប្រទេសដទៃ ពិសេសគឺប្រទេសជប៉ុនគេឃើញមានបញ្ហាច្រើនទាក់ទងនឹងព័ត៌មានពាណិជ្ជកម្មរបស់បុគ្គល ការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ការទទួលស្គាល់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ការការពារនៃដំណើរការមិនត្រឹមត្រូវ សិទ្ធិអ្នកនិពន្ធ ដែលភាគច្រើនកើតក្នុងការទូទាត់ប្រាក់នៅហាងទំនិញ សេវាដឹកជញ្ជូនទំនិញ ការដេញថ្លៃ។ ជាពិសេសផងដែរ គេឃើញមានច្បាប់ និងបទដ្ឋានគតិយុត្តដែលត្រូវបានបញ្ញត្តិឡើងជាច្រើន ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដូចជា ច្បាប់ស្ដីពីកិច្ចសន្យាអេឡិចត្រូនិក (ឆ្នាំ២០០១) ច្បាប់ស្ដីពីហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក (ឆ្នាំ២០០០) ច្បាប់ស្ដីពីឯកសារអេឡិចត្រូនិក (ឆ្នាំ២០០៤) ច្បាប់ស្ដីពីការការពារព័ត៌មានបុគ្គលឯកជន (ឆ្នាំ២០០៣) ជាអាទិ៍។

ក្រឡេកមកប្រទេសកម្ពុជាវិញ ការរីកដូចផ្សិតនូវគ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុ និងធនាគារជាច្រើនបាននឹងកំពុងសហការយ៉ាងសកម្មជាមួយនឹងរាជរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការសម្រួលរបៀបរបបនៃការទូទាត់ប្រាក់ និងការផ្ទេរប្រាក់ ដោយបង្កើតគណនី ហើយនិងការទូទាត់តាមរយៈទូរសព្ទក៏ជាប្រព័ន្ធមួយដ៏ថ្មី ងាយស្រួល និងពេញនិយម និងជួយជម្រុញអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចជាតិទៅមុខយ៉ាងរហ័សផងដែរ។ ប៉ុន្តែ ដោយប្រទេសកម្ពុជា ជាប្រទេសកំពុងកិវឌ្ឍដែលទើបចាប់ផ្ដើមកើតនូវពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក្នុងអំឡុង១ទសវត្សនេះ ហានិភ័យទាក់ទងនឹងវិស័យនានា អាចនឹងកើតឡើងស្របពេលដំណើរការនេះមិនទាន់បានចូលរួមពេញលេញពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលនៅឡើយ។ នៅក្នុងផ្នែកនេះ បញ្ហាប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា (៣.២.១) និងការសិក្សាទៅលើបញ្ហា និងរកដំណោះស្រាយដោយសិក្សាពីប្រទេសដទៃ(៣.២.២)។

៣.២.១. បញ្ហាប្រឈមរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា

ខណៈពេលដែលប្រទេសកម្ពុជាកំពុងស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលមួយ ដែលទំនើបកម្មនៃបច្ចេកវិទ្យា បាន និងកំពុងរុញច្រាននាវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកឱ្យមានសន្ទុះទៅមុខនោះ ហើយដែលរាជរដ្ឋាភិបាល កំពុងតែរៀបចំសេចក្ដីព្រាងច្បាប់ដើម្បីគ្រប់គ្រងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះ បញ្ហាមួយចំនួន ត្រូវបានមជ្ឈដ្ឋានជាច្រើនមើលឃើញថាជាឧបសគ្គ ដែល

[45] ច្បាប់ការពារអ្នកប្រើប្រាស់នៅប្រទេសកម្ពុជា ស្ថិតក្នុងដំណាក់កាលពង្រាងនៅឡើយ ដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងនៅក្រោមការពិភាក្សានៅក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម

រារាំងដំណើរការរលូននៃពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា និងទាមទារឱ្យមានការចូលរួមពីគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធដើម្បីចូលរួមដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនោះ។

ជាក់ស្តែង សភាពាណិជ្ជកម្មចក្រភពអង់គ្លេស និងសភាពាណិជ្ជកម្មអឺរ៉ុបប្រចាំនៅកម្ពុជា បានរៀបចំឱ្យមានការប្រជុំមួយស្តីពី ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅក្នុងទីផ្សាររួមរបស់អាស៊ានលើកទី ១ (eCommerce in ASEAN Emerging Market I) នៅថ្ងៃទី២៦ ខែតុលា ឆ្នាំ ២០១៥។ នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះផងដែរ បញ្ហាមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធនឹងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានលើកឡើង ដោយបញ្ហាទាំងនោះត្រូវបានបែងចែកជាបីផ្នែកផ្សេងៗគ្នា គឺ កត្តាបច្ចេកទេស និងប្រតិបត្តិការ កត្តាសេដ្ឋកិច្ចសង្គម និងវប្បធម៌ និងកត្តាច្បាប់ និងរដ្ឋាភិបាល។[46]

❖ កត្តាបច្ចេកទេស និងប្រតិបត្តិការ

- ទូរគមនាគមន៍ ឬ ប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត
  + អ៊ីនធើណេតមានល្បឿនយឺត
  + ការប្រើប្រាស់អ៊ីនធើណេតមានតម្លៃថ្លៃ
  + មិនមានការផ្គត់ផ្គង់សេវាអ៊ីនធើណេតក្នុងស្រុក
  + ការព្រួយបារម្ភពាក់ព័ន្ធនឹងអាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តគ្រប់គ្រង
  + តម្រូវការនៃគេហទំព័ររបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត នៅក្នុងទូរសព្ទដៃ
- សេវាហិរញ្ញវត្ថុ និងមធ្យោបាយទូទាត់ប្រាក់
  + មិនមានមធ្យោបាយទូទាត់ប្រាក់គ្រប់គ្រាន់
  + អ្នកទិញមិនមានកាតធនាគារគ្រប់គ្រាន់ ដោយពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកបច្ចុប្បន្នប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រ ប្រគល់សាច់ប្រាក់នៅពេលបានទទួលទំនិញ (Cash-on-Delivery)
  + ឥទ្ធិពលនៃការប្រើប្រាស់ប្រាក់ដុល្លារ (លក្ខខណ្ឌក្នុងការប្រើប្រាស់ប្រាក់រៀល)
- សេវាដឹកជញ្ជូន
  + កង្វះខាតនៃប្រព័ន្ធដឹកជញ្ជូនទំនិញទៅឱ្យអតិថិជន
  + បញ្ហានៃការបញ្ជូនទំនិញត្រឡប់ទៅវិញ ប្រសិនបើអតិថិជនមិនពេញចិត្ត

[46] ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅក្នុងទីផ្សារដែលកំពុងអភិវឌ្ឍរបស់អាស៊ាន, ២៦ តុលា ២០១៥

❖ កត្តាសេដ្ឋកិច្ចសង្គម និងវប្បធម៌

+ ទំនុកចិត្តនៅក្នុងការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ជាជាងការប្រើប្រាស់សាច់ប្រាក់
+ ការដោះស្រាយវិវាទ
+ ធនធានមនុស្សសម្រាប់ធ្វើទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម
+ ការយល់ដឹងអំពីរបៀបនៃការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

❖ កត្តាច្បាប់ និងរដ្ឋាភិបាល

+ ការប្រែប្រួលយ៉ាងឆាប់រហ័ស ទៅរកពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក អាចជះឥទ្ធិពលដល់ការប្រកួតប្រជែង
+ ការផ្សព្វផ្សាយពីច្បាប់ថ្មី ដែលគ្រប់គ្រងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក
+ សេចក្តីណែនាំពីច្បាប់ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់
+ ការប្តេជ្ញារបស់រាជរដ្ឋាភិបាលក្នុងការវិនិយោគលើបច្ចេកវិជ្ជាព័ត៌មានវិទ្យា

ដោយបានសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងពើបប្រទះនឹងបញ្ហាប្រឈមជាច្រើនសម្រាប់ដំណើរការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ការសិក្សានឹងសាកល្បងសិក្សាលម្អិតទៅលើបញ្ហាប្រឈមចំនួន ពីរ ពីក្នុងចំណោមបញ្ហាប្រឈម ដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ គឺ ការទូទាត់ និងផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និង ការដោះស្រាយវិវាទ ហើយព្យាយាមសិក្សាទៅលើករណីរបស់ប្រទេសដទៃ ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយសមស្របមួយ សម្រាប់អនុវត្តនៅក្នុងករណីប្រទេសកម្ពុជា ដូចដែលបញ្ជាក់នៅក្នុងកថាខណ្ឌខាងក្រោមនេះ។

៣.២.២. ការសិក្សាទៅលើបញ្ហា និងរកដំណោះស្រាយដោយសិក្សាពីប្រទេសដទៃ

៣.២.២.១. ការទូទាត់ និងការផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (e-payment)

ជាការពិតណាស់ នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ការទូទាត់ជាសាច់ប្រាក់ផ្ទាល់ មិនត្រូវបានគេនិយមប្រើទេ ពីព្រោះវាត្រូវចំណាយពេលច្រើន និងប្រឈមនឹងគ្រោះថ្នាក់ខ្ពស់ (ចោរកម្មជាដើម) ។ ការទូទាត់ និងការផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (e-payment) និងយន្តការដោះស្រាយបញ្ហា គឺជា ខ្សែសង្វាក់ដ៏សំខាន់មួយនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ដូចនេះ ប្រព័ន្ធនៃការទូទាត់ប្រាក់និងការផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក្នុងការទិញទំនិញត្រូវគេគិតថាជាការជ្រើសរើសដ៏ត្រឹមត្រូវមួយ។

ជាទូទៅ ជំនឿចិត្ត និងសុវត្ថិភាពតាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត គឺជាធាតុមួយដ៏សំខាន់នៅក្នុងដំណើរប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា ឧស្សាហកម្មនៃការ

ទូទាត់ប្រាក់ និងការប្រើប្រាស់កាតនៅប្រទេសកម្ពុជា ដែលរាប់បញ្ចូលកាតក្រេឌីត គឺមានការរីកលូតលាស់ដ៏គួរឱ្យកត់សម្គាល់ ដែលបានបង្ហាញថាកម្រិតតួលេខបានឡើងដល់ ២៦.៣១% ហើយការប្រើប្រាស់កាតបានកើនឡើងចំនួន ៩៦៩០៩៧ នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៩ ដល់១.២លាននៅចុងឆ្នាំ ២០១៣។

ក. <u>បញ្ហា</u>

នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បញ្ហាជាច្រើនបានកើតឡើងទាក់ទងនឹងវិស័យ និងសេវាផ្សេងៗ ដែលនាំឱ្យច្បាប់និងបទដ្ឋានជាច្រើនត្រូវបានបង្កើតឡើង ដើម្បីធានាដំណើរការលូតលាស់នៃពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងទម្រង់នោះ ហើយជាពិសេសធានាដល់អ្នកប្រើប្រាស់។ នៅក្នុងចំណុចនេះ យើងនឹងលើកយកបញ្ហា២តែប៉ុណ្ណោះមកសិក្សា គឺទាក់ទងនឹងការទូទាត់ប្រាក់តាមសេវាដឹកជញ្ជូន និងការទូទាត់ប្រាក់តាមរយៈកាតឬប័ណ្ណ ព្រោះគិតថាប្រជាជនយើងភាគច្រើននៅតែជ្រើសរើសបង់ប្រាក់ពេលទទួលបានទំនិញ ហើយស្របពេលនេះការប្រើប្រាស់កាតក្នុងការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បានកើនឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ ដែលជាហេតុអាចនាំមានបញ្ហាកើតឡើងទាក់ទងនឹងសេវានេះ។

❖ ការបង់លុយតាមសេវាដឹកជញ្ជូន

ការទូទាត់ និងការផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គឺធ្វើឡើងនៅមុន ឬក្រោយពេលទទួលបានទំនិញ តែភាគច្រើនធ្វើឡើងនៅមុនពេលទទួលបានទំនិញ។ ដែលជាហេតុពិបាកផ្តល់ជំនឿចិត្ត និងធានាថាទំនិញនោះដូចនឹងអ្វីដែលបានរំពឹងទុកដែរឬទេ(សម្រាប់អតិថិជន) ហើយអ្នកលក់ក៏មិនអាចធានា ថាអតិថិជននឹងបង់ប្រាក់តាមកាតព្វកិច្ចដែរឬទេ។ ដូចនេះ ការប្រគល់ប្រាក់ស្របពេលទំនិញមកដល់ដៃ គឺជាវិធីមួយដែលគេនៅអនុវត្តច្រើនរៀងមក ដោយនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ការទូទាត់ប្រាក់នឹងធ្វើតាមអ្នកដឹកជញ្ជូន។

នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក សេវាកម្មបង់លុយពេលទទួលទំនិញ ត្រូវបានគេអនុវត្តច្រើនមកដែររហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។ នៅក្នុង សេវាកម្មបង់លុយពេលទទួលទំនិញ អ្នកលក់បានប្រគល់សិទ្ធិក្នុងការទាមទារការទូទាត់ទៅឱ្យអ្នកដឹកជញ្ជូន។ ពោលគឺ អ្នកលក់ បានប្រគល់សិទ្ធិឱ្យអ្នកដឹកជញ្ជូនទាំងការដឹកជញ្ជូនទំនិញ និងការទទួលយកប្រាក់ថ្លៃទំនិញ ដោយតំណាងខ្លួន ហើយក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូន ក៏បានទទួលការប្រគល់នោះ នេះបានន័យថាកិច្ចសន្យាបានកើតឡើងរវាងភាគីទាំង២។ អ្នកដឹកជញ្ជូននឹងប្រគល់ទៅឱ្យប្រាក់ដែលទទួលបានពីអ្នកទិញ ទៅអ្នកលក់នៅពេលក្រោយតាមរយៈផ្ទេរតាមធនាគារជាដើម។ តែករណីដែលក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូនមិនអាចដំណើរការបានតទៅមុខទៀតដោយប្រការណាមួយ ក្រោយពីបានទទួលលុយពីអ្នកទិញ នោះអ្នកទទួល

ខុសត្រូវគឺជាអ្នកលក់ ពោលគឺអ្នកលក់អាចនឹងមិនទទួលបានអ្វីទាំងអស់។ ហើយទោះបីជាក្នុងករណីដែលអ្នកទិញ បានរកឃើញថា ទំនិញ ឬសេវាដែលទទួលបានមានវិការៈ ក៏មិនអាចធ្វើការទាមទារឱ្យសងលុយត្រឡប់មកវិញតាមកិច្ចសន្យាទិញលក់ទៅកាន់អ្នកដឹកជញ្ជូនបានទេ គឺទាមទារបានតែចំពោះអ្នកលក់តែប៉ុណ្ណោះ។

បញ្ហានេះ ក្នុងប្រទេសជប៉ុន គេមិនទាន់ឃើញមានច្បាប់ដែលអាចយកមកគ្រប់គ្រងបាននៅឡើយទេ ពោលគឺជាគោលការណ៍ ច្បាប់ស្តីពីធនាគារមិនអាចយកបកស្រាយបានទេ ព្រោះវាផ្ទុយនឹងច្បាប់ខាងលើដោយការទទួលយកទូទាត់នេះ មិនមានត្រូវបានផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការងារធនាគារណាមួយទេ។

❖ ការលួចព័ត៌មានតាមរយៈកាត ឬប័ណ្ណ

នៅពេលដែលទូទាត់ប្រាក់ទៅតាមប្រព័ន្ធធនាគារ ព័ត៌មានបុគ្គល (លេខអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណ លេខកូដសំងាត់ធនាគារ) នឹងត្រូវបានគេលួច ពោលគឺបុគ្គលដែលគ្មានសិទ្ធិមួយចំនួន បានប្រើសកម្មភាពខុសច្បាប់ដើម្បីចូលទៅប្រើប្រាស់ តើហានិភ័យមួយនេះជាការទទួលខុសត្រូវរបស់ភាគីខាងធនាគារ ឬជារបស់អ្នកប្រើប្រាស់។ ដូចនេះ គេចង់មានដំណោះស្រាយ ដែលផ្តល់ផលប្រយោជន៍ និងផ្តល់ការការពារច្រើនទៅលើអ្នកប្រើប្រាស់។

ខ. <u>ដំណោះស្រាយ</u>

នៅប្រទេសជប៉ុន ទាក់ទិននឹងបញ្ហាទី១ គេគិតថាបើមើលជាលក្ខណៈច្បាប់ ការទូទាត់ប្រាក់ពីអ្នកទិញបែបនេះគឺដោយសារតែ អ្នកដឹកជញ្ជូនគឺតំណាងឱ្យអ្នកលក់ ប៉ុន្តែ វាមិនមែនជាធាតុសំខាន់ទេ ពោលគឺជាក់ស្តែង បើមានហានិភ័យណាកើតឡើងវាជាការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកលក់។ ចំពោះបញ្ហានេះ ក៏ធ្លាប់មានការចេញសេចក្តីសម្រេចថាវាជាសេវាដែលខុសនឹងច្បាប់។ តែដោយយោងតាមច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការទូទាត់មូលនិធិ មានមាត្រាដែលចង្អុលថា ប្រសិនបើទទួលការចុះឈ្មោះពីគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ដែលទាក់ទងនឹងការងារផ្ទេរមូលនិធិ នោះអាចប្រកបរបរនេះបានដោយស្របតាមច្បាប់។ ជាក់ស្តែង រាល់ធនាគារ ឬគ្រឹះស្ថាន ហិរញ្ញវត្ថុទាំងអស់ដែលផ្តល់សេវាទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកត្រូវតែយល់ព្រម និងទទួលស្គាល់ពីភ្នាក់ងាររដ្ឋ ពោលគឺធនាគារជាតិ ។ ហើយចំពោះការងារដឹកជញ្ជូន និងការទូទាត់ប្រាក់ជាសេវាពីរផ្សេងគ្នាដែលទាមទារអ្នកផ្តល់សេវាទាំងអស់ត្រូវអនុវត្តឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។

ជាការពិតណាស់ ការបញ្ជាក់ពីអ្នកកាន់កាតឬប័ណ្ណពិតប្រាកដ គឺខាងក្រុមហ៊ុនត្រូវអនុវត្តឱ្យច្បាស់ ដូចជាបញ្ជាក់ពីលេខកាត ពេលវេលានៃការផុតកំណត់នៃកាត ការបញ្ចូលលេខសម្ងាត់ ការជូនដំណឹងពីការបញ្ជាក់លទ្ធផលនៃអ្នកកាន់ពិតប្រាកដជាដើម ។

បន្ថែមពីនេះ វិធីនៃការដោះស្រាយបញ្ហាក្នុងការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ត្រូវបានគេលើកឡើងដូចខាងក្រោម:[47]

- បង្កើតយន្តការដោះស្រាយបញ្ហាទូទាត់ប្រាក់ដែលងាយស្រួលប្រើប្រាស់សម្រាប់អតិថិជន និងផ្តល់នូវ សុវត្ថិភាពក្នុងកម្រិតសមស្របមួយដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន
- ធនាគារគួរធានាថាអ្នកប្រើប្រាស់មានលទ្ធភាពទទួលព័ត៌មានពីរបៀបនៃការទូទាត់ប្រាក់
- សុវត្ថិភាពនៃរបៀបនៃការទូទាត់ប្រាក់ទាំងនោះ ត្រូវធ្វើឱ្យច្បាស់លាស់ និងងាយយល់ ដើម្បីឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់អាចវិភាគពីកម្រិតគ្រោះថ្នាក់និងការពារទុកជាមុនបាន
- របៀបនៃការអនុវត្តវិធីទូទាត់ប្រាក់ដោយមានប្រសិទ្ធិភាព
- ធនាគារគួរតែអនុវត្តវិធានការសមហេតុផល ដើម្បីធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពនៃយន្តការទូទាត់ប្រាក់ដែលពួកគេប្រើ ដើម្បីធានាថាកម្រិតនៃការផ្តល់សុខសុវត្ថិភាពត្រូវរក្សានៅកម្រិតសមស្របតាមពេលវេលា។

លើសពីនេះ ភាគីគួរតែត្រូវបានជម្រុញឱ្យប្រើប្រព័ន្ធអាជ្ញាកណ្តាលក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះទាក់ទងនឹងការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។ ការទូទាត់តាមកិច្ចសន្យា (Contractual payment settlement) ក៏ត្រូវចង្អុលបង្ហាញថាជាវិធីមួយដ៏សមស្របក្នុងការធានាសុវត្ថិភាពនៃការទូទាត់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដែរ។

៣.២.២.២. ការដោះស្រាយវិវាទ

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា កន្លងមកក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម មិនដែលទទួលបានព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាវិវាទ ដែលកើតចេញពីទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះទេ។[48] ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ក៏មិនមានបញ្ញត្តិច្បាស់លាស់ដែលចង្អុលបង្ហាញពីនីតិវិធីដោះស្រាយវិវាទ ប្រសិនបើមានវិវាទកើតឡើងនោះដែរ។ ទាក់ទងនឹង

[47] Proposed New Zealand Model Code for Consumer Protection in Electronic Commerce

[48] អ៊ឹម កុយ (អនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម), បទសម្ភាសន៍ដោយ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់, ៣១ ឧសភា ២០១៧

បញ្ហាវិវាទនេះផងដែរ អ្នកជំនាញរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ដែលធ្វើការពាក់ព័ន្ធនឹងសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក រំពឹងថាបញ្ហាជាច្រើនដែលកើតឡើងចំពោះអ្នកប្រើប្រាស់នៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ នឹងត្រូវបានដោះស្រាយដោយ ច្បាប់ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ដែលបច្ចុប្បន្នសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ ស្ថិតនៅដំណាក់កាលត្រួតពិនិត្យរបស់ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អ្នកជំនាញដដែល ក៏បានលើកឡើងថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ មិនបានបង្កើតឱ្យមានស្ថាប័ន ឬ យន្តការដោះស្រាយវិវាទណាមួយថ្មី សម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទ ដែលនឹងកើតមាននោះដែរ ពោលគឺរាល់វិវាទទាំងអស់នឹងត្រូវដោះស្រាយដោយស្ថាប័ន ដែលមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការដោះស្រាយវិវាទបច្ចុប្បន្ន ដែលមានដូចជាតុលាការមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជា ជាដើម។

ការដោះស្រាយវិវាទតាមប្រព័ន្ធតុលាការ មានគុណវិបត្តិមួយចំនួន ដូចជាការចំណាយច្រើនខាងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ក៏ដូចជាពេលវេលា។ ម្យ៉ាងទៀត ភាគីត្រូវត្រៀមលក្ខណៈច្រើន ជាពិសេសផ្នែកច្បាប់ និងឯកសារពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីគាំទ្រការទាមទាររបស់ខ្លួន និងដើម្បីទៅតតាំងនៅតុលាការ។ យ៉ាងណាមិញ ចំពោះការដោះស្រាយវិវាទដោយមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ទាមទារឱ្យភាគីត្រូវចំណាយថវិកាច្រើនទៅលើថ្លៃសេវា និងប្រើប្រាស់ពេលវេលាច្រើនដូចគ្នា។ ហេតុនេះលទ្ធភាពដែលភាគី ស្វែងរកដំណោះស្រាយពីតុលាការ ក៏ដូចជាមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម គឺមានកម្រិតទាប ពីព្រោះភាគីអាចត្រូវចំណាយប្រាក់ថ្លៃសេវា និងប្រាក់សម្រាប់រៀបចំផ្សេងៗ ច្រើនជាងកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងរបស់ខ្លួន ហេតុនេះ ភាគីប្រហែលអាចជ្រើសយកជម្រើសមិនដោះស្រាយបញ្ហារបស់ខ្លួនវិញ។

អាស្រ័យលើហេតុផលទាំងនេះហើយ ទើបមានអនុសាសន៍មួយចំនួនត្រូវបានលើកឡើងពាក់ព័ន្ធនឹងការដោះស្រាយវិវាទប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព ដែលក្នុងនោះរួមមានការដោះស្រាយជម្លោះផ្ទៃក្នុង (Internal Complaint Handling) និងការដោះស្រាយជម្លោះដោយប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធខាងក្រៅ (External Complaint Handling)។

ទាក់ទងនឹងការដោះស្រាយវិវាទផ្ទៃក្នុង ស្ថាប័នជំនួញគួរតែបង្កើតឱ្យមាននីតិវិធីដោះស្រាយវិវាទដែលយុត្តធម៌ និងមានប្រសិទ្ធិភាព សម្រាប់ដោះស្រាយរាល់ពាក្យបណ្តឹង និងបញ្ហារបស់អ្នកប្រើប្រាស់។[49] នីតិវិធីដោះស្រាយវិវាទនោះទៀតសោត ត្រូវធ្វើឡើង ៖

- ក្នុងរយៈពេលសមស្របមួយ

[49] អនុសាសន៍របស់ OECD ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ២០១៦

- មិនគិតថ្លៃពីអ្នកប្រើប្រាស់
- មិនរារាំងសិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងការប្តឹងបន្តទៅស្ថាប័នផ្សេង ប្រសិនបើជម្លោះនោះមិនអាចដោះស្រាយបាន
- មិននាំឱ្យមានសេចក្តីសន្និដ្ឋានណាមួយចំពោះវិវាទឡើយ ប្រសិនវិវាទនោះត្រូវបានប្តឹងបន្តទៅតុលាការ ។ល។

ស្ថាប័នជំនួញ ក៏ចាំបាច់ត្រូវផ្តល់នូវព័ត៌មានច្បាស់លាស់ និងភាពងាយស្រួល ដើម្បីឱ្យអតិថិជនអាចប្រើប្រាស់ នីតិវិធីដោះស្រាយពាក្យបណ្តឹង ឬ បញ្ហារបស់អតិថិជន។ បន្ថែមពីនេះ ប្រសិនបើអតិថិជន មិនពេញចិត្តនឹងដំណោះស្រាយ ដែលផ្តល់ជូនដោយយន្តការដោះស្រាយវិវាទផ្ទៃក្នុងស្ថាប័នជំនួញ គួរតែផ្តល់ជូនអតិថិជននូវព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងយន្តការដោះស្រាយវិវាទដោយប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធខាងក្រៅ ដែលជាដៃគូ ឬ ស្ថាប័នរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលដែលពាក់ព័ន្ធ។

ស្ថាប័នដែលផ្តល់យន្តការការដោះស្រាយវិវាទ ដោយប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធខាងក្រៅនេះទៀតសោត ចាំបាច់ត្រូវតែ អាចឱ្យអតិថិជនប្រើប្រាស់បាន ឯករាជ្យ យុត្តិធម៌ មានទំនួលខុសត្រូវ មានប្រសិទ្ធិភាព និងប្រសិទ្ធិផល ហើយនឹងមិននាំឱ្យមានសេចក្តីសន្និដ្ឋានណាមួយចំពោះវិវាទឡើយ ប្រសិនវិវាទនោះត្រូវបានប្តឹងបន្តទៅតុលាការ។

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ទៅថ្ងៃអនាគត អាចនឹងមានគម្រោងបង្កើតឱ្យមានការិយាល័យមួយសម្រាប់គ្រប់គ្រងទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកផងដែរ។ ដោយហេតុថា បច្ចុប្បន្ននៅក្នុងក្រសួងពាណិជ្ជកម្មក្រៅពីនាយកដ្ឋាននីតិកម្ម ដែលមានតួនាទីក្នុងតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនមានផ្នែកណាមួយផ្សេងដែលមានតួនាទីគ្រប់គ្រងលើកិច្ចការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះឡើយ។ ជាក់ស្តែងការចុះបញ្ជីក្រុមហ៊ុនដែលធ្វើ សកម្មភាពពាណិជ្ជកិច្ចតាមប្រព័ន្ធអនឡាញ ត្រូវធ្វើឡើងនៅក្រសួងប្រៃសណីយ និងទូរគមនាគមន៍ មិនមែននៅក្រសួងពាណិជ្ជកម្មនោះឡើយ។[50]

ប្រសិនបើការិយាល័យនេះ ត្រូវបានបង្កើតឡើងមែននោះ គេរំពឹងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នឹងប្រព្រឹត្តទៅដោយរលូន ហើយទាំងអ្នកផ្គត់ផ្គង់ និងអ្នកប្រើប្រាស់នឹងបង្កើតឱ្យមានទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម ដែលមានលក្ខណៈចាស់ទុំ ដើម្បីកាត់បន្ថយវិវាទដែលអាចកើតមានឡើង ឬ អាចចូលរួមដោះស្រាយវិវាទទៀតផង។

[50] អ៊ឹម កុយ (អនុប្រធាននាយកដ្ឋាននីតិកម្មនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម), បទសម្ភាសន៍ដោយ យ៉េន វណ្ណីដា និង អ៊ឹង ហ៊ុយគង់, ៣១ ឧសភា ២០១៧

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

បន្ទាប់ពីធ្វើការបកស្រាយទៅលើប្រធានបទនៃសារណា **របបពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក** រួចមក យើងខ្ញុំយល់ឃើញថាប្រធានបទនេះ មានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ សម្រាប់យើងខ្ញុំជានិស្សិត និងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវក្នុងការពង្រីកចំណេះដឹងទៅលើប្រធានបទមួយ ដែលថ្មី ដែលសិស្សនិស្សិត និងអ្នកអានភាគច្រើន ពុំធ្លាប់បានយល់ដឹងស៊ីជម្រៅ ស្របពេលដែលប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នកំពុងតែស្ថិតនៅក្នុងរបត់មួយ ដែលប្រជាជនភាគច្រើនកំពុងតែក្លាយខ្លួនទៅជាពាណិជ្ជករ និងអ្នកប្រើប្រាស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គួបផ្សំនឹងលក្ខណៈអំណោយផលកាន់តែប្រសើរឡើងនៃប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត ឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិក ជាដើមនោះ។ ទាំងអស់នេះ សុទ្ធសឹងតែត្រូវបានស បង្ហាញដោយការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ (ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម) ក្នុងការតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់មួយ ដើម្បីគ្រប់គ្រងទៅលើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ហើយបានបញ្ជូនសេចក្តីព្រាងច្បាប់ទៅដល់ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីកាលពីចុងឆ្នាំ២០១៦ និងការរំពឹងថាសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ នឹងត្រូវបានអនុម័តឱ្យប្រើប្រាស់នៅក្នុងរវាងឆ្នាំ២០១៧។

ដំណើរការសិក្សាស្រាវជ្រាវ បង្កើតឱ្យចេញជាសារណានេះឡើង បានផ្តល់នូវចំណេះដឹងជាច្រើនដល់យើងខ្ញុំជានិស្សិត ដោយយើងស្គាល់កាន់តែច្បាស់ថាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមានលក្ខណៈយ៉ាងណា ប្រវត្តិនៃការកកើតឡើងយ៉ាងដូចម្តេច មានភាពចាំបាច់កម្រិតណាសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា។ បន្ថែមពីនេះទៅទៀតនោះ គឺឱកាសក្នុងការសិក្សាទៅលើសេចក្តីព្រាងចុងក្រោយបង្អស់នៃច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បន្ទាប់ពីមានការកែប្រែជាច្រើនដងក្នុងរយៈពេលប្រមាណជាមួយទសវត្ស មកហើយ។ សេចក្តីព្រាងចុងក្រោយនៃច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ភាគច្រើនបានពឹងផ្អែកទៅលើច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce) និងលិខិតតុបករណ៍អន្តរជាតិ ក៏ដូចជាលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តរបស់បណ្តាប្រទេសនានាផងដែរ។ ថ្វីត្បិតតែ សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ បានពឹងផ្អែកទៅលើលិខិតតុបករណ៍អន្តរជាតិ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តរបស់ប្រទេសនានាយ៉ាងណាក្តី ចំណុចវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមានមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់នៅតែត្រូវបានគេមើលឃើញ។

យ៉ាងណាមិញ វិសាលភាពនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះមានលក្ខណៈធំទូលាយ ដោយគ្របដណ្តប់លើគ្រប់សកម្មភាពប្រតិបត្តិការផ្នែករដ្ឋប្បវេណី និងពាណិជ្ជកម្ម និងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលផងដែរ។ ការណ៍នេះ អាចចោទជាសំនួរថាតើវិសាលភាពនេះ

មានភាពធំធេងពេកឬទេ ខណៈពេលដែលចំណងជើងនៃច្បាប់ផ្ទាល់ ផ្តោតសំខាន់ទៅលើ ពាណិជ្ជកម្ម ។ អាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ ដើរតួនាទីសំខាន់ដោយផ្តល់សុពលភាពគតិយុត្តទៅលើលក្ខខណ្ឌសំខាន់ៗទាំងបួន ដែលរួមមានលក្ខខណ្ឌលាយលក្ខណ៍អក្សរ លក្ខខណ្ឌហត្ថលេខា លក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើម និងលក្ខខណ្ឌភស្តុតាង។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គេគួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ បានបញ្ញត្តិច្បាស់លាស់ពីលក្ខខណ្ឌទាំងបួននេះ។ ម្យ៉ាងទៀត បើទោះជាសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ មិនបានបញ្ញត្តិច្បាស់លាស់ពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ប៉ុន្តែសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ មានបញ្ញត្តិជាក់លាក់ចង្អុលបង្ហាញទៅបទប្បបញ្ញត្តិផ្សេងដែលបានចែងពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ពោលគឺច្បាប់ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់ ដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងត្រូវបានពិនិត្យដោយទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៃប្រទេសកម្ពុជា។ ពាក់ព័ន្ធនឹងការទូទាត់ និងផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធ អេឡិចត្រូនិក សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ គ្រាន់តែបានបញ្ញត្តិពីការតម្រូវឱ្យមានការអនុញ្ញាតជាមុនពីធនាគារជាតិ ក្នុងករណីដែលបុគ្គលណាមួយមានបំណងធ្វើប្រព័ន្ធទូទាត់ ផ្តល់សេវាទូទាត់ ចេញផ្សាយឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិក ឬផ្តល់មធ្យោបាយទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ជាដើម ប៉ុន្តែមិនបានចែងពីការគ្រប់គ្រងដល់បុគ្គលទាំងនោះទេ។

បន្ទាប់ពីបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទនេះរួចមក យើងខ្ញុំមានអនុសាសន៍មួយចំនួន សម្រាប់ធ្វើឱ្យដំណើរការពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកកាន់តែមានភាពប្រសើរឡើង ដូចតទៅ៖

- ការសិក្សាទៅលើការដាក់ឱ្យអនុវត្តនៃ ច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅបណ្តាប្រទេសអភិវឌ្ឍដទៃគួរតែត្រូវបានធ្វើឡើងឱ្យបានច្រើនថាតើ នៅដំណាក់កាលដំបូងមានបញ្ហាប្រឈមអ្វីខ្លះ? បញ្ហាអ្វីខ្លះដែលប្រទេសកម្ពុជាអាចប្រឈមដែរ? តើប្រទេសទាំងនោះដោះស្រាយបញ្ហា ដែលកើតឡើងនោះដោយរបៀបណា? ហើយដំណោះស្រាយទាំងនោះសមស្របសម្រាប់អនុវត្តនៅប្រទេសកម្ពុជាដែរ ឬទេ?
- ស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ច និងភាគីពាក់ព័ន្ធគួរពិចារណាទៅលើដំណោះស្រាយ ចំពោះបញ្ហាជាក់ស្តែងមួយចំនួន ដែលត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងសារណានេះ ដូចជាការដោះស្រាយវិវាទ ពីព្រោះដើម្បីធានាថាគ្រប់ភាគីនៅក្នុងទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មានភាពកក់ក្តៅក្នុងការធ្វើទំនាក់ទំនងតាមមធ្យោបាយនេះ ហើយរាល់វិវាទដែលអាចកើតមានឡើង នឹងត្រូវបានដោះស្រាយដោយឆាប់រហ័សប្រកបដោយយុត្តិធម៌។

- គួរមានស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចគ្រប់គ្រាន់ ដែលធ្វើការប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាពក្នុងការដាក់ឱ្យអនុវត្តច្បាប់ ពោលគឺគ្រប់គ្រងទៅលើសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនេះ ជាក់ស្តែងក្រៅពីក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍ ដែលមានតួនាទីចុះបញ្ជីក្រុមហ៊ុនពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ស្ថាប័នជំនាញដូចជាក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម អាចតាមដានទៅលើការអនុវត្តច្បាប់នេះ ដូចជាពិនិត្យពីភាពត្រឹមត្រូវស្របច្បាប់របស់លក្ខខណ្ឌសំខាន់ៗរបស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬធ្វើការបណ្តុះ បណ្តាលទៅស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដែលអាចកើតមាន។

ការខិតខំប្រឹងប្រែងក្នុងការតាក់តែងសេចក្តីព្រាងច្បាប់នៅតែបន្តធ្វើឡើង ចំណុចអវិជ្ជមានមួយចំនួននៅតែត្រូវបានគេមើលឃើញ ប៉ុន្តែចំណុចវិជ្ជមានជាច្រើនក៏មិនគួរត្រូវបានមើលរំលងនោះដែរ។ ទៅអនាគត នៅពេលដែល សេចក្តីព្រាងច្បាប់ត្រូវបានអនុម័តឱ្យប្រើប្រាស់ ការគ្រប់គ្រងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ប្រកបដោយសណ្តាប់ធ្នាប់ពីស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ច និងការចូលរួមពីគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធ ក្នុងការធ្វើឱ្យមានភាពចាស់ទុំនៃប្រតិបត្តិការតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នោះពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា ក៏មានលក្ខណៈល្អប្រសើរទៅតាមនោះដែរ។

សរុបសេចក្តីមក ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក បាន និងកំពុងវិវត្តខ្លួន និងដើរតួយ៉ាងសំខាន់ ក្នុងការលើកតម្កើងជីវភាពរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា នៅក្នុងសម័យកាលទំនើបនេះ ក៏ដូចជាចូលរួមចំណែកគួរឱ្យកត់សម្គាល់ទៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដោយបានបង្កើតនូវទីផ្សារដែលមិនមានព្រំដែនសម្រាប់ពាណិជ្ជករ។ កត្តាទាំងនេះហើយ ដែលធ្វើឱ្យច្បាប់សម្រាប់គ្រប់គ្រងសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក កាន់តែមានសារៈសំខាន់ថែមមួយកម្រិតទៀត ដែលទាមទារឱ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់ ចូលរួមចំណែកពីគ្រប់មជ្ឈដ្ឋានពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីធានាបាននូវប្រព័ន្ធមួយដែលមានសុវត្ថិភាព និងទទួលបានទំនុកចិត្តពីពាណិជ្ជករ និងអ្នកប្រើប្រាស់ផងដែរ។

ឯកសារយោង

ច្បាប់ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តជាតិ

- រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣
- ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ២០០៧ ចុះថ្ងៃទី០៥ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៧
- ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ចុះថ្ងៃទី០៦ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៦
- ច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្ម នៃច្បាប់ស្តីពីវិធានពាណិជ្ជកម្ម និងបញ្ជីពាណិជ្ជកម្ម ចុះថ្ងៃទី០៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៩៩
- ប្រកាសស្តីពីការគ្រប់គ្រងគ្រឹះស្ថានផ្តល់សេវាទូទាត់សងប្រាក់ ចុះថ្ងៃទី១៤ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧
- សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (ថ្ងៃទី០៩ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២)
- សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (ថ្ងៃទី២៦ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៤)
- សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ចុះថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៦

ច្បាប់ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តអន្តរជាតិ

- 電子署名法（2000 年）, ច្បាប់ស្តីពីហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក (ឆ្នាំ២០០០)
- 電子消費者契約及び電子承諾通知に関する民法の特例に関する法律(2001 年)、ច្បាប់ទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យាប្រើប្រាស់អេឡិចត្រូនិក និងការជូនដំណឹងពីស្វីការតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក(ឆ្នាំ២០០១)
- ច្បាប់គំរូស្តីពីណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឆ្នាំ១៩៩៨ (UNCITRAL Model Law on Electronic Economic)

<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/05-89450_Ebook.pdf> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- សេចក្តីណែនាំឱ្យអនុម័ត ច្បាប់គំរូស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ១៩៩៦

សៀវភៅ និងអត្ថបទផ្សេងៗ

- សម្តេចសង្ឃរាជជូនណាត, "វចនានុក្រមខ្មែរ",បោះពុម្ពលើកទី១ (ភ្នំពេញះពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត, ១៩៦៧)

- វចនានុក្រម Longman , បោះពុម្ពលើកទី៣ , ទំព័រ២៦៤ និង៤៤៥
- សាស្ត្រាចារ្យ គង់ សាផន "នីតិពាណិជ្ជកម្ម" បោះពុម្ពលើកទី១, រោងពុម្ព អ៊ីម៉េក ព្រីនធីង, ឆ្នាំ ២០១២
- សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគទី១ គន្ថីទី២, ទំព័រ១០, ភ្នំពេញ ៖ក្រសួងយុត្តិធម៌ (២០១០)
- ក្រុមការងារនៃអនាគតគ្រូបង្គោលនៅសាលាភូមិន្ទចៅក្រម នៃរាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, "សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ១", កែសម្រួលលើការបោះពុម្ពលើកទី១, ២០១៣។
- World Trade Organization 'E-commerce in Developing Countries' 2013 , page 3 , អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក "ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍ" ឆ្នាំ២០១៣, ទំព័រ 3
- 江頭　憲治郎「商取引法」第 6 版、弘文堂、8−9 ページ、អិហ្កាក់ជីរ៉ា កេនជីរ៉ូ "ច្បាប់ពាណិជ្ជកម្ម", បោះពុម្ពលើកទី៦ រោងពុម្ព កូប៊ីនដូ, ទំព័រ៨ និង៩
- Mastui Shigenori, Suzuki Hidemi, Yamaguchi Itsuko,「*インターネット法*」,有斐閣、2015、168 ページ、*「ច្បាប់ស្តីពីប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណេត」* រោងពុម្ពយូហ៊ីកាគឺ ឆ្នាំ២០១៥ ទំព័រ១៦៨
- អនុសាសន៍របស់អង្គការសម្រាប់កិច្ចសហប្រតិបត្តិការនិងអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច (OECD) ស្តីពីការការពារអ្នកប្រើប្រាស់នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, ២០១៦ (Consumer Protection in E-Commerce, OCED Recommendations, 2016)

<https://www.oecd.org/sti/consumer/ECommerce-Recommendation-2016.pdf> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- វាយតម្លៃចំពោះភាពរួចរាល់សម្រាប់ការធ្វើជំនួញតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅប្រទេសកម្ពុជា (Rapid eTrade Readiness Assessment, Cambodia)

  <http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/dtlstict2017d2_en.pdf> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- សារណាបញ្ចប់ថ្នាក់អនុបណ្ឌិត អំពី បទដ្ឋានច្បាប់សម្រាប់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនៅអាស៊ាន៖ច្បាប់គំរូ ឆ្នាំ២០០៦ (E-COMMERCE LEGAL FRAMEWORK FOR ASEAN: a MODEL CODE, National University of Singapore, 2006)

<http://scholarbank.nus.edu.sg/bitstream/handle/10635/15500/E-Commerce%20legal%20framework%20for%20ASEAN%20A%20model%20code-T.%20A.%20Anuragini-ht031454m.pdf?sequence=1> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា "ការរៀបចំច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអេឡិចត្រូនិកនៅកម្ពុជា" សរសេរដោយ ញឹក ពេជ្រម៉ូលីកា និងឡឹក សីហា ដឹកនាំដោយសាស្ត្រាចារ្យ សន សោភណ្ឌ ឆ្នាំ២០១៨
- តើអង្គការអន្តរជាតិណាខ្លះដែលពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក? (What international organizations are involved in e-commerce law?)

< https://www.itu.int/ITU-T/special-projects/ip-policy/final/Attach04.doc> (ចូលមើលចុងក្រោយថ្ងៃទី២២ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១៧)

- សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មថ្ងៃទី០៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦

<https://www.facebook.com/moc.gov.kh/videos/vb.689434681069413/1338538166159058/?type=2&theater> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- សុន្ទរកថារបស់ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម នៅថ្ងៃទី០៨ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦ នៅសាកលវិទ្យាល័យបញ្ញាសាស្ត្រ

<http://www.moc.gov.kh/en-us/press-center/details/content/211601> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅក្នុងទីផ្សារដែលកំពុងអភិវឌ្ឍរបស់អាស៊ាន, ២៦ តុលា ២០១៥

<http://britchamcambodia.org/uploads/cbcc1-ecommerce-in-asean-emerging-markets-i---presentation.pdf> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

គេហទំព័រ

- វចនានុក្រមធុរកិច្ច 〈http://www.businessdictionary.com/definition/commerce.html〉 〈https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/ecom_brochure_e.pdf〉(ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៧)

- គេហទំព័រshop168 〈http://shop168.com.kh/?sl=EN〉 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- គេហទំព័រLittle Fashion 〈https://www.l192.com/〉(ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- គេហទំព័រ 楽天市場 〈http://www.rakuten.co.jp/〉 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- គេហទំព័រQoo10 〈http://list.qoo10.jp/gmkt.inc/Bestsellers/Default.aspx?g=1#540207593〉 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា , ប្រវត្តិនៃការទូទាត់ 〈https://www.nbc.org.kh/payment_systems/background_of_payment_systems.php〉 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- គេហទំព័រ Tutorial point
<https://www.tutorialspoint.com/e_commerce/pdf/e_commerce_advantages.pdf> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

សារព័ត៌មាន

- ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក នៅប្រទេសកម្ពុជា: ព័ត៌មានសំខាន់ប្រចាំឆ្នាំ, ២០១៦ (E-commerce In Cambodia: Highlights Of The Year, 2016), B2B Business Cambodia
<https://www.b2b-cambodia.com/articles/e-commerce-in-cambodia-highlights-of-the-year>
(ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានពន្យឺតដោយរាជរដ្ឋាភិបាល (E-commerce adoption slowed by the government), Phnom Penh Post
<http://www.phnompenhpost.com/business/e-commerce-slowed-government-report> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)
- ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និងការទិញទំនិញអនឡាញ (Online) នៅប្រទេសកម្ពុជា (E-commerce and Online Shopping in Cambodia), Khmer CMS

<https://khmercms.com/e-commerce-and-online-shopping-in-cambodia> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

- ប្រទេសកម្ពុជា ធ្វើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកខណៈពេលដែលការលក់ទំនិញអនឡាញ (Online) កើនឡើង (Cambodia drafts e-commerce law as online sales grow), Xinhua

<http://news.xinhuanet.com/english/2016-11/06/c_135809717.htm> (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧)

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

សេចក្តីព្រាង

ច្បាប់

ស្តីពី

ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៦

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម

ជំពូកទី ១
បទប្បញ្ញត្តិទូទៅ

មាត្រា ១.- គោលបំណង

ច្បាប់នេះមានគោលបំណងៈ

១. គ្រប់គ្រងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងជាមួយអន្តរជាតិ។

២. បង្កើតភាពប្រាកដប្រជាផ្នែកគតិយុត្តក្នុងប្រតិបត្តិការផ្នែករដ្ឋប្បវេណី និងផ្នែកពាណិជ្ជកម្មដែលទាក់ទងទៅនឹងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក។

មាត្រា ២.- គោលដៅ

ច្បាប់នេះមានគោលដៅដូចខាងក្រោមៈ

១. កំណត់អំពីយថាភូតភាព សុក្រឹតភាព និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃទម្រង់អេឡិចត្រូនិក។

២. ជំរុញការអភិវឌ្ឍក្របខណ្ឌគតិយុត្តិ និងធុរកិច្ច ដើម្បីអនុវត្តពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកប្រកបដោយសុវត្ថិភាព។

៣. បង្កា និងបង្ក្រាបអំពើដែលបង្កការខូចខាតដល់ទិន្នន័យ និងប្រព័ន្ធព័ត៌មាន។

៤. ផ្តល់ទំនុកចិត្តដល់សាធារណជនក្នុងការប្រើប្រាស់ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និង លុបបំបាត់ឧបសគ្គទាំងឡាយដែលរាំងស្ទះដល់ការធ្វើពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ហើយដែលកើតចេញពីភាពមិនប្រាកដប្រជានៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវចំពោះលិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងហត្ថលេខា។

៥. សម្រួលដល់ការតម្កល់ឯកសារតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកជាមួយស្ថាប័នសាធារណៈ និងលើកកម្ពស់ការផ្តល់សេវាកម្មប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពរបស់ស្ថាប័នសាធារណៈ តាមរយៈការប្រើប្រាស់កំណត់ត្រាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន។

៦. បង្កើតវិធាន បទប្បញ្ញត្តិ និងស្តង់ដាររួមមួយ ដែលទាក់ទងនឹងយថាភូតភាព និងសុក្រឹតភាពរបស់កំណត់ត្រាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក។

មាត្រា៣.- វិសាលភាព

១. ច្បាប់នេះត្រូវអនុវត្តលើសកម្មភាព ឯកសារ និងប្រតិបត្តិការផ្នែករដ្ឋប្បវេណី និងពាណិជ្ជកម្មទាំងអស់ លើកលែងតែសកម្មភាព ឯកសារ និងប្រតិបត្តិការទាក់ទងនឹង៖

- ការបង្កើត ឬការអនុវត្តលិខិតប្រគល់សិទ្ធិ។
- ការបង្កើត ឬការចុះហត្ថលេខាលើមតកសាសន៍ លិខិតកែមតកសាសន៍ ឬ បញ្ហាផ្សេងៗទៀតទាក់ទិននឹងការស្នងមរតក។
- រាល់កិច្ចសន្យាសម្រាប់ការលក់ ការផ្ទេរ ឬការបោះបង់សិទ្ធិលើអចលនទ្រព្យឬផលប្រយោជន៍ផ្សេងៗទៀតក្នុងទ្រព្យនោះ។
- ការផ្ទេរអចលនវត្ថុឬផលប្រយោជន៍ណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអចលនវត្ថុនោះ
- ឧបករណ៍អាចជួញដូរបាន
- ករណីលើកលែងផ្សេងទៀតដែលត្រូវកំណត់ដោយអនុក្រឹត្យ។

ជំពូកទី២
សុពលភាពនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក

មាត្រា ៤.- ការទទួលស្គាល់លក្ខណៈគតិយុត្តនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក

គ្មានបុគ្គលណាម្នាក់អាចបដិសេធមិនទទួលស្គាល់អានុភាពគតិយុត្ត ឬសុពលភាព ឬភាពអាចទទួលយកបាន ឬភាពដែលអាចយកទៅតតាំងជាមួយតតីយជនបាននៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ដោយគ្រាន់តែសម្អាងលើមូលហេតុដែលថាវាធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ឬស្ថិតនៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិចឡើយ។

មាត្រា ៥.- លក្ខខណ្ឌតម្រូវជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ

១. នៅពេលដែលបទប្បញ្ញត្តិណាមួយ តម្រូវឲ្យផ្តល់ព័ត៌មានជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬធ្វើកំណត់ត្រាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ត្រូវចាត់ទុកថាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះត្រូវបានបំពេញប្រសិនបើព័ត៌មាននេះធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ហើយអាចចូលប្រើប្រាស់បាន និងអាចយកទៅប្រើប្រាស់ជាសំអាងនៅពេលក្រោយបាន។

២. នៅពេលដែលលក្ខខណ្ឌក្នុងកថាខណ្ឌ ១ ត្រូវយកមកអនុវត្ត លក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមច្បាប់ដែលទាមទារឱ្យបុគ្គលណាមួយផ្តល់សំណៅចម្លងច្រើនច្បាប់ក្នុងពេលតែមួយស្តីអំពីព័ត៌មានណាមួយ ឬបញ្ហាផ្សេងៗណាមួយទៅឲ្យបុគ្គលមួយផ្សេងទៀត បុគ្គលដែលផ្តល់អាចបំពេញ

លក្ខខណ្ឌនេះដោយគ្រាន់តែផ្តល់ក្រោមទម្រង់អេឡិចត្រូនិកតែមួយច្បាប់ ។

មាត្រា ៦.- **លក្ខខណ្ឌតម្រូវចំពោះហត្ថលេខា**

១. នៅពេលដែលបទប្បញ្ញត្តិណាមួយតម្រូវឲ្យមានហត្ថលេខារបស់បុគ្គលណាមួយនៅក្នុងទំនាក់ទំនងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះត្រូវចាត់ទុកថាបានបំពេញតាមរយៈការចុះហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ប្រសិនបើហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលបានប្រើនោះអាចជឿជាក់បាន និងស្របតាមគោលបំណងដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានបង្កើតឡើង ឬត្រូវបានប្រាស្រ័យទាក់ទង ក្នុងគោលបំណងឆ្លុះបញ្ចាំងគ្រប់កាលៈទេសៈជាក់ស្តែង រួមទាំងរាល់កិច្ចព្រមព្រៀងដែលពាក់ព័ន្ធផងដែរ។

២. ទោះបីជាបទប្បញ្ញត្តិណាមួយកំណត់អំពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវឱ្យមានចុះហត្ថលេខា ឬគ្រាន់តែកំណត់ផលវិបាកនៃការមិនចុះហត្ថលេខា ក៏កថាខណ្ឌ១ខាងលើត្រូវយកមកអនុវត្តផងដែរ។

៣. ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានសន្មតថាអាចជឿជាក់បានសម្រាប់គោលបំណងបំពេញលក្ខខណ្ឌតម្រូវដូចមានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌ១ ប្រសិនបើហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកនោះ គោរពតាមលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ដូចខាងក្រោម៖

ក. អាចផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងហត្ថលេខីតែម្នាក់គត់។

ខ. អាចកំណត់បានអត្តសញ្ញាណរបស់ហត្ថលេខី។

គ. ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយប្រើប្រាស់មធ្យោបាយដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ហត្ថលេខីនោះ។

ឃ. ត្រូវបានភ្ជាប់ទៅនឹងទិន្នន័យដែលពាក់ព័ន្ធនឹងហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកនោះដែលអាចឱ្យបុគ្គលណាមួយកំណត់អំពីការកែប្រែទិន្នន័យនោះនាពេលក្រោយបាន។

៤. កថាខណ្ឌ ៣ ខាងលើ មិនកម្រិតលទ្ធភាពរបស់បុគ្គលណាមួយក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកឡើយ ក្នុងការ៖

ក. កំណត់លក្ខខណ្ឌផ្សេងទៀតពាក់ព័ន្ធនឹងការបញ្ជាក់ភាពអាចជឿជាក់បានរបស់ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក ឬ

ខ. លើកភស្តុតាងអំពីភាពមិនអាចជឿជាក់បាននៃហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក។

មាត្រា ៧.- លក្ខខណ្ឌតម្រូវដើម្បីបញ្ជាក់ពីទម្រង់ដើម

លក្ខខណ្ឌគតិយុត្តក្នុងការរក្សាព័ត៌មានដែលមិនត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក អាចត្រូវបានបំពេញដោយការរក្សាព័ត៌មាននោះក្រោមទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ប្រសិនបើ៖

១. ទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនោះជាមធ្យោបាយដែលអាចជឿទុកចិត្តបានដើម្បីកំណត់ភាពពេញលេញរបស់ព័ត៌មាននោះ និង

២. ព័ត៌មាននោះអាចចូលយកបានដោយងាយស្រួល សម្រាប់យកទៅប្រើប្រាស់បានពេលក្រោយ។

មាត្រា ៨.- ទម្រង់បែបបទដែលកំណត់

នៅពេលដែលបទប្បញ្ញត្តិណាមួយតម្រូវឲ្យព័ត៌មានធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់បែបបទណាមួយ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនោះត្រូវជំនួសដោយការផ្តល់ព័ត៌មានតាមទម្រង់អេឡិចត្រូនិកបាន ប្រសិនបើទម្រង់អេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបំពេញលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ដូចខាងក្រោម៖

- មានផ្ទុកព័ត៌មានដូចគ្នា ឬដូចគ្នាភាគច្រើនទៅនឹងទម្រង់បែបបទដែលបានកំណត់
- អាចចូលទៅមើលបាន អាចយល់បាន និងអាចទាញយកមកប្រើប្រាស់បាននៅពេលក្រោយ
- អាចឱ្យបុគ្គលដែលទទួលបានព័ត៌មាននោះរក្សាទុកបាន។

មាត្រា ៩.- លក្ខខណ្ឌតម្រូវលើការរក្សាទុកកំណត់ត្រា

១. នៅពេលដែលបទប្បញ្ញត្តិណាមួយតម្រូវឲ្យរក្សាទុកនូវឯកសារ កំណត់ត្រា ឬព័ត៌មានជាក់លាក់ណាមួយ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនោះត្រូវចាត់ទុកថាបានបំពេញ ប្រសិនបើ ការរក្សាទុកនោះបំពេញលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ដូចខាងក្រោម៖

- ព័ត៌មានដែលមាននៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះអាចចូលប្រើប្រាស់បាន និងសម្រាប់យកទៅប្រើប្រាស់នាពេលអនាគត
- ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានរក្សាទុកក្នុងទម្រង់ដើមដែលត្រូវបានបង្កើតឡើង ផ្ញើ ឬទទួលបាន ឬក្នុងទម្រង់ដែលអាចត្រូវបានបង្ហាញពីសុក្រិតភាពនៃព័ត៌មាននោះ
- ព័ត៌មានទាំងនោះ ត្រូវរក្សាទុកដើម្បីឱ្យបុគ្គលណាម្នាក់អាចកំណត់បាននូវប្រភពដើម និងគោលដៅនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ កាលបរិច្ឆេទ និងពេលវេលា ដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានផ្ញើ ឬទទួល ។

២. កាតព្វកិច្ចក្នុងការរក្សាឯកសារ កំណត់ត្រា ឬព័ត៌មានស្របតាមកថាខណ្ឌ ១ មិនរាប់បញ្ចូលព័ត៌មានណាមួយ ដែលគ្រាន់តែធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងសម្រាប់តែធ្វើការបញ្ជូន ឬទទួលសារនោះឡើយ។

មាត្រា ១០.- លក្ខខណ្ឌតម្រូវស្ដីពីភស្ដុតាង

គ្មានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយក្នុងការអនុវត្តវិធានស្ដីពីភស្ដុតាង អាចជំទាស់ការទទួលស្គាល់ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកជាភស្ដុតាង ដោយគ្រាន់តែឈរលើមូលដ្ឋានដែលថា ៖

១. ភស្ដុតាងនោះជាទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ឬ

២. ភស្ដុតាងនោះមិនស្ថិតក្នុងទម្រង់ដើម។

មាត្រា ១១.- ការបង្កើត និងសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា

១. ច្បាប់នេះកំណត់ថា ក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា សំណើ និង ស្វីការ អាចត្រូវបានធ្វើឡើងតាមមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក។

២. នៅពេលណាដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីបង្កើតកិច្ចសន្យា កិច្ចសន្យានោះមានសុពលអាចអនុវត្តបាន។

មាត្រា ១២.- អានុភាពរវាងគូភាគី

អ្នកផ្ញើ និង អ្នកទទួលនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមិនត្រូវបដិសេធអានុភាពគតិយុត្តិ សុពលភាព និងភាពអាចអនុវត្តបានចំពោះការបង្ហាញឆន្ទៈ ឬសេចក្ដីថ្លែងផ្សេងៗរបស់ខ្លួនឡើយ។

មាត្រា ១៣.- ការកែប្រែដោយមានការព្រមព្រៀងរបស់គូភាគី

បញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងជំពូកទី២ អាចត្រូវបានធ្វើការកែប្រែដោយមានកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងគូភាគីដែលចូលរួមក្នុងការបង្កើត ការផ្ញើ ការទទួល ការរក្សាទុក ឬដំណើរការទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក លើកលែងតែមានចែងផ្សេងពីនេះក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងដើម។

២. ទោះជាមានបញ្ញត្តិដូចមានចែងក្នុងជំពូក២ គូភាគីនៃកិច្ចសន្យា ឬក្នុងប្រតិបត្តិការណាមួយ ក៏អាច៖

ក. ហាមឃាត់មិនឲ្យប្រើប្រាស់កំណត់ត្រាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិច ការទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិច ឬហត្ថលេខាតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិចក្នុងកិច្ចសន្យា ឬប្រតិបត្តិការណាមួយតាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀង។ ឬ

ខ. ដាក់លក្ខខណ្ឌតម្រូវបន្ថែមផ្សេងៗដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់ ឬយថាភូតភាពនៃកិច្ចសន្យា ឬប្រតិបត្តិការតាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀង។

ជំពូកទី៣
ដំណើរការទំនាក់ទំនង

មាត្រា ១៤.- ពេលវេលា និងទីកន្លែងនៃការបញ្ជូនចេញ និងទទួលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក

១. ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមួយត្រូវបានបញ្ជូនចេញនៅពេលដែលៈ

ក. ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះចាកចេញពីប្រព័ន្ធព័ត៌មានដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកផ្ញើ ឬ របស់ភាគីដែលផ្ញើជំនួសក្នុងនាមអ្នកផ្ញើរ ឬ

ខ. ក្នុងករណីដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះមិនទាន់បានចាកចេញពីប្រព័ន្ធព័ត៌មានដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកផ្ញើ ឬ របស់ភាគីដែលផ្ញើជំនួស ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមួយត្រូវបានបញ្ជូនចេញនៅពេលដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានទទួល

២. ពេលវេលានៃការទទួលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក គឺពេលដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ អាចទាញយកបានដោយអ្នកទទួលនៅក្នុងអាស័យដ្ឋានអេឡិចត្រូនិកដែលអ្នកទទួលបានបញ្ជាក់ជាមុន។ ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូវបានសន្មតថាបានទទួលនៅទីកន្លែងដែលជាទីតាំងអាជីវកម្មរបស់អ្នកទទួល។

៣. ប្រសិនបើទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមិនត្រូវបានផ្តល់ឲ្យអ្នកទទួល នោះពេលវេលាដែលទទួលបានទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិចនោះ គឺជាពេលវេលាដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកអាចទាញយកបានដោយអ្នកទទួលតាមរយៈអាសយដ្ឋានមួយ ហើយអ្នកទទួលបានទទួលដឹងអំពីការផ្ញើចេញទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកទៅកាន់អាសយដ្ឋាននោះ។ ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានសន្មតថាបានទទួលនៅទីកន្លែងដែលជាទីតាំងអាជីវកម្មរបស់អ្នកទទួល។

៤. ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានសន្មតថាបានទទួលដោយអ្នកទទួលនៅពេលវាទៅដល់អាស័យដ្ឋានអេឡិចត្រូនិករបស់អ្នកទទួល។ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានសន្មតថាបានទទួលនៅទីកន្លែងដែលជាទីតាំងអាជីវកម្មរបស់អ្នកទទួល។

៥. ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមួយត្រូវបានសន្មតថាបានបញ្ជូនចេញពីទីតាំងអាជីវកម្មរបស់អ្នកផ្ញើទោះបីទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានផ្ញើចេញពីទីតាំងណាក៏ដោយ។

មាត្រា ១៥.- ការអញ្ជើញឲ្យបង្កើតសំណើ

រាល់ការស្នើសុំចុះកិច្ចសន្យាតាមរយៈប្រព័ន្ធព័ត៌មានដែលធ្វើឡើងដោយទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ហើយដែលមិនសំដៅដល់បុគ្គលណាមួយជាក់លាក់ ត្រូវចាត់ទុកថាជាការអញ្ជើញឱ្យធ្វើសំណើបង្កើតកិច្ចសន្យា លុះត្រាតែសំណើបង្កើតកិច្ចសន្យាមានបង្ហាញឲ្យឃើញច្បាស់អំពីឆន្ទៈរបស់បុគ្គលដែលបានបង្កើតសំណើនោះ ថាខ្លួននឹងត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ចលុះត្រាតែមានស្វីការ ហើយនៅពេលដែលមានស្វីការ ការអញ្ជើញនោះត្រូវចាត់ទុកថាជាសំណើ។

មាត្រា ១៦.- ការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិសម្រាប់បង្កើតកិច្ចសន្យា

កិច្ចសន្យាដែលបង្កើតឡើង ដោយអន្តរកម្មរវាងប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិជាមួយរូបវន្ត បុគ្គល ឬ ជាមួយប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិផ្សេងទៀត មិនត្រូវបានជំទាស់អំពីសុពលភាព ឬភាពដែលអាចតតាំងបានរបស់កិច្ចសន្យានោះ ដោយគ្រាន់តែផ្អែកលើមូលដ្ឋានអវត្តមាននៃរូបវន្តបុគ្គលក្នុងការពិនិត្យ ឬចូលអន្តរាគមក្នុងសកម្មភាពនីមួយៗដែលធ្វើឡើងដោយប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិ ឬក្នុងការពិនិត្យ ឬចូលអន្តរាគមដើម្បីបង្កើតកិច្ចសន្យានោះឡើយ។

មាត្រា ១៧ .- កំហុសឆ្គងក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក

នៅពេលដែលរូបវន្តបុគ្គលបញ្ចូលព័ត៌មានខុសនៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកមួយ ដែលបានដោះដូរជាមួយភាគីម្ខាងទៀតតាមរយៈប្រព័ន្ធស្វ័យប្រវត្តិ ហើយប្រព័ន្ធស្វ័យប្រវត្តិនោះមិនផ្តល់ឱកាសឲ្យរូបវន្តបុគ្គលនោះធ្វើការកែប្រែនូវព័ត៌មានដែលខុស នោះរូបវន្តបុគ្គល ឬភាគីដែលជំនួសមុខឲ្យរូបវន្តបុគ្គលដែលធ្វើសកម្មភាពនោះ មានសិទ្ធិកែតម្រូវ ឬ ដកចេញពីទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនូវព័ត៌មានដែលខុសនោះបាន ក្នុងករណីដែល៖

១. រូបវន្តបុគ្គលនោះ ជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀតអំពីកំហុសដែលបានកើតឡើង ឲ្យបានឆាប់បំផុតតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើទៅបាន ក្រោយពីបានដឹងអំពីកំហុសនោះ ហើយត្រូវបង្ហាញថាខ្លួនបានបញ្ចូលព័ត៌មានខុសនៅក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ និង

២. រូបវន្តបុគ្គលនោះមិនទទួលបានផលប្រយោជន៍ណាមួយ ដោយសារការបញ្ចូលព័ត៌មានខុសនេះ មុនពេលដែលខ្លួនធ្វើការជូនដំណឹងទៅឲ្យភាគីម្ខាងទៀត។

ជំពូកទី ៤
កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក និងហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព

មាត្រា ១៨.- កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព

ប្រសិនបើនីតិវិធីសុវត្ថិភាពត្រូវបានប្រើប្រាស់ត្រឹមត្រូវចំពោះកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកមួយ ដើម្បីបញ្ជាក់ថាកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះមិនត្រូវបានកែប្រែ ចាប់តាំងពីពេលជាក់លាក់ណាមួយ កំណត់ត្រានេះត្រូវបានចាត់ទុកថាជាកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិចដែលមានសុវត្ថិភាព គិតចាប់ពីពេលជាក់លាក់នោះ រហូតដល់ពេលធ្វើការពិនិត្យបញ្ជាក់។

មាត្រា ១៩.-ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព

តាមរយៈការអនុវត្តនីតិវិធីសុវត្ថិភាព ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក**ដែលមានសុវត្ថិភាព** មួយអាចត្រូវបានពិនិត្យបញ្ជាក់បាននៅពេលដែលៈ

១. ហត្ថលេខានោះជាកម្មសិទ្ធិផ្ទាល់របស់បុគ្គលដែលប្រើប្រាស់វា។

២. ហត្ថលេខានោះមានសមត្ថភាពបញ្ជាក់អំពីអត្តសញ្ញាណរបស់បុគ្គលនោះ

៣. ហត្ថលេខានោះត្រូវបានបង្កើតតាមរបៀប ឬដោយប្រើប្រាស់មធ្យោបាយមួយដែលស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យផ្តាច់មុខរបស់បុគ្គលដែលប្រើប្រាស់វា។ និង

៤. ហត្ថលេខាដែលបានភ្ជាប់ទៅនឹងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកតាមរបៀបណាមួយ នៅពេលដែលកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានផ្លាស់ប្តូរ ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកនោះនឹងត្រូវអស់សុពលភាព។

ហត្ថលេខាដែលមានលក្ខណៈខាងលើនេះ ត្រូវចាត់ទុកថាជាហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកមានសុវត្ថិភាព។

មាត្រា ២០. ការសន្មតទាក់ទងនឹងកំណត់ត្រានិងហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព

១. រាល់ដំណើរការណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកសុវត្ថិភាព កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានសន្មត់ថាជាកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាពនៅពេលដែលកំណត់ត្រានោះមិនត្រូវបានកែប្រែចាប់តាំងពីពេលជាក់លាក់ណាមួយ លើកលែងតែមានភស្តុតាងផ្ទុយ។

២. រាល់ដំណើរការណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានសន្មត់ថាជាហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលមាន

សុវត្ថិភាព លុះត្រាតែៈ

ក. ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកសុវត្ថិភាពនោះ គឺជាហត្ថលេខារបស់រូបវន្តបុគ្គលដែលបានចុះហត្ថលេខា និង

ខ. ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកសុវត្ថិភាព ត្រូវបានចុះហត្ថលេខាដោយរូបវន្តបុគ្គលដែលមានឆន្ទៈក្នុងការចុះហត្ថលេខា ឬបានឯកភាពលើកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ។

៣. ក្នុងករណីដែលគ្មានកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកសុវត្ថិភាព ឬ ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកសុវត្ថិភាព គ្មានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៅក្នុងជំពូក៤ អាចការសន្មតជាមុនអំពីយថាភូតភាព ឬសុក្រិតភាពនៃកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក ឬ ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកនោះឡើយ។

មាត្រា ២១.- អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចគ្រប់គ្រង និងផ្ដល់នីតិវិធីដើម្បីធានាសុវត្ថិភាពដែលបានកំណត់

ក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍ជាស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការគ្រប់គ្រង និងផ្ដល់នីតិវិធីដើម្បីធានាសុវត្ថិភាពដែលបានកំណត់។ ស្ថាប័ននេះត្រូវ ផ្ដល់នូវបទប្បញ្ញត្តិដែលទាក់ទងនឹងនីតិវិធីដើម្បីធានាសុវត្ថិភាព ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងៈ

១. ការកំណត់លក្ខខណ្ឌដែលតាមរយៈនេះ ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកអាចត្រូវបានចាត់ទុកជាហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិកដែលមានសុវត្ថិភាព។

២. ការកំណត់លក្ខខណ្ឌដែលតាមរយៈនេះ កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកអាចត្រូវបានចាត់ទុកជាកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដែលបានធានា និង

៣. បទប្បញ្ញត្តិ អាជ្ញាបណ្ណ ឬ សិទ្ធិអំណាចរបស់អ្នកផ្ដល់នីតិវិធីដើម្បីធានាសុវត្ថិភាព។

ជំពូកទី ៥
អន្តរការី និងអ្នកផ្ដល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

មាត្រា ២២.- ការទទួលខុសត្រូវរបស់អន្តរការី និងអ្នកផ្ដល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

១. អន្តរការី និងអ្នកផ្ដល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនទទួលខុសត្រូវផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ឬ ព្រហ្មទណ្ឌពាក់ព័ន្ធនឹងព័ត៌មានដែលមានក្នុងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្ដល់សេវារបស់អន្តរការី និង អ្នកផ្ដល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះឡើយ

ក្នុងករណីដែលខ្លួនមិនមែនជាអ្នកផ្ញើកំណត់ត្រានោះ និង ក្នុងករណីដែល៖

ក. អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះមិនបានដឹងថាព័ត៌មានដែលបានផ្ញើនោះបង្កឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវផ្នែក រដ្ឋប្បវេណី ឬព្រហ្មទណ្ឌ ឬ

ខ. អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះមិនបានដឹងអំពីអង្គហេតុឬកាលៈទេសៈដែលអាចឱ្យស្មានទុកថាព័ត៌មាននោះអាចបង្កឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវផ្នែក រដ្ឋប្បវេណី ឬ ព្រហ្មទណ្ឌ ឬ

គ. អន្តរការីនិងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកបានដឹងនាពេលក្រោយថា ព័ត៌មាន ឬអង្គហេតុ ឬកាលៈទេសៈដែលអាចឱ្យស្មានទុកថា ព័ត៌មាននោះអាចបង្កឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវខាងផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ឬ ព្រហ្មទណ្ឌ ហើយបានអនុវត្តតាមនីតិវិធីចំពោះព័ត៌មានខុសច្បាប់ និងការបរិហាកេរ្តិ៍ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ២៣ ខាងក្រោម។

២. អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនត្រូវតាមដានត្រួតពិនិត្យកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកណាមួយដែលដំណើរការដោយប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន ដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ថាដំណើរការនៃកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ អាចបង្កើតជាបទល្មើស ឬនាំឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណីនោះឡើយ។

៣. បញ្ញត្តិនៃមាត្រានេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តដើម្បីឱ្យអន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិករួចផុតពី៖

ក. កាតព្វកិច្ចដែលបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ ឬបទដ្ឋាននានា ឬ

ខ. កាតព្វកិច្ចអនុលោមតាមបទបញ្ជា ឬសេចក្តីបង្គាប់របស់តុលាការ ឬអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចផ្សេងទៀត ឬ

គ. កាតព្វកិច្ចតាមកិច្ចសន្យា។

មាត្រា ២៣.- នីតិវិធីចំពោះព័ត៌មានខុសច្បាប់ និងការបរិហាកេរ្តិ៍

១. ក្នុងករណីដែលអន្តរការី ឬ អ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកបានដឹងថាព័ត៌មានក្នុងកំណត់ត្រាអាចបង្កឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវខាងផ្នែករដ្ឋប្បវេណីឬព្រហ្មទណ្ឌ អន្តរការីឬអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកត្រូវចាត់ វិធានការជាបន្ទាន់ដូចខាងក្រោម៖

ក. ដកព័ត៌មានចេញពីប្រព័ន្ធព័ត៌មានដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រង់របស់ អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក និងឈប់ផ្តល់សេវាពាក់ព័ន្ធនឹងព័ត៌មាននោះ។

ខ. ជូនដំណឹងដល់ក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍ ឬស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធនានាអំពីអង្គហេតុ និងអត្តសញ្ញាណនៃជនសង្ស័យ។

២. ក្នុងករណីដែលអន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដឹងអំពីហេតុការណ៍ណាមួយ ឬស្ថានភាពណាមួយដែលអាចបណ្តាលឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវខាងផ្នែករដ្ឋប្បវេណីឬព្រហ្មទណ្ឌ អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកត្រូវចាត់វិធានការជាបន្ទាន់ដូចខាងក្រោម៖

ក. អនុវត្តតាមនីតិវិធីដូចមានចែងក្នុងក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ឬក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលមានជា ធរមាន ឬក្រមសីលធម៌ពាក់ព័ន្ធនានា ឬ

ខ. ជូនដំណឹងដល់ដល់ក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍។

៣. នៅពេលដែលបានទទួលដំណឹងពាក់ព័ន្ធនឹងព័ត៌មានដូចមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌ (២) នៃមាត្រានេះ ក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍អាចបញ្ជាឱ្យអន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក៖

ក. ដកព័ត៌មានចេញពីប្រព័ន្ធពត៌មានដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រង់របស់ខ្លួន ឬ

ខ. ឈប់ផ្តល់សេវាដល់បុគ្គលនោះ ឬ

គ. ឈប់ផ្តល់សេវាពាក់ព័ន្ធនឹងកំណត់ត្រាអេឡិកត្រូនិក។

៤. អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមិនត្រូវទទួលខុសត្រូវ ទោះជាតាមរយៈកិច្ចសន្យា ឬក្រៅកិច្ចសន្យា ឬអនុលោមតាមច្បាប់ ប្រសិនបើអន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកផ្តល់សេវាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងព័ត៌មាននៅក្នុងកំណត់ត្រា ឬអនុវត្តដោយសុច្ចរិតទៅតាមបទបញ្ជារបស់ក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍។

៥. បុគ្គលណាមួយដែលជូនដំណឹងអំពីសកម្មភាពខុសច្បាប់ទៅដល់អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយដឹងថាការជូនដំណឹងនោះខុសពីការពិត ឬមានលក្ខណៈបោកបញ្ឆោត ត្រូវទទួលខុសត្រូវខាងផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ឬព្រហ្មទណ្ឌពីបទល្មើសនោះ។

មាត្រា ២៤.- ក្រមសីលធម៌ និង បទប្បញ្ញត្តិសម្រាប់ អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

១. អន្តរការី និងអ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកត្រូវអនុវត្តតាមក្រមសីលធម៌ និងបទប្បញ្ញត្តិនានាដែលកំណត់ដោយប្រកាសអន្តរក្រសួងរវាងក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍ និងក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម។

២. ក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈ ឬ ក្រមសីលធម៌ដែលបានលើកឡើងក្នុងកថាខណ្ឌ ១ ខាងលើ នេះនឹងត្រូវកំណត់ និង រៀបរៀងឡើងដោយមានការចូលរួមសហការរវាងក្រសួងប្រៃសណីយ៍ និង ទូរគមនាគមន៍ ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និង អង្គការ ឬ សមាគមតំណាងអន្តរការី ឬ អ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬ អ្នកប្រើប្រាស់។

ជំពូកទី ៦
កិច្ចការពារអ្នកប្រើប្រាស់

មាត្រា ២៥.- ព័ត៌មានអប្បបរមាក្នុងពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

១. បុគ្គលដែលប្រើប្រាស់ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកដើម្បីលក់ទំនិញ ឬសេវាទៅឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានត្រឹមត្រូវ ច្បាស់លាស់ និងងាយយល់បាន ហើយត្រូវមានព័ត៌មានយ៉ាងតិចដូចខាងក្រោម៖

ក. ឈ្មោះស្របច្បាប់របស់បុគ្គល អាសយដ្ឋានអាជីវកម្មដែលបានចុះបញ្ជី និងមធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិកសម្រាប់ទំនាក់ទំនង ឬលេខទូរសព្ទ។

ខ. ទម្រង់ទំនាក់ទំនងដែលរហ័ស ងាយស្រួល និង មានប្រសិទ្ធិភាពរវាងអ្នកប្រើប្រាស់ជាមួយអ្នកលក់ ។

គ. ខចែង លក្ខខណ្ឌ និងសោហ៊ុយរបស់ទំនិញ ឬសេវានានាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្ម ជាពិសេស ខចែងនិងលក្ខខណ្ឌ និង មធ្យោបាយទូទាត់ ប្រាក់ និងព័ត៌មានលម្អិតពាក់ព័ន្ធនឹងការដក ឬ លុបចោលការបញ្ជាទិញ ការបញ្ឈប់ការ ការប្រគល់ និងការប្តូរទំនិញ និងការសងប្រាក់មកវិញ។

ឃ. ទំនិញ និងសេវាជាក់ស្តែងដែលដាក់លក់។

២. ព័ត៌មានដែលមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌ (១) ត្រូវចាត់ទុកថាគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ឲ្យអ្នក

ប្រើប្រាស់អាចមានសមត្ថភាពក្នុងការសម្រេចចិត្តលើប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្ម និង សម្រាប់រក្សាទុកដោយត្រឹមត្រូវជាព័ត៌មាន។

មាត្រា ២៦.- ទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មដែលមិនបានស្នើសុំ

បុគ្គលណាក៏ដោយ ទោះបីជាមានទីតាំងអាជីវកម្មក្នុង ឬក្រៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលផ្ញើទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មដែលមិនបានស្នើសុំទៅកាន់អ្នកប្រើប្រាស់ដែលស្ថិតនៅក្នុង ឬក្រៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា តាមរយៈប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ឬតាមរយៈអន្តរការី ឬអ្នកផ្តល់សេវាទូរគមនាគមន៍ ត្រូវផ្តល់ជម្រើសច្បាស់លាស់និងងាយស្រួលសម្រាប់ឲ្យអ្នកប្រើប្រាស់អាចធ្វើការបដិសេធមិនទទួលយកទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មដែលមិនបានស្នើសុំនោះ។

មាត្រា ២៧.- ការការពារទិន្នន័យ

បុគ្គលណាដែលរក្សាព័ត៌មានជាលក្ខណៈឯកជនក្រោមទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ត្រូវធានាថា៖

ក. ព័ត៌មាននោះត្រូវបានការពារប្រកបដោយសុវត្ថិភាពគ្រប់កាលៈទេសៈសមហេតុផលដើម្បីចៀសវាង៖

១. ការបាត់បង់ និង

២. ការចូល ការប្រើប្រាស់ ការកែប្រែ ការបែកធ្លាយ ឬការបង្ហាញព័ត៌មានទាំងនោះ លើកលែងតែមានការអនុញ្ញាតពីម្ចាស់នៃព័ត៌មាននោះឬ ពីភាគីផ្សេងទៀតដែលមានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់។

ខ. បុគ្គលដែលរក្សាព័ត៌មាននោះត្រូវប្រើគ្រប់មធ្យោបាយក្នុងការការពារសុវត្ថិភាពព័ត៌មានដែលផ្តល់ឲ្យតតីយជនដោយមានការអនុញ្ញាតក្នុងចំណុចទី២ នៃកថាខណ្ឌ (ក) ខាងលើ ដើម្បីជៀសវាងការប្រើប្រាស់ព័ត៌មានដោយគ្មានការអនុញ្ញាត។

មាត្រា ២៨.- ការអនុវត្តបទប្បញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងកិច្ចការពារអ្នកប្រើប្រាស់

បុគ្គលដែលប្រើប្រាស់ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកក្នុងសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មជាមួយអ្នកប្រើប្រាស់ ក៏ត្រូវអនុវត្តតាមបទប្បញ្ញត្តិនានាទាក់ទងនឹងកិច្ចការពារអ្នកប្រើប្រាស់ផងដែរ។

ជំពូកទី៧

សកម្មភាព និងប្រតិបត្តិការរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល

មាត្រា ២៩.- ការទទួលស្គាល់ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកដោយស្ថាប័នរដ្ឋ

១. ក្រសួង ឬ ស្ថាប័នរាជរដ្ឋាភិបាលនានាអាចប្រើប្រាស់ទម្រង់អេឡិចត្រូនិកសម្រាប់

សកម្មភាពដូចខាងក្រោម៖

ក. ការចុះបញ្ជីឯកសារ ឬការបំពេញលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលកំណត់ថាឯកសារត្រូវបង្កើត ឬ រក្សាទុក ឬ

ខ.ការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ ឬលិខិតអនុញ្ញាតនានា ឬ

គ. បញ្ញត្តិសម្រាប់មធ្យោបាយ និង របៀបក្នុងការទូទាត់ប្រាក់។

២. នៅពេលដែល ក្រសួង ឬស្ថាប័នរាជរដ្ឋាភិបាលសម្រេចអនុវត្តកិច្ចការណាមួយ ដូចមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌ(១) ខាងលើ ក្រសួង ឬស្ថាប័ននោះអាចបញ្ជាក់៖

ក. របៀប និងទម្រង់ ដែលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ត្រូវចុះបញ្ជី បង្កើត រក្សាទុក ឬ បោះផ្សាយ និង

ខ. ប្រភេទនៃហត្ថលេខាដែលតម្រូវឱ្យធ្វើនៅពេលដែលមានការតម្រូវឱ្យចុះហត្ថលេខាលើទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ និង

គ. របៀប និងទម្រង់ដែលហត្ថលេខានោះត្រូវភ្ជាប់ទៅលើទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក និង

ឃ. ដំណើការគ្រប់គ្រង និងនីតិវិធីដែលសមស្របដើម្បីធានាភាពពេញលេញ សុវត្ថិភាព និងការរក្សាការសម្ងាត់នៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ឬការបង់ប្រាក់ និង

ង. លក្ខខណ្ឌដទៃផ្សេងទៀតពាក់ព័ន្ធនឹងគុណភាពនៃទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ការបង់ប្រាក់ដែលមានបញ្ជាក់ជាក់ស្តែងសម្រាប់ឯកសារជាក់លាក់ណាមួយ។

ជំពូកទី៨
ភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិក

មាត្រា ៣០.- ការទទួលយកជាទូទៅនៃភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិក

គ្មានបទប្បញ្ញត្តិនៃវិធានស្តីពីភស្តុតាងណាមួយដែលយកមកអនុវត្ត ដើម្បីបដិសេធការទទួលយកកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក ធ្វើជាភស្តុតាងដោយគ្រាន់តែសម្អាងលើមូលដ្ឋានថា វាជាកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះឡើយ ទោះបីជាភស្តុតាងនោះមិនស្ថិតក្នុងទម្រង់ដើមក៏ដោយ។

មាត្រា ៣១.- សុក្រឹតភាពនៃប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

១. នៅក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់ សុពលភាពនៃភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិកអាចត្រូវបានបញ្ជាក់តាមរយ:សុក្រឹតភាពនៃប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដែលបានកត់ត្រា ឬរក្សាទុកនូវទិន្នន័យណាមួយ។

២. លើកលែងតែមានភស្តុតាងផ្ទុយ សុក្រឹតភាពនៃប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដែលកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានកត់ត្រា ឬរក្សាទុក ត្រូវបានគេសន្មតក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់ដូចខាងក្រោម៖

ក.នៅពេលដែលមានភស្តុតាងគាំទ្រដល់អង្គហេតុណាមួយដែលបញ្ជាក់ថាប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬឧបករណ៍ស្រដៀងគ្នាផ្សេងទៀត បានដំណើរការជាប្រក្រតីនៅគ្រប់រយៈពេលសំខាន់ៗ ឬ ក្នុងករណីដែលប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬឧបករណ៍ស្រដៀងគ្នាផ្សេងទៀតនោះមិនបានដំណើរការជាប្រក្រតី ឬឈប់ដំណើរការទាំងស្រុង តែសុក្រឹតភាពនៃកំណត់ត្រា មិនរងការប៉ះពាល់ដោយសារស្ថានភាពទាំងនោះទេ ហើយគ្មានមូលហេតុសមស្របណាផ្សេងទៀតដែលចោទជាមន្ទិលសង្ស័យលើសុក្រឹតភាពនៃកំណត់ត្រានោះឡើយ ឬ

ខ. នៅពេលដែលមានភស្តុតាងអាចបង្ហាញបានថា កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានកត់ត្រាចូល ឬរក្សាទុក ដោយភាគីដែលចូលរួមនៅក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវតុលាការនោះ ហើយដែលភាគីមានផលប្រយោជន៍ប្រឆាំងទៅនឹងភាគីម្ខាងទៀតដែលមានបំណងប្រើប្រាស់កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ ឬ

គ. នៅពេលដែលមានភស្តុតាងអាចបង្ហាញបានថា កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានកត់ត្រាចូល ឬរក្សាទុកតាមធម្មតា និងក្នុងគោលបំណងអាជីវកម្មធម្មតាដោយរូបវន្តបុគ្គល ដែលមិនមែនជាភាគីនៅក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់ ហើយរូបវន្តបុគ្គលនោះមិនបានកត់ត្រាចូល ឬរក្សាទុកនូវកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ភាគីដែលមានបំណងប្រើប្រាស់កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ។

មាត្រា ៣២.- សុក្រឹតភាពនៃព័ត៌មាន

១. លើកលែងតែមានភស្តុតាងផ្ទុយពីនេះ កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដែលបានកត់ត្រា ឬរក្សាទុកនៅក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ត្រូវបានសន្មត់ថាមានសុក្រឹតភាពនៅក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់ ប្រសិនបើកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ៖

ក. នៅពេញលេញ និងគ្មានការកែប្រែក្រៅពីការធ្វើបដិលេខបន្ថែមណាមួយ ឬ ការផ្លាស់ប្តូរដែលមិនសំខាន់ណាមួយដែលកើតឡើងនៅក្នុងដំណើរការជាប្រក្រតីនៃ~~ការ~~ទំនាក់ទំនង ការរក្សាទុក ឬ ការបង្ហាញ។

ខ. ត្រូវបានបញ្ជាក់ ឬចុះហត្ថលេខានៅក្នុងប្រព័ន្ធឌីជីថល តាមរយៈមធ្យោបាយ ដែលផ្តល់ឲ្យដោយអ្នកផ្តល់នីតិវិធីសុវត្ថិភាពដែលមានអាជ្ញាប័ណ្ណត្រឹមត្រូវ។

គ. មានសុក្រឹតភាព និងមានខ្លឹមសារដែលត្រូវបានបញ្ជាក់ ដោយក្រសួង ឬស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ច។

ឃ.ត្រូវបានកត់ត្រាទុកនៅក្នុងឧបករណ៍រក្សាទុកដែលមិនអាចយកទៅធ្វើឡើងវិញ ជាថ្មីម្តងទៀតបាន ឬ តាមមធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិកផ្សេងទៀតដែលមិន អនុញ្ញាតឱ្យមានការកែប្រែទៅលើកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក។

ង. ត្រូវបានត្រួតពិនិត្យ និងបញ្ជាក់ពីសុក្រឹតភាពដោយអ្នកជំនាញដែលត្រូវបាន តែងតាំងដោយតុលាការ។

ច.នៅពេលដែលមានភស្តុតាងគាំទ្រដល់អង្គហេតុណាមួយ ដែលបញ្ជាក់ថាប្រព័ន្ធ អេឡិចត្រូនិក ឬ ឧបករណ៍ស្រដៀងគ្នាផ្សេងទៀត បានដំណើរការជាប្រក្រតី នៅគ្រប់រយៈពេលសំខាន់ៗ ឬ ក្នុងករណីដែលប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬឧបករណ៍ស្រដៀងគ្នាផ្សេងទៀតនោះមិនបានដំណើរការជាប្រក្រតី ឬឈប់ ដំណើរការទាំងស្រុង តែសុក្រឹតភាពនៃកំណត់ត្រា មិនរងការប៉ះពាល់ដោយ សារស្ថានភាពទាំងនោះទេ ហើយគ្មានមូលហេតុសមស្របណាផ្សេងទៀត ដែលចោទជាមន្ទិលសង្ស័យលើសុក្រឹតភាពនៃកំណត់ត្រានោះឡើយ ឬ

ឆ.នៅពេលដែលមានភស្តុតាងអាចបង្ហាញបានថា កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវ បានកត់ត្រា ឬរក្សាទុក ដោយភាគីដែលចូលរួមនៅក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់នោះ ហើយដែលភាគីមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍ទៅនឹងភាគីម្ខាងទៀត ដែលមានបំណងប្រើប្រាស់កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះឬ

២. នៅពេលដែលមានភស្តុតាងអាចបង្ហាញបានថា កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបាន កត់ត្រា ឬរក្សាទុកតាមធម្មតា និងក្នុងគោលបំណងអាជីវកម្មធម្មតា ដោយរូបវន្តបុគ្គលដែល មិនមែនជាភាគីនៅក្នុងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់ ហើយរូបវន្តបុគ្គលនោះមិនបានកត់ត្រា ឬរក្សាទុកនូវ កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ភាគីដែលមានបំណងប្រើប្រាស់កំណត់ ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ។

៣. នៅពេលដែលរបាយការណ៍ ត្រូវបានកត់ត្រាទុកនៅក្នុងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក មិនត្រូវបានចាត់ទុកថាជាពាក្យចាមអារាម

ទេនោះ របាយការណ៍ទាំងនោះអាចទទួលយកបាន ប្រសិនបើលក្ខខណ្ឌ ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងកថាខណ្ឌ (២) ទាក់ទងនឹងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានបំពេញ។

មាត្រា ៣៣.- ឯកសារដែលបានបោះពុម្ពចេញ

កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងទម្រង់ជាឯកសារដែលបានបោះពុម្ពចេញ ហើយដែលបានអនុវត្ត ផ្អែកលើ ឬប្រើប្រាស់យ៉ាងច្បាស់លាស់ និងស្រប ទៅនឹងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់ ត្រូវចាត់ទុកជាកំណត់ត្រាសម្រាប់គោលបំណងប្រើប្រាស់ជាភស្តុតាងបាន។

មាត្រា ៣៤.- បន្ទុកក្នុងការបង្ហាញអំពីយថាភូតភាពនៃភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិក

១. បុគ្គលដែលស្នើសុំបង្ហាញកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកតាមនីតិវិធីណាមួយ បុគ្គលនោះត្រូវមានបន្ទុកបង្ហាញពីយថាភូតភាពនៃកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកដោយមានភស្តុតាងគាំទ្រដល់កំណត់ត្រាដែលបុគ្គលនោះបានបង្ហាញ។

២. ក្នុងករណីដែលមានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយការពារបុគ្គលងាយរងគ្រោះ ហើយដែលមានកំណត់អំពីបន្ទុកនៃភស្តុតាងដែលមានអត្ថប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលទាំងនោះច្រើនជាងច្បាប់នេះ បទប្បញ្ញត្តិនោះត្រូវមានអាទិភាពលើមាត្រានេះ។

មាត្រា ៣៥.- បទដ្ឋាននៃកំណត់ត្រអេឡិចត្រូនិក

ក្នុងគោលបំណងកំណត់នៅក្នុងបទបញ្ញត្តិផ្សេងៗ អំពីកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកត្រូវបានទទួលយក ឬមិនទទួលយក អាចបង្ហាញភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធនឹងបទដ្ឋាន នីតិវិធី ការប្រើប្រាស់ ឬការអនុវត្តអំពីរបៀបដែលកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះត្រូវបានកត់ត្រាចូល ឬរក្សាទុក បទដ្ឋាន នីតិវិធី ការប្រើប្រាស់ ឬការអនុវត្តនោះត្រូវស្របទៅតាមប្រភេទនៃអាជីវកម្ម ឬកិច្ចការដែលប្រើប្រាស់ ការកត់ត្រាចូល ឬការរក្សាទុកកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក ព្រមទាំងលក្ខណៈ និងគោលបំណងនៃកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះ។

មាត្រា ៣៦- នីតិវិធីផ្សេងទៀតក្នុងការបង្កើតភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិក

បន្ថែមលើមធ្យោបាយបង្ហាញភស្តុតាងដូចមានចែងក្នុងមាត្រាមុនៗនៃច្បាប់នេះ ភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិកពាក់ព័ន្ធនឹងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកមួយចំនួនអាចត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយបច្ចេកទេស និងនីតិវិធីផ្សេងទៀតបាន ដូចជាការបញ្ជាក់របស់ស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ច ដែលកត់ត្រានៅក្នុងទម្រង់ ដែលមិនអាចកែប្រែបាន និងកោសល្យវិច្ច័យលើប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក្នុងការស្រាវជ្រាវរបស់តុលាការ។

មាត្រា ៣៧.- ការទទួលយកកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកពីបណ្តាប្រទេសផ្សេងទៀត

នៅពេលដែលភស្តុតាងអេឡិចត្រូនិកដែលមានការបញ្ជាក់ ពីយុត្តាធិការនៃបណ្តាប្រទេសផ្សេងទៀត ត្រូវទទួលស្គាល់ជាភស្តុតាង ប្រសិនបើការបញ្ជាក់នោះមានសុក្រឹតភាពនៃប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ស្របតាមបទដ្ឋានដែលប្រហាក់ប្រហែលនឹងបទដ្ឋានដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៥ នៃច្បាប់នេះ។

មាត្រា ៣៨.- ការទទួលស្គាល់ព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិកពីបណ្តាប្រទេសផ្សេងទៀត

ដើម្បីកំណត់ថាព័ត៌មានក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិកមួយអាចទទួលយកបាន ឬមិនអាចទទួលយកបាន ឬ អាចទទួលយកបានកម្រិតណា គឺមិនចាំបាច់គិតពីទីតាំងដែលព័ត៌មាននោះត្រូវបានបង្កើតឡើង ឬត្រូវបានប្រើប្រាស់ ឬទីកន្លែងនៃអាជីវកម្មដែលបានបង្កើតឡើងនោះឡើយ ឲ្យតែកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកនោះអាចចូលប្រើប្រាស់បាននៅក្នុង ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ជំពូកទី ៩
ការទូទាត់/ផ្ទេរប្រាក់ជាអេឡិចត្រូនិក

មាត្រា ៣៩.- ប្រតិបត្តិការទូទាត់ជាអេឡិចត្រូនិក

បុគ្គលណាដែលធ្វើប្រតិបត្តិការប្រព័ន្ធទូទាត់ ផ្តល់សេវាទូទាត់ ចេញផ្សាយឧបករណ៍ទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ឬផ្តល់មធ្យោបាយទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ឬធ្វើប្រតិបត្តិការណាដែលត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការផ្តល់ការទូទាត់សងប្រាក់អេឡិចត្រូនិកដល់សាធារណជន ត្រូវស្នើសុំការអនុញ្ញាតជាមុនពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា ។

មាត្រា ៤០.- ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់

អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់មិនត្រូវផ្តល់ជូនអតិថិជននូវឧបករណ៍ទូទាត់ដែលមិនបានស្នើសុំទេ លើកលែងតែករណីត្រូវពន្យារ ឬប្តូរឧបករណ៍នោះ ។

មុនពេលធ្វើប្រតិបត្តិការផ្ទេរប្រាក់អេឡិចត្រូនិចអ្នកផ្តល់សេវាត្រូវបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់ពីអត្តសញ្ញាណរបស់អតិថិជននិងផ្ទៀងផ្ទាត់ឡើងវិញនូវភាពត្រឹមត្រូវនៃការផ្ទេរប្រាក់អេឡិចត្រូនិច ។ អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ត្រូវទទួលខុសត្រូវលើករណីដូចខាងក្រោម៖

១. ប្រតិបត្តិការកើតឡើងដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីអតិថិជន។

២. ប្រតិបត្តិការកើតឡើងបន្ទាប់ពីដឹងថាមានការបន្លំបាត់បង់ ឬចោរកម្មឧបករណ៍ផ្ទេរប្រាក់អេឡិចត្រូនិច។

៣. ប្រតិបត្តិការកើតឡើងបន្ទាប់ពីមានការជូនដំណឹងពីអតិថិជនដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៤៧ ស្តីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់អតិថិជនក្នុងច្បាប់នេះ។

៤. ការខកខានមិនបានប្រតិបត្តិតាមបញ្ជារបស់អតិថិជន ឬការប្រតិបត្តិខុសពីបញ្ជាអតិថិជន។

៥. ភាពមិនប្រក្រតីនៃប្រព័ន្ធបច្ចេកទេស កំហុសក្នុងការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធបច្ចេកទេស ឬភាពខ្វះខាតនៃឧបករណ៍ផ្ទេរប្រាក់អេឡិចត្រូនិច ។

អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់អាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវបានតែក្នុងករណីប្រធានស័ក្តិ ឬហេតុការផ្សេងៗ ទៀតដែលហួសពីសមត្ថកិច្ចគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកផ្តល់សេវា ឬកំហុសរបស់អតិថិជនផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងករណីដែលអ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ត្រូវទទួលខុសត្រូវ អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ត្រូវសងថ្លៃខូចខាតជូនអតិថិជន ក្នុងរយៈពេលមិនឲ្យលើសពី១ខែគិតចាប់ពីថ្ងៃបានទទួលការជូនដំណឹងពីអតិថិជនដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៤១ ស្តីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់អតិថិជន ក្នុងច្បាប់នេះ នូវថ្លៃប្រតិបត្តិការដែលមានទំនាស់ សោហ៊ុយ និងការពិន័យក្នុងការបង់ប្រាក់យឺតយ៉ាវដែលកើតចេញពីប្រតិបត្តិការនេះដោយមិនគិតពីការសងថ្លៃខូចខាតដទៃទៀតដែលអាចកើតឡើងចំពោះអតិថិជនឡើយ ។

មាត្រា ៤១.- ការទទួលខុសត្រូវរបស់អតិថិជន

អតិថិជនត្រូវជូនដំណឹងដល់អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ពីប្រតិបត្តិការលើគណនីរបស់ខ្លួនដែលកើតឡើងដោយគ្មានការអនុញ្ញាតឬកំហុស ឬភាពមិនត្រឹមត្រូវផ្សេងទៀត ។

អតិថិជនត្រូវជូនដំណឹងដល់អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ ឬអង្គភាពដែលទទួលបានការអនុញ្ញាតពីអ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់ អំពីការបាត់បង់ឬចោរកម្មនូវឧបករណ៍ផ្ទេរប្រាក់អេឡិចត្រូនិច មធ្យោបាយផ្ទេរប្រាក់ ឬទិន្នន័យដែលអាចឲ្យគេប្រើប្រាស់ឧបករណ៍នោះបាន។ ការជូនដំណឹងនេះត្រូវធ្វើភ្លាមជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬមធ្យោបាយផ្សេងទៀតដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន មិនឲ្យលើសពីពីរថ្ងៃ បន្ទាប់ពីបានដឹងអំពីការបាត់បង់ឬចោរកម្មលើឧបករណ៍ផ្ទេរប្រាក់អេឡិចត្រូនិចនោះ ។

ទោះបីមានការបាត់បង់ឬការខូចខាតក្រោមរូបភាពណាក៏ដោយ អតិថិជនត្រូវទូទាត់នូវចំនួនទឹកប្រាក់មិនឲ្យលើសពីចំនួន ២០០.០០០ រៀល (ពីរសែនរៀល) ឡើយ ដើម្បីដំណើរការនីតិវិធីនៃការតវ៉ា ។

ក្នុងករណីមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់បញ្ជាក់ថា ការបាត់បង់ឬការខូចខាតនោះជាកំហុសរបស់អតិថិជន អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់មានសិទ្ធិទាមទារឲ្យអតិថិជនទទួលខុសត្រូវទូទាត់ទាំងស្រុង ចំពោះការបាត់បង់ឬការខូចខាតនោះ ។

ក្នុងករណីមិនមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីកំហុសរបស់អតិថិជន អ្នកផ្តល់សេវាត្រូវប្រគល់ចំនួនទឹកប្រាក់ ២០០.០០០ រៀល (ពីរសែនរៀល) ជូនអតិថិជនវិញ ដោយគ្មានលក្ខខណ្ឌ ។

មាត្រា ៤២.- ការក្លែងឯកសារ

ការប្រព្រឹត្តការក្លែងបន្លំដូចបានកំណត់ខាងក្រោមគឺជាបទល្មើស និងត្រូវរងការផ្តន្ទាទោសដូចមានកំណត់ក្នុងច្បាប់នេះ។

ក.ដោយមានគោលបំណងឆបោក អ្នកចេញ អ្នកផ្តល់ឥណទាន ឬបុគ្គលណាមួយផ្សេងទៀត បុគ្គលដែលក្លែងបន្លំ ឬកែប្រែកាតទៅជាទម្រង់ណាមួយ ឬប្រើប្រាស់កាតនោះ ឬអ្នកដែលមានកាតក្លែងបន្លំ ឬវិក្ក័យប័ត្រ សំបុត្រធានាឯកសារបញ្ជាក់អំពីការទិញ ឬការបង្ហាញ ឬបទបង្ហាញផ្សេងទៀតនៃកាតក្លែងបន្លំជាកម្មសិទ្ធិ ការឃុំគ្រង ឬការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន ។

ខ. បុគ្គលដែលមិនមែនជាអ្នកផលិតឬមិនមែនជាអ្នកចេញកាតដែលគ្មានការអនុញ្ញាត ហើយកាន់កាប់កាតក្លែងបន្លំត្រូវបានសន្មតថាមាន ចេតនា ក្លែងបន្លំដូចមានចែងនៅក្នុង កថាខណ្ឌ(ក) ខាងលើ។

គ. បុគ្គលដែលក្លែងបន្លំកាតទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែក ដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នានឹងកាតដែលចេញដោយអ្នកចេញត្រូវបានចាត់ទុកជាបទល្មើស។

ឃ. បុគ្គលដែលក្លែងកាតដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីអ្នកចេញ ដែលមានដាក់ឈ្មោះលើកាត នៅពេលគាត់បំពេញកាតដោយការបន្ថែមព័ត៌មានណាមួយដោយរួមទាំងហត្ថលេខារបស់អ្នកកាន់កាប់កាត ដែលអ្នកចេញតម្រូវឲ្យលេចឡើងនៅលើកាតមុនពេលវាអាចប្រើប្រាស់បានដោយអ្នកកាន់កាប់កាត ។

ជំពូកទី ១០
បទល្មើសប្រឆាំង នឹងប្រព័ន្ធព័ត៌មាន និងទិន្នន័យកុំព្យូទ័រ

មាត្រា ៤៣.- ការលួចចូលប្រព័ន្ធ និងការជ្រៀតជ្រែក

លើកលែងតែនៅពេលមានច្បាប់អនុញ្ញាត បុគ្គលណាម្នាក់មិនត្រូវមានគោលបំណង៖

១.ចូលទៅកាន់ ឬស្វះស្វែងចូលទៅកាន់ប្រព័ន្ធឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិកនោះ

២. ទាញយក ថតចម្លង ឬស្រង់យកទិន្នន័យ ប្រព័ន្ធទិន្នន័យអេឡិចត្រូវនិក ឬព័តិមាន ពីប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិកនោះ ដោយរួមទាំងព័តិមាន ឬទិន្នន័យដែលត្រូវបានកាន់កាប់ ឬរក្សាទុកដែលអាចផ្លាស់ប្តូរទីតាំងបាន

៣. ណែនាំឬជម្រុញឲ្យមានការណែនាំអំពីកម្មវិធីចម្លងមេរោគ ឬលេខកូដចម្លងមេរោគទៅក្នុងប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិក

៤. បំផ្លាញ ឬនាំឲ្យខូចខាតចំពោះប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិកទិន្នន័យ ប្រព័ន្ធទិន្នន័យអេឡិចត្រូនិក ឬកម្មវិធីផ្សេងទៀតដែលស្ថិតក្នុងប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិកនោះ

៥. បង្អាក់ ឬបង្កឲ្យមានការបដិសេធចំពោះប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិក

៦.បដិសេធ ឬបង្កឲ្យមានការបដិសេធចំពោះការចូលទៅកាន់ចំពោះបុគ្គលដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យចូលទៅកាន់ប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិកដោយមធ្យោបាយណាមួយ

៧. ផ្តល់ជាជំនួយដល់បុគ្គលឲ្យសម្របសម្រួលសិទ្ធិចូលទៅកាន់ប្រព័ន្ធឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិកដែលផ្ទុយ និងបញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ

៨. យកកម្រៃសេវាពីការរៀបចំផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ឲ្យចូលទៅក្នុងគណនីរបស់បុគ្គលផ្សេងទៀតដោយ លុកលុយចូលទៅក្នុងប្រព័ន្ធ ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិក

៩. បំផ្លាញ លុបចោល ឬកែប្រែដោយឆន្ទៈនូវព័តិមានដែលស្ថិតក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកឬកាត់បន្ថយតម្លៃ ឬអត្ថប្រយោជន៍របស់សេវា ឬធ្វើឲ្យខូចខាតដោយមធ្យោបាយណាមួយ ឬ

១០. លួច លាក់បាំង បំផ្លាញឬកែប្រែ ឬបង្កបុគ្គលម្នាក់ឲ្យលួច លាក់បាំងបំផ្លាញ ឬកែប្រែបញ្ជីអេឡិចត្រូនិកណាមួយសម្រាប់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក្នុងគោលបំណងបង្កការខូចខាត។

មាត្រា ៤៤.- ការផ្ញើសារ គំរាមតាមរយៈសេវាទំនាក់ទំនង

១. បុគ្គលមិនត្រូវផ្ញើដោយមធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិក ឬគ្រឿងឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិច៖

ក. ព័តិមានដែលមានលក្ខណៈប្រមាថសុទ្ធសាធ ឬមានលក្ខណៈគំរាមកំហែង

ខ. ព័តិមានដែលខ្លួនដឹងថាខុស ប៉ុន្តែដោយគោលបំណងបង្កនូវការរុកកួន ផលអាក្រក់ ហានិភ័យ ការរំខាន ការជេរប្រមាថ ការបង្ករបួសស្នាម ការគំរាមកំហែងព្រហ្មទណ្ឌ

អមិត្តភាព សម្អប់ ឬឆន្ទៈអាក្រក់ នៅតែចចេសធ្វើដោយការទាញយកផលចំណេញពីប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិកនោះ

គ. សំបុត្រអេឡិចត្រូនិក ឬសារអេឡិចត្រូនិកសម្រាប់គោលបំណងបង្កនូវការរុកកួន ឬផលអាក្រក់ឬដើម្បីនាំអ្នកទទួលទំនាក់ទំនងឬអ្នកទទួលនៅកន្លែងខុសពីប្រភពដើមនៃសារនេះ។

២. សម្រាប់គោលបំណងនៃមាត្រានេះ ពាក្យថា សំបុត្រអេឡិចត្រូនិក ឬសារអេឡិចត្រូនិក មានន័យថាជាសារ ឬព័ត៌មានដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងឬបញ្ជូន ឬទទួលបានពីប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ដោយរួមទាំងឯកសារភ្ជាប់ ក្នុងអត្ថបទរូបភាព សោតកម្ម វីដេអូ និងកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកណាមួយផ្សេងទៀតដែលអាចបញ្ជូនជាមួយសារ។

មាត្រា ៤៥.- បទលួចអត្តសញ្ញាណ

បុគ្គលមិនត្រូវប្រើប្រាស់ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក លេខសម្ងាត់ ឬភិនភាគអត្តសញ្ញាណពិសេសរបស់បុគ្គលផ្សេងទៀតដោយក្លែងបន្លំ ឬមិនស្មោះត្រង់ឡើយ។

មាត្រា ៤៦.- ការបរិហារកេរ្តិ៍តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

បុគ្គលម្នាក់មិនត្រូវបរិហារកេរ្តិ៍បុគ្គលម្នាក់ទៀតដោយប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកឡើយ។

មាត្រា ៤៧.- បទក្លែងបន្លំតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

បុគ្គលមិនត្រូវរំខានដល់ទិន្នន័យ ឬប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកក្នុងគោលបំណងដែលថាខ្លួន ឬបុគ្គលផ្សេងទៀតដែលប្រើប្រាស់ទិន្ន័យ ឬប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដើម្បីទាញយកបុគ្គលម្នាក់ឲ្យព្រមទទួលយកទិន្នន័យ ឬប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិចថាពិតប្រាកដ ហើយដោយហេតុផលនៃការព្រមយកនេះ វានាំឲ្យធ្វើឬមិនធ្វើសកម្មភាពណាមួយដែលលម្អៀង ឬនាំឲ្យខូចខាតដល់បុគ្គលម្នាក់នោះ ឬអ្នកផ្សេងទៀត។

មាត្រា ៤៨.- បទឆបោកតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក

ដើម្បីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនបុគ្គលមិនត្រូវរំខានដល់ទិន្នន័យ ឬប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកៈ

១. ដើម្បីទាញអ្នកផ្សេងទៀតដើម្បីបង្កើតជាទំនាក់ទំនងឬ

២. មានគោលបំណងបោកបញ្ឆោតបុគ្គលម្នាក់ទៀតដែលសកម្មភាពនោះ ទំនងជាបង្កនូវការខូចខាត ឬហានិភ័យចំពោះបុគ្គលនោះ ឬបុគ្គលណាមួយផ្សេងទៀត។

មាត្រា ៤៩.- លេខកូដចម្លងមេរោគ

បុគ្គលម្នាក់មិនត្រូវសរសេរ បង្កើតជាសំណើ បង្កឲ្យមាន ចែកចាយឬបញ្ជូនមេរោគ ឬបញ្ជូនមេរោគសម្រាប់ចម្លងទៅកុំព្យូទ័រតាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកទេ។

មាត្រា ៥០.- **ការបំពានភាពជាឯកជន**

១.បុគ្គលដែលមានគោលបំណង ឬដឹងខ្លួនថាចាប់យក បោះពុម្ពផ្សាយ ឬបញ្ជូនរូបភាពនៃរូបរាងឯកជនរបស់បុគ្គលម្នាក់ដោយគ្មានការយល់ព្រមពីបុគ្គលនោះ ស្ថិតក្រោមស្ថានភាពបំពានលើសិទ្ធឯកជនរបស់បុគ្គលនោះ គឺកំពុងប្រព្រឹត្តល្មើស។

២. សម្រាប់គោលបំណងនៃមាត្រានេះ៖

ក. **បញ្ជូន**សំដៅដល់ផ្ញើតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនូវរូបភាពដែលអាចមើលនិងភ្នែកក្រោមគោលបំណងដែលរូបភាពនោះអាចមើលឃើញដោយមនុស្សម្នាក់ ឬច្រើននាក់

ខ. **ចាប់យក** ទាក់ទិននិងរូបភាពសំដៅដល់ថតចូលក្នុងការសែតវីដេអូ ថតរូប ថតកុន កត់ត្រាទុកតាមមធ្យោបាយណាមួយ

គ. **រូបរាងឯកជន** សំដៅដល់ប្រដាប់ភេទដែលមិនមានការបិទបាំងដោយសម្លៀកបំពាក់ ឬ បិទបាំងដោយសម្លៀកបំពាក់តិចតួច បរិវេណសាធារណៈ គ្រគៀក ឬសុដន់ស្ត្រី

ឃ. **បោះពុម្ពផ្សាយ** សំដៅដល់ការផលិតឡើងវិញក្នុងទម្រង់បោះពុម្ព ឬអេឡិចត្រូនិក ហើយដាក់ឲ្យសារធារណៈជនមើលឃើញ

ង. **ស្ថិតក្រោមស្ថានភាពបំពានលើសិទ្ធិឯកជន** សំដៅដល់ស្ថានភាបដែលនៅក្នុងនោះបុគ្គលម្នាក់អាចមានការរមពឹងទុកដ៏សមហេតុផលថា៖

- គាត់អាចដោះសម្លៀកបំពាក់ជាលក្ខណៈឯកជន ដោយមិនខ្វល់ខ្វាយថារូបភាពនៃរូបរាងឯកជនរបស់ខ្លួនកំពុងត្រូវបានគេចាប់យកឬ
- ផ្នែកណាមួយនៃរូបរាងឯកជនរបស់គាត់អាចមិនត្រូវបានមើលឃើញជាសាធារណៈដោយមិនគិតថាតើបុគ្គលនោះស្ថិតក្នុងកន្លែងសាធារណៈ ឬឯកជន។

មាត្រា ៥១.- **ការបំពានលើការដាក់កូដ**

ដើម្បីគោលបំណងប្រព្រឹត្តបទល្មើស ឬលាក់បាំងភស្តុតាង ដែលអាចនាំទៅដល់ការចោទប្រកាន់បុគ្គលមិនត្រូវដាក់កូដក្នុងទំនាក់ទំនងដែលអាចនាំទៅដល់ការចោទប្រកាន់ ឬទិន្នន័យដែលមាននៅក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកទាក់ទីននឹងបទល្មើស ឬភស្តុតាងដែលអាចនាំទៅដល់ការចោទប្រកាន់ដោយមានឆន្ទៈឡើយ។

ការបំពានលើការដាក់កូដត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ [ ] ឆ្នាំ ។

មាត្រា ៥២.- វិញ្ញាបនប័ត្រ

បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា[៣៥] ទាក់ទិននឹងសច្ចសីលភាព នៃវិញ្ញាបនប័ត្រគឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួនពីរឆ្នាំ។

មាត្រា ៥៣.- ដំណើរការនៃប្រព័ន្ធបង់ប្រាក់

១. បុគ្គលណាម្នាក់ដែលធ្វើប្រតិបត្តិការប្រព័ន្ធបង់ប្រាក់ ផ្តល់សេវាបង់ប្រាក់ បោះចេញឧបករណ៍បង់ប្រាក់អេឡិចត្រូនិក ឬបង្កើតប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬធ្វើប្រតិបត្តិការផ្សេងទៀតដែលអាចចាត់ទុកបានថាជាប្រតិបត្តិការបង់ប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដល់សាធារណៈជន ហើយបើបុគ្គលនោះប្រព្រឹត្តបទល្មើសទៅលើជំពូក៩នៃច្បាប់នេះ ឬបទប្បបញ្ញត្តិដែលនឹងធ្វើឡើងពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ញត្តិនៃជំពូក៩ ត្រូវ ចាត់ទុកថាប្រព្រឹត្តបទល្មើសណាមួយនៅក្រោមច្បាប់នេះ ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយអនុលោមតាមច្បាប់ និងបទប្បបញ្ញត្តិគតិយុត្តិនានា។

២. បុគ្គលណាដែលធ្វើប្រតិបត្តិការផ្តល់សេវាពាក់ព័ន្ធនឹងអាជីវកម្មទូទាត់ជាអេឡិចត្រូនិកដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាត្រូវរងការពិន័យពី ១.០០០.០០០ រៀល (មួយលានរៀល) ទៅ ១០.០០០.០០០ រៀល (ដប់លានរៀល) និង/ឬ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពីមួយឆ្នាំទៅប្រាំឆ្នាំ។

មាត្រា ៥៤.- បទក្លែងឯកសារ

បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៥៦ ឬ៥១ ទាក់ទិននឹងការក្លែងឯកសារ គឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

១. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

២. ដីការបណ្តោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ប្រាំ] ឆ្នាំ ។

មាត្រា៥៥.- ការដាកពិន័យសម្រាប់បទល្មើសផ្សេងទៀត

១. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៤៧ ទាក់ទិននឹងការចូលមើលឯកសារ និងការជ្រៀតជ្រែងគឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្តោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

២. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៤៨ ទាក់ទិននឹងការផ្ញើសារគម្រាម គឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្ដោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

៣. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៤៩ ទាក់ទិននឹងការលួចអត្តសញ្ញាណ គឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្ដោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

៤. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៥០ ទាក់ទិននឹងការបរិហាកេរ្តិ៍ គឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្ដោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

៥. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៥២ ទាក់ទិននឹងការឆបោកអេឡិចត្រូនិក គឺជាការប្រព្រឹត្ត បទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្ដោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

៦. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៥៣ ទាក់ទិននឹងលេខកូដចម្លងមេរោគ គឺជាការប្រព្រឹត្ត បទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្ដោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

៧. បុគ្គលដែលបំពានមាត្រា៥៤ ទាក់ទិននឹងការបំពានសិទ្ធិឯកជន គឺជាការប្រព្រឹត្ត បទល្មើស ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដោយ

ក. ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារចំនួន[ពីរ]ឆ្នាំ ឬ

ខ. ដីការបណ្ដោះអាសន្នជាការពិន័យជាប្រាក់ចំនួន [ ] និងជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួន [ប្រាំ]ឆ្នាំ ។

ជំពូកទី ១១
អវសានប្បញ្ញត្តិ

មាត្រា ៥៦.- **ការអនុវត្ត**

រាជរដ្ឋាភិបាលអាចតែងតាំងគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងមួយដើម្បីអនុវត្តច្បាប់នេះ។ គណៈកម្មាការអន្តរក្រសួងនេះ ត្រូវមានសមាសភាពចូលរួមពីមន្ត្រីពាក់ព័ន្ធដែលតែងតាំងដោយ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងទទួលបន្ទុកទូរគមនាគមន៍ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន និងទេសាភិបាលធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា ។

គណៈកម្មការអន្តរក្រសួងអាចអញ្ជើញសហព័ន្ធព័ត៌មាន និងបច្ចេកវិទ្យាព័ត៌មានកម្ពុជា និងសភាពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជាឱ្យចូលរួមប្រជុំបាន នៅពេលចាំបាច់។

មាត្រា៥៧.- **បទប្បញ្ញត្តិ**

រាជរដ្ឋាភិបាលត្រូវចេញ សារាចរ សេចក្តីណែនាំ នីតិវិធី និងក្រមសម្រាប់អនុវត្ត និង លិខិតបទដ្ឋាននានាដែលចាំបាច់សម្រាប់ដាក់ឱ្យអនុវត្តច្បាប់នេះ។

មាត្រា ៥៨.- **បទប្បញ្ញត្តិផ្ទុយ**

បទប្បញ្ញត្តិទាំងឡាយណាដែលផ្ទុយនឹងច្បាប់នេះ ត្រូវចាត់ទុកជានិរាករណ៍។ ក្នុងករណី មានវិវាទរវាងច្បាប់នេះ និងច្បាប់ណាមួយផ្សេងទៀត នោះបញ្ញត្តិក្នុងច្បាប់នេះត្រូវមានអានុភាព អនុវត្ត លើកលែងតែមានបញ្ជាក់ច្បាស់ថាច្បាប់នេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្ត។

ឧបសម្ព័ន្ធ

ការបកស្រាយ

និយមន័យនៃពាក្យទាំងឡាយដែលប្រើនៅក្នុងច្បាប់មានដូចតទៅ៖

- **ការចូលប្រើប្រាស់** **(Access)** ៖ សំដៅដល់ការទាក់ទងជាមួយនឹងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ការរក្សាទិន្នន័យក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ការទាញយកទិន្នន័យពីប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬការប្រើប្រាស់ធនធានផ្សេងៗទៀតនៃប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកតាមគ្រប់មធ្យោបាយ។
- **អ្នកទទួល** **(Addressee)** ៖ សំដៅដល់បុគ្គលដែលទទួលទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ស្របតាមឆន្ទៈរបស់អ្នកផ្ញើ ប៉ុន្តែមិនរួមបញ្ចូលបុគ្គលដែលដើរតួរជាអន្តការីក្នុងការប្រាស្រ័យទាក់ទងតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកនោះឡើយ។
- **ប្រព័ន្ធសារស្វ័យប្រវត្តិ** **(Automated Message System)** ៖ សំដៅដល់កម្មវិធីកុំព្យូទ័រ ឬមធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិក ឬមធ្យោបាយផ្សេងទៀតដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ជូនដំណឹង ឬឆ្លើយតបដោយស្វ័យប្រវត្តិដោយគ្មានអន្តរាគមន៍ពីរូបវន្តបុគ្គលណាមួយ។
- **កាត/ប័ណ្ណ** **(Card)** ៖ សំដៅដល់ប័ណ្ណធនាគារ ប័ណ្ណឥណទាន/ឥណពន្ធ ស្មាតកាត (Smart Card) កាបូបប្រាក់អេឡិចត្រូនិក ឬឧបករណ៍ដែលផ្ទុកតម្លៃទាំងឡាយណាដែលមានមុខងារសម្រាប់ទូទាត់ ។
- **កម្មវិធីចម្លងមេរោគ** **(Contaminant)** ៖ សំដៅដល់កម្រងកម្មវិធីអេឡិចត្រូនិកដែលត្រូវបានបង្កើតឡើង៖
  - (ក) ដើម្បីកែប្រែ បំផ្លាញ កត់ត្រា បញ្ជូនទិន្នន័យ ឬកម្មវិធីនៅក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬ
  - (ខ) ដើម្បីឈ្លានពានតាមគ្រប់មធ្យោបាយនូវដំណើរការប្រក្រតីរបស់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬបណ្តាញអេឡិចត្រូនិក ។
- **ម្ចាស់ប័ណ្ណ** **(Cardholder)** ៖ សំដៅដល់បុគ្គលដែលមានឈ្មោះចារិកនៅលើប័ណ្ណ និងជាបុគ្គលដែលទទួលប្រយោជន៍ពីប័ណ្ណដែលចេញដោយអ្នកចេញប័ណ្ណ។
- **ទំនាក់ទំនង** **(Communication)** ៖ សំដៅដល់អំណះអំណាង សេចក្តីថ្លែងការណ៍ ការទាមទារ សេចក្តីជូនដំណឹង សំណូមពរ សំណើ ឬស្វីការ ដែលភាគីត្រូវបានតម្រូវឲ្យធ្វើ ឬជ្រើសរើសទាក់ទិននឹងការបង្កើត ឬអនុវត្តន៍កិច្ចសន្យា ។
- **កាត/ប័ណ្ណទូទាត់ក្លែងក្លាយ** **(Counterfeit card)** ៖ សំដៅដល់ប័ណ្ណទូទាត់ទាំងឡាយណាដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយការបង្ហាញ ឬការពិពណ៌នា ដែលត្រូវបានប្រឌិតឡើង

ត្រូវបានកែប្រែ ក្លែងបន្លំ និងផ្ទុយពីការពិត ឬសមាសធាតុណាមួយនៃប័ណ្ណនោះមានលក្ខណៈខុសច្បាប់ ។

- **ឥណទាយក** (Creditor) ៖ សំដៅដល់បុគ្គល ឬក្រុមហ៊ុន ដែលព្រមព្រៀង ឬទទួលបានការអនុញ្ញាតពីអ្នកបោះចេញប័ណ្ណដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ទំនិញ សេវា ឬតម្លៃតបស្នងដែលមានតម្លៃ និងដើម្បីទទួលបានការទូទាត់ប្រាក់តាមរយៈការប្រើប្រាស់ប័ណ្ណធនាគារ ប័ណ្ណឥណទាន ឬស្មាតកាតសម្រាប់ការផ្គត់ផ្គង់ទំនិញ សេវា ឬអ្វីផ្សេងទៀតដែលមានតម្លៃនោះទៅដល់ម្ចាស់ប័ណ្ណ។
- **ព្យសនកម្ម** (Damage) ៖ សំដៅដល់ការកែប្រែ ការលុបចោលទាំងស្រុង ការលុបចេញ ការបំបាំងទិន្នន័យ ការផ្លាស់ប្តូរទីតាំងរបស់ទិន្នន័យ ឬការធ្វើឱ្យទិន្នន័យមិនអាចប្រើប្រាស់បានជាបណ្តោះអាសន្ន ការបង្អាក់ដំណើរការប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬការរាំងស្ទះបណ្តាញតភ្ជាប់។
- **ទិន្នន័យ** (Data) ៖ សំដៅដល់ការរៀបរាប់ពីហេតុការណ៍ ព័ត៌មាន ឬគំនិតដែលកំពុងស្ថិតក្នុងការរៀបចំ ឬដែលត្រូវបានរៀបចំក្នុងទម្រង់ដែលសមស្របសម្រាប់ប្រើប្រាស់ក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក រួមមានកម្មវិធីអេឡិចត្រូនិក សារ រូបភាព សម្លេង វីដេអូ និងព័ត៌មានដែលស្ថិតក្នុងប្រព័ន្ធទិន្នន័យ ឬប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ។
- **ការបរិហាកេរ្តិ៍** (Defamation)៖ សំដៅដល់ការបរិហាកេរ្តិ៍ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣០៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ។
- **អេឡិចត្រូនិក** (Electronic) ៖ ពាក់ព័ន្ធនឹងអេឡិចត្រូនិក សំដៅដល់អ្វីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបច្ចេកវិទ្យាដែលមានចរន្តអគ្គិសនី ឌីជីថល ម៉ាញេទិច អុបទិក ជីវមាត្រ អេឡិចត្រូគីមី វ៉ាយអឺឡេស (wireless) អេឡិចត្រូម៉ាញេទិក ឬសមត្ថភាពប្រហាក់ប្រហែលនឹងនេះ។
- **ឧករណ៍ទូទាត់អេឡិចត្រូនិក**(Electronic Payment Instrument)៖ សំដៅដល់គ្រប់មធ្យោបាយទាំងអស់ដែលអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើប្រតិបត្តិការតាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមួយផ្នែក ឬទាំង ស្រុងនូវសកម្មភាពដូចខាងក្រោម៖

  ក) ការផ្ទេរប្រាក់

  ខ) ការដក និងដាក់ប្រាក់

  គ) ការធ្វើប្រតិបត្តិការក្នុងគណនី

  ឃ) ការបញ្ចូលប្រាក់ ឬដកប្រាក់ពីឧបករណ៍ដែលអាចបញ្ចូលប្រាក់បាន។

- **ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក (Electronic Communication)** ៖ សំដៅដល់ព័ត៌មានដែលត្រូវបានទាក់ទង ដំណើរការ កត់ត្រាទុក បង្ហាញឡើង បង្កើតឡើង រក្សាទុក ទទួលបាន ឬបញ្ជូនតាមមធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិក ។
- **ឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិក (Electronic device)**៖ សំដៅដល់ឧបករណ៍ដែលអាចដំណើរការមុខងាររបស់ខ្លួនបានដោយប្រើប្រាស់ថាមពលអគ្គិសនីក្នុងទម្រង់ណាមួយ ឬទម្រង់បញ្ចូលគ្នា ។
- **ទម្រង់អេឡិចត្រូនិក (Electronic form)** ៖ ទាក់ទងនឹងព័ត៌មាន សំដៅដល់ព័ត៌មានដែលបង្កើត ដែលបានបញ្ជូន ដែលទទួលបាន ឬដែលរក្សាទុកក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ក្នុងទម្រង់ម៉ាញ៉េទិច ក្នុងទម្រង់អុបទិច ក្នុងអង្គចងចាំរបស់កុំព្យូទ័រ ក្នុងមីក្រូហ្វីល ក្នុងកុំព្យូទ័រ ឬក្នុងឧបករណ៍ដែលមានមុខងារស្រដៀងគ្នា។
- **ការផ្ទេរប្រាក់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (Electronic fund transfer)** ៖ សំដៅដល់គ្រឹះស្ថានធនាគារ និងហិរញ្ញវត្ថុ ឬបុគ្គលទាំងឡាយណាដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតដោយធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាឱ្យធ្វើប្រតិបត្តិការប្រព័ន្ធទូទាត់ប្រាក់ ឱ្យផ្តល់សេវាទូទាត់ ឱ្យចេញឧបករណ៍ទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ឬមធ្យោបាយទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ឬប្រតិបត្តិការផ្សេងទៀតដែលអាចចាត់ទុកថាជាក់ឱ្យដំណើរការការទូទាត់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដល់សាធារណៈជន។
- **កំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក (Electronic record)**៖ សំដៅដល់កំណត់ត្រាដែលត្រូវបានបង្កើតឡើង បានទាក់ទង ទទួលបាន រក្សាទុក ឬដំណើរការក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬសម្រាប់បញ្ជូនពីប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមួយទៅប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកមួយទៀត ។
- **អ្នកផ្តល់សេវាពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (Electronic-commerce service provider)** ៖ សំដៅដល់បុគ្គលដែលប្រើប្រាស់មធ្យោបាយអេឡិចត្រូនិកដើម្បីផ្តល់ទំនិញ ឬ/និងសេវា ។
- **ហត្ថលេខាអេឡិចត្រូនិក (Electronic signature)** ៖ សំដៅដល់រាល់ហត្ថលេខាដែលធ្វើឡើងដោយអាស្រ័យលើដំណើរការអេឡិចត្រូនិក ដែលហត្ថលេខានោះអាចឱ្យគេប្រើដើម្បីកំណត់អត្តសញ្ញាណរបស់ហត្ថលេខីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ ឬដើម្បីបង្ហាញពីការយល់ព្រមរបស់ហត្ថលេខីទៅលើព័ត៌មានដែលមានក្នុងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ។
- **ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក (Electronic system)** ៖ សំដៅដល់ឧបករណ៍អេឡិចត្រូនិក ឬបណ្តុំឧបករណ៍តភ្ជាប់គ្នា ឬទាក់ទងគ្នា តាមរយៈកម្មវិធីអេឡិចត្រូនិក អាចធ្វើឲ្យមានដំណើរការស្វ័យប្រវត្តិនៃទិន្នន័យ និងរួមបញ្ចូលទាំងឧបករណ៍រក្សាទុកបែបអេឡិចត្រូនិក។

- **ការចងកូដសម្ងាត់ (Encryption)** ៖ សំដៅដល់ដំណើរការបំលែង ឬចងទិន្នន័យក្នុងគោលបំណងការពារទិន្នន័យនេះ ពីទម្រង់សាមញ្ញដែលអាចអានបាន ឬអាចយល់បាន ទៅជាទម្រង់ដែលមិនអាចអានបាន ឬមិនអាចយល់បាន ទោះបីធ្វើឡើងក្រោមរូបភាពណាក៏ដោយ និងដោយមិនគិតពីមធ្យោបាយដែលទិន្នន័យបែបនេះត្រូវបានបង្កើតឡើង ឬអាចយកប្រើបាន ។
- **គ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុ (Financial institution)** ៖ សំដៅទៅលើគ្រឹះស្ថានទាំងឡាយណាដែលផ្តល់សេវាហិរញ្ញវត្ថុ។ គ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុ អាចជាធនាគារ ឬមិនមែនធនាគារ ដែលកាន់កាប់គណនីរបស់អតិថិជនដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោល។
- **ប្រព័ន្ធព័ត៌មាន** (Information system) ៖ សំដៅដល់ប្រព័ន្ធសម្រាប់បង្កើត ផ្ញើ ទទួល រក្សាទុក ឬដំណើរការកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិក។
- **អន្តរការី** (Intermediary)៖ បើពាក់ព័ន្ធនឹងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក សំដៅដល់បុគ្គលដែលផ្ញើ ទទួល បញ្ជូន ឬរក្សាទុកដោយបណ្តោះអាសន្ន ឬដោយអចិន្ត្រៃយ៍នូវទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ ឬផ្តល់សេវានានាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិកនោះ ដោយរួមបញ្ចូលបុគ្គលដែលតំណាងអោយអ្នកផ្ញើ ទទួល បញ្ជូន ឬរក្សាទុកខាងលើ អ្នកផ្តល់សេវាទូរគមនាគមន៍ អ្នកផ្តល់សេវាបណ្តាញនានា អ្នកផ្តល់សេវាអ៊ិនធឺណែត អ្នកផ្តល់មធ្យោបាយស្វែងរកទិន្នន័យណាមួយតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក គេហទំព័រសម្រាប់ទូទាត់ប្រាក់ដេញថ្លៃ ទីផ្សារតាមអ៊ិនធឺណែត និងហាងផ្តល់សេវាអ៊ិនធឺណែត។
- **អ្នកបោះចេញ** (Issuer) ៖ សំដៅដល់គ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុ ឬបុគ្គលណាមួយដែលបោះចេញនូវប័ណ្ណ។
- **កូដចម្លងមេរោគ** (Malicious code) សំដៅដល់កម្មវិធី ឬមុខងារណាមួយនៃកម្មវិធីដែលចម្លងមេរោគដល់ទិន្នន័យដោយមាន ឬគ្មានបន្សល់ទុកច្បាប់ចម្លងនៃមេរោគនោះក្នុងឯកសារអេឡិចត្រូនិកដែលឆ្លងមេរោគក៏ដោយ និងដែលអាចផ្សព្វផ្សាយមេរោគនោះក្នុងប្រព័ន្ធទោះត្បិតធ្វើឡើងដោយមាន ឬគ្មានអន្តរាគមន៍ពីមនុស្សក៏ដោយ ។
- **អ្នកផ្ញើ** (Originator) ៖ សំដៅដល់ភាគី ឬអ្នកតំណាងដែលផ្តើមប្រតិបត្តិការ ទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ប៉ុន្តែមិនរាប់បញ្ចូលអន្តរការីនោះទេ។
- **អ្នកផ្តល់សេវាទូទាត់** (Payment Service Provider) ៖ សំដៅដល់គ្រឹះស្ថានធនាគារនិងហិរញ្ញវត្ថុ ឬបុគ្គលដទៃទៀតដែលបានទទួលការអនុញ្ញាតពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា ឱ្យធ្វើ

ប្រតិបត្តិការប្រព័ន្ធទូទាត់ ចេញផ្សាយឧបករណ៍ទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ឬ មធ្យោបាយទូទាត់អេឡិចត្រូនិក ឬធ្វើប្រតិបត្តិការណាដែលត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការផ្តល់ការទូទាត់សងប្រាក់អេឡិចត្រូនិកដល់សាធារណជន ។

- **បុគ្គល** (Person) ៖ សំដៅដល់រូបវន្តបុគ្គល ឬនីតិបុគ្គល ទោះបានចុះបញ្ជីបង្កើតឡើងតាមផ្លូវច្បាប់ ឬក៏មិនបានចុះបញ្ជីបង្កើតឡើងតាមផ្លូវច្បាប់ក៏ដោយ។
- **ទីតាំងអាជីវកម្ម** (Place of business) ៖ សំដៅដល់៖
  - (ក) ទីតាំងទាំងឡាយណាដែលភាគីរក្សាទីស្នាក់ការអចិន្ត្រៃយ៍ ដើម្បីប្រតិបត្តិការសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ច។ ឬ
  - (ខ) ប្រសិនបើភាគីនោះជារូបវន្តបុគ្គល ហើយគាត់ពុំមានទីតាំងអាជីវកម្ម នោះសំដៅដល់ទីលំនៅរបស់បុគ្គលនោះ។ ប្រសិនបើភាគីបានបញ្ជាក់ពីទីតាំងអាជីវកម្មរបស់គាត់ នោះទីតាំងដែលគាត់បានបញ្ជាក់នោះត្រូវបានសន្មតថាជាទីតាំងអាជីវកម្មរបស់គាត់។ ប្រសិនបើភាគីមិនបានបញ្ជាក់ពីទីតាំងអាជីវកម្ម ហើយមានទីតាំងអាជីវកម្មច្រើនកន្លែង នោះទីតាំងអាជីវកម្មត្រូវបានសន្មតថាជាទីតាំងណាដែលមានទំនាក់ទំនងជិតស្និទ្ធជាងគេជាមួយនឹងប្រតិបត្តិការមូលដ្ឋាន។
- **ទម្រង់ដើម** (Plain version) ៖ សំដៅដល់ទិន្នន័យដើមមុនពេលទិន្នន័យនោះ ត្រូវបានបំលែង ឬចងក្រងជាទម្រង់ដែលមិនអាចអានបាន ។
- **កំណត់ត្រា** (Record) សំដៅដល់ព័ត៌មានដែលត្រូវបានកត់ត្រាចូល រក្សាទុក ឬបញ្ចូលទៅក្នុងទម្រង់រូបិយ ឬដែលត្រូវបានរក្សាទុកក្នុងទម្រង់អេឡិចត្រូនិក ជាក្រដាស ឬទម្រង់ប្រភេទផ្សេងទៀត ហើយដែលអាចទាញយកកំណត់ត្រានោះវិញបានក្នុងទម្រង់ជាក់លាក់ដែលអាចមើលបាន។
- **អ្នកផ្តល់សេវា** (Service provider)៖ សំដៅដល់៖

(ក) បុគ្គលដែលផ្តល់សេវាព័ត៌មាន និងសេវាទំនាក់ទំនង រួមមាន ការផ្ញើ ការទទួល ការរក្សាទុក ឬដំណើរការទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក ឬការផ្តល់សេវាផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធ តាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ។

(ខ) បុគ្គលដែលជាម្ចាស់ កាន់កាប់ ដំណើរការ គ្រប់គ្រង ឬត្រួតពិនិត្យប្រព័ន្ធស្វិចសាធារណៈ (PublicSwitched Network) ឬបុគ្គលដែលផ្តល់សេវាទូរគមនាគមន៍។ ឬ

(គ) បុគ្គលផ្សេងទៀតដែលដំណើរការ ឬរក្សាទិន្នន័យជំនួសឲ្យសេវាទំនាក់ទំនងអេឡិចត្រូនិក

នោះ ឬអ្នកប្រើប្រាស់សេវានោះ ។

- **អ្នកផ្តល់សេវាសុវត្ថិភាព** (Security Service Provider) ៖ សំដៅដល់បុគ្គលដែលចេញវិញ្ញាបនបត្រ ហើយអាចផ្តល់សេវាផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងហត្ថលេខាអេឡិត្រូនិក។
- **អ្នកបង្កើតនីតិវិធីសុវត្ថិភាព** (Security procedure provider)៖ សំដៅដល់បុគ្គលដែលចូលរួមក្នុងការផ្តល់នីតិវិធីសុវត្ថិភាព។
- **នីតិវិធីសុវត្ថិភាព** (Security method) ៖ សំដៅដល់ នីតិវិធីដែលត្រូវធ្វើឡើងដោយច្បាប់ ឬកិច្ចសន្យា ឬដែលសម្រេចដោយភាគី ហើយដែលត្រូវបានប្រើក្នុងគោលបំណង៖
  (ក) ផ្ទៀងផ្ទាត់ថាហត្ថលេខា ទំនាក់ទំនង ឬការអនុវត្តតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកណាមួយគឺពិតជារបស់បុគ្គលណាមួយជាក់លាក់។
  (ខ) ស្វែងរកប្រភពដែលមិនអាចអោយមានការទាក់ទងណាមួយអាចដំណើការបាន ឬការកែប្រែទំនាក់ទំនង ឬការរក្សាទុកនៃកំណត់ត្រាអេឡិចត្រូនិកចាប់ពីពេលដូចបានកំណត់ជាក់លាក់ណាមួយ។

នីតិវិធីសុវត្ថភាពខាងលើអាចតម្រូវអោយប្រើរូបមន្ត ឬកូដ ពាក្យសម្រាប់សំគាល់អត្តសញ្ញាណ ឬលេខ ការចងកូដ សំនួរសម្ងាត់ ឬការទទួលស្គាល់អំពីនីតិវិធីណាមួយ ឬក៏គ្រឿងឧបករណ៍សុវត្ថិភាពផ្សេងទៀតដែលស្រដៀងគ្នា ។

- **ហត្ថលេខា** (Signature) ៖ រួមមាន និមិត្តសញ្ញាដែលត្រូវបានធ្វើបាន ឬយកទៅអនុវត្ត ឬវិធីសាស្ត្រ ឬនីតិវិធីដែលត្រូវបានប្រើ ឬយល់ព្រមដោយបុគ្គលណាមួយដែលមានបំណងធ្វើយថាភូតកំណត់ត្រានោះ។
- **ប្រតិបត្តិការ** (Transaction)៖ សំដៅដល់សកម្មភាពមួយ ឬច្រើនដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងដំណើរការជំនួញ អ្នកប្រើប្រាស់ ឬទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកិច្ចរវាងបុគ្គលពីរ ឬច្រើន ដោយរួមមានការលក់ ការជួល ការដោះដូរ ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ ឬការចាត់ចែងទ្រព្យឯកជន រួមមានទំនិញនិងសិទ្ធអរូបីយដែលមានក្នុងអចលនទ្រព្យ សេវា ឬការរួមបញ្ចូលគ្នារវាងកិច្ចការណាមួយដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ។ និង
- **ការចូលប្រើប្រាស់ដោយគ្មានការអនុញ្ញាត** (Unauthorized use) ៖ សំដៅដល់ការចូលទៅប្រើប្រាស់នៅក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬទិន្នន័យក្នុងប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកតាមគ្រប់មធ្យោបាយដោយបុគ្គលណាមួយដែលពុំទទួលបានការយល់ព្រមពីបុគ្គលដែលមានសិទ្ធិ ហើយដែលការចូលទៅប្រើប្រាស់នេះមិនត្រូវបានអនុញ្ញាត ឬធ្វើឡើងដោយបុគ្គលដែលមានសិទ្ធ ឬធ្វើឡើង

ហួសពីសិទ្ធិដែលបានប្រគល់ឱ្យ ប្រសិនបើបុគ្គលដែលចូលទៅប្រើប្រាស់នោះមិនមែនជាបុគ្គលដែលមានសិទ្ធិ ឬមិនទទួលបានការអនុញ្ញាតពីបុគ្គលដែលមានសិទ្ធិលើការគ្រប់គ្រងការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ឬទិន្នន័យអេឡិចត្រូនិកនោះ។

UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment

1996

with additional article 5 *bis* as adopted in 1998

UNITED NATIONS

UNCITRAL
Model Law on Electronic Commerce
with
Guide to Enactment

1996

with additional article 5 *bis* as adopted in 1998

UNITED NATIONS PUBLICATION
Sales No. E.99.V.4
ISBN 92-1-133607-4

UNCITRAL
Model Law on Electronic Commerce
with
Guide to Enactment
1996

with additional article 5 *bis*
as adopted in 1998

UNITED NATIONS
New York, 1999

CONTENTS

Page

GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 51/162 OF 16 DECEMBER 1996 . . 1

UNCITRAL MODEL LAW ON ELECTRONIC COMMERCE 3

Part one. Electronic commerce in general 3

Chapter I. General provisions 3

Article 1. Sphere of application 3
Article 2. Definitions 4
Article 3. Interpretation 4
Article 4. Variation by agreement 4

Chapter II. Application of legal requirements to data messages 5

Article 5. Legal recognition of data messages 5
Article 5 *bis.* Incorporation by reference 5
Article 6. Writing 5
Article 7. Signature 5
Article 8. Original 6
Article 9. Admissibility and evidential weight of data messages 7
Article 10. Retention of data messages 7

Chapter III. Communication of data messages 8

Article 11. Formation and validity of contracts 8
Article 12. Recognition by parties of data messages 8
Article 13. Attribution of data messages 8
Article 14. Acknowledgement of receipt 9
Article 15. Time and place of dispatch and receipt of data messages . 11

Part two. Electronic commerce in specific areas 12

Chapter I. Carriage of goods 12

Article 16. Actions related to contracts of carriage of goods 12
Article 17. Transport documents 12

	Paragraphs	Page
GUIDE TO ENACTMENT OF THE UNCITRAL MODEL LAW ON ELECTRONIC COMMERCE	1-150	15
Purpose of this Guide	1	15
I. Introduction to the Model Law	2-23	16
A. Objectives	2-6	16
B. Scope	7-10	17
C. Structure	11-12	18
D. A "framework" law to be supplemented by technical regulations	13-14	19
E. The "functional-equivalent" approach	15-18	20
F. Default rules and mandatory law	19-21	21
G. Assistance from UNCITRAL secretariat	22-23	22
II. Article-by-article remarks	24-122	23
Part one. Electronic commerce in general	24-107	23
Chapter I. General provisions	24-45	23
Article 1. Sphere of application	24-29	23
Article 2. Definitions	30-40	26
Article 3. Interpretation	41-43	29
Article 4. Variation by agreement	44-45	30
Chapter II. Application of legal requirements to data messages	46-75	31
Article 5. Legal recognition of data messages	46	31
Article 5 *bis.* Incorporation by reference	46-1-46-7	32
Article 6. Writing	47-52	35
Article 7. Signature	53-61	37
Article 8. Original	62-69	41
Article 9. Admissibility and evidential weight of data messages	70-71	44
Article 10. Retention of data messages	72-75	44
Chapter III. Communication of data messages	76-107	46
Article 11. Formation and validity of contracts	76-80	46
Article 12. Recognition by parties of data messages	81-82	48
Article 13. Attribution of data messages	83-92	49
Article 14. Acknowledgement of receipt	93-99	51
Article 15. Time and place of dispatch and receipt of data messages	100-107	54

	Paragraphs	Page
Part two. Electronic commerce in specific areas	108-122	58
Chapter I. Carriage of goods	110-122	58
Article 16. Actions related to contracts of carriage of goods	111-112	59
Article 17. Transport documents	113-122	59
III. History and background of the Model Law	123-150	63

Resolution adopted by the General Assembly

[on the report of the Sixth Committee (A/51/628)]

51/162 *Model Law on Electronic Commerce adopted by the United Nations Commission on International Trade Law*

The General Assembly,

Recalling its resolution 2205 (XXI) of 17 December 1966, by which it created the United Nations Commission on International Trade Law, with a mandate to further the progressive harmonization and unification of the law of international trade and in that respect to bear in mind the interests of all peoples, in particular those of developing countries, in the extensive development of international trade,

Noting that an increasing number of transactions in international trade are carried out by means of electronic data interchange and other means of communication, commonly referred to as "electronic commerce", which involve the use of alternatives to paper-based methods of communication and storage of information,

Recalling the recommendation on the legal value of computer records adopted by the Commission at its eighteenth session, in 1985,[1] and paragraph 5*(b)* of General Assembly resolution 40/71 of 11 December 1985, in which the Assembly called upon Governments and international organizations to take action, where appropriate, in conformity with the recommendation of the Commission,[1] so as to ensure legal security in the context of the widest possible use of automated data processing in international trade,

---

[1]See *Official Records of the General Assembly, Fortieth Session, Supplement No. 17* (A/40/17), chap. VI, sect. B.

Convinced that the establishment of a model law facilitating the use of electronic commerce that is acceptable to States with different legal, social and economic systems, could contribute significantly to the development of harmonious international economic relations,

Noting that the Model Law on Electronic Commerce was adopted by the Commission at its twenty-ninth session after consideration of the observations of Governments and interested organizations,

Believing that the adoption of the Model Law on Electronic Commerce by the Commission will assist all States significantly in enhancing their legislation governing the use of alternatives to paper-based methods of communication and storage of information and in formulating such legislation where none currently exists,

1. *Expresses* its appreciation to the United Nations Commission on International Trade Law for completing and adopting the Model Law on Electronic Commerce contained in the annex to the present resolution and for preparing the Guide to Enactment of the Model Law;

2. *Recommends* that all States give favourable consideration to the Model Law when they enact or revise their laws, in view of the need for uniformity of the law applicable to alternatives to paper-based methods of communication and storage of information;

3. *Recommends* also that all efforts be made to ensure that the Model Law, together with the Guide, become generally known and available.

85th plenary meeting
16 December 1996

UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce

[Original: Arabic, Chinese, English, French, Russian, Spanish]

Part one. Electronic commerce in general

Chapter I. General provisions

*Article 1. Sphere of application**

This Law** applies to any kind of information in the form of a data message used in the context*** of commercial**** activities.

---

*The Commission suggests the following text for States that might wish to limit the applicability of this Law to international data messages:

"This Law applies to a data message as defined in paragraph (1) of article 2 where the data message relates to international commerce."

**This Law does not override any rule of law intended for the protection of consumers.

***The Commission suggests the following text for States that might wish to extend the applicability of this Law:

"This Law applies to any kind of information in the form of a data message, except in the following situations: [...]."

****The term "commercial" should be given a wide interpretation so as to cover matters arising from all relationships of a commercial nature, whether contractual or not. Relationships of a commercial nature include, but are not limited to, the following transactions: any trade transaction for the supply or exchange of goods or services; distribution agreement; commercial representation or agency; factoring; leasing; construction of works; consulting; engineering; licensing; investment; financing; banking; insurance; exploitation agreement or concession; joint venture and other forms of industrial or business cooperation; carriage of goods or passengers by air, sea, rail or road.

Article 2. Definitions

For the purposes of this Law:

(a) "Data message" means information generated, sent, received or stored by electronic, optical or similar means including, but not limited to, electronic data interchange (EDI), electronic mail, telegram, telex or telecopy;

(b) "Electronic data interchange (EDI)" means the electronic transfer from computer to computer of information using an agreed standard to structure the information;

(c) "Originator" of a data message means a person by whom, or on whose behalf, the data message purports to have been sent or generated prior to storage, if any, but it does not include a person acting as an intermediary with respect to that data message;

(d) "Addressee" of a data message means a person who is intended by the originator to receive the data message, but does not include a person acting as an intermediary with respect to that data message;

(e) "Intermediary", with respect to a particular data message, means a person who, on behalf of another person, sends, receives or stores that data message or provides other services with respect to that data message;

(f) "Information system" means a system for generating, sending, receiving, storing or otherwise processing data messages.

Article 3. Interpretation

(1) In the interpretation of this Law, regard is to be had to its international origin and to the need to promote uniformity in its application and the observance of good faith.

(2) Questions concerning matters governed by this Law which are not expressly settled in it are to be settled in conformity with the general principles on which this Law is based.

Article 4. Variation by agreement

(1) As between parties involved in generating, sending, receiving, storing or otherwise processing data messages, and except as

otherwise provided, the provisions of chapter III may be varied by agreement.

(2) Paragraph (1) does not affect any right that may exist to modify by agreement any rule of law referred to in chapter II.

Chapter II. Application of legal requirements to data messages

Article 5. Legal recognition of data messages

Information shall not be denied legal effect, validity or enforceability solely on the grounds that it is in the form of a data message.

Article 5 bis. *Incorporation by reference*

(as adopted by the Commission at its thirty-first session, in June 1998)

Information shall not be denied legal effect, validity or enforceability solely on the grounds that it is not contained in the data message purporting to give rise to such legal effect, but is merely referred to in that data message.

Article 6. Writing

(1) Where the law requires information to be in writing, that requirement is met by a data message if the information contained therein is accessible so as to be usable for subsequent reference.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the information not being in writing.

(3) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Article 7. Signature

(1) Where the law requires a signature of a person, that requirement is met in relation to a data message if:

(a) a method is used to identify that person and to indicate that person's approval of the information contained in the data message; and

(b) that method is as reliable as was appropriate for the purpose for which the data message was generated or communicated, in the light of all the circumstances, including any relevant agreement.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the absence of a signature.

(3) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Article 8. Original

(1) Where the law requires information to be presented or retained in its original form, that requirement is met by a data message if:

(a) there exists a reliable assurance as to the integrity of the information from the time when it was first generated in its final form, as a data message or otherwise; and

(b) where it is required that information be presented, that information is capable of being displayed to the person to whom it is to be presented.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the information not being presented or retained in its original form.

(3) For the purposes of subparagraph *(a)* of paragraph (1):

(a) the criteria for assessing integrity shall be whether the information has remained complete and unaltered, apart from the addition of any endorsement and any change which arises in the normal course of communication, storage and display; and

(b) the standard of reliability required shall be assessed in the light of the purpose for which the information was generated and in the light of all the relevant circumstances.

(4) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Article 9. Admissibility and evidential weight of data messages

(1) In any legal proceedings, nothing in the application of the rules of evidence shall apply so as to deny the admissibility of a data message in evidence:

(a) on the sole ground that it is a data message; or,

(b) if it is the best evidence that the person adducing it could reasonably be expected to obtain, on the grounds that it is not in its original form.

(2) Information in the form of a data message shall be given due evidential weight. In assessing the evidential weight of a data message, regard shall be had to the reliability of the manner in which the data message was generated, stored or communicated, to the reliability of the manner in which the integrity of the information was maintained, to the manner in which its originator was identified, and to any other relevant factor.

Article 10. Retention of data messages

(1) Where the law requires that certain documents, records or information be retained, that requirement is met by retaining data messages, provided that the following conditions are satisfied:

(a) the information contained therein is accessible so as to be usable for subsequent reference; and

(b) the data message is retained in the format in which it was generated, sent or received, or in a format which can be demonstrated to represent accurately the information generated, sent or received; and

(c) such information, if any, is retained as enables the identification of the origin and destination of a data message and the date and time when it was sent or received.

(2) An obligation to retain documents, records or information in accordance with paragraph (1) does not extend to any information the sole purpose of which is to enable the message to be sent or received.

(3) A person may satisfy the requirement referred to in paragraph (1) by using the services of any other person, provided that the conditions set forth in subparagraphs *(a)*, *(b)* and *(c)* of paragraph (1) are met.

Chapter III. Communication of data messages

Article 11. Formation and validity of contracts

(1) In the context of contract formation, unless otherwise agreed by the parties, an offer and the acceptance of an offer may be expressed by means of data messages. Where a data message is used in the formation of a contract, that contract shall not be denied validity or enforceability on the sole ground that a data message was used for that purpose.

(2) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Article 12. Recognition by parties of data messages

(1) As between the originator and the addressee of a data message, a declaration of will or other statement shall not be denied legal effect, validity or enforceability solely on the grounds that it is in the form of a data message.

(2) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Article 13. Attribution of data messages

(1) A data message is that of the originator if it was sent by the originator itself.

(2) As between the originator and the addressee, a data message is deemed to be that of the originator if it was sent:

(a) by a person who had the authority to act on behalf of the originator in respect of that data message; or

(b) by an information system programmed by, or on behalf of, the originator to operate automatically.

(3) As between the originator and the addressee, an addressee is entitled to regard a data message as being that of the originator, and to act on that assumption, if:

(a) in order to ascertain whether the data message was that of the originator, the addressee properly applied a procedure previously agreed to by the originator for that purpose; or

(b) the data message as received by the addressee resulted from the actions of a person whose relationship with the originator or with any agent of the originator enabled that person to gain access to a method used by the originator to identify data messages as its own.

(4) Paragraph (3) does not apply:

(a) as of the time when the addressee has both received notice from the originator that the data message is not that of the originator, and had reasonable time to act accordingly; or

(b) in a case within paragraph (3)*(b)*, at any time when the addressee knew or should have known, had it exercised reasonable care or used any agreed procedure, that the data message was not that of the originator.

(5) Where a data message is that of the originator or is deemed to be that of the originator, or the addressee is entitled to act on that assumption, then, as between the originator and the addressee, the addressee is entitled to regard the data message as received as being what the originator intended to send, and to act on that assumption. The addressee is not so entitled when it knew or should have known, had it exercised reasonable care or used any agreed procedure, that the transmission resulted in any error in the data message as received.

(6) The addressee is entitled to regard each data message received as a separate data message and to act on that assumption, except to the extent that it duplicates another data message and the addressee knew or should have known, had it exercised reasonable care or used any agreed procedure, that the data message was a duplicate.

Article 14. Acknowledgement of receipt

(1) Paragraphs (2) to (4) of this article apply where, on or before sending a data message, or by means of that data message, the originator has requested or has agreed with the addressee that receipt of the data message be acknowledged.

(2) Where the originator has not agreed with the addressee that the acknowledgement be given in a particular form or by a particular method, an acknowledgement may be given by

(a) any communication by the addressee, automated or otherwise, or

(b) any conduct of the addressee

sufficient to indicate to the originator that the data message has been received.

(3) Where the originator has stated that the data message is conditional on receipt of the acknowledgement, the data message is treated as though it has never been sent, until the acknowledgement is received.

(4) Where the originator has not stated that the data message is conditional on receipt of the acknowledgement, and the acknowledgement has not been received by the originator within the time specified or agreed or, if no time has been specified or agreed, within a reasonable time, the originator:

(a) may give notice to the addressee stating that no acknowledgement has been received and specifying a reasonable time by which the acknowledgement must be received; and

(b) if the acknowledgement is not received within the time specified in subparagraph *(a)*, may, upon notice to the addressee, treat the data message as though it had never been sent, or exercise any other rights it may have.

(5) Where the originator receives the addressee's acknowledgement of receipt, it is presumed that the related data message was received by the addressee. That presumption does not imply that the data message corresponds to the message received.

(6) Where the received acknowledgement states that the related data message met technical requirements, either agreed upon or set forth in applicable standards, it is presumed that those requirements have been met.

(7) Except in so far as it relates to the sending or receipt of the data message, this article is not intended to deal with the legal consequences that may flow either from that data message or from the acknowledgement of its receipt.

Article 15. Time and place of dispatch and receipt of data messages

(1) Unless otherwise agreed between the originator and the addressee, the dispatch of a data message occurs when it enters an information system outside the control of the originator or of the person who sent the data message on behalf of the originator.

(2) Unless otherwise agreed between the originator and the addressee, the time of receipt of a data message is determined as follows:

(a) if the addressee has designated an information system for the purpose of receiving data messages, receipt occurs:

(i) at the time when the data message enters the designated information system; or

(ii) if the data message is sent to an information system of the addressee that is not the designated information system, at the time when the data message is retrieved by the addressee;

(b) if the addressee has not designated an information system, receipt occurs when the data message enters an information system of the addressee.

(3) Paragraph (2) applies notwithstanding that the place where the information system is located may be different from the place where the data message is deemed to be received under paragraph (4).

(4) Unless otherwise agreed between the originator and the addressee, a data message is deemed to be dispatched at the place where the originator has its place of business, and is deemed to be received at the place where the addressee has its place of business. For the purposes of this paragraph:

(a) if the originator or the addressee has more than one place of business, the place of business is that which has the closest relationship to the underlying transaction or, where there is no underlying transaction, the principal place of business;

(b) if the originator or the addressee does not have a place of business, reference is to be made to its habitual residence.

(5) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Part two. Electronic commerce in specific areas

Chapter I. Carriage of goods

Article 16. Actions related to contracts of carriage of goods

Without derogating from the provisions of part one of this Law, this chapter applies to any action in connection with, or in pursuance of, a contract of carriage of goods, including but not limited to:

(a) (i) furnishing the marks, number, quantity or weight of goods;

(ii) stating or declaring the nature or value of goods;

(iii) issuing a receipt for goods;

(iv) confirming that goods have been loaded;

(b) (i) notifying a person of terms and conditions of the contract;

(ii) giving instructions to a carrier;

(c) (i) claiming delivery of goods;

(ii) authorizing release of goods;

(iii) giving notice of loss of, or damage to, goods;

(d) giving any other notice or statement in connection with the performance of the contract;

(e) undertaking to deliver goods to a named person or a person authorized to claim delivery;

(f) granting, acquiring, renouncing, surrendering, transferring or negotiating rights in goods;

(g) acquiring or transferring rights and obligations under the contract.

Article 17. Transport documents

(1) Subject to paragraph (3), where the law requires that any action referred to in article 16 be carried out in writing or by using a paper document, that requirement is met if the action is carried out by using one or more data messages.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for failing either to carry out the action in writing or to use a paper document.

(3) If a right is to be granted to, or an obligation is to be acquired by, one person and no other person, and if the law requires that, in order to effect this, the right or obligation must be conveyed to that person by the transfer, or use of, a paper document, that requirement is met if the right or obligation is conveyed by using one or more data messages, provided that a reliable method is used to render such data message or messages unique.

(4) For the purposes of paragraph (3), the standard of reliability required shall be assessed in the light of the purpose for which the right or obligation was conveyed and in the light of all the circumstances, including any relevant agreement.

(5) Where one or more data messages are used to effect any action in subparagraphs *(f)* and *(g)* of article 16, no paper document used to effect any such action is valid unless the use of data messages has been terminated and replaced by the use of paper documents. A paper document issued in these circumstances shall contain a statement of such termination. The replacement of data messages by paper documents shall not affect the rights or obligations of the parties involved.

(6) If a rule of law is compulsorily applicable to a contract of carriage of goods which is in, or is evidenced by, a paper document, that rule shall not be inapplicable to such a contract of carriage of goods which is evidenced by one or more data messages by reason of the fact that the contract is evidenced by such data message or messages instead of by a paper document.

(7) The provisions of this article do not apply to the following: [...].

Guide to Enactment of the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996)

PURPOSE OF THIS GUIDE

1. In preparing and adopting the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (hereinafter referred to as "the Model Law"), the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) was mindful that the Model Law would be a more effective tool for States modernizing their legislation if background and explanatory information would be provided to executive branches of Governments and legislators to assist them in using the Model Law. The Commission was also aware of the likelihood that the Model Law would be used in a number of States with limited familiarity with the type of communication techniques considered in the Model Law. This Guide, much of which is drawn from the *travaux préparatoires* of the Model Law, is also intended to be helpful to users of electronic means of communication as well as to scholars in that area. In the preparation of the Model Law, it was assumed that the draft Model Law would be accompanied by such a guide. For example, it was decided in respect of a number of issues not to settle them in the draft Model Law but to address them in the Guide so as to provide guidance to States enacting the draft Model Law. The information presented in this Guide is intended to explain why the provisions in the Model Law have been included as essential basic features of a statutory device designed to achieve the objectives of the Model Law. Such information might assist States also in considering which, if any, of the provisions of the Model Law might have to be varied to take into account particular national circumstances.

I. INTRODUCTION TO THE MODEL LAW

A. Objectives

2. The use of modern means of communication such as electronic mail and electronic data interchange (EDI) for the conduct of international trade transactions has been increasing rapidly and is expected to develop further as technical supports such as information highways and the INTERNET become more widely accessible. However, the communication of legally significant information in the form of paperless messages may be hindered by legal obstacles to the use of such messages, or by uncertainty as to their legal effect or validity. The purpose of the Model Law is to offer national legislators a set of internationally acceptable rules as to how a number of such legal obstacles may be removed, and how a more secure legal environment may be created for what has become known as "electronic commerce". The principles expressed in the Model Law are also intended to be of use to individual users of electronic commerce in the drafting of some of the contractual solutions that might be needed to overcome the legal obstacles to the increased use of electronic commerce.

3. The decision by UNCITRAL to formulate model legislation on electronic commerce was taken in response to the fact that in a number of countries the existing legislation governing communication and storage of information is inadequate or outdated because it does not contemplate the use of electronic commerce. In certain cases, existing legislation imposes or implies restrictions on the use of modern means of communication, for example by prescribing the use of "written", "signed" or "original" documents. While a few countries have adopted specific provisions to deal with certain aspects of electronic commerce, there exists no legislation dealing with electronic commerce as a whole. This may result in uncertainty as to the legal nature and validity of information presented in a form other than a traditional paper document. Moreover, while sound laws and practices are necessary in all countries where the use of EDI and electronic mail is becoming widespread, this need is also felt in many countries with respect to such communication techniques as telecopy and telex.

4. The Model Law may also help to remedy disadvantages that stem from the fact that inadequate legislation at the national level creates obstacles to international trade, a significant amount of which is linked to the use of modern communication techniques. Disparities among,

and uncertainty about, national legal regimes governing the use of such communication techniques may contribute to limiting the extent to which businesses may access international markets.

5. Furthermore, at an international level, the Model Law may be useful in certain cases as a tool for interpreting existing international conventions and other international instruments that create legal obstacles to the use of electronic commerce, for example by prescribing that certain documents or contractual clauses be made in written form. As between those States parties to such international instruments, the adoption of the Model Law as a rule of interpretation might provide the means to recognize the use of electronic commerce and obviate the need to negotiate a protocol to the international instrument involved.

6. The objectives of the Model Law, which include enabling or facilitating the use of electronic commerce and providing equal treatment to users of paper-based documentation and to users of computer-based information, are essential for fostering economy and efficiency in international trade. By incorporating the procedures prescribed in the Model Law in its national legislation for those situations where parties opt to use electronic means of communication, an enacting State would create a media-neutral environment.

B. Scope

7. The title of the Model Law refers to "electronic commerce". While a definition of "electronic data interchange (EDI)" is provided in article 2, the Model Law does not specify the meaning of "electronic commerce". In preparing the Model Law, the Commission decided that, in addressing the subject matter before it, it would have in mind a broad notion of EDI, covering a variety of trade-related uses of EDI that might be referred to broadly under the rubric of "electronic commerce" (see A/CN.9/360, paras. 28-29), although other descriptive terms could also be used. Among the means of communication encompassed in the notion of "electronic commerce" are the following modes of transmission based on the use of electronic techniques: communication by means of EDI defined narrowly as the computer-to-computer transmission of data in a standardized format; transmission of electronic messages involving the use of either publicly available standards or proprietary standards; transmission of free-formatted text by electronic means, for example through the INTERNET. It was also noted that, in certain

circumstances, the notion of "electronic commerce" might cover the use of techniques such as telex and telecopy.

8. It should be noted that, while the Model Law was drafted with constant reference to the more modern communication techniques, e.g., EDI and electronic mail, the principles on which the Model Law is based, as well as its provisions, are intended to apply also in the context of less advanced communication techniques, such as telecopy. There may exist situations where digitalized information initially dispatched in the form of a standardized EDI message might, at some point in the communication chain between the sender and the recipient, be forwarded in the form of a computer-generated telex or in the form of a telecopy of a computer print-out. A data message may be initiated as an oral communication and end up in the form of a telecopy, or it may start as a telecopy and end up as an EDI message. A characteristic of electronic commerce is that it covers programmable messages, the computer programming of which is the essential difference between such messages and traditional paper-based documents. Such situations are intended to be covered by the Model Law, based on a consideration of the users' need for a consistent set of rules to govern a variety of communication techniques that might be used interchangeably. More generally, it may be noted that, as a matter of principle, no communication technique is excluded from the scope of the Model Law since future technical developments need to be accommodated.

9. The objectives of the Model Law are best served by the widest possible application of the Model Law. Thus, although there is provision made in the Model Law for exclusion of certain situations from the scope of articles 6, 7, 8, 11, 12, 15 and 17, an enacting State may well decide not to enact in its legislation substantial restrictions on the scope of application of the Model Law.

10. The Model Law should be regarded as a balanced and discrete set of rules, which are recommended to be enacted as a single statute. Depending on the situation in each enacting State, however, the Model Law could be implemented in various ways, either as a single statute or in several pieces of legislation (see below, para. 143).

C. Structure

11. The Model Law is divided into two parts, one dealing with electronic commerce in general and the other one dealing with electronic

commerce in specific areas. It should be noted that part two of the Model Law, which deals with electronic commerce in specific areas, is composed of a chapter I only, dealing with electronic commerce as it applies to the carriage of goods. Other aspects of electronic commerce might need to be dealt with in the future, and the Model Law can be regarded as an open-ended instrument, to be complemented by future work.

12. UNCITRAL intends to continue monitoring the technical, legal and commercial developments that underline the Model Law. It might, should it regard it advisable, decide to add new model provisions to the Model Law or modify the existing ones.

D. A "framework" law to be supplemented by technical regulations

13. The Model Law is intended to provide essential procedures and principles for facilitating the use of modern techniques for recording and communicating information in various types of circumstances. However, it is a "framework" law that does not itself set forth all the rules and regulations that may be necessary to implement those techniques in an enacting State. Moreover, the Model Law is not intended to cover every aspect of the use of electronic commerce. Accordingly, an enacting State may wish to issue regulations to fill in the procedural details for procedures authorized by the Model Law and to take account of the specific, possibly changing, circumstances at play in the enacting State, without compromising the objectives of the Model Law. It is recommended that, should it decide to issue such regulation, an enacting State should give particular attention to the need to maintain the beneficial flexibility of the provisions in the Model Law.

14. It should be noted that the techniques for recording and communicating information considered in the Model Law, beyond raising matters of procedure that may need to be addressed in the implementing technical regulations, may raise certain legal questions the answers to which will not necessarily be found in the Model Law, but rather in other bodies of law. Such other bodies of law may include, for example, the applicable administrative, contract, criminal and judicial-procedure law, which the Model Law is not intended to deal with.

E. The "functional-equivalent" approach

15. The Model Law is based on the recognition that legal requirements prescribing the use of traditional paper-based documentation constitute the main obstacle to the development of modern means of communication. In the preparation of the Model Law, consideration was given to the possibility of dealing with impediments to the use of electronic commerce posed by such requirements in national laws by way of an extension of the scope of such notions as "writing", "signature" and "original", with a view to encompassing computer-based techniques. Such an approach is used in a number of existing legal instruments, e.g., article 7 of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and article 13 of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. It was observed that the Model Law should permit States to adapt their domestic legislation to developments in communications technology applicable to trade law without necessitating the wholesale removal of the paper-based requirements themselves or disturbing the legal concepts and approaches underlying those requirements. At the same time, it was said that the electronic fulfilment of writing requirements might in some cases necessitate the development of new rules. This was due to one of many distinctions between EDI messages and paper-based documents, namely, that the latter were readable by the human eye, while the former were not so readable unless reduced to paper or displayed on a screen.

16. The Model Law thus relies on a new approach, sometimes referred to as the "functional equivalent approach", which is based on an analysis of the purposes and functions of the traditional paper-based requirement with a view to determining how those purposes or functions could be fulfilled through electronic-commerce techniques. For example, among the functions served by a paper document are the following: to provide that a document would be legible by all; to provide that a document would remain unaltered over time; to allow for the reproduction of a document so that each party would hold a copy of the same data; to allow for the authentication of data by means of a signature; and to provide that a document would be in a form acceptable to public authorities and courts. It should be noted that in respect of all of the above-mentioned functions of paper, electronic records can provide the same level of security as paper and, in most cases, a much higher degree of reliability and speed, especially with respect to the identifica-

tion of the source and content of the data, provided that a number of technical and legal requirements are met. However, the adoption of the functional-equivalent approach should not result in imposing on users of electronic commerce more stringent standards of security (and the related costs) than in a paper-based environment.

17. A data message, in and of itself, cannot be regarded as an equivalent of a paper document in that it is of a different nature and does not necessarily perform all conceivable functions of a paper document. That is why the Model Law adopted a flexible standard, taking into account the various layers of existing requirements in a paper-based environment: when adopting the "functional-equivalent" approach, attention was given to the existing hierarchy of form requirements, which provides distinct levels of reliability, traceability and unalterability with respect to paper-based documents. For example, the requirement that data be presented in written form (which constitutes a "threshold requirement") is not to be confused with more stringent requirements such as "signed writing", "signed original" or "authenticated legal act".

18. The Model Law does not attempt to define a computer-based equivalent to any kind of paper document. Instead, it singles out basic functions of paper-based form requirements, with a view to providing criteria which, once they are met by data messages, enable such data messages to enjoy the same level of legal recognition as corresponding paper documents performing the same function. It should be noted that the functional-equivalent approach has been taken in articles 6 to 8 of the Model Law with respect to the concepts of "writing", "signature" and "original" but not with respect to other legal concepts dealt with in the Model Law. For example, article 10 does not attempt to create a functional equivalent of existing storage requirements.

F. Default rules and mandatory law

19. The decision to undertake the preparation of the Model Law was based on the recognition that, in practice, solutions to most of the legal difficulties raised by the use of modern means of communication are sought within contracts. The Model Law embodies the principle of party autonomy in article 4 with respect to the provisions contained in chapter III of part one. Chapter III of part one contains a set of rules of the kind that would typically be found in agreements between

parties, e.g., interchange agreements or “system rules”. It should be noted that the notion of “system rules” might cover two different categories of rules, namely, general terms provided by communication networks and specific rules that might be included in those general terms to deal with bilateral relationships between originators and addressees of data messages. Article 4 (and the notion of “agreement” therein) is intended to encompass both categories of “system rules”.

20. The rules contained in chapter III of part one may be used by parties as a basis for concluding such agreements. They may also be used to supplement the terms of agreements in cases of gaps or omissions in contractual stipulations. In addition, they may be regarded as setting a basic standard for situations where data messages are exchanged without a previous agreement being entered into by the communicating parties, e.g., in the context of open-networks communications.

21. The provisions contained in chapter II of part one are of a different nature. One of the main purposes of the Model Law is to facilitate the use of modern communication techniques and to provide certainty with the use of such techniques where obstacles or uncertainty resulting from statutory provisions could not be avoided by contractual stipulations. The provisions contained in chapter II may, to some extent, be regarded as a collection of exceptions to well-established rules regarding the form of legal transactions. Such well-established rules are normally of a mandatory nature since they generally reflect decisions of public policy. The provisions contained in chapter II should be regarded as stating the minimum acceptable form requirement and are, for that reason, of a mandatory nature, unless expressly stated otherwise in those provisions. The indication that such form requirements are to be regarded as the “minimum acceptable” should not, however, be construed as inviting States to establish requirements stricter than those contained in the Model Law.

G. Assistance from UNCITRAL secretariat

22. In line with its training and assistance activities, the UNCITRAL secretariat may provide technical consultations for Governments preparing legislation based on the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, as it may for Governments considering legislation based

on other UNCITRAL model laws, or considering adhesion to one of the international trade law conventions prepared by UNCITRAL.

23. Further information concerning the Model Law as well as the Guide and other model laws and conventions developed by UNCITRAL, may be obtained from the secretariat at the address below. The secretariat welcomes comments concerning the Model Law and the Guide, as well as information concerning enactment of legislation based on the Model Law.

International Trade Law Branch, Office of Legal Affairs,
United Nations
Vienna International Centre P.O. Box 500
A-1400, Vienna, Austria
Telephone: (43-1) 26060-4060 or 4061
Telefax: (43-1) 26060-5813 or (43-1) 263 3389
Telex: 135612 uno a
E-mail: uncitral@unov.un.or.at
Internet Home Page: http://www.un.or.at/uncitral

II. ARTICLE-BY-ARTICLE REMARKS

Part one. Electronic commerce in general

Chapter I. General provisions

Article 1. Sphere of application

24. The purpose of article 1, which is to be read in conjunction with the definition of "data message" in article 2*(a)*, is to delineate the scope of application of the Model Law. The approach used in the Model Law is to provide in principle for the coverage of all factual situations where information is generated, stored or communicated, irrespective of the medium on which such information may be affixed. It was felt during the preparation of the Model Law that exclusion of any form or medium

by way of a limitation in the scope of the Model Law might result in practical difficulties and would run counter to the purpose of providing truly "media-neutral" rules. However, the focus of the Model Law is on "paperless" means of communication and, except to the extent expressly provided by the Model Law, the Model Law is not intended to alter traditional rules on paper-based communications.

25. Moreover, it was felt that the Model Law should contain an indication that its focus was on the types of situations encountered in the commercial area and that it had been prepared against the background of trade relationships. For that reason, article 1 refers to "commercial activities" and provides, in footnote ****, indications as to what is meant thereby. Such indications, which may be particularly useful for those countries where there does not exist a discrete body of commercial law, are modelled, for reasons of consistency, on the footnote to article 1 of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. In certain countries, the use of footnotes in a statutory text would not be regarded as acceptable legislative practice. National authorities enacting the Model Law might thus consider the possible inclusion of the text of footnotes in the body of the Law itself.

26. The Model Law applies to all kinds of data messages that might be generated, stored or communicated, and nothing in the Model Law should prevent an enacting State from extending the scope of the Model Law to cover uses of electronic commerce outside the commercial sphere. For example, while the focus of the Model Law is not on the relationships between users of electronic commerce and public authorities, the Model Law is not intended to be inapplicable to such relationships. Footnote *** provides for alternative wordings, for possible use by enacting States that would consider it appropriate to extend the scope of the Model Law beyond the commercial sphere.

27. Some countries have special consumer protection laws that may govern certain aspects of the use of information systems. With respect to such consumer legislation, as was the case with previous UNCITRAL instruments (e.g., the UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers), it was felt that an indication should be given that the Model Law had been drafted without special attention being given to issues that might arise in the context of consumer protection. At the same time, it was felt that there was no reason why situations involving consumers should be excluded from the scope of the Model Law by way of a general provision, particularly since the

provisions of the Model Law might be found appropriate for consumer protection, depending on legislation in each enacting State. Footnote ** thus recognizes that any such consumer protection law may take precedence over the provisions in the Model Law. Legislators may wish to consider whether the piece of legislation enacting the Model Law should apply to consumers. The question of which individuals or corporate bodies would be regarded as "consumers" is left to applicable law outside the Model Law.

28. Another possible limitation of the scope of the Model Law is contained in the first footnote. In principle, the Model Law applies to both international and domestic uses of data messages. Footnote * is intended for use by enacting States that might wish to limit the applicability of the Model Law to international cases. It indicates a possible test of internationality for use by those States as a possible criterion for distinguishing international cases from domestic ones. It should be noted, however, that in some jurisdictions, particularly in federal States, considerable difficulties might arise in distinguishing international trade from domestic trade. The Model Law should not be interpreted as encouraging enacting States to limit its applicability to international cases.

29. It is recommended that application of the Model Law be made as wide as possible. Particular caution should be used in excluding the application of the Model Law by way of a limitation of its scope to international uses of data messages, since such a limitation may be seen as not fully achieving the objectives of the Model Law. Furthermore, the variety of procedures available under the Model Law (particularly articles 6 to 8) to limit the use of data messages if necessary (e.g., for purposes of public policy) may make it less necessary to limit the scope of the Model Law. As the Model Law contains a number of articles (articles 6, 7, 8, 11, 12 , 15 and 17) that allow a degree of flexibility to enacting States to limit the scope of application of specific aspects of the Model Law, a narrowing of the scope of application of the text to international trade should not be necessary. Moreover, dividing communications in international trade into purely domestic and international parts might be difficult in practice. The legal certainty to be provided by the Model Law is necessary for both domestic and international trade, and a duality of regimes governing the use of electronic means of recording and communication of data might create a serious obstacle to the use of such means.

References[a]

A/50/17, paras. 213-219;
A/CN.9/407, paras. 37-40;
A/CN.9/406, paras. 80-85;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 1;
A/CN.9/390, paras. 21-43;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 1;
A/CN.9/387, paras. 15-28;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 1;
A/CN.9/373, paras. 21-25 and 29-33;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 15-20.

Article 2. Definitions

"Data message"

30. The notion of "data message" is not limited to communication but is also intended to encompass computer-generated records that are not intended for communication. Thus, the notion of "message" includes the notion of "record". However, a definition of "record" in line with the characteristic elements of "writing" in article 6 may be added in jurisdictions where that would appear to be necessary.

31. The reference to "similar means" is intended to reflect the fact that the Model Law was not intended only for application in the context of existing communication techniques but also to accommodate foreseeable technical developments. The aim of the definition of "data message" is to encompass all types of messages that are generated, stored, or communicated in essentially paperless form. For that purpose, all means of communication and storage of information that might be used to perform functions parallel to the functions performed by the means listed in the definition are intended to be covered by the reference to "similar means", although, for example, "electronic" and "optical" means of communication might not be, strictly speaking, similar. For the purposes of the Model Law, the word "similar" connotes "functionally equivalent".

---

[a]Reference materials listed by symbols in this Guide belong to the following three categories of documents:

A/50/17 and A/51/17 are the reports of UNCITRAL to the General Assembly on the work of its twenty-eighth and twenty-ninth sessions, held in 1995 and 1996, respectively;

A/CN.9/... documents are reports and notes discussed by UNCITRAL in the context of its annual session, including reports presented by the Working Group to the Commission;

A/CN.9/WG.IV/... documents are working papers considered by the UNCITRAL Working Group on Electronic Commerce (formerly known as the UNCITRAL Working Group on Electronic Data Interchange) in the preparation of the Model Law.

32. The definition of “data message” is also intended to cover the case of revocation or amendment. A data message is presumed to have a fixed information content but it may be revoked or amended by another data message.

“Electronic Data Interchange (EDI)”

33. The definition of EDI is drawn from the definition adopted by the Working Party on Facilitation of International Trade Procedures (WP.4) of the Economic Commission for Europe, which is the United Nations body responsible for the development of UN/EDIFACT technical standards.

34. The Model Law does not settle the question whether the definition of EDI necessarily implies that EDI messages are communicated electronically from computer to computer, or whether that definition, while primarily covering situations where data messages are communicated through a telecommunications system, would also cover exceptional or incidental types of situation where data structured in the form of an EDI message would be communicated by means that do not involve telecommunications systems, for example, the case where magnetic disks containing EDI messages would be delivered to the addressee by courier. However, irrespective of whether digital data transferred manually is covered by the definition of “EDI”, it should be regarded as covered by the definition of “data message” under the Model Law.

“Originator” and “Addressee”

35. In most legal systems, the notion of “person” is used to designate the subjects of rights and obligations and should be interpreted as covering both natural persons and corporate bodies or other legal entities. Data messages that are generated automatically by computers without direct human intervention are intended to be covered by subparagraph *(c)*. However, the Model Law should not be misinterpreted as allowing for a computer to be made the subject of rights and obligations. Data messages that are generated automatically by computers without direct human intervention should be regarded as “originating” from the legal entity on behalf of which the computer is operated. Questions relevant to agency that might arise in that context are to be settled under rules outside the Model Law.

36. The “addressee” under the Model Law is the person with whom the originator intends to communicate by transmitting the data message, as opposed to any person who might receive, forward or copy the data message in the course of transmission. The “originator” is the person who generated the data message even if that message was transmitted by another person. The definition of “addressee” contrasts with the definition of “originator”, which is not focused on intent. It should be noted that, under the definitions of “originator” and “addressee” in the Model Law, the originator and the addressee of a given data message could be the same person, for example in the case where the data message was intended for storage by its author. However, the addressee who stores a message transmitted by an originator is not itself intended to be covered by the definition of “originator”.

37. The definition of “originator” should cover not only the situation where information is generated and communicated, but also the situation where such information is generated and stored without being communicated. However, the definition of “originator” is intended to eliminate the possibility that a recipient who merely stores a data message might be regarded as an originator.

“Intermediary”

38. The focus of the Model Law is on the relationship between the originator and the addressee, and not on the relationship between either the originator or the addressee and any intermediary. However, the Model Law does not ignore the paramount importance of intermediaries in the field of electronic communications. In addition, the notion of “intermediary” is needed in the Model Law to establish the necessary distinction between originators or addressees and third parties.

39. The definition of “intermediary” is intended to cover both professional and non-professional intermediaries, i.e., any person (other than the originator and the addressee) who performs any of the functions of an intermediary. The main functions of an intermediary are listed in subparagraph *(e)*, namely receiving, transmitting or storing data messages on behalf of another person. Additional “value-added services” may be performed by network operators and other intermediaries, such as formatting, translating, recording, authenticating, certifying and preserving data messages and providing security services for electronic transactions. “Intermediary” under the Model Law is defined not as a

generic category but with respect to each data message, thus recognizing that the same person could be the originator or addressee of one data message and an intermediary with respect to another data message. The Model Law, which is focused on the relationships between originators and addressees, does not, in general, deal with the rights and obligations of intermediaries.

"Information system"

40. The definition of "information system" is intended to cover the entire range of technical means used for transmitting, receiving and storing information. For example, depending on the factual situation, the notion of "information system" could be indicating a communications network, and in other instances could include an electronic mailbox or even a telecopier. The Model Law does not address the question of whether the information system is located on the premises of the addressee or on other premises, since location of information systems is not an operative criterion under the Model Law.

References

A/51/17, paras. 116-138;
A/CN.9/407, paras. 41-52;
A/CN.9/406, paras. 132-156;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 2;
A/CN.9/390, paras. 44-65;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 2;
A/CN.9/387, paras. 29-52;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 2;
A/CN.9/373, paras. 11-20, 26-28 and 35-36;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 23-26;
A/CN.9/360, paras. 29-31;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 25-33.

Article 3. Interpretation

41. Article 3 is inspired by article 7 of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. It is intended to provide guidance for interpretation of the Model Law by courts and other national or local authorities. The expected effect of article 3 is to limit the extent to which a uniform text, once incorporated in local legislation, would be interpreted only by reference to the concepts of local law.

42. The purpose of paragraph (1) is to draw the attention of courts and other national authorities to the fact that the provisions of the Model Law (or the provisions of the instrument implementing the Model Law), while enacted as part of domestic legislation and therefore domestic in character, should be interpreted with reference to its international origin in order to ensure uniformity in the interpretation of the Model Law in various countries.

43. As to the general principles on which the Model Law is based, the following non-exhaustive list may be considered: (1) to facilitate electronic commerce among and within nations; (2) to validate transactions entered into by means of new information technologies; (3) to promote and encourage the implementation of new information technologies; (4) to promote the uniformity of law; and (5) to support commercial practice. While the general purpose of the Model Law is to facilitate the use of electronic means of communication, it should not be construed in any way as imposing their use.

References

A/50/17, paras. 220-224;
A/CN.9/407, paras. 53-54;
A/CN.9/406, paras. 86-87;
   A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 3;
A/CN.9/390, paras. 66-73;
   A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 3;
A/CN.9/387, paras. 53-58;
   A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 3;
A/CN.9/373, paras. 38-42;
   A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 30-31.

Article 4. Variation by agreement

44. The decision to undertake the preparation of the Model Law was based on the recognition that, in practice, solutions to the legal difficulties raised by the use of modern means of communication are mostly sought within contracts. The Model Law is thus intended to support the principle of party autonomy. However, that principle is embodied only with respect to the provisions of the Model Law contained in chapter III of part one. The reason for such a limitation is that the provisions contained in chapter II of part one may, to some extent, be regarded as a collection of exceptions to well-established rules regarding the form of legal transactions. Such well-established rules are normally of a mandatory nature since they generally reflect decisions of public policy. An unqualified statement regarding the freedom of parties to derogate from

the Model Law might thus be misinterpreted as allowing parties, through a derogation to the Model Law, to derogate from mandatory rules adopted for reasons of public policy. The provisions contained in chapter II of part one should be regarded as stating the minimum acceptable form requirement and are, for that reason, to be regarded as mandatory, unless expressly stated otherwise. The indication that such form requirements are to be regarded as the "minimum acceptable" should not, however, be construed as inviting States to establish requirements stricter than those contained in the Model Law.

45. Article 4 is intended to apply not only in the context of relationships between originators and addressees of data messages but also in the context of relationships involving intermediaries. Thus, the provisions of chapter III of part one could be varied either by bilateral or multilateral agreements between the parties, or by system rules agreed to by the parties. However, the text expressly limits party autonomy to rights and obligations arising as between parties so as not to suggest any implication as to the rights and obligations of third parties.

References

A/51/17, paras. 68, 90 to 93, 110, 137, 188 and 207 (article 10);
A/50/17, paras. 271-274 (article 10);
A/CN.9/407, para. 85;
A/CN.9/406, paras. 88-89;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 5;
A/CN.9/390, paras. 74-78;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 5;
A/CN.9/387, paras. 62-65;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 5;
A/CN.9/373, para. 37;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 27-29.

Chapter II. Application of legal requirements to data messages

Article 5. Legal recognition of data messages

46. Article 5 embodies the fundamental principle that data messages should not be discriminated against, i.e., that there should be no disparity of treatment between data messages and paper documents. It is intended to apply notwithstanding any statutory requirements for a "writing" or an original. That fundamental principle is intended to find general application and its scope should not be limited to evidence or other matters covered in chapter II. It should be noted, however, that such a principle is not intended to override any of the requirements

contained in articles 6 to 10. By stating that "information shall not be denied legal effectiveness, validity or enforceability solely on the grounds that it is in the form of a data message", article 5 merely indicates that the form in which certain information is presented or retained cannot be used as the only reason for which that information would be denied legal effectiveness, validity or enforceability. However, article 5 should not be misinterpreted as establishing the legal validity of any given data message or of any information contained therein.

References

A/51/17, paras. 92 and 97 (article 4);
A/50/17, paras. 225-227 (article 4);
A/CN.9/407, para. 55;
A/CN.9/406, paras. 91-94;
A/CN.9/WG.IV/WP. 62, article 5 *bis;*
A/CN.9/390, paras. 79-87;
A/CN.9/WG.IV/WP. 60, article 5 *bis;*
A/CN.9/387, paras. 93-94.

Article 5 bis. *Incorporation by reference*

46-1. Article 5 *bis* was adopted by the Commission at its thirty-first session, in June 1998. It is intended to provide guidance as to how legislation aimed at facilitating the use of electronic commerce might deal with the situation where certain terms and conditions, although not stated in full but merely referred to in a data message, might need to be recognized as having the same degree of legal effectiveness as if they had been fully stated in the text of that data message. Such recognition is acceptable under the laws of many States with respect to conventional paper communications, usually with some rules of law providing safeguards, for example rules on consumer protection. The expression "incorporation by reference" is often used as a concise means of describing situations where a document refers generically to provisions which are detailed elsewhere, rather than reproducing them in full.

46-2. In an electronic environment, incorporation by reference is often regarded as essential to widespread use of electronic data interchange (EDI), electronic mail, digital certificates and other forms of electronic commerce. For example, electronic communications are typically structured in such a way that large numbers of messages are exchanged, with each message containing brief information, and relying much more frequently than paper documents on reference to infor-

mation accessible elsewhere. In electronic communications, practitioners should not have imposed upon them an obligation to overload their data messages with quantities of free text when they can take advantage of extrinsic sources of information, such as databases, code lists or glossaries, by making use of abbreviations, codes and other references to such information.

46-3. Standards for incorporating data messages by reference into other data messages may also be essential to the use of public key certificates, because these certificates are generally brief records with rigidly prescribed contents that are finite in size. The trusted third party which issues the certificate, however, is likely to require the inclusion of relevant contractual terms limiting its liability. The scope, purpose and effect of a certificate in commercial practice, therefore, would be ambiguous and uncertain without external terms being incorporated by reference. This is the case especially in the context of international communications involving diverse parties who follow varied trade practices and customs.

46-4. The establishment of standards for incorporating data messages by reference into other data messages is critical to the growth of a computer-based trade infrastructure. Without the legal certainty fostered by such standards, there might be a significant risk that the application of traditional tests for determining the enforceability of terms that seek to be incorporated by reference might be ineffective when applied to corresponding electronic commerce terms because of the differences between traditional and electronic commerce mechanisms.

46-5. While electronic commerce relies heavily on the mechanism of incorporation by reference, the accessibility of the full text of the information being referred to may be considerably improved by the use of electronic communications. For example, a message may have embedded in it uniform resource locators (URLs), which direct the reader to the referenced document. Such URLs can provide "hypertext links" allowing the reader to use a pointing device (such as a mouse) to select a key word associated with a URL. The referenced text would then be displayed. In assessing the accessibility of the referenced text, factors to be considered may include: availability (hours of operation of the repository and ease of access); cost of access; integrity (verification of content, authentication of sender, and mechanism for communication error correction); and the extent to which that term is subject to later amendment (notice of updates; notice of policy of amendment).

46-6. One aim of article 5 *bis* is to facilitate incorporation by reference in an electronic context by removing the uncertainty prevailing in many jurisdictions as to whether the provisions dealing with traditional incorporation by reference are applicable to incorporation by reference in an electronic environment. However, in enacting article 5 *bis*, attention should be given to avoid introducing more restrictive requirements with respect to incorporation by reference in electronic commerce than might already apply in paper-based trade.

46-7. Another aim of the provision is to recognize that consumer-protection or other national or international law of a mandatory nature (e.g., rules protecting weaker parties in the context of contracts of adhesion) should not be interfered with. That result could also be achieved by validating incorporation by reference in an electronic environment "to the extent permitted by law", or by listing the rules of law that remain unaffected by article 5 *bis*. Article 5 *bis* is not to be interpreted as creating a specific legal regime for incorporation by reference in an electronic environment. Rather, by establishing a principle of non-discrimination, it is to be construed as making the domestic rules applicable to incorporation by reference in a paper-based environment equally applicable to incorporation by reference for the purposes of electronic commerce. For example, in a number of jurisdictions, existing rules of mandatory law only validate incorporation by reference provided that the following three conditions are met: *(a)* the reference clause should be inserted in the data message; *(b)* the document being referred to, e.g., general terms and conditions, should actually be known to the party against whom the reference document might be relied upon; and *(c)* the reference document should be accepted, in addition to being known, by that party.

References

A/53/17, paras. 212-221;
A/CN.9/450;
A/CN.9/446, paras. 14-24;
  A/CN.9/WG.IV/WP.74;
A/52/17, paras. 248-250;
A/CN.9/437, paras. 151-155;
  A/CN.9/WP. 71, paras 77-93;
A/51/17, paras. 222-223;
A/CN.9/421, paras. 109 and 114;
  A/CN.9/WG.IV/WP.69, paras. 30, 53, 59-60 and 91;
A/CN.9/407, paras. 100-105 and 117;
  A/CN.9/WG.IV/WP.66;
  A/CN.9/WG.IV/WP.65;
A/CN.9/406, paras. 90 and 178-179;
  A/CN.9/WG.IV/WP.55, para. 109-113;
A/CN.9/360, paras. 90-95;
  A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 77-78;
A/CN.9/350, paras. 95-96;
A/CN.9/333, paras. 66-68.

Article 6. Writing

47. Article 6 is intended to define the basic standard to be met by a data message in order to be considered as meeting a requirement (which may result from statute, regulation or judge-made law) that information be retained or presented "in writing" (or that the information be contained in a "document" or other paper-based instrument). It may be noted that article 6 is part of a set of three articles (articles 6, 7 and 8), which share the same structure and should be read together.

48. In the preparation of the Model Law, particular attention was paid to the functions traditionally performed by various kinds of "writings" in a paper-based environment. For example, the following non-exhaustive list indicates reasons why national laws require the use of "writings": (1) to ensure that there would be tangible evidence of the existence and nature of the intent of the parties to bind themselves; (2) to help the parties be aware of the consequences of their entering into a contract; (3) to provide that a document would be legible by all; (4) to provide that a document would remain unaltered over time and provide a permanent record of a transaction; (5) to allow for the reproduction of a document so that each party would hold a copy of the same data; (6) to allow for the authentication of data by means of a signature; (7) to provide that a document would be in a form acceptable to public authorities and courts; (8) to finalize the intent of the author of the "writing" and provide a record of that intent; (9) to allow for the easy storage of data in a tangible form; (10) to facilitate control and sub-sequent audit for accounting, tax or regulatory purposes; and (11) to bring legal rights and obligations into existence in those cases where a "writing" was required for validity purposes.

49. However, in the preparation of the Model Law, it was found that it would be inappropriate to adopt an overly comprehensive notion of the functions performed by writing. Existing requirements that data be presented in written form often combine the requirement of a "writing" with concepts distinct from writing, such as signature and original. Thus, when adopting a functional approach, attention should be given to the fact that the requirement of a "writing" should be considered as the lowest layer in a hierarchy of form requirements, which provide distinct levels of reliability, traceability and unalterability with respect to paper documents. The requirement that data be presented in written form (which can be described as a "threshold requirement") should

thus not be confused with more stringent requirements such as "signed writing", "signed original" or "authenticated legal act". For example, under certain national laws, a written document that is neither dated nor signed, and the author of which either is not identified in the written document or is identified by a mere letterhead, would be regarded as a "writing" although it might be of little evidential weight in the absence of other evidence (e.g., testimony) regarding the authorship of the document. In addition, the notion of unalterability should not be considered as built into the concept of writing as an absolute requirement since a "writing" in pencil might still be considered a "writing" under certain existing legal definitions. Taking into account the way in which such issues as integrity of the data and protection against fraud are dealt with in a paper-based environment, a fraudulent document would nonetheless be regarded as a "writing". In general, notions such as "evidence" and "intent of the parties to bind themselves" are to be tied to the more general issues of reliability and authentication of the data and should not be included in the definition of a "writing".

50. The purpose of article 6 is not to establish a requirement that, in all instances, data messages should fulfil all conceivable functions of a writing. Rather than focusing upon specific functions of a "writing", for example, its evidentiary function in the context of tax law or its warning function in the context of civil law, article 6 focuses upon the basic notion of the information being reproduced and read. That notion is expressed in article 6 in terms that were found to provide an objective criterion, namely that the information in a data message must be accessible so as to be usable for subsequent reference. The use of the word "accessible" is meant to imply that information in the form of computer data should be readable and interpretable, and that the software that might be necessary to render such information readable should be retained. The word "usable" is not intended to cover only human use but also computer processing. As to the notion of "subsequent reference", it was preferred to such notions as "durability" or "non-alterability", which would have established too harsh standards, and to such notions as "readability" or "intelligibility", which might constitute too subjective criteria.

51. The principle embodied in paragraph (3) of articles 6 and 7, and in paragraph (4) of article 8, is that an enacting State may exclude from the application of those articles certain situations to be specified in the leg-

islation enacting the Model Law. An enacting State may wish to exclude specifically certain types of situations, depending in particular on the purpose of the formal requirement in question. One such type of situation may be the case of writing requirements intended to provide notice or warning of specific factual or legal risks, for example, requirements for warnings to be placed on certain types of products. Another specific exclusion might be considered, for example, in the context of formalities required pursuant to international treaty obligations of the enacting State (e.g., the requirement that a cheque be in writing pursuant to the Convention providing a Uniform Law for Cheques, Geneva, 1931) and other kinds of situations and areas of law that are beyond the power of the enacting State to change by means of a statute.

52. Paragraph (3) was included with a view to enhancing the acceptability of the Model Law. It recognizes that the matter of specifying exclusions should be left to enacting States, an approach that would take better account of differences in national circumstances. However, it should be noted that the objectives of the Model Law would not be achieved if paragraph (3) were used to establish blanket exceptions, and the opportunity provided by paragraph (3) in that respect should be avoided. Numerous exclusions from the scope of articles 6 to 8 would raise needless obstacles to the development of modern communication techniques, since what the Model Law contains are very fundamental principles and approaches that are expected to find general application.

References

A/51/17, paras. 180-181 and 185-187 (article 5);
A/50/17, paras. 228-241 (article 5);
A/CN.9/407, paras. 56-63;
A/CN.9/406, paras. 95-101;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 6;
A/CN.9/390, paras. 88-96;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 6;
A/CN.9/387, paras. 66-80;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 6;
A/CN.9/WG.IV/WP.58, annex;
A/CN.9/373, paras. 45-62;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 36-49;
A/CN.9/360, paras. 32-43;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 37-45;
A/CN.9/350, paras. 68-78;
A/CN.9/333, paras. 20-28;
A/CN.9/265, paras. 59-72.

Article 7. Signature

53. Article 7 is based on the recognition of the functions of a signature in a paper-based environment. In the preparation of the Model Law, the

following functions of a signature were considered: to identify a person; to provide certainty as to the personal involvement of that person in the act of signing; to associate that person with the content of a document. It was noted that, in addition, a signature could perform a variety of functions, depending on the nature of the document that was signed. For example, a signature might attest to the intent of a party to be bound by the content of a signed contract; the intent of a person to endorse authorship of a text; the intent of a person to associate itself with the content of a document written by someone else; the fact that, and the time when, a person had been at a given place.

54. It may be noted that, alongside the traditional handwritten signature, there exist various types of procedures (e.g., stamping, perforation), sometimes also referred to as "signatures", which provide various levels of certainty. For example, in some countries, there exists a general requirement that contracts for the sale of goods above a certain amount should be "signed" in order to be enforceable. However, the concept of a signature adopted in that context is such that a stamp, perforation or even a typewritten signature or a printed letterhead might be regarded as sufficient to fulfil the signature requirement. At the other end of the spectrum, there exist requirements that combine the traditional handwritten signature with additional security procedures such as the confirmation of the signature by witnesses.

55. It might be desirable to develop functional equivalents for the various types and levels of signature requirements in existence. Such an approach would increase the level of certainty as to the degree of legal recognition that could be expected from the use of the various means of authentication used in electronic commerce practice as substitutes for "signatures". However, the notion of signature is intimately linked to the use of paper. Furthermore, any attempt to develop rules on standards and procedures to be used as substitutes for specific instances of "signatures" might create the risk of tying the legal framework provided by the Model Law to a given state of technical development.

56. With a view to ensuring that a message that was required to be authenticated should not be denied legal value for the sole reason that it was not authenticated in a manner peculiar to paper documents, article 7 adopts a comprehensive approach. It establishes the general conditions under which data messages would be regarded as authenticated with sufficient credibility and would be enforceable in the face

of signature requirements which currently present barriers to electronic commerce. Article 7 focuses on the two basic functions of a signature, namely to identify the author of a document and to confirm that the author approved the content of that document. Paragraph (1)*(a)* establishes the principle that, in an electronic environment, the basic legal functions of a signature are performed by way of a method that identifies the originator of a data message and confirms that the originator approved the content of that data message.

57. Paragraph (1)*(b)* establishes a flexible approach to the level of security to be achieved by the method of identification used under paragraph (1)*(a)*. The method used under paragraph (1)*(a)* should be as reliable as is appropriate for the purpose for which the data message is generated or communicated, in the light of all the circumstances, including any agreement between the originator and the addressee of the data message.

58. In determining whether the method used under paragraph (1) is appropriate, legal, technical and commercial factors that may be taken into account include the following: (1) the sophistication of the equipment used by each of the parties; (2) the nature of their trade activity; (3) the frequency at which commercial transactions take place between the parties; (4) the kind and size of the transaction; (5) the function of signature requirements in a given statutory and regulatory environment; (6) the capability of communication systems; (7) compliance with authentication procedures set forth by intermediaries; (8) the range of authentication procedures made available by any intermediary; (9) compliance with trade customs and practice; (10) the existence of insurance coverage mechanisms against unauthorized messages; (11) the importance and the value of the information contained in the data message; (12) the availability of alternative methods of identification and the cost of implementation; (13) the degree of acceptance or non-acceptance of the method of identification in the relevant industry or field both at the time the method was agreed upon and the time when the data message was communicated; and (14) any other relevant factor.

59. Article 7 does not introduce a distinction between the situation in which users of electronic commerce are linked by a communication agreement and the situation in which parties had no prior contractual relationship regarding the use of electronic commerce. Thus, article 7 may be regarded as establishing a basic standard of authentication for

data messages that might be exchanged in the absence of a prior contractual relationship and, at the same time, to provide guidance as to what might constitute an appropriate substitute for a signature if the parties used electronic communications in the context of a communication agreement. The Model Law is thus intended to provide useful guidance both in a context where national laws would leave the question of authentication of data messages entirely to the discretion of the parties and in a context where requirements for signature, which were usually set by mandatory provisions of national law, should not be made subject to alteration by agreement of the parties.

60. The notion of an "agreement between the originator and the addressee of a data message" is to be interpreted as covering not only bilateral or multilateral agreements concluded between parties exchanging directly data messages (e.g., "trading partners agreements", "communication agreements" or " interchange agreements") but also agreements involving intermediaries such as networks (e.g., "third-party service agreements"). Agreements concluded between users of electronic commerce and networks may incorporate "system rules", i.e., administrative and technical rules and procedures to be applied when communicating data messages. However, a possible agreement between originators and addressees of data messages as to the use of a method of authentication is not conclusive evidence of whether that method is reliable or not.

61. It should be noted that, under the Model Law, the mere signing of a data message by means of a functional equivalent of a handwritten signature is not intended, in and of itself, to confer legal validity on the data message. Whether a data message that fulfilled the requirement of a signature has legal validity is to be settled under the law applicable outside the Model Law.

References

A/51/17, paras. 180-181 and 185-187 (article 6);
A/50/17, paras. 242-248 (article 6);
A/CN.9/407, paras. 64-70;
A/CN.9/406, paras. 102-105;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 7;
A/CN.9/390, paras. 97-109;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 7;
A/CN.9/387, paras. 81-90;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 7;
A/CN.9/WG.IV/WP.58, annex;
A/CN.9/373, paras. 63-76;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 50-63;
A/CN.9/360, paras. 71-75;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 61-66;
A/CN.9/350, paras. 86-89;
A/CN.9/333, paras. 50-59;
A/CN.9/265, paras. 49-58 and 79-80.

Article 8. Original

62. If "original" were defined as a medium on which information was fixed for the first time, it would be impossible to speak of "original" data messages, since the addressee of a data message would always receive a copy thereof. However, article 8 should be put in a different context. The notion of "original" in article 8 is useful since in practice many disputes relate to the question of originality of documents, and in electronic commerce the requirement for presentation of originals constitutes one of the main obstacles that the Model Law attempts to remove. Although in some jurisdictions the concepts of "writing", "original" and "signature" may overlap, the Model Law approaches them as three separate and distinct concepts. Article 8 is also useful in clarifying the notions of "writing" and "original", in particular in view of their importance for purposes of evidence.

63. Article 8 is pertinent to documents of title and negotiable instruments, in which the notion of uniqueness of an original is particularly relevant. However, attention is drawn to the fact that the Model Law is not intended only to apply to documents of title and negotiable instruments, or to such areas of law where special requirements exist with respect to registration or notarization of "writings", e.g., family matters or the sale of real estate. Examples of documents that might require an "original" are trade documents such as weight certificates, agricultural certificates, quality or quantity certificates, inspection reports, insurance certificates, etc. While such documents are not negotiable or used to transfer rights or title, it is essential that they be transmitted unchanged, that is in their "original" form, so that other parties in international commerce may have confidence in their contents. In a paper-based environment, these types of document are usually only accepted if they are "original" to lessen the chance that they be altered, which would be difficult to detect in copies. Various technical means are available to certify the contents of a data message to confirm its "originality". Without this functional equivalent of originality, the sale of goods using electronic commerce would be hampered since the issuers of such documents would be required to retransmit their data message each and every time the goods are sold, or the parties would be forced to use paper documents to supplement the electronic commerce transaction.

64. Article 8 should be regarded as stating the minimum acceptable form requirement to be met by a data message for it to be regarded as

the functional equivalent of an original. The provisions of article 8 should be regarded as mandatory, to the same extent that existing provisions regarding the use of paper-based original documents would be regarded as mandatory. The indication that the form requirements stated in article 8 are to be regarded as the "minimum acceptable" should not, however, be construed as inviting States to establish requirements stricter than those contained in the Model Law.

65. Article 8 emphasizes the importance of the integrity of the information for its originality and sets out criteria to be taken into account when assessing integrity by reference to systematic recording of the information, assurance that the information was recorded without lacunae and protection of the data against alteration. It links the concept of originality to a method of authentication and puts the focus on the method of authentication to be followed in order to meet the requirement. It is based on the following elements: a simple criterion as to "integrity" of the data; a description of the elements to be taken into account in assessing the integrity; and an element of flexibility, i.e., a reference to circumstances.

66. As regards the words "the time when it was first generated in its final form" in paragraph (1)*(a)*, it should be noted that the provision is intended to encompass the situation where information was first composed as a paper document and subsequently transferred on to a computer. In such a situation, paragraph (1)*(a)* is to be interpreted as requiring assurances that the information has remained complete and unaltered from the time when it was composed as a paper document onwards, and not only as from the time when it was translated into electronic form. However, where several drafts were created and stored before the final message was composed, paragraph (1)*(a)* should not be misinterpreted as requiring assurance as to the integrity of the drafts.

67. Paragraph (3)*(a)* sets forth the criteria for assessing integrity, taking care to except necessary additions to the first (or "original") data message such as endorsements, certifications, notarizations, etc. from other alterations. As long as the contents of a data message remain complete and unaltered, necessary additions to that data message would not affect its "originality". Thus when an electronic certificate is added to the end of an "original" data message to attest to the "originality" of that data message, or when data is automatically added

by computer systems at the start and the finish of a data message in order to transmit it, such additions would be considered as if they were a supplemental piece of paper with an "original" piece of paper, or the envelope and stamp used to send that "original" piece of paper.

68. As in other articles of chapter II of part one, the words "the law" in the opening phrase of article 8 are to be understood as encompassing not only statutory or regulatory law but also judicially-created law and other procedural law. In certain common law countries, where the words "the law" would normally be interpreted as referring to common law rules, as opposed to statutory requirements, it should be noted that, in the context of the Model Law, the words "the law" are intended to encompass those various sources of law. However, "the law", as used in the Model Law, is not meant to include areas of law that have not become part of the law of a State and are sometimes, somewhat imprecisely, referred to by expressions such as *"lex mercatoria"* or "law merchant".

69. Paragraph (4), as was the case with similar provisions in articles 6 and 7, was included with a view to enhancing the acceptability of the Model Law. It recognizes that the matter of specifying exclusions should be left to enacting States, an approach that would take better account of differences in national circumstances. However, it should be noted that the objectives of the Model Law would not be achieved if paragraph (4) were used to establish blanket exceptions. Numerous exclusions from the scope of articles 6 to 8 would raise needless obstacles to the development of modern communication techniques, since what the Model Law contains are very fundamental principles and approaches that are expected to find general application.

References

A/51/17, paras. 180-181 and 185-187 (article 7);
A/50/17, paras. 249-255 (article 7);
A/CN.9/407, paras. 71-79;
A/CN.9/406, paras. 106-110;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 8;
A/CN.9/390, paras. 110-133;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 8;
A/CN.9/387, paras. 91-97;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 8;
A/CN.9/WG.IV/WP.58, annex;
A/CN.9/373, paras. 77-96;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 64-70;
A/CN.9/360, paras. 60-70;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 56-60;
A/CN.9/350, paras. 84-85;
A/CN.9/265, paras. 43-48.

Article 9. Admissibility and evidential weight of data messages

70. The purpose of article 9 is to establish both the admissibility of data messages as evidence in legal proceedings and their evidential value. With respect to admissibility, paragraph (1), establishing that data messages should not be denied admissibility as evidence in legal proceedings on the sole ground that they are in electronic form, puts emphasis on the general principle stated in article 4 and is needed to make it expressly applicable to admissibility of evidence, an area in which particularly complex issues might arise in certain jurisdictions. The term "best evidence" is a term understood in, and necessary for, certain common law jurisdictions. However, the notion of "best evidence" could raise a great deal of uncertainty in legal systems in which such a rule is unknown. States in which the term would be regarded as meaningless and potentially misleading may wish to enact the Model Law without the reference to the "best evidence" rule contained in paragraph (1).

71. As regards the assessment of the evidential weight of a data message, paragraph (2) provides useful guidance as to how the evidential value of data messages should be assessed (e.g., depending on whether they were generated, stored or communicated in a reliable manner).

References

A/50/17, paras. 256-263 (article 8);
A/CN.9/407, paras. 80-81;
A/CN.9/406, paras. 111-113;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 9;
A/CN.9/390, paras. 139-143;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 9;
A/CN.9/387, paras. 98-109;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 9;
A/CN.9/WG.IV/WP.58, annex;
A/CN.9/373, paras. 97-108;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 71-81;
A/CN.9/360, paras. 44-59;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 46-55;
A/CN.9/350, paras. 79-83 and 90-91;
A/CN.9/333, paras. 29-41;
A/CN.9/265, paras. 27-48.

Article 10. Retention of data messages

72. Article 10 establishes a set of alternative rules for existing requirements regarding the storage of information (e.g., for accounting or tax purposes) that may constitute obstacles to the development of modern trade.

73. Paragraph (1) is intended to set out the conditions under which the obligation to store data messages that might exist under the applicable law would be met. Subparagraph *(a)* reproduces the conditions established under article 6 for a data message to satisfy a rule which prescribes the presentation of a "writing". Subparagraph *(b)* emphasizes that the message does not need to be retained unaltered as long as the information stored accurately reflects the data message as it was sent. It would not be appropriate to require that information should be stored unaltered, since usually messages are decoded, compressed or converted in order to be stored.

74. Subparagraph *(c)* is intended to cover all the information that may need to be stored, which includes, apart from the message itself, certain transmittal information that may be necessary for the identification of the message. Subparagraph *(c)*, by imposing the retention of the transmittal information associated with the data message, is creating a standard that is higher than most standards existing under national laws as to the storage of paper-based communications. However, it should not be understood as imposing an obligation to retain transmittal information additional to the information contained in the data message when it was generated, stored or transmitted, or information contained in a separate data message, such as an acknowledgement of receipt. Moreover, while some transmittal information is important and has to be stored, other transmittal information can be exempted without the integrity of the data message being compromised. That is the reason why subparagraph *(c)* establishes a distinction between those elements of transmittal information that are important for the identification of the message and the very few elements of transmittal information covered in paragraph (2) (e.g., communication protocols), which are of no value with regard to the data message and which, typically, would automatically be stripped out of an incoming data message by the receiving computer before the data message actually entered the information system of the addressee.

75. In practice, storage of information, and especially storage of transmittal information, may often be carried out by someone other than the originator or the addressee, such as an intermediary. Nevertheless, it is intended that the person obligated to retain certain transmittal information cannot escape meeting that obligation simply because, for example, the communications system operated by that other person does not retain the required information. This is intended to

discourage bad practice or wilful misconduct. Paragraph (3) provides that in meeting its obligations under paragraph (1), an addressee or originator may use the services of any third party, not just an intermediary.

References

A/51/17, paras. 185-187 (article 9);
A/50/17, paras. 264-270 (article 9);
A/CN.9/407, paras. 82-84;
A/CN.9/406, paras. 59-72;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 14;
A/CN.9/387, paras. 164-168;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 14;
A/CN.9/373, paras. 123-125;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, para. 94.

Chapter III. Communication of data messages

Article 11. Formation and validity of contracts

76. Article 11 is not intended to interfere with the law on formation of contracts but rather to promote international trade by providing increased legal certainty as to the conclusion of contracts by electronic means. It deals not only with the issue of contract formation but also with the form in which an offer and an acceptance may be expressed. In certain countries, a provision along the lines of paragraph (1) might be regarded as merely stating the obvious, namely that an offer and an acceptance, as any other expression of will, can be communicated by any means, including data messages. However, the provision is needed in view of the remaining uncertainties in a considerable number of countries as to whether contracts can validly be concluded by electronic means. Such uncertainties may stem from the fact that, in certain cases, the data messages expressing offer and acceptance are generated by computers without immediate human intervention, thus raising doubts as to the expression of intent by the parties. Another reason for such uncertainties is inherent in the mode of communication and results from the absence of a paper document.

77. It may also be noted that paragraph (1) reinforces, in the context of contract formation, a principle already embodied in other articles of the Model Law, such as articles 5, 9 and 13, all of which establish the

legal effectiveness of data messages. However, paragraph (1) is needed since the fact that electronic messages may have legal value as evidence and produce a number of effects, including those provided in articles 9 and 13, does not necessarily mean that they can be used for the purpose of concluding valid contracts.

78. Paragraph (1) covers not merely the cases in which both the offer and the acceptance are communicated by electronic means but also cases in which only the offer or only the acceptance is communicated electronically. As to the time and place of formation of contracts in cases where an offer or the acceptance of an offer is expressed by means of a data message, no specific rule has been included in the Model Law in order not to interfere with national law applicable to contract formation. It was felt that such a provision might exceed the aim of the Model Law, which should be limited to providing that electronic communications would achieve the same degree of legal certainty as paper-based communications. The combination of existing rules on the formation of contracts with the provisions contained in article 15 is designed to dispel uncertainty as to the time and place of formation of contracts in cases where the offer or the acceptance are exchanged electronically.

79. The words "unless otherwise stated by the parties", which merely restate, in the context of contract formation, the recognition of party autonomy expressed in article 4, are intended to make it clear that the purpose of the Model Law is not to impose the use of electronic means of communication on parties who rely on the use of paper-based communication to conclude contracts. Thus, article 11 should not be interpreted as restricting in any way party autonomy with respect to parties not involved in the use of electronic communication.

80. During the preparation of paragraph (1), it was felt that the provision might have the harmful effect of overruling otherwise applicable provisions of national law, which might prescribe specific formalities for the formation of certain contracts. Such forms include notarization and other requirements for "writings", and might respond to considerations of public policy, such as the need to protect certain parties or to warn them against specific risks. For that reason, paragraph (2) provides that an enacting State can exclude the application of paragraph (1) in certain instances to be specified in the legislation enacting the Model Law.

References

A/51/17, paras. 89-94 (article 13);
A/CN.9/407, para. 93;
A/CN.9/406, paras. 34-41;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 12;
A/CN.9/387, paras. 145-151;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 12;
A/CN.9/373, paras. 126-133;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 95-102;
A/CN.9/360, paras. 76-86;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 67-73;
A/CN.9/350, paras. 93-96;
A/CN.9/333, paras. 60-68.

Article 12. Recognition by parties of data messages

81. Article 12 was added at a late stage in the preparation of the Model Law, in recognition of the fact that article 11 was limited to dealing with data messages that were geared to the conclusion of a contract, but that the draft Model Law did not contain specific provisions on data messages that related not to the conclusion of contracts but to the performance of contractual obligations (e.g., notice of defective goods, an offer to pay, notice of place where a contract would be performed, recognition of debt). Since modern means of communication are used in a context of legal uncertainty, in the absence of specific legislation in most countries, it was felt appropriate for the Model Law not only to establish the general principle that the use of electronic communication should not be discriminated against, as expressed in article 5, but also to include specific illustrations of that principle. Contract formation is but one of the areas where such an illustration is useful and the legal validity of unilateral expressions of will, as well as other notices or statements that may be issued in the form of data messages, also needs to be mentioned.

82. As is the case with article 11, article 12 is not to impose the use of electronic means of communication but to validate such use, subject to contrary agreement by the parties. Thus, article 12 should not be used as a basis to impose on the addressee the legal consequences of a message, if the use of a non-paper-based method for its transmission comes as a surprise to the addressee.

References

A/51/17, paras. 95-99 (new article 13 *bis*).

Article 13. Attribution of data messages

83. Article 13 has its origin in article 5 of the UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers, which defines the obligations of the sender of a payment order. Article 13 is intended to apply where there is a question as to whether a data message was really sent by the person who is indicated as being the originator. In the case of a paper-based communication the problem would arise as the result of an alleged forged signature of the purported originator. In an electronic environment, an unauthorized person may have sent the message but the authentication by code, encryption or the like would be accurate. The purpose of article 13 is not to assign responsibility. It deals rather with attribution of data messages by establishing a presumption that under certain circumstances a data message would be considered as a message of the originator, and goes on to qualify that presumption in case the addressee knew or ought to have known that the data message was not that of the originator.

84. Paragraph (1) recalls the principle that an originator is bound by a data message if it has effectively sent that message. Paragraph (2) refers to the situation where the message was sent by a person other than the originator who had the authority to act on behalf of the originator. Paragraph (2) is not intended to displace the domestic law of agency, and the question as to whether the other person did in fact and in law have the authority to act on behalf of the originator is left to the appropriate legal rules outside the Model Law.

85. Paragraph (3) deals with two kinds of situations, in which the addressee could rely on a data message as being that of the originator: firstly, situations in which the addressee properly applied an authentication procedure previously agreed to by the originator; and secondly, situations in which the data message resulted from the actions of a person who, by virtue of its relationship with the originator, had access to the originator's authentication procedures. By stating that the addressee "is entitled to regard a data as being that of the originator", paragraph (3) read in conjunction with paragraph (4)*(a)* is intended to indicate that the addressee could act on the assumption that the data message is that of the originator up to the point in time it received notice from the originator that the data message was not that of the originator, or up to the point in time when it knew or should have known that the data message was not that of the originator.

86. Under paragraph (3)*(a)*, if the addressee applies any authentication procedures previously agreed to by the originator and such application results in the proper verification of the originator as the source of the message, the message is presumed to be that of the originator. That covers not only the situation where an authentication procedure has been agreed upon by the originator and the addressee but also situations where an originator, unilaterally or as a result of an agreement with an intermediary, identified a procedure and agreed to be bound by a data message that met the requirements corresponding to that procedure. Thus, agreements that became effective not through direct agreement between the originator and the addressee but through the participation of third-party service providers are intended to be covered by paragraph (3)*(a)*. However, it should be noted that paragraph (3)*(a)* applies only when the communication between the originator and the addressee is based on a previous agreement, but that it does not apply in an open environment.

87. The effect of paragraph (3)*(b)*, read in conjunction with paragraph (4)*(b)*, is that the originator or the addressee, as the case may be, is responsible for any unauthorized data message that can be shown to have been sent as a result of negligence of that party.

88. Paragraph (4)*(a)* should not be misinterpreted as relieving the originator from the consequences of sending a data message, with retroactive effect, irrespective of whether the addressee had acted on the assumption that the data message was that of the originator. Paragraph (4) is not intended to provide that receipt of a notice under subparagraph *(a)* would nullify the original message retroactively. Under subparagraph *(a)*, the originator is released from the binding effect of the message after the time notice is received and not before that time. Moreover, paragraph (4) should not be read as allowing the originator to avoid being bound by the data message by sending notice to the addressee under subparagraph *(a)*, in a case where the message had, in fact, been sent by the originator and the addressee properly applied agreed or reasonable authentication procedures. If the addressee can prove that the message is that of the originator, paragraph (1) would apply and not paragraph (4)*(a)*. As to the meaning of "reasonable time", the notice should be such as to give the addressee sufficient time to react. For example, in the case of just-in-time supply, the addressee should be given time to adjust its production chain.

89. With respect to paragraph (4)*(b)*, it should be noted that the Model Law could lead to the result that the addressee would be entitled to rely on a data message under paragraph (3)*(a)* if it had properly applied the agreed authentication procedures, even if it knew that the data message was not that of the originator. It was generally felt when preparing the Model Law that the risk that such a situation could arise should be accepted, in view of the need for preserving the reliability of agreed authentication procedures.

90. Paragraph (5) is intended to preclude the originator from disavowing the message once it was sent, unless the addressee knew, or should have known, that the data message was not that of the originator. In addition, paragraph (5) is intended to deal with errors in the content of the message arising from errors in transmission.

91. Paragraph (6) deals with the issue of erroneous duplication of data messages, an issue of considerable practical importance. It establishes the standard of care to be applied by the addressee to distinguish an erroneous duplicate of a data message from a separate data message.

92. Early drafts of article 13 contained an additional paragraph, expressing the principle that the attribution of authorship of a data message to the originator should not interfere with the legal consequences of that message, which should be determined by other applicable rules of national law. It was later felt that it was not necessary to express that principle in the Model Law but that it should be mentioned in this Guide.

References

A/51/17, paras. 189-194 (article 11);
A/50/17, paras. 275-303 (article 11);
A/CN.9/407, paras. 86-89;
A/CN.9/406, paras. 114-131;
A/CN.9/WG.IV/WP.62, article 10;
A/CN.9/390, paras. 144-153;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 10;
A/CN.9/387, paras. 110-132;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 10;
A/CN.9/373, paras. 109-115;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 82-86.

Article 14. Acknowledgement of receipt

93. The use of functional acknowledgements is a business decision to be made by users of electronic commerce; the Model Law does not intend to impose the use of any such procedure. However, taking into

account the commercial value of a system of acknowledgement of receipt and the widespread use of such systems in the context of electronic commerce, it was felt that the Model Law should address a number of legal issues arising from the use of acknowledgement procedures. It should be noted that the notion of "acknowledgement" is sometimes used to cover a variety of procedures, ranging from a mere acknowledgement of receipt of an unspecified message to an expression of agreement with the content of a specific data message. In many instances, the procedure of "acknowledgement" would parallel the system known as "return receipt requested" in postal systems. Acknowledgements of receipt may be required in a variety of instruments, e.g., in the data message itself, in bilateral or multilateral communication agreements, or in "system rules". It should be borne in mind that variety among acknowledgement procedures implies variety of the related costs. The provisions of article 14 are based on the assumption that acknowledgement procedures are to be used at the discretion of the originator. Article 14 is not intended to deal with the legal consequences that may flow from sending an acknowledgement of receipt, apart from establishing receipt of the data message. For example, where an originator sends an offer in a data message and requests acknowledgement of receipt, the acknowledgement of receipt simply evidences that the offer has been received. Whether or not sending that acknowledgement amounted to accepting the offer is not dealt with by the Model Law but by contract law outside the Model Law.

94. The purpose of paragraph (2) is to validate acknowledgement by any communication or conduct of the addressee (e.g., the shipment of the goods as an acknowledgement of receipt of a purchase order) where the originator has not agreed with the addressee that the acknowledgement should be in a particular form. The situation where an acknowledgement has been unilaterally requested by the originator to be given in a specific form is not expressly addressed by article 14, which may entail as a possible consequence that a unilateral requirement by the originator as to the form of acknowledgements would not affect the right of the addressee to acknowledge receipt by any communication or conduct sufficient to indicate to the originator that the message had been received. Such a possible interpretation of paragraph (2) makes it particularly necessary to emphasize in the Model Law the distinction to be drawn between the effects of an acknowledgement of receipt of a data message and any communication in response to the content of that data message, a reason why paragraph (7) is needed.

95. Paragraph (3), which deals with the situation where the originator has stated that the data message is conditional on receipt of an acknowledgement, applies whether or not the originator has specified that the acknowledgement should be received by a certain time.

96. The purpose of paragraph (4) is to deal with the more common situation where an acknowledgement is requested, without any statement being made by the originator that the data message is of no effect until an acknowledgement has been received. Such a provision is needed to establish the point in time when the originator of a data message who has requested an acknowledgement of receipt is relieved from any legal implication of sending that data message if the requested acknowledgement has not been received. An example of a factual situation where a provision along the lines of paragraph (4) would be particularly useful would be that the originator of an offer to contract who has not received the requested acknowledgement from the addressee of the offer may need to know the point in time after which it is free to transfer the offer to another party. It may be noted that the provision does not create any obligation binding on the originator, but merely establishes means by which the originator, if it so wishes, can clarify its status in cases where it has not received the requested acknowledgement. It may also be noted that the provision does not create any obligation binding on the addressee of the data message, who would, in most circumstances, be free to rely or not to rely on any given data message, provided that it would bear the risk of the data message being unreliable for lack of an acknowledgement of receipt. The addressee, however, is protected since the originator who does not receive a requested acknowledgement may not automatically treat the data message as though it had never been transmitted, without giving further notice to the addressee. The procedure described under paragraph (4) is purely at the discretion of the originator. For example, where the originator sent a data message which under the agreement between the parties had to be received by a certain time, and the originator requested an acknowledgement of receipt, the addressee could not deny the legal effectiveness of the message simply by withholding the requested acknowledgement.

97. The rebuttable presumption established in paragraph (5) is needed to create certainty and would be particularly useful in the con-

text of electronic communication between parties that are not linked by a trading-partners agreement. The second sentence of paragraph (5) should be read in conjunction with paragraph (5) of article 13, which establishes the conditions under which, in case of an inconsistency between the text of the data message as sent and the text as received, the text as received prevails.

98. Paragraph (6) corresponds to a certain type of acknowledgement, for example, an EDIFACT message establishing that the data message received is syntactically correct, i.e., that it can be processed by the receiving computer. The reference to technical requirements, which is to be construed primarily as a reference to "data syntax" in the context of EDI communications, may be less relevant in the context of the use of other means of communication, such as telegram or telex. In addition to mere consistency with the rules of "data syntax", technical requirements set forth in applicable standards may include, for example, the use of procedures verifying the integrity of the contents of data messages.

99. Paragraph (7) is intended to dispel uncertainties that might exist as to the legal effect of an acknowledgement of receipt. For example, paragraph (7) indicates that an acknowledgement of receipt should not be confused with any communication related to the contents of the acknowledged message.

References

A/51/17, paras. 63-88 (article 12);
A/CN.9/407, paras. 90-92;
A/CN.9/406, paras. 15-33;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 11;
A/CN.9/387, paras. 133-144;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 11;
A/CN.9/373, paras. 116-122;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 87-93;
A/CN.9/360, para. 125;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 80-81;
A/CN.9/350, para. 92;
A/CN.9/333, paras. 48-49.

Article 15. Time and place of dispatch and receipt of data messages

100. Article 15 results from the recognition that, for the operation of many existing rules of law, it is important to ascertain the time and place of receipt of information. The use of electronic communication tech-

niques makes those difficult to ascertain. It is not uncommon for users of electronic commerce to communicate from one State to another without knowing the location of information systems through which communication is operated. In addition, the location of certain communication systems may change without either of the parties being aware of the change. The Model Law is thus intended to reflect the fact that the location of information systems is irrelevant and sets forth a more objective criterion, namely, the place of business of the parties. In that connection, it should be noted that article 15 is not intended to establish a conflict-of-laws rule.

101. Paragraph (1) defines the time of dispatch of a data message as the time when the data message enters an information system outside the control of the originator, which may be the information system of an intermediary or an information system of the addressee. The concept of "dispatch" refers to the commencement of the electronic transmission of the data message. Where "dispatch" already has an established meaning, article 15 is intended to supplement national rules on dispatch and not to displace them. If dispatch occurs when the data message reaches an information system of the addressee, dispatch under paragraph (1) and receipt under paragraph (2) are simultaneous, except where the data message is sent to an information system of the addressee that is not the information system designated by the addressee under paragraph (2)*(a)*.

102. Paragraph (2), the purpose of which is to define the time of receipt of a data message, addresses the situation where the addressee unilaterally designates a specific information system for the receipt of a message (in which case the designated system may or may not be an information system of the addressee), and the data message reaches an information system of the addressee that is not the designated system. In such a situation, receipt is deemed to occur when the data message is retrieved by the addressee. By "designated information system", the Model Law is intended to cover a system that has been specifically designated by a party, for instance in the case where an offer expressly specifies the address to which acceptance should be sent. The mere indication of an electronic mail or telecopy address on a letterhead or other document should not be regarded as express designation of one or more information systems.

103. Attention is drawn to the notion of "entry" into an information system, which is used for both the definition of dispatch and that of

receipt of a data message. A data message enters an information system at the time when it becomes available for processing within that information system. Whether a data message which enters an information system is intelligible or usable by the addressee is outside the purview of the Model Law. The Model Law does not intend to overrule provisions of national law under which receipt of a message may occur at the time when the message enters the sphere of the addressee, irrespective of whether the message is intelligible or usable by the addressee. Nor is the Model Law intended to run counter to trade usages, under which certain encoded messages are deemed to be received even before they are usable by, or intelligible for, the addressee. It was felt that the Model Law should not create a more stringent requirement than currently exists in a paper-based environment, where a message can be considered to be received even if it is not intelligible for the addressee or not intended to be intelligible to the addressee (e.g., where encrypted data is transmitted to a depository for the sole purpose of retention in the context of intellectual property rights protection).

104. A data message should not be considered to be dispatched if it merely reached the information system of the addressee but failed to enter it. It may be noted that the Model Law does not expressly address the question of possible malfunctioning of information systems as a basis for liability. In particular, where the information system of the addressee does not function at all or functions improperly or, while functioning properly, cannot be entered into by the data message (e.g., in the case of a telecopier that is constantly occupied), dispatch under the Model Law does not occur. It was felt during the preparation of the Model Law that the addressee should not be placed under the burdensome obligation to maintain its information system functioning at all times by way of a general provision.

105. The purpose of paragraph (4) is to deal with the place of receipt of a data message. The principal reason for including a rule on the place of receipt of a data message is to address a circumstance characteristic of electronic commerce that might not be treated adequately under existing law, namely, that very often the information system of the addressee where the data message is received, or from which the data message is retrieved, is located in a jurisdiction other than that in which the addressee itself is located. Thus, the rationale behind the

provision is to ensure that the location of an information system is not the determinant element, and that there is some reasonable connection between the addressee and what is deemed to be the place of receipt, and that that place can be readily ascertained by the originator. The Model Law does not contain specific provisions as to how the designation of an information system should be made, or whether a change could be made after such a designation by the addressee.

106. Paragraph (4), which contains a reference to the "underlying transaction", is intended to refer to both actual and contemplated underlying transactions. References to "place of business", "principal place of business" and "place of habitual residence" were adopted to bring the text in line with article 10 of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods.

107. The effect of paragraph (4) is to introduce a distinction between the deemed place of receipt and the place actually reached by a data message at the time of its receipt under paragraph (2). That distinction is not to be interpreted as apportioning risks between the originator and the addressee in case of damage or loss of a data message between the time of its receipt under paragraph (2) and the time when it reached its place of receipt under paragraph (4). Paragraph (4) merely establishes an irrebuttable presumption regarding a legal fact, to be used where another body of law (e.g., on formation of contracts or conflict of laws) require determination of the place of receipt of a data message. However, it was felt during the preparation of the Model Law that introducing a deemed place of receipt, as distinct from the place actually reached by that data message at the time of its receipt, would be inappropriate outside the context of computerized transmissions (e.g., in the context of telegram or telex). The provision was thus limited in scope to cover only computerized transmissions of data messages. A further limitation is contained in paragraph (5), which reproduces a provision already included in articles 6, 7, 8, 11 and 12 (see above, para. 69).

References

A/51/17, paras. 100-115 (article 14);
A/CN.9/407, paras. 94-99;
A/CN.9/406, paras. 42-58;
A/CN.9/WG.IV/WP.60, article 13;
A/CN.9/387, paras. 152-163;
A/CN.9/WG.IV/WP.57, article 13;
A/CN.9/373, paras. 134-146;
A/CN.9/WG.IV/WP.55, paras. 103-108;
A/CN.9/360, paras. 87-89;
A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 74-76;
A/CN.9/350, paras. 97-100;
A/CN.9/333, paras. 69-75.

Part two. Electronic commerce in specific areas

108. As distinct from the basic rules applicable to electronic commerce in general, which appear as part one of the Model Law, part two contains rules of a more specific nature. In preparing the Model Law, the Commission agreed that such rules dealing with specific uses of electronic commerce should appear in the Model Law in a way that reflected both the specific nature of the provisions and their legal status, which should be the same as that of the general provisions contained in part one of the Model Law. While the Commission, when adopting the Model Law, only considered such specific provisions in the context of transport documents, it was agreed that such provisions should appear as chapter I of part two of the Model Law. It was felt that adopting such an open-ended structure would make it easier to add further specific provisions to the Model Law, as the need might arise, in the form of additional chapters in part two.

109. The adoption of a specific set of rules dealing with specific uses of electronic commerce, such as the use of EDI messages as substitutes for transport documents does not imply that the other provisions of the Model Law are not applicable to such documents. In particular, the provisions of part two, such as articles 16 and 17 concerning transfer of rights in goods, presuppose that the guarantees of reliability and authenticity contained in articles 6 to 8 of the Model Law are also applicable to electronic equivalents to transport documents. Part two of the Model Law does not in any way limit or restrict the field of application of the general provisions of the Model Law.

Chapter I. Carriage of goods

110. In preparing the Model Law, the Commission noted that the carriage of goods was the context in which electronic communications were most likely to be used and in which a legal framework facilitating the use of such communications was most urgently needed. Articles 16 and 17 contain provisions that apply equally to non-negotiable transport documents and to transfer of rights in goods by way of transferable bills of lading. The principles embodied in articles 16 and 17 are applicable not only to maritime transport but also to transport of goods by other means, such as road, railroad and air transport.

Article 16. Actions related to contracts of carriage of goods

111. Article 16, which establishes the scope of chapter I of part two of the Model Law, is broadly drafted. It would encompass a wide variety of documents used in the context of the carriage of goods, including, for example, charter-parties. In the preparation of the Model Law, the Commission found that, by dealing comprehensively with contracts of carriage of goods, article 16 was consistent with the need to cover all transport documents, whether negotiable or non-negotiable, without excluding any specific document such as charter-parties. It was pointed out that, if an enacting State did not wish chapter I of part two to apply to a particular kind of document or contract, for example if the inclusion of such documents as charter-parties in the scope of that chapter was regarded as inappropriate under the legislation of an enacting State, that State could make use of the exclusion clause contained in paragraph (7) of article 17.

112. Article 16 is of an illustrative nature and, although the actions mentioned therein are more common in maritime trade, they are not exclusive to such type of trade and could be performed in connection with air transport or multimodal carriage of goods.

References

A/51/17, paras. 139-172 and 198-204 (draft article x);
A/CN.9/421, paras. 53-103;
A/CN.9/WG.IV/WP.69, paras. 82-95;
A/50/17, paras. 307-309;
A/CN.9/407, paras. 106-118;
A/CN.9/WG.IV/WP.67, annex;
A/CN.9/WG.IV/WP.66, annex II;
A/49/17, paras. 198, 199 and 201;
A/CN.9/390, paras. 155-158.

Article 17. Transport documents

113. Paragraphs (1) and (2) are derived from article 6. In the context of transport documents, it is necessary to establish not only functional equivalents of written information about the actions referred to in article 16, but also functional equivalents of the performance of such actions through the use of paper documents. Functional equivalents are particularly needed for the transfer of rights and obligations by transfer of written documents. For example, paragraphs (1) and (2) are intended to replace both the requirement for a written contract of carriage and the requirements for endorsement and transfer of possession of a bill of lading. It was felt in the preparation of the Model Law that

the focus of the provision on the actions referred to in article 16 should be expressed clearly, particularly in view of the difficulties that might exist, in certain countries, for recognizing the transmission of a data message as functionally equivalent to the physical transfer of goods, or to the transfer of a document of title representing the goods.

114. The reference to "one or more data messages" in paragraphs (1), (3) and (6) is not intended to be interpreted differently from the reference to "a data message" in the other provisions of the Model Law, which should also be understood as covering equally the situation where only one data message is generated and the situation where more than one data message is generated as support of a given piece of information. A more detailed wording was adopted in article 17 merely to reflect the fact that, in the context of transfer of rights through data messages, some of the functions traditionally performed through the single transmission of a paper bill of lading would necessarily imply the transmission of more than one data message and that such a fact, in itself, should entail no negative consequence as to the acceptability of electronic commerce in that area.

115. Paragraph (3), in combination with paragraph (4), is intended to ensure that a right can be conveyed to one person only, and that it would not be possible for more than one person at any point in time to lay claim to it. The effect of the two paragraphs is to introduce a requirement which may be referred to as the "guarantee of singularity". If procedures are made available to enable a right or obligation to be conveyed by electronic methods instead of by using a paper document, it is necessary that the guarantee of singularity be one of the essential features of such procedures. Technical security devices providing such a guarantee of singularity would almost necessarily be built into any communication system offered to the trading communities and would need to demonstrate their reliability. However, there is also a need to overcome requirements of law that the guarantee of singularity be demonstrated, for example in the case where paper documents such as bills of lading are traditionally used. A provision along the lines of paragraph (3) is thus necessary to permit the use of electronic communication instead of paper documents.

116. The words "one person and no other person" should not be interpreted as excluding situations where more than one person might jointly hold title to the goods. For example, the reference to "one

person” is not intended to exclude joint ownership of rights in the goods or other rights embodied in a bill of lading.

117. The notion that a data message should be “unique” may need to be further clarified, since it may lend itself to misinterpretation. On the one hand, all data messages are necessarily unique, even if they duplicate an earlier data message, since each data message is sent at a different time from any earlier data message sent to the same person. If a data message is sent to a different person, it is even more obviously unique, even though it might be transferring the same right or obligation. Yet, all but the first transfer might be fraudulent. On the other hand, if “unique” is interpreted as referring to a data message of a unique kind, or a transfer of a unique kind, then in that sense no data message is unique, and no transfer by means of a data message is unique. Having considered the risk of such misinterpretation, the Commission decided to retain the reference to the concepts of uniqueness of the data message and uniqueness of the transfer for the purposes of article 17, in view of the fact that the notions of “uniqueness” or “singularity” of transport documents were not unknown to practitioners of transport law and users of transport documents. It was decided, however, that this Guide should clarify that the words “a reliable method is used to render such data message or messages unique” should be interpreted as referring to the use of a reliable method to secure that data messages purporting to convey any right or obligation of a person might not be used by, or on behalf of, that person inconsistently with any other data messages by which the right or obligation was conveyed by or on behalf of that person.

118. Paragraph (5) is a necessary complement to the guarantee of singularity contained in paragraph (3). The need for security is an overriding consideration and it is essential to ensure not only that a method is used that gives reasonable assurance that the same data message is not multiplied, but also that no two media can be simultaneously used for the same purpose. Paragraph (5) addresses the fundamental need to avoid the risk of duplicate transport documents. The use of multiple forms of communication for different purposes, e.g., paper-based communications for ancillary messages and electronic communications for bills of lading, does not pose a problem. However, it is essential for the operation of any system relying on electronic equivalents of bills of lading to avoid the possibility that the same rights could at any given time be embodied both in data messages and

in a paper document. Paragraph (5) also envisages the situation where a party having initially agreed to engage in electronic communications has to switch to paper communications where it later becomes unable to sustain electronic communications.

119. The reference to "terminating" the use of data messages is open to interpretation. In particular, the Model Law does not provide information as to who would effect the termination. Should an enacting State decide to provide additional information in that respect, it might wish to indicate, for example, that, since electronic commerce is usually based on the agreement of the parties, a decision to "drop down" to paper communications should also be subject to the agreement of all interested parties. Otherwise, the originator would be given the power to choose unilaterally the means of communication. Alternatively, an enacting State might wish to provide that, since paragraph (5) would have to be applied by the bearer of a bill of lading, it should be up to the bearer to decide whether it preferred to exercise its rights on the basis of a paper bill of lading or on the basis of the electronic equivalent of such a document, and to bear the costs for its decision.

120. Paragraph (5), while expressly dealing with the situation where the use of data messages is replaced by the use of a paper document, is not intended to exclude the reverse situation. The switch from data messages to a paper document should not affect any right that might exist to surrender the paper document to the issuer and start again using data messages.

121. The purpose of paragraph (6) is to deal directly with the application of certain laws to contracts for the carriage of goods by sea. For example, under the Hague and Hague-Visby Rules, a contract of carriage means a contract that is covered by a bill of lading. Use of a bill of lading or similar document of title results in the Hague and Hague-Visby Rules applying compulsorily to a contract of carriage. Those rules would not automatically apply to contracts effected by one or more data message. Thus, a provision such as paragraph (6) is needed to ensure that the application of those rules is not excluded by the mere fact that data messages are used instead of a bill of lading in paper form. While paragraph (1) ensures that data messages are effective means for carrying out any of the actions listed in article 16, that provision does not deal with the substantive rules of law that might apply to a contract contained in, or evidenced by, data messages.

122. As to the meaning of the phrase "that rule shall not be inapplicable" in paragraph (6), a simpler way of expressing the same idea might have been to provide that rules applicable to contracts of carriage evidenced by paper documents should also apply to contracts of carriage evidenced by data messages. However, given the broad scope of application of article 17, which covers not only bills of lading but also a variety of other transport documents, such a simplified provision might have had the undesirable effect of extending the applicability of rules such as the Hamburg Rules and the Hague-Visby Rules to contracts to which such rules were never intended to apply. The Commission felt that the adopted wording was more suited to overcome the obstacle resulting from the fact that the Hague-Visby Rules and other rules compulsorily applicable to bills of lading would not automatically apply to contracts of carriage evidenced by data messages, without inadvertently extending the application of such rules to other types of contracts.

References

A/51/17, paras. 139-172 and 198-204 (draft article x);
A/CN.9/421, paras. 53-103;
A/CN.9/WG.IV/WP.69, paras 82-95;
A/50/17, paras. 307-309
A/CN.9/407, paras. 106-118
A/CN.9/WG.IV/WP.67, annex;
A/CN.9/WG.IV/WP.66, annex II;
A/49/17, paras. 198, 199 and 201;
A/CN.9/390, paras. 155-158.

III. HISTORY AND BACKGROUND OF THE MODEL LAW

123. The UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce was adopted by the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) in 1996 in furtherance of its mandate to promote the harmonization and unification of international trade law, so as to remove unnecessary obstacles to international trade caused by inadequacies and divergences in the law affecting trade. Over the past quarter of a century, UNCITRAL, whose membership consists of States from all regions and of all levels of economic development, has implemented its mandate by formulating international conventions (the United Nations Conventions on Contracts for the International Sale of Goods, on the Limitation Period in the International Sale of Goods, on

the Carriage of Goods by Sea, 1978 ("Hamburg Rules"), on the Liability of Operators of Transport Terminals in International Trade, on International Bills of Exchange and International Promissory Notes, and on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit), model laws (the UNCITRAL Model Laws on International Commercial Arbitration, on International Credit Transfers and on Procurement of Goods, Construction and Services), the UNCITRAL Arbitration Rules, the UNCITRAL Conciliation Rules, and legal guides (on construction contracts, countertrade transactions and electronic funds transfers).

124. The Model Law was prepared in response to a major change in the means by which communications are made between parties using computerized or other modern techniques in doing business (sometimes referred to as "trading partners"). The Model Law is intended to serve as a model to countries for the evaluation and modernization of certain aspects of their laws and practices in the field of commercial relationships involving the use of computerized or other modern communication techniques, and for the establishment of relevant legislation where none presently exists. The text of the Model Law, as reproduced above, is set forth in annex I to the report of UNCITRAL on the work of its twenty-ninth session.[1]

125. The Commission, at its seventeenth session (1984), considered a report of the Secretary-General entitled "Legal aspects of automatic data processing" (A/CN.9/254), which identified several legal issues relating to the legal value of computer records, the requirement of a "writing", authentication, general conditions, liability and bills of lading. The Commission took note of a report of the Working Party on Facilitation of International Trade Procedures (WP.4), which is jointly sponsored by the Economic Commission for Europe and the United Nations Conference on Trade and Development, and is responsible for the development of UN/EDIFACT standard messages. That report suggested that, since the legal problems arising in this field were essentially those of international trade law, the Commission as the core legal body in the field of international trade law appeared to be the appropriate central forum to undertake and coordinate the necessary action.[2] The Commission decided to place the subject of the legal implications

[1]*Official Records of the General Assembly, Fifty-first Session, Supplement No. 17* (A/51/17), Annex I.

[2]*"Legal aspects of automatic trade data interchange"* (TRADE/WP.4/R.185/Rev.1). The report submitted to the Working Party is reproduced in A/CN.9/238, annex.

of automatic data processing to the flow of international trade on its programme of work as a priority item.[3]

126. At its eighteenth session (1985), the Commission had before it a report by the Secretariat entitled "Legal value of computer records" (A/CN.9/265). That report came to the conclusion that, on a global level, there were fewer problems in the use of data stored in computers as evidence in litigation than might have been expected. It noted that a more serious legal obstacle to the use of computers and computer-to-computer telecommunications in international trade arose out of requirements that documents had to be signed or be in paper form. After discussion of the report, the Commission adopted the following recommendation, which expresses some of the principles on which the Model Law is based:

"*The United Nations Commission on International Trade Law,*

"*Noting* that the use of automatic data processing (ADP) is about to become firmly established throughout the world in many phases of domestic and international trade as well as in administrative services,

"*Noting also* that legal rules based upon pre-ADP paper-based means of documenting international trade may create an obstacle to such use of ADP in that they lead to legal insecurity or impede the efficient use of ADP where its use is otherwise justified,

"*Noting further* with appreciation the efforts of the Council of Europe, the Customs Co-operation Council and the United Nations Economic Commission for Europe to overcome obstacles to the use of ADP in international trade arising out of these legal rules,

"*Considering* at the same time that there is no need for a unification of the rules of evidence regarding the use of computer records in international trade, in view of the experience showing that substantial differences in the rules of evidence as they apply to the paper-based system of documentation have caused so far no noticeable harm to the development of international trade,

"*Considering* also that the developments in the use of ADP are creating a desirability in a number of legal systems for an adaptation of existing legal rules to these developments, having due regard, however, to the need to encourage the employment of such ADP means that would provide the same or greater reliability as paper-based documentation,

"1. *Recommends* to Governments:

"*(a)* to review the legal rules affecting the use of computer records as evidence in litigation in order to eliminate unnecessary obstacles to their admission,

[3]*Official Records of the General Assembly, Thirty-ninth Session, Supplement No. 17* (A/39/17), para. 136.

to be assured that the rules are consistent with developments in technology, and to provide appropriate means for a court to evaluate the credibility of the data contained in those records;

"*(b)* to review legal requirements that certain trade transactions or trade related documents be in writing, whether the written form is a condition to the enforceability or to the validity of the transaction or document, with a view to permitting, where appropriate, the transaction or document to be recorded and transmitted in computer-readable form;

"*(c)* to review legal requirements of a handwritten signature or other paper-based method of authentication on trade related documents with a view to permitting, where appropriate, the use of electronic means of authentication;

"*(d)* to review legal requirements that documents for submission to governments be in writing and manually signed with a view to permitting, where appropriate, such documents to be submitted in computer-readable form to those administrative services which have acquired the necessary equipment and established the necessary procedures;

"2. *Recommends* to international organizations elaborating legal texts related to trade to take account of the present Recommendation in adopting such texts and, where appropriate, to consider modifying existing legal texts in line with the present Recommendation."[4]

127. That recommendation (hereinafter referred to as the "1985 UNCITRAL Recommendation") was endorsed by the General Assembly in resolution 40/71, paragraph 5*(b)*, of 11 December 1985 as follows:

"The General Assembly,

"... Calls upon Governments and international organizations to take action, where appropriate, in conformity with the Commission's recommendation so as to ensure legal security in the context of the widest possible use of automated data processing in international trade; ...". [5]

128. As was pointed out in several documents and meetings involving the international electronic commerce community, e.g. in meetings of WP. 4, there was a general feeling that, in spite of the efforts made through the 1985 UNCITRAL Recommendation, little progress had been made to achieve the removal of the mandatory requirements in national legislation regarding the use of paper and handwritten signatures. It has been suggested by the Norwegian Committee on Trade Procedures

[4]*Official Records of the General Assembly, Fortieth Session, Supplement No. 17* (A/40/17), para. 360.

[5]Resolution 40/71 was reproduced in *United Nations Commission on International Trade Law Yearbook,* 1985, vol. XVI, Part One, D. (United Nations publication, Sales No. E.87.V.4).

(NORPRO) in a letter to the Secretariat that "one reason for this could be that the 1985 UNCITRAL Recommendation advises on the need for legal update, but does not give any indication of how it could be done". In this vein, the Commission considered what follow-up action to the 1985 UNCITRAL Recommendation could usefully be taken so as to enhance the needed modernization of legislation. The decision by UNCITRAL to formulate model legislation on legal issues of electronic data interchange and related means of communication may be regarded as a consequence of the process that led to the adoption by the Commission of the 1985 UNCITRAL Recommendation.

129. At its twenty-first session (1988), the Commission considered a proposal to examine the need to provide for the legal principles that would apply to the formation of international commercial contracts by electronic means. It was noted that there existed no refined legal structure for the important and rapidly growing field of formation of contracts by electronic means and that future work in that area could help to fill a legal vacuum and to reduce uncertainties and difficulties encountered in practice. The Commission requested the Secretariat to prepare a preliminary study on the topic.[6]

130. At its twenty-third session (1990), the Commission had before it a report entitled "Preliminary study of legal issues related to the formation of contracts by electronic means" (A/CN.9/333). The report summarized work that had been undertaken in the European Communities and in the United States of America on the requirement of a "writing" as well as other issues that had been identified as arising in the formation of contracts by electronic means. The efforts to overcome some of those problems by the use of model communication agreements were also discussed.[7]

131. At its twenty-fourth session (1991), the Commission had before it a report entitled "Electronic Data Interchange" (A/CN.9/350). The report described the current activities in the various organizations involved in the legal issues of electronic data interchange (EDI) and analysed the contents of a number of standard interchange agreements already developed or then being developed. It pointed out that such

---

[6]*Official Records of the General Assembly, Forty-third Session, Supplement No. 17* (A/43/17), paras. 46 and 47, and ibid., *Forty-fourth Session, Supplement No. 17* (A/44/17), para. 289.

[7]Ibid., *Forty-fifth Session, Supplement No. 17* (A/45/17), paras. 38 to 40.

documents varied considerably according to the various needs of the different categories of users they were intended to serve and that the variety of contractual arrangements had sometimes been described as hindering the development of a satisfactory legal framework for the business use of electronic commerce. It suggested that there was a need for a general framework that would identify the issues and provide a set of legal principles and basic legal rules governing communication through electronic commerce. It concluded that such a basic framework could, to a certain extent, be created by contractual arrangements between parties to an electronic commerce relationship and that the existing contractual frameworks that were proposed to the community of users of electronic commerce were often incomplete, mutually incompatible, and inappropriate for international use since they relied to a large extent upon the structures of local law.

132. With a view to achieving the harmonization of basic rules for the promotion of electronic commerce in international trade, the report suggested that the Commission might wish to consider the desirability of preparing a standard communication agreement for use in international trade. It pointed out that work by the Commission in this field would be of particular importance since it would involve participation of all legal systems, including those of developing countries that were already or would soon be confronted with the issues of electronic commerce.

133. The Commission was agreed that the legal issues of electronic commerce would become increasingly important as the use of electronic commerce developed and that it should undertake work in that field. There was wide support for the suggestion that the Commission should undertake the preparation of a set of legal principles and basic legal rules governing communication through electronic commerce.[8] The Commission came to the conclusion that it would be premature to engage immediately in the preparation of a standard communication agreement and that it might be preferable to monitor developments in other organizations, particularly the Commission of the European Communities and the Economic Commission for Europe. It was

[8]It may be noted that the Model Law is not intended to provide a comprehensive set of rules governing all aspects of electronic commerce. The main purpose of the Model Law is to adapt existing statutory requirements so that they would no longer constitute obstacles to the use of paperless means of communication and storage of information.

pointed out that high-speed electronic commerce required a new examination of basic contract issues such as offer and acceptance, and that consideration should be given to legal implications of the role of central data managers in international commercial law.

134. After deliberation, the Commission decided that a session of the Working Group on International Payments would be devoted to identifying the legal issues involved and to considering possible statutory provisions, and that the Working Group would report to the Commission on the desirability and feasibility of undertaking further work such as the preparation of a standard communication agreement.[9]

135. The Working Group on International Payments, at its twenty-fourth session, recommended that the Commission should undertake work towards establishing uniform legal rules on electronic commerce. It was agreed that the goals of such work should be to facilitate the increased use of electronic commerce and to meet the need for statutory provisions to be developed in the field of electronic commerce, particularly with respect to such issues as formation of contracts; risk and liability of commercial partners and third-party service providers involved in electronic commerce relationships; extended definitions of "writing" and "original" to be used in an electronic commerce environment; and issues of negotiability and documents of title (A/CN.9/360).

136. While it was generally felt that it was desirable to seek the high degree of legal certainty and harmonization provided by the detailed provisions of a uniform law, it was also felt that care should be taken to preserve a flexible approach to some issues where legislative action might be premature or inappropriate. As an example of such an issue, it was stated that it might be fruitless to attempt to provide legislative unification of the rules on evidence that may apply to electronic commerce massaging (ibid., para. 130). It was agreed that no decision should be taken at that early stage as to the final form or the final content of the legal rules to be prepared. In line with the flexible approach to be taken, it was noted that situations might arise where the preparation of model contractual clauses would be regarded as an appropriate way of addressing specific issues (ibid., para. 132).

---

[9]*Official Records of the General Assembly, Forty-sixth Session, Supplement No. 17* (A/46/17), paras. 311 to 317.

137. The Commission, at its twenty-fifth session (1992), endorsed the recommendation contained in the report of the Working Group (ibid., paras. 129-133) and entrusted the preparation of legal rules on electronic commerce (which was then referred to as "electronic data interchange" or "EDI") to the Working Group on International Payments, which it renamed the Working Group on Electronic Data Interchange.[10]

138. The Working Group devoted its twenty-fifth to twenty-eighth sessions to the preparation of legal rules applicable to "electronic data interchange (EDI) and other modern means of communication" (reports of those sessions are found in documents A/CN.9/373, 387, 390 and 406).[11]

139. The Working Group carried out its task on the basis of background working papers prepared by the Secretariat on possible issues to be included in the Model Law. Those background papers included A/CN.9/WG.IV/WP.53 (Possible issues to be included in the programme of future work on the legal aspects of EDI) and A/CN.9/WG.IV/WP.55 (Outline of possible uniform rules on the legal aspects of electronic data interchange). The draft articles of the Model Law were submitted by the Secretariat in documents A/CN.9/WG.IV/WP.57, 60 and 62. The Working Group also had before it a proposal by the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland relating to the possible contents of the draft Model Law (A/CN.9/WG.IV/WP.58).

140. The Working Group noted that, while practical solutions to the legal difficulties raised by the use of electronic commerce were often sought within contracts (A/CN.9/WG.IV/WP.53, paras. 35-36), the contractual approach to electronic commerce was developed not only because of its intrinsic advantages such as its flexibility, but also for lack of specific provisions of statutory or case law. The contractual approach was found to be limited in that it could not overcome any of the legal obstacles to the use of electronic commerce that might result from man-

---

[10]Ibid., *Forty-seventh Session, Supplement No. 17* (A/47/17), paras. 141 to 148.

[11]The notion of "EDI and related means of communication" as used by the Working Group is not to be construed as a reference to narrowly defined EDI under article 2*(b)* of the Model Law but to a variety of trade-related uses of modern communication techniques that was later referred to broadly under the rubric of "electronic commerce". The Model Law is not intended only for application in the context of existing communication techniques but rather as a set of flexible rules that should accommodate foreseeable technical developments. It should also be emphasized that the purpose of the Model Law is not only to establish rules for the movement of information communicated by means of data messages but equally to deal with the storage of information in data messages that are not intended for communication.

datory provisions of applicable statutory or case law. In that respect, one difficulty inherent in the use of communication agreements resulted from uncertainty as to the weight that would be carried by some contractual stipulations in case of litigation. Another limitation to the contractual approach resulted from the fact that parties to a contract could not effectively regulate the rights and obligations of third parties. At least for those parties not participating in the contractual arrangement, statutory law based on a model law or an international convention seemed to be needed (see A/CN.9/350, para. 107).

141. The Working Group considered preparing uniform rules with the aim of eliminating the legal obstacles to, and uncertainties in, the use of modern communication techniques, where effective removal of such obstacles and uncertainties could only be achieved by statutory provisions. One purpose of the uniform rules was to enable potential electronic commerce users to establish a legally secure electronic commerce relationship by way of a communication agreement within a closed network. The second purpose of the uniform rules was to support the use of electronic commerce outside such a closed network, i.e., in an open environment. However, the aim of the uniform rules was to enable, and not to impose, the use of EDI and related means of communication. Moreover, the aim of the uniform rules was not to deal with electronic commerce relationships from a technical perspective but rather to create a legal environment that would be as secure as possible, so as to facilitate the use of electronic commerce between communicating parties.

142. As to the form of the uniform rules, the Working Group was agreed that it should proceed with its work on the assumption that the uniform rules should be prepared in the form of statutory provisions. While it was agreed that the form of the text should be that of a "model law", it was felt, at first, that, owing to the special nature of the legal text being prepared, a more flexible term than "model law" needed to be found. It was observed that the title should reflect that the text contained a variety of provisions relating to existing rules scattered throughout various parts of the national laws in an enacting State. It was thus a possibility that enacting States would not incorporate the text as a whole and that the provisions of such a "model law" might not appear together in any one particular place in the national law. The text could be described, in the parlance of one legal system, as a "miscellaneous statute amendment act". The Working Group agreed that this special

nature of the text would be better reflected by the use of the term "model statutory provisions". The view was also expressed that the nature and purpose of the "model statutory provisions" could be explained in an introduction or guidelines accompanying the text.

143. At its twenty-eighth session, however, the Working Group reviewed its earlier decision to formulate a legal text in the form of "model statutory provisions" (A/CN.9/390, para. 16). It was widely felt that the use of the term "model statutory provisions" might raise uncertainties as to the legal nature of the instrument. While some support was expressed for the retention of the term "model statutory provisions", the widely prevailing view was that the term "model law" should be preferred. It was widely felt that, as a result of the course taken by the Working Group as its work progressed towards the completion of the text, the model statutory provisions could be regarded as a balanced and discrete set of rules, which could also be implemented as a whole in a single instrument (A/CN.9/406, para. 75). Depending on the situation in each enacting State, however, the Model Law could be implemented in various ways, either as a single statute or in various pieces of legislation.

144. The text of the draft Model Law as approved by the Working Group at its twenty-eighth session was sent to all Governments and to interested international organizations for comment. The comments received were reproduced in document A/CN.9/409 and Add.1-4. The text of the draft articles of the Model Law as presented to the Commission by the Working Group was contained in the annex to document A/CN.9/406.

145. At its twenty-eighth session (1995), the Commission adopted the text of articles 1 and 3 to 11 of the draft Model Law and, for lack of sufficient time, did not complete its review of the draft Model Law, which was placed on the agenda of the twenty-ninth session of the Commission.[12]

146. The Commission, at its twenty-eighth session,[13] recalled that, at its twenty-seventh session (1994), general support had been expressed in favour of a recommendation made by the Working Group that pre-

---

[12] *Official Records of the General Assembly, Fiftieth Session, Supplement No. 17* (A/50/17), para. 306.

[13] Ibid., para. 307.

liminary work should be undertaken on the issue of negotiability and transferability of rights in goods in a computer-based environment as soon as the preparation of the Model Law had been completed.[14] It was noted that, on that basis, a preliminary debate with respect to future work to be undertaken in the field of electronic data interchange had been held in the context of the twenty-ninth session of the Working Group (for the report on that debate, see A/CN.9/407, paras. 106-118). At that session, the Working Group also considered proposals by the International Chamber of Commerce (A/CN.9/WG.IV/WP.65) and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (A/CN.9/WG.IV/WP.66) relating to the possible inclusion in the draft Model Law of additional provisions to the effect of ensuring that certain terms and conditions that might be incorporated in a data message by means of a mere reference would be recognized as having the same degree of legal effectiveness as if they had been fully stated in the text of the data message (for the report on the discussion, see A/CN.9/407, paras. 100-105). It was agreed that the issue of incorporation by reference might need to be considered in the context of future work on negotiability and transferability of rights in goods (A/CN.9/407, para. 103). The Commission endorsed the recommendation made by the Working Group that the Secretariat should be entrusted with the preparation of a background study on negotiability and transferability of EDI transport documents, with particular emphasis on EDI maritime transport documents, taking into account the views expressed and the suggestions made at the twenty-ninth session of the Working Group.[15]

147. On the basis of the study prepared by the Secretariat (A/CN.9/WG.IV/WP.69), the Working Group, at its thirtieth session, discussed the issues of transferability of rights in the context of transport documents and approved the text of draft statutory provisions dealing with the specific issues of contracts of carriage of goods involving the use of data messages (for the report on that session, see A/CN.9/421). The text of those draft provisions as presented to the Commission by the Working Group for final review and possible addition as part II of the Model Law was contained in the annex to document A/CN.9/421.

148. In preparing the Model Law, the Working Group noted that it would be useful to provide in a commentary additional information

[14]Ibid., *Forty-ninth Session, Supplement No. 17* (A/49/17), para. 201.

[15]Ibid., *Fiftieth Session, Supplement No. 17* (A/50/17), para. 309.

concerning the Model Law. In particular, at the twenty-eighth session of the Working Group, during which the text of the draft Model Law was finalized for submission to the Commission, there was general support for a suggestion that the draft Model Law should be accompanied by a guide to assist States in enacting and applying the draft Model Law. The guide, much of which could be drawn from the *travaux préparatoires* of the draft Model Law, would also be helpful to users of electronic means of communication as well as to scholars in that area. The Working Group noted that, during its deliberations at that session, it had proceeded on the assumption that the draft Model Law would be accompanied by a guide. For example, the Working Group had decided in respect of a number of issues not to settle them in the draft Model Law but to address them in the guide so as to provide guidance to States enacting the draft Model Law. The Secretariat was requested to prepare a draft and submit it to the Working Group for consideration at its twenty-ninth session (A/CN.9/406, para. 177).

149. At its twenty-ninth session, the Working Group discussed the draft Guide to Enactment of the Model Law (hereinafter referred to as "the draft Guide") as set forth in a note prepared by the Secretariat (A/CN.9/WG.IV/WP.64). The Secretariat was requested to prepare a revised version of the draft Guide reflecting the decisions made by the Working Group and taking into account the various views, suggestions and concerns that had been expressed at that session. At its twenty-eighth session, the Commission placed the draft Guide to Enactment of the Model Law on the agenda of its twenty-ninth session.[16]

150. At its twenty-ninth session (1996), the Commission, after consideration of the text of the draft Model Law as revised by the drafting group, adopted the following decision at its 605th meeting, on 12 June 1996:

> *"The United Nations Commission on International Trade Law,*
>
> *"Recalling* its mandate under General Assembly resolution 2205 (XXI) of 17 December 1966 to further the progressive harmonization and unification of the law of international trade, and in that respect to bear in mind the interests of all peoples, and in particular those of developing countries, in the extensive development of international trade,

[16]Ibid., para. 306.

"Noting that an increasing number of transactions in international trade are carried out by means of electronic data interchange and other means of communication commonly referred to as 'electronic commerce', which involve the use of alternatives to paper-based forms of communication and storage of information,

"Recalling the recommendation on the legal value of computer records adopted by the Commission at its eighteenth session, in 1985, and paragraph 5*(b)* of General Assembly resolution 40/71 of 11 December 1985 calling upon Governments and international organizations to take action, where appropriate, in conformity with the recommendation of the Commission[17] so as to ensure legal security in the context of the widest possible use of automated data processing in international trade,

"Being of the opinion that the establishment of a model law facilitating the use of electronic commerce, and acceptable to States with different legal, social and economic systems, contributes to the development of harmonious international economic relations,

"Being convinced that the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce will significantly assist all States in enhancing their legislation governing the use of alternatives to paper-based forms of communication and storage of information, and in formulating such legislation where none currently exists,

"1. *Adopts* the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce as it appears in annex I to the report on the current session;

"2. *Requests* the Secretary-General to transmit the text of the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, together with the Guide to Enactment of the Model Law prepared by the Secretariat, to Governments and other interested bodies;

"3. *Recommends* that all States give favourable consideration to the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce when they enact or revise their laws, in view of the need for uniformity of the law applicable to alternatives to paper-based forms of communication and storage of information."[18]

---

[17]Ibid., *Fortieth Session, Supplement No. 17* (A/40/17), paras. 354-360.

[18]Ibid., *Fifty-first Session, Supplement No. 17* (A/51/17), para. 209.

Further information may be obtained from:

UNCITRAL Secretariat
Vienna International Centre
P.O. Box 500
1400 Vienna, Austria

Telephone: (+43 1) 26060-4060
Telefax: (+43 1) 26060-5813
Internet: http://www.uncitral.org
E-mail: uncitral@uncitral.org

كيفية الحصول على منشورات الأمم المتحدة

يمكن الحصول على منشورات الأمم المتحدة من المكتبات ودور التوزيع في جميع أنحاء العالم. استعلم عنها من المكتبة التي تتعامل معها أو اكتب إلى: الأمم المتحدة، قسم البيع في نيويورك أو في جنيف.

如何购取联合国出版物

联合国出版物在全世界各地的书店和经售处均有发售。 请向书店询问或写信到纽约或日内瓦的联合国销售组。

HOW TO OBTAIN UNITED NATIONS PUBLICATIONS

United Nations publications may be obtained from bookstores and distributors throughout the world. Consult your bookstore or write to: United Nations, Sales Section, New York or Geneva.

COMMENT SE PROCURER LES PUBLICATIONS DES NATIONS UNIES

Les publications des Nations Unies sont en vente dans les librairies et les agences dépositaires du monde entier. Informez-vous auprès de votre libraire ou adressez-vous à: Nations Unies, Section des ventes, New York ou Genève.

КАК ПОЛУЧИТЬ ИЗДАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ

Издания Организации Объединенных Наций можно купить в книжных магазинах и агентствах во всех районах мира. Наводите справкн об изданиях в вашем книжном магазине или пишите по адресу: Органиация Объединенных Наций, Секция по продаже изданий, Нью-Йорк или Женева.

CÓMO CONSEGUIR PUBLICACIONES DE LAS NACIONES UNIDAS

Las publicaciones de las Naciones Unidas están en venta en librerías y casas distribuidoras en todas partes del mundo. Consulte a su librero o diríjase a: Naciones Unidas, Sección de Ventas, Nueva York o Ginebra.

Printed in Austria
V.99-80101–January 1999–4,000
V.99-91189–January 2000–2,000
V.01-89847–December 2001–2,000

United Nations publication
Sales No.: E.99.V.4
ISBN 92-1-133607-4

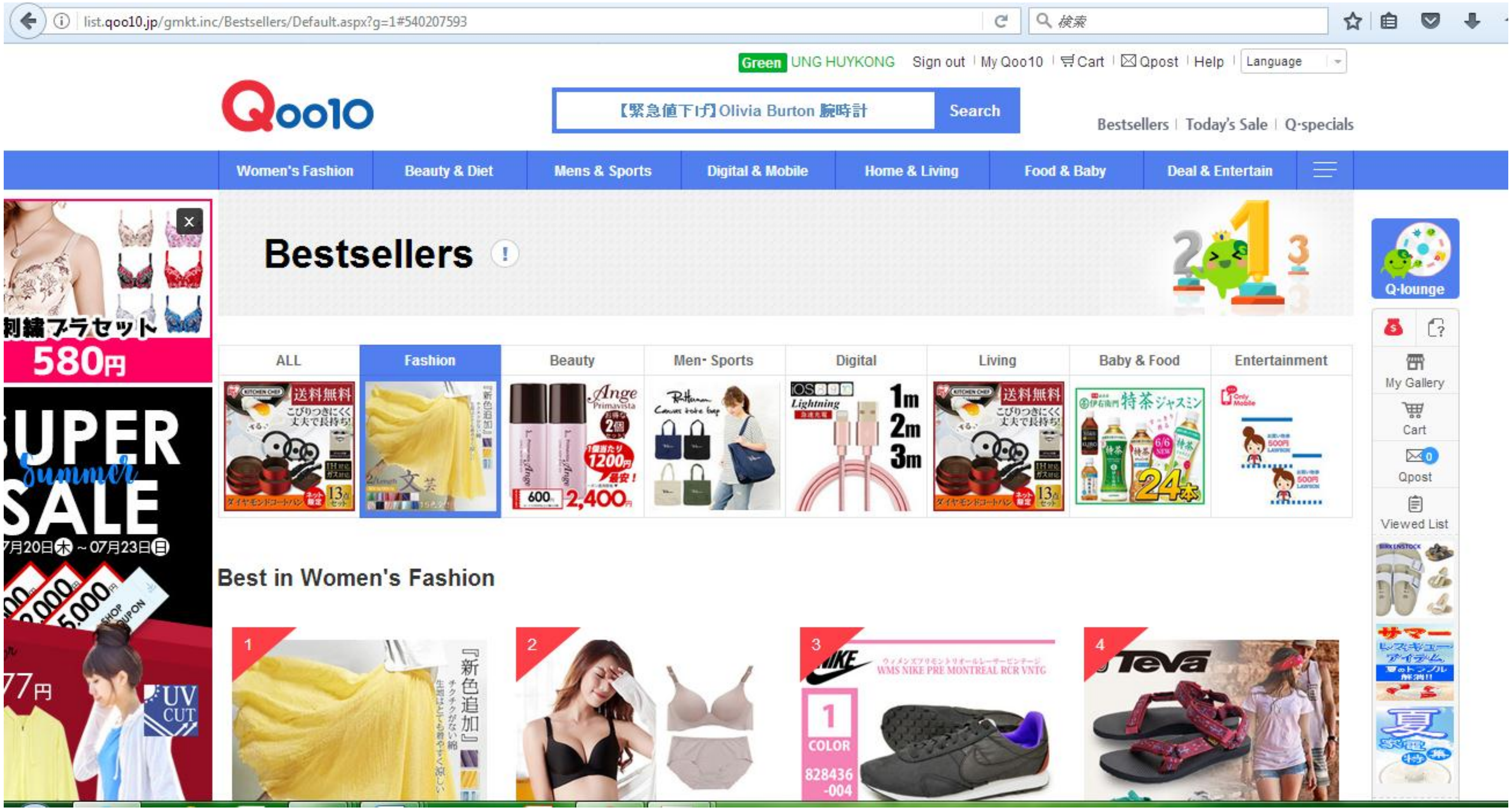

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១ ៖ ការរាយមុខទំនិញទូទៅនៃគេហទំព័រQoo10របស់ប្រទេសជប៉ុន (www.qoo10.jp)

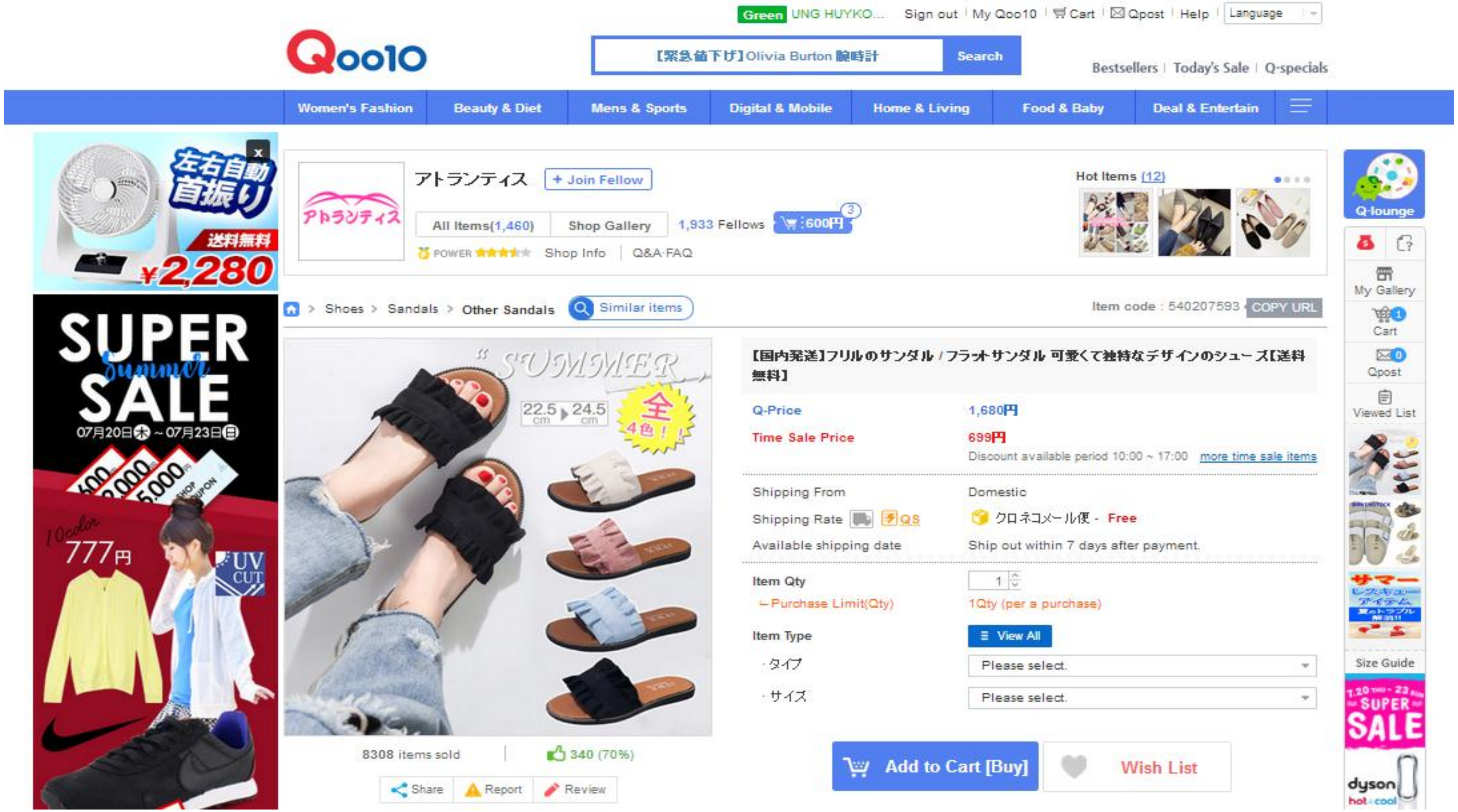

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.២ ៖ ក្រោយពីការជ្រើសរើស និងការបញ្ជាទិញ

Item Info	Customer Review 605	Question & Answer 72

Manufacturer/ Place of origin	China	Condition	New Product
Shipping From	Domestic (Japan)		
Estimated delivery date	1 ~ 3 Business Days		
Material			
Payment Method	VISA, MasterCard, JCB card, PayPal, コンビニ決済, Suica決済, フレッツ・まとめて支払い, 銀行振り込み, ネットバンキング, Edy決済, Qサイフ		
After sales service	Please contact seller or manufacturer service center.		
Return/Exchange	Pickup & return item by seller (Return shipping company : 佐川急便)		

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៣ ៖ ព័ត៌មានអំពីទំនិញ

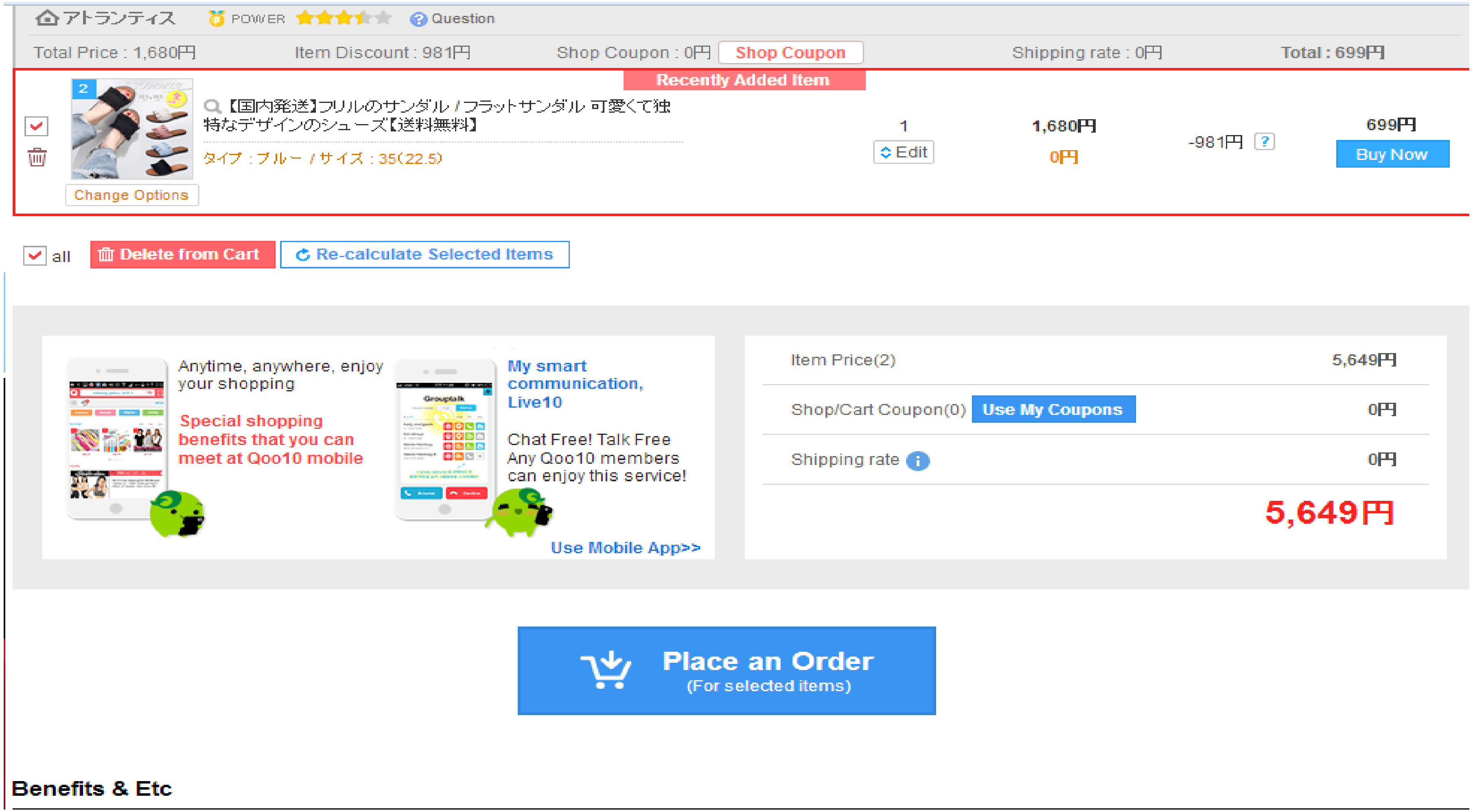

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៥ ៖ បញ្ជីរាយមុខទំនិញដែលបានជ្រើសរើស

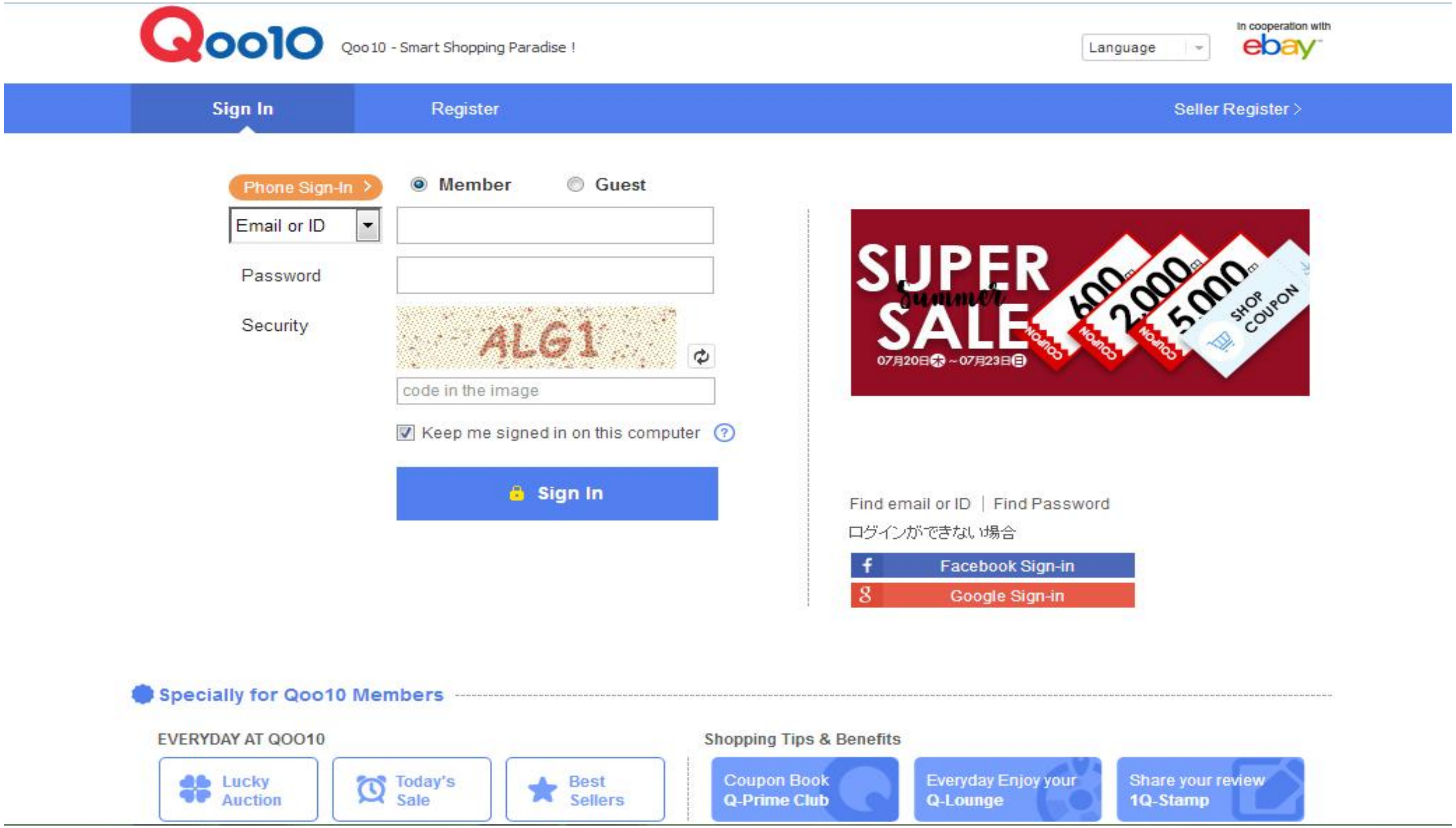

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៥ ៖ ការចុះឈ្មោះដើម្បីទិញទំនិញ

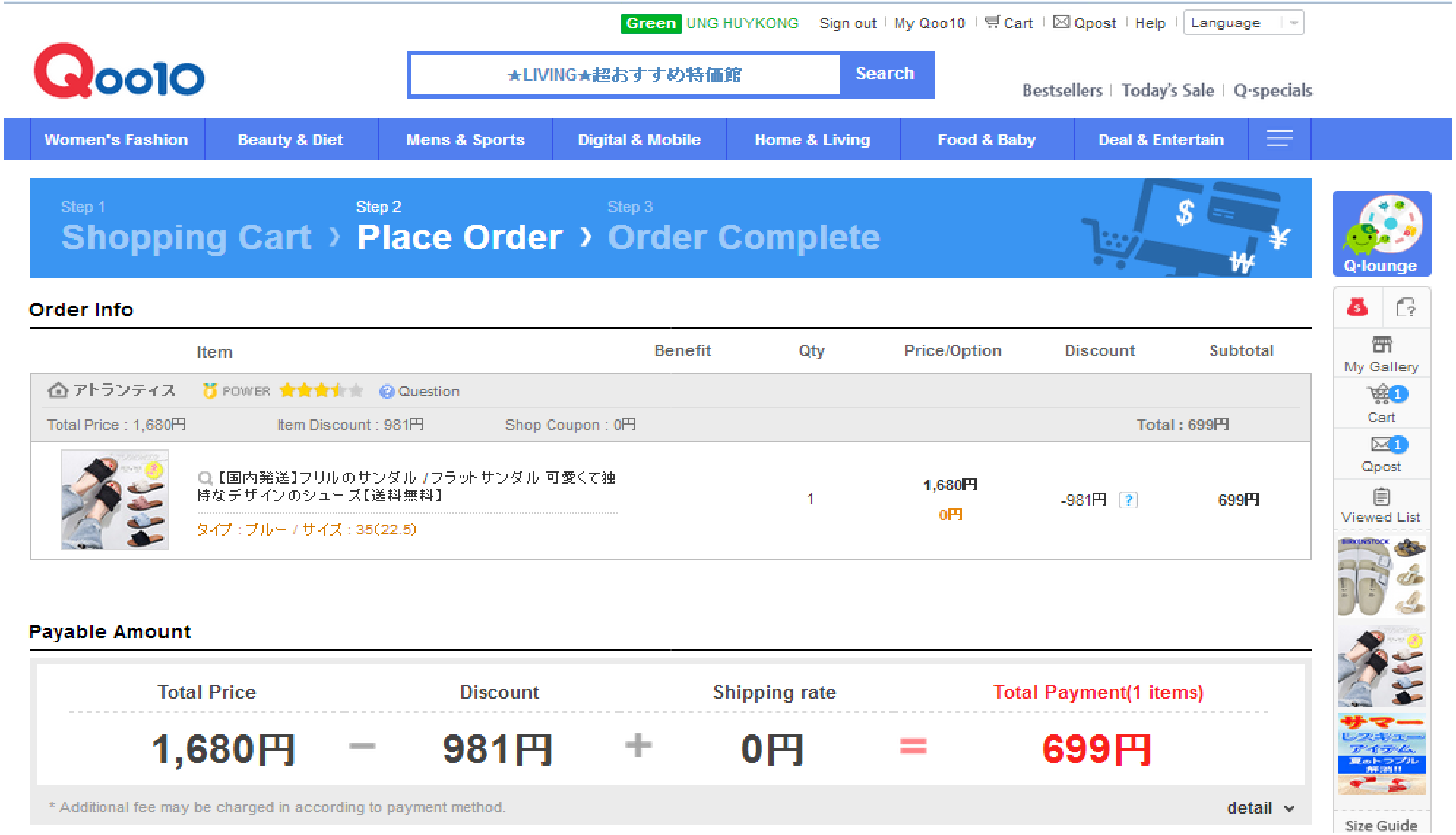

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៦ ៖ ការបញ្ជាទិញ (ទឹកប្រាក់ដែលត្រូវបង់)

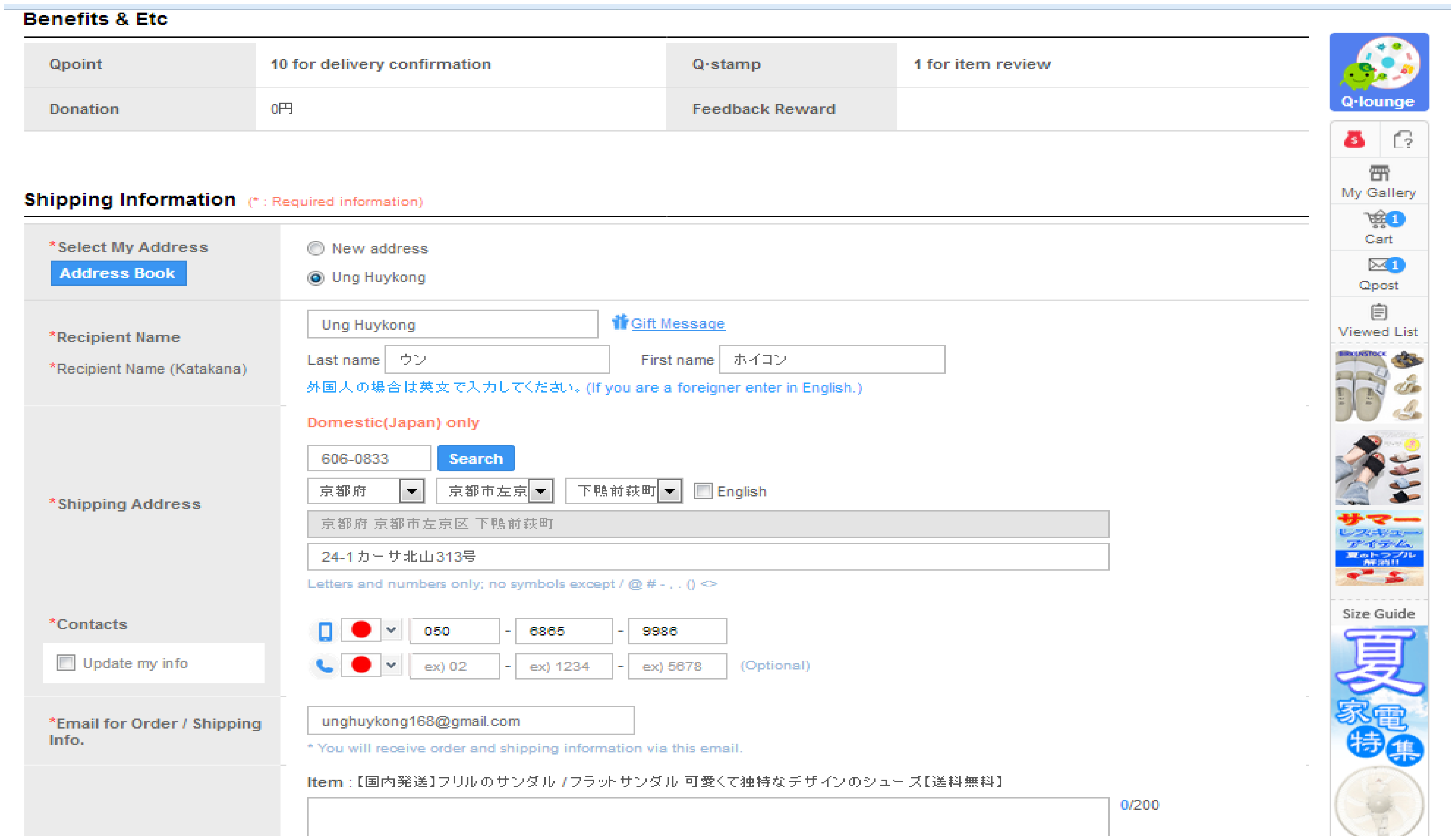

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៧ ៖ ការបញ្ជាទិញ (ព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងការដឹកជញ្ជូន)

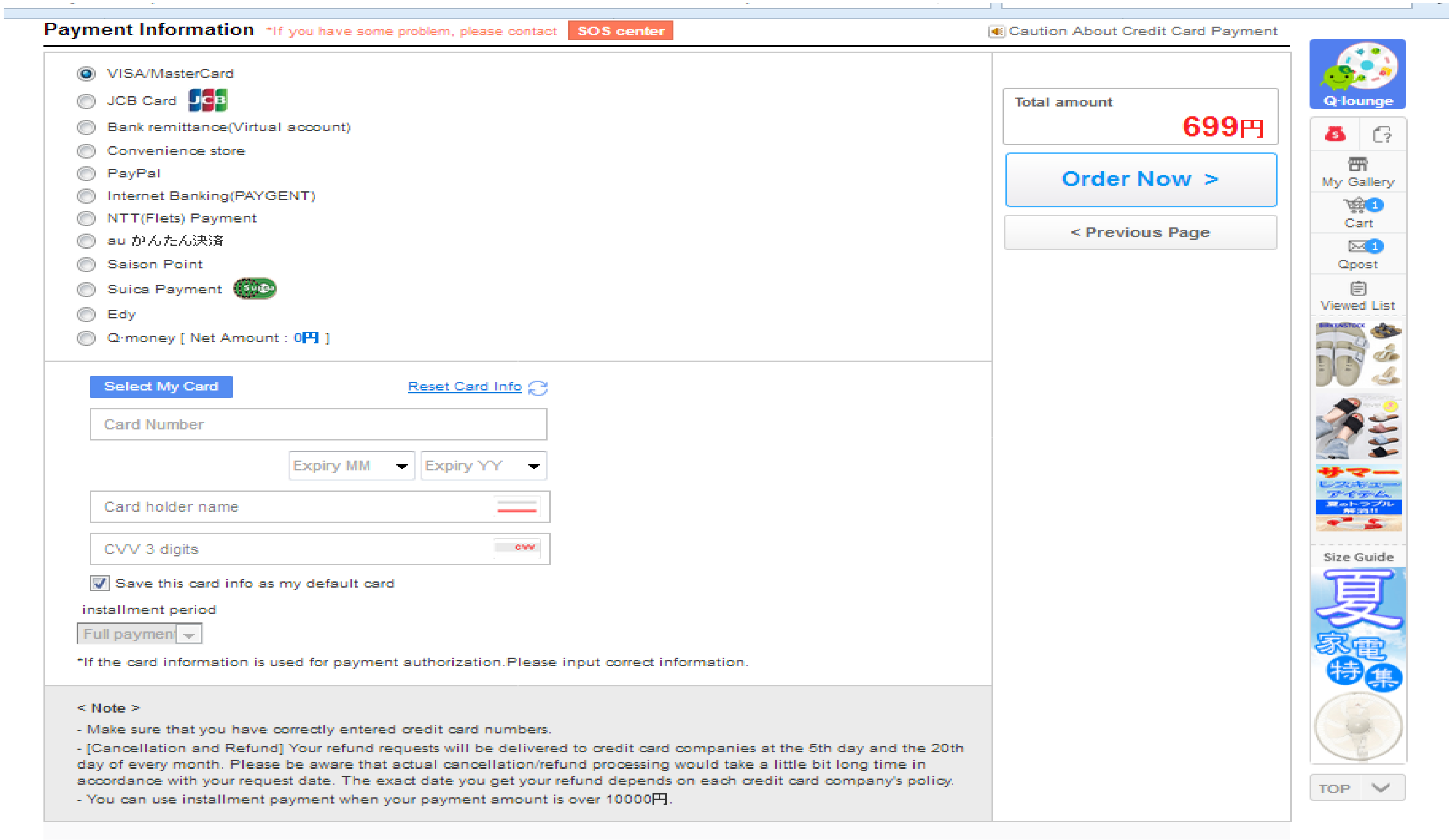

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៨ ៖ ការបញ្ជាទិញ (ការជ្រើសរើសប្រភេទនៃការទូទាត់ប្រាក់)

Benefits & Etc

Qpoint	10 for delivery confirmation	Q-stamp	1 for item review
Donation	0円	Feedback Reward	

Shipping Information

Buyer name	UNG HUYKONG
Recipient name	Ung Huykong
Shipping Address	(606-0833) 京都府 京都市左京区 下鴨前萩町, 24-1 カーサ北山313号
Phone number	+81--
Mobile phone number	+81-050-6865-9986

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.៩ ៖ ព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងការដឹកជញ្ជូន

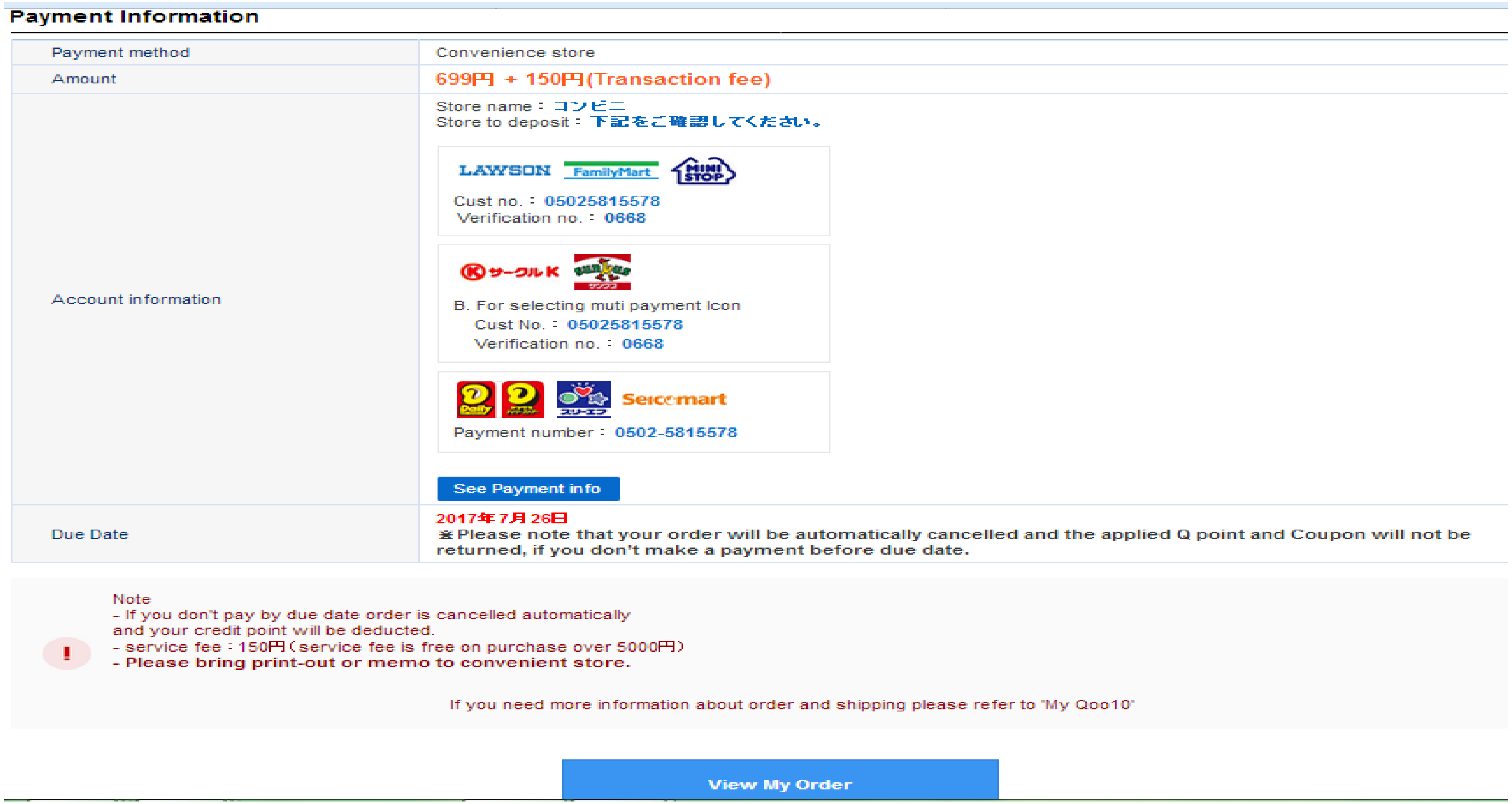

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១០ ៖ ការណែនាំអំពីការទូទាត់ប្រាក់

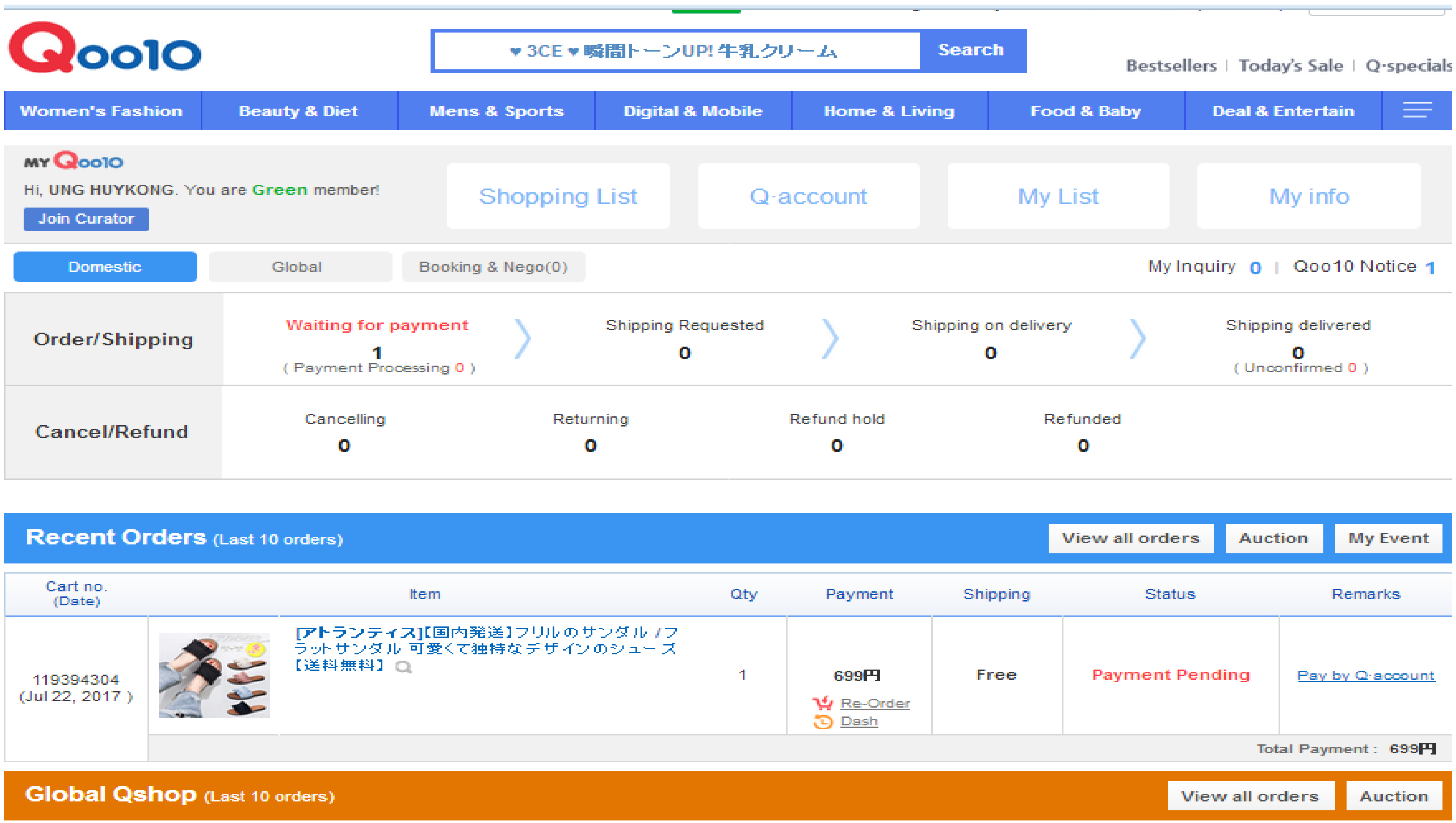

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១១ ៖ ការចូលមើលព័ត៌មាននៃការបញ្ជាទិញ

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១២ ៖ សារអេឡិចត្រូនិកបញ្ជាក់ពីការបញ្ជាទិញពីក្រុមហ៊ុន Qoo10

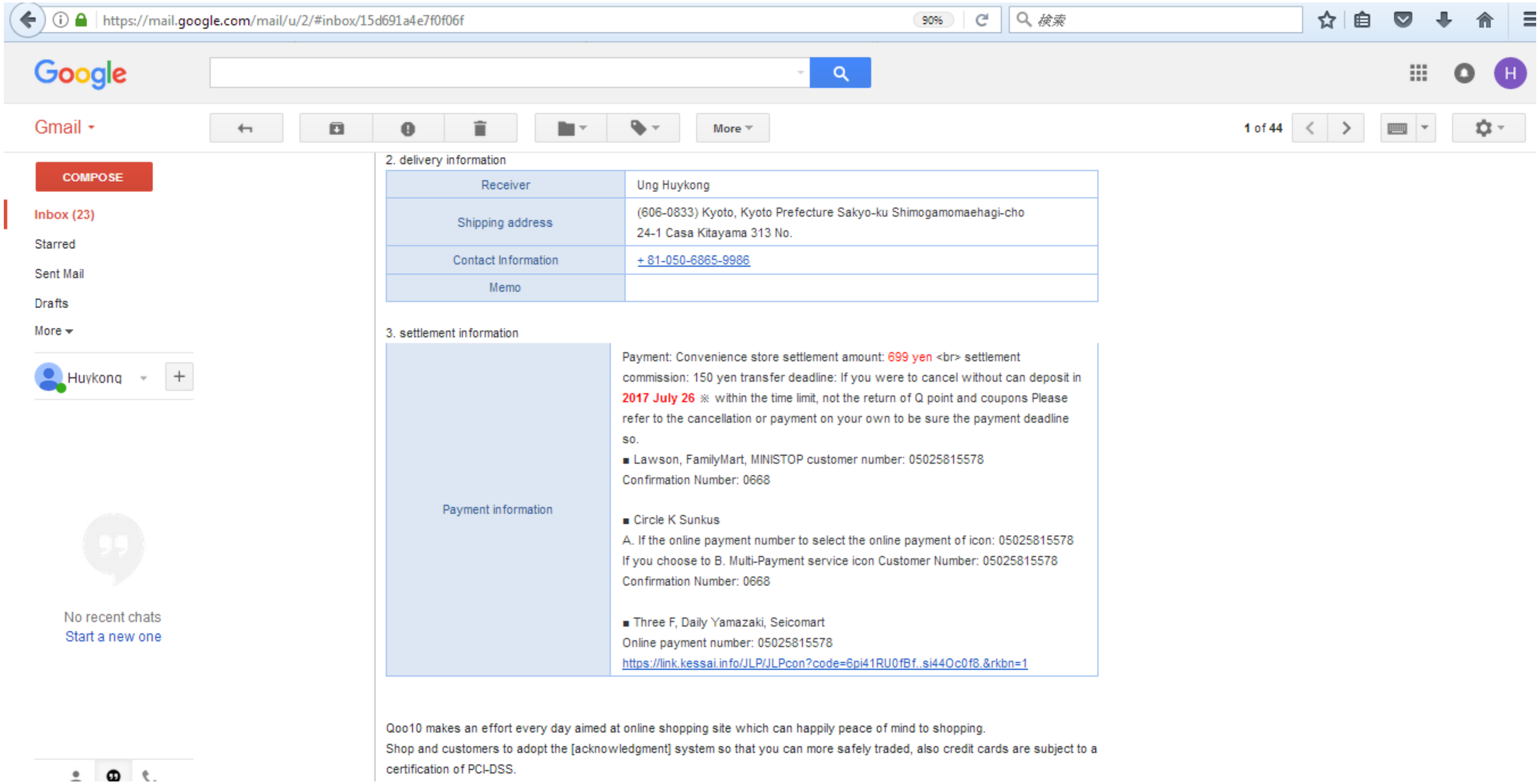
https://mail.google.com/mail/u/2/#inbox/15d691a4e7f0f06f

2. delivery information

Receiver	Ung Huykong
Shipping address	(606-0833) Kyoto, Kyoto Prefecture Sakyo-ku Shimogamomaehagi-cho 24-1 Casa Kitayama 313 No.
Contact Information	+ 81-050-6865-9986
Memo	

3. settlement information

Payment information	Payment: Convenience store settlement amount: 699 yen settlement commission: 150 yen transfer deadline: If you were to cancel without can deposit in **2017 July 26** ※ within the time limit, not the return of Q point and coupons Please refer to the cancellation or payment on your own to be sure the payment deadline so. ■ Lawson, FamilyMart, MINISTOP customer number: 05025815578 Confirmation Number: 0668 ■ Circle K Sunkus A. If the online payment number to select the online payment of icon: 05025815578 If you choose to B. Multi-Payment service icon Customer Number: 05025815578 Confirmation Number: 0668 ■ Three F, Daily Yamazaki, Seicomart Online payment number: 05025815578 https://link.kessai.info/JLP/JLPcon?code=6pi41RU0fBf..si44Oc0f8.&rkbn=1

Qoo10 makes an effort every day aimed at online shopping site which can happily peace of mind to shopping.
Shop and customers to adopt the [acknowledgment] system so that you can more safely traded, also credit cards are subject to a certification of PCI-DSS.

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣.១២ ៖ សារអេឡិចត្រូនិកបញ្ជាក់ពីការបញ្ជាទិញពីក្រុមហ៊ុន Qoo10 (ត)